

Austria, France, Germany, Greece, Luxembourg 3.00 EUR; Sweden 32 SEK; Switzerland 4.80 CHF; BiH 5.00 BAM; Crna Gora 2.50 EUR; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 DEN; Slovenija 2.50 EUR

150 din
8 600102 660014

VREME

22. decembar 2011.

broj 1094

Kurirska koalicija
Ko kupuje medije
u Srbiji

A portrait of Dragan Džajić, a middle-aged man with light hair and blue eyes, wearing a blue and white checkered button-down shirt. He is looking directly at the camera with a serious expression. The background is slightly blurred, showing what appears to be a gallery or office with framed pictures on the wall.

ISPOVEST DRAGANA DŽAJIĆA **BORIM SE PROTIV ŽIVOG BLATA**

Angela Merkel na Kosovu ► Šta je kancelarka poručila predsedniku Srbije

ODABERI TELEFON U SVOM STILU I UŽIVAJ U BESPLATNIM RAZGOVORIMA CELE GODINE!

**SAMSUNG
GALAXY Note**
12x1490 din
uz PRENESI
i SURFLUJ 3000

**SAMSUNG
GALAXY S II**
12x790 din
uz PRENESI
i SURFLUJ 3000

SVE ŠTO TE ZANIMA, NA VELIKOM EKRANU SAMSUNG GALAXY TELEFONA!

SAMSUNG GALAXY NOTE i SAMSUNG GALAXY S II su deo velike novogodišnje ponude telefona i mogu biti tvoji po sjajnim cenama uz Telenor PRENESI i SURFLUJ pakete. Odaberi onaj koji želiš, dotera ga u svom stilu i uživaj u besplatnim razgovorima u Telenor mreži, do kraja godine!

Osnovna mesečna pretplata za paket PRENESI i SURFLUJ 3000 iznosi 4.490 dinara. Cena telefona uz ugovornu obavezu od 24 meseca. Iznos rate zavisi od Vaše kreditne sposobnosti koju procenjuje banka. Besplatni razgovori važe za pozive u Telenor mreži i mogu se koristiti nakon potrošene mesečne pretplate.

Kontakt centar: 063 9000
www.telenor.rs

Telenor
Pametna
mreža

telenor

Dobre stvari pokreću svet.

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnik glavnog urednika

Aleksandar Čirić

sekretarijat

Mirjana Kalezić

redakcija

Dejan Anastasijević,
Aleksandar Anđić (foto@vreme.com),
Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević,
Sonja Čirić, Jovan Dulović,
Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević,
Nebojša Grujić (kultura@vreme.com),
Andrej Ivanji (svet@vreme.com),
Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov,
Tatjana Jovanović,
Jasmina Lazić (medjuvreme@vreme.com),
Zoran Majdin, Radmilo Marković,
Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec,
Milovan Milenković, Milan Milošević,
Teofil Pančić, Ana Radić (vreme.uspeha),
Saša Rakezić (strip@vreme.com),
Tamara Skrozza, Zoran Stanojević,
Tatjana Tagirov, Dragan Todorović,
Tanja Topić, Momir Turudić, Biljana Vasić,
Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva@vreme.com)
Jelena Mrda (foto@vreme.com)

tehnička redakcija

Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinović,
Tanja Stanković, Vladimir Stankovski,
Slobodan Tasić; **korektori:** Ana Čuk, Marija
Halupka, Stanica Milošević;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković,
Ivana Smolović; **daktilograf:** Zorica Nikolić

internet izdanje

http://www.vreme.com
Marija Vidić (urednica)
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

(prodaja@vreme.com)
Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

(marketing@vreme.com)
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa

Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

04 Međuvreme

08 Prodaja "Politike", "Novosti" i "Dnevnika":

Kurirska koalicija i druge mučke

13 Trupni portret: Prazan papir

14 Angela Merkel na Kosovu: Uslov svih uslova

18 Intervju: Dragan Džajić

26 Konferencija: Bilans stanja srpske energetike

27 Vreme Beograda: Mostovi Beograda

35 Moj muški život: Šofer

36 Kumodraž, na primer: Opšte poniženje

38 Nuspojave: Tuga, hleb i sloboda

39 Vreme zdravlja: Srbija protiv raka

47 Lisica i ždral: White shark

48 Ljudi i vreme

KULTURA

50 Izložba: „Poslednja mladost u Jugoslaviji“, Muzeji istorije Jugoslavije

53 Dve knjige Tomasa Berharda: Koreni patriotizma

54 In memoriam: Vaclav Havel

56 Izložbe: Retrospektiva Mauricija Katelana u njujorškom „Gugenhajmu“

58 Roman: „Sibir“, Vladimir Kecmanović

59 Knjige: Forsiranje romana-reke

60 Roman: „Sve je osvetljeno“, Džonatan Safran For

61 TV manijak

SVET

62 Kazahstan: Sve što ste hteli da znate o Boratu

66 Maroko u "arapskom proleću": Nećemo odustati

68 Mađarska: Bitke sa vetrenjačama Viktora Orbana

MOZAIK

70 Igre novog doba: Dodite da frpujemo zajedno

73 Onlajn mediji: Selidba na mrežu

90 Pošta

92 Strip: Zapovesti posetiocima

94 Vreme uživanja: Imena

Tvrđnje narodnog poslanika Zorana
Ostojića iz Liberalno demokratske partije

da preduzeće Kurir info namerava da otkupi udeo nemačke kompanije VAC u dnevnim listovima "Politika", "Večernje novosti" i "Dnevnik", uzburkale su duhove, ali i dalje sve ostaje na nivou spekulacija

Pišu: J. Gligorijević, R. Marković i M. Rudić

Izložba u Muzeju istorije Jugoslavije sabira dokumente o postpunk eri u Beogradu – fotografije, video-materijale, TV emisije, časopise, fanzine, plakate, stripove i tome slično – nastale u periodu od 1977. do 1984. Protok vremena učinio je da o jednom u suštini nevelikom pokretu nazvanom *novi talas* danas razmišljamo kao o nekoj vrsti klasičnog doba popularne kulture kod nas

Piše: Saša Rakezić

Kako se novinarstvo preselilo na internet? Kakvi principi i kodeksi na njemu važe? Kako izgleda posao novinara u onlajn redakciji? Gde su tu mediji u Srbiji? Kako se kroz istoriju menjala tehnologija pisanja...

Piše: Grupa autora

Na naslovnoj strani: Dragan Džajić
Foto: Milovan Milenković

Šerijatski zakon u Indoneziji “nema sluha” za pank muziku. Više od šezdeset mladih pankera uhapšeno je 17. decembra na koncertu u gradu Banda Aće i poslato na “moralno prevaspitavanje”. Naterani su da se oiščaju, okupaju u jezeru, preobuku i pomole bogu. Policija je kratko saopštila da je cilj akcije bilo odvrćanje omladine od “devijantnog ponašanja”. Inače, sav novac od prodatih karata sa koncerta otišao je kao pomoć siročićima.

Foto: Reuters

22/12/11 - 28/12/11										
proгноza vremena										
min°C	max°C	četvrtak	petak	subota	nedelja	ponedeljak	utorak	sreda	20/12/11 http://www.meteos.rs	
Beograd	-1	2	-2	2	-1	3	0	3	-1	3
Vojvodina	-1	2	-2	2	-1	3	-3	3	-2	3
centralna i južna Srbija	-2	Sg	0	-3	1	-5	3	0	-3	3

U većini dana **nepovoljna** biometeorološka situacija usloviće povremene tegobe kod hroničnih bolesnika i meteoropata.

broj nedelje

1000

Svaka hiljadita firma
u Srbiji pokloni
13. platu.

foto: A. Anđić

PLATNE KARTICE

Šta novac ne može kupiti

Početkom nedelje, banke u Srbiji su počele zamenu VISA platnih kartica koje su velikom broju građana pre deset dana bile iznenada blokirane. Tako je okončana i medijska erupcija o velikoj blokadi kartica koju je pratio i niz nepoznanica o razlozima za tako drastičan potez banaka usred novogodišnjih i slavonskih kupovina.

Zbog bezbednosne provale koja se dogodila u Rumuniji, navodno je bilo "kompromitovano" oko 17.000 kartica, a ceo slučaj je bio regionalnog karaktera. Mada na teritoriji Srbije u ovom slučaju nije izvršeno nijedno krivično delo, kartice je prošle sedmice blokiralo nekoliko najvećih banaka u zemlji, među kojima su Rafajzen, Unikredit, Komercijalna i Hipo Alpe Adrija banka.

Kako se navodi u više saopštenja, kartice su bile preventivno blokirane zbog sprečavanja mogućih zloupotreba, a odgovornost za to nije na bankama, nego na takozvanim procesorima, preduzećima koja procesuiraju kreditne ili debitne kartice. Koliko je poznato, građani Srbije nisu bili meta prevara o kojima se spekulisalo povodom blokade kartica. Uz to, banke u Srbiji platne kartice zamenjuju bez dodatnih troškova za korisnike, ali im ipak ne mogu nadoknaditi štetu koju su pretrpeli zbog nemogućnosti plaćanja tokom blokade.

No, nema sumnje da su se i same banke uspaničile tokom prethodne nedelje. U Srbiji je na snazi novi Zakon o zaštiti korisnika finansijskih usluga, zahvaljujući kome vlasnik kartice ne može da snosi gubitak koji je veći od 15.000 dinara u slučaju zloupotrebe platne kartice. To znači da sve ostalo pada na teret banke, što bi u

slučaju veće provale kartica značilo enormne troškove.

Sa druge strane, ovaj je slučaj otkrio koliko se i najpouzdanija usluga može tek tako ukinuti bez ikakve volje ili želje korisnika. Mada su mnogi od njih bili dovedeni u tešku situaciju da ne mogu da plate robu ili podignu novac sa bankomata, banke i procesori su imali legalno pravo na ovakav potez.

U slučaju sumnji na bezbednosnu provalu, može se blokirati bilo koja pojedinačna kartica, a za to je dovoljna samo odluka onog ko karticu izdaje. U ovoj odluci, banke i njihovi procesori mogu da slede bilo koji od poznatih scenarija pri zloupotreba i da zaključe da se vlasnik neke kartice sumnjivo ponaša.

Tako se kartica može blokirati kada dođe do nekoliko brzih, ali skupih kupovina, kad korisnik kupuje na različitim mestima u svetu odjednom, pa čak i ako samo kupuje na mestu na kom nikad ranije nije kupovao. To sve može spasiti vlasnika računa, ali takođe i njega samog dovesti u neugodnu poziciju da mu kartica bude blokirana bez ikakvog stvarnog razloga u najgorem mogućem trenutku.

Zapravo, banke po zakonu i ugovorima o davanju ove svoje usluge imaju mogućnost da u bilo kom trenutku ograniče uslugu. Korisnici svoj novac, ako ga imaju na računu, uvek mogu podići na drugi način, a ne pomoću kartice. To je jedna od onih savremenih usluga gde korisnik zapravo ne učestvuje u donošenju odluka. Uprkos tome što plaćate uslugu korišćenja kartice da ne biste mislili na novac, može vam se uvek desiti da zbog toga mislite na karticu.

S. BUBNJEVIĆ

novogovor

Evro-

Iza crtice u naslovu možete dodati bilo šta, ali ideja o novcu ostaje u svakoj takvoj novokovanici.

One guske čije je gakanje spaslo Rim u stvari su probudile stražare zadužene da čuvaju državnu riznicu. Posle toga Rimljani su podigli hram boginji uzbune, Moneti.

Aleksandrovo osvajanje Persije koštalo je u vojničkim platama oko pola tone srebra dnevno. Sredstva su obezbeđivana strogo kontrolisanom i planiranom pljačkom osvojenih gradova, hramova i riznica. Persija je trgovački živnula čim su Aleksandrovi vojnici počeli da "troše" novac.

Prva ozbiljna inflacija rimskog novca dogodila se tokom drugog punskog rata zbog ogromnih izdataka za plaćanje vojske. Emitovanje bez protivteže u količini roba od tada do danas postaje najlakši način za finansiranje rata.

Oko 30. godine nove ere Isus Hrist uzalud iz hrama u Jerusalimu izbacuje tablice s kursnim listama i menjače novca. Rimski bankarski sistem propao je tek pošto su banke odbile da primaju carski novac od bakra. Onda je Konstantin Veliki, premestivši rimsku prestonicu u Vizant, uveo novčanicu nazvanu solid, koja je posle 700 godina očuvane vrednosti ušla u govor: za onog ko nešto vredni kaže da je – solidan. Potreba da se barata s velikim količinama novca za finansiranje krstaških ratova (1095–1270) dovodi do ponovnog otkrića banaka u zapadnoj Evropi.

Mada na prvi pogled ne izgleda "prirodno", čak je i izum pisma pre oko pet hiljada godina u direktnoj vezi s merenjem vrednosti za razmenu, to jest – s novcem. Svuda u svetu, najstariji zapisi bili su prvenstveno knjigovodstvene beleške, brojanje, prebrojavanje i beleženje viškova roba koje se mogu razmenjivati za nešto drugo.

Evropa danas pokušava da spase evro, na isti onaj način na koji je Alkmeon, začetnik najbogatije starogrčke familije, postao moćan. Odnosno, kada ga je ljubazni domaćin, lidijski kralj Krez, pozvao da iz njegove riznice uzme šta god hoće, ovaj Alkmeon "kad se našao pred gomilom zlatnog peska, prvo je trpao zlato pored listova u čizme koliko je u njih moglo da stane, pa je zatim napunio džepove, onda je nasuo zlatnog praha u kosu, a uzeo je nešto i u usta, pa je izašao napolje iz riznice. Tako, jedva vukući čizme, ličio je na sve pre samo ne na čoveka..."

Pa, tako, i Evropa slabo liči na nešto drugo.

ALEKSANDAR ĆIRIĆ

Otvorena vrata

Premينو Kim Džong Il

Odlazak Dragog vođe

Pošto je objavljena vest u ponedjeljak 19. decembra o smrti Kim Džong Ila, Radnička partija je saopštila da će državom od sada vladati Kim Džong Ilov najmlađi sin, iz trećeg braka, Kim Džong Un.

Od kada je sa 19 godina postao član Radničke partije, jedine partije u Severnoj Koreji, počeo je njegov uspon ka vlasti. Od 1992. vodi strogu unutrašnju politiku jer je zemlja već bila u krizi. Kim se obično oslanjao na međunarodnu pomoć.

Nuklearni program koji je pokre-

nuo i kojim je pretio, povremeno je pristajao da ugasi, tražeći za uzvrat potrepštine koje bi mogle da pomognu izgladnelom narodu. Nuklearni program još postoji i čini se da uliva veliki strah susedima i Americi.

Već godinama se vode pregovori

kako bi se došlo do trajnog rešenja o gašenju severnokorejskog postrojenja.

Severna Koreja je verovatno najizolovanija zemlja na svetu u kojoj stranci, bez posebne dozvole, nemaju slobodu kretanja. Nakon 17 godina vladavine Kim Džong Ila i izolacije zemlje, sada je trenutak da se odredi novi tok. Retko ko je spreman da nagađa o mogućem scenariju. Bivši američki vojni komandir u Južnoj Koreji, koji je u razgovoru za "Njujork tajms" želeo da ostane anonimn, rekao je da scenarija ima mnogo i da "svako ko kaže da razume šta će se desiti, ili laže ili zavarava sebe".

foto: Reuters

"Pod vođstvom našeg druga Kim Džong Una pretvorićemo tugu u snagu i hrabrost i prevladati današnje teškoće", navodi se u saopštenju Radničke partije, dok strane agencije javljaju da su na ulicama Pjongjanga uplakani ljudi koji tuguju za svojim vođom. Severnokorejski državni mediji javili su da je Dragi vođa, kako ga je narod zvao, umro u subotu 17. decembra od posledica srčanog napada. Strani mediji nagađaju da se tokom dva dana koja su prošla pre nego što je vest o smrti objavljena, dogodila unutrašnja borba za vlast.

Bela kuća saopštila je da prati dešavanja na Korejskom poluostrvu, ali da za sada nema indicija da će se dogoditi bilo kakvo nasilje. Zvanična biografija navodi da je Kim Džon Il februara 1942. rođen u tajnom vojnom kampu na planini Baekdu, gde su mu roditelji bili gerilski borci. Studirao je marksističku političku ekonomiju, filozofiju i vojne nauke.

foto: M. Ivanović

TRAGEDIJA

Samoubistvo policajca

Na Svetog Nikolu objavljena je vest koja malo koga nije šokirala. Policajac Saša Živković izvršio je samoubistvo nakon što je kolima udario četrdesetčetvorogodišnju Tanju Marinković. Dok su kolege Saše Živkovića vršile uviđaj, on je ušao u službeni automobil i ubio se pucajući sebi u glavu. Brzo je prebačen u Leskovački Urgentni centar, gde je i preminuo. Imao je 34 godina i dvoje dece. Sa porodicom je živio u Vlasotincu. Policija je saopštila da u trenutku nesreće nije bio na dužnosti.

Nesreća se dogodila nedaleko od pešačkog prelaza. Nakon što je udario Tanju Marinković, Živković je odmah pozvao Hitnu pomoć i saobraćajnu policiju. Prema izjavama prisutnih, do njihovog dolaska on je ukazivao pomoć povređenoj ženi.

Tanja Marinković ima teške povrede glave, prelom lobanje, petog vratnog pršljena i obe nosne kosti. U Urgentni centar u Leskovcu primljena je u svesnom stanju te u trenutku kada je S. Živković odlučio da oduzme sebi život nije delovalo da je teže povređena. Dan nakon nesreće njeno stanje je stabilno, ali još nije van životne opasnosti i očekuje je premeštanje u Klinički centar u Nišu. Sindikat srpske policije izdao je saopštenje u kojem se kaže da su sa nevericom i tugom primili vest da je još jedan policajac oduzeo sebi život. "Nažalost, ovakve vesti odavno su prestale da nas iznenađuju. Veoma je žalosno da svakog meseca ispraćamo po jednog mrtvog policajca i da rešenja nema. Slobodno možemo reći da ovo odavno više nisu izdvojeni primeri, ovo postaje epidemija kojoj nema leka (...) U javnosti i pojedinim medijima mogu se pronaći komentari da se u MUP zapošljavaju ljudi koji su duševno bolesni ili labilni, što je sasvim neprikladno i netačno. Kandidati za redovan prijem u radni odnos u Ministarstvu unutrašnjih poslova podvrgavaju se rigoroznim lekarskim pregledima a u službu se primaju isključivo fizički i duševno zdrave osobe. I šta nam se to kasnije dešava? Sve ono što se kasnije dešava sa zaposlenima je posledica društvenih i socijalnih prilika u zemlji, porodici i na radnom mestu. Upravo zbog toga je neophodna dobra psihološka podrška kakvu je imaju pripadnici policije u razvijenim zemljama sveta", zaključuje se u saopštenju.

J. J.

lgbt
sos

(011)

3290 846

utorkom i četvrtkom 19-22h

NA NIS PETROLU NATOČI, U AUTO USKOČI!

VELIKA NAGRADNA IGRA

traje od 10.12.2011. do 10.01.2012.

**ZA SVAKU KUPOVINU GORIVA U VREDNOSTI OD 2000 DINARA
ILI VIŠE, DOBIJATE KUPON ZA UČEŠĆE U NAGRADNOJ IGRI!**

UČESTVUJTE U NIS PETROL NAGRADNOJ IGRI I OSVOJITE JEDAN OD **1000 VAUČERA**
ZA GORIVO U VREDNOSTI OD PO 5000 DINARA, JEDAN OD 4 SJAJNA FIAT
PUNTO CLASSIC-A ILI GLAVNU NAGRADU - MERCEDES BENZ GLK 220 CDI!
DA BISTE UČESTVOVALI U IZVLAČENJU JEDNOSTAVNO POŠALJITE SMS PORUKU
SA KODOM SA NAGRADNOG KUPONA NA **BROJ 2292**.

CENA PORUKE ZA UČESTVOVANJE U NAGRADNOJ IGRI, ZA OPERATERE
MT:S, TELENOR I VIP, IZNOSI 5,90 DIN. (POREZI SU UKLJUČENI U CENU).

NAFTNA INDUSTRIJA SRBIJE
PETROL

Kurirska koalicija i druge mućke

Tvrdnje narodnog poslanika Zorana Ostojića iz Liberalno-demokratske partije da preduzeće Kurir info namerava da otkupi udeo nemačke kompanije VAC u dnevnim listovima "Politika", "Večernje novosti" i "Dnevnik", uzburkale su duhove, ali i dalje sve ostaje na nivou spekulacija. Moguća prodaja tri dnevna lista zapravo je mutna priča o tajkunskim sukobima, unutarstranačkim previranjima i čudnim vezama biznisa i politike

Sve je počelo prošlog četvrtka, kada je poslanik Zoran Ostojić u ime poslaničke grupe LDP-a, zatražio sednicu skupštinskog odbora za kulturu i informisanje, zbog navodnih saznanja da preduzeće Kurir info pokušava da kupi akcije nemačke kompanije VAC u tri medijske kuće – Politici, Dnevniku i Novostima, a da iza čitave transakcije stoje ljudi iz državnog vrha. Ostojić je u Skupštini Srbije u okviru vremena predviđenog za poslanička pitanja, ocenio da na sednici Odbora za kulturu i informisanje treba da učestvuju i predstavnici državnog kapitala u ta tri dnevna lista, kao i medijskih udruženja, kako bi se "razjasnila situacija". Prema Ostojićevim rečima, LDP je dobio podatke koji ukazuju da Kurir info namerava da kupi akcije VAC-a i ocenio da će time u Srbiji doći do potpune medijske blokade.

Dan kasnije, na konferenciji za novinare, Zoran Ostojić proširio je tvrdnje navođenjem konkretnih imena ljudi bliskih vlasti sa kojima je dovedena u vezu moguća Kurirova kupovina akcija VAC-a u tri dnevna lista. Tada je rekao da iza tog pokušaja direktno stoji član Demokratske stranke i savetnik u Ministarstvu pravde Dušan Bjelopetrović, a sve u cilju da se monopolizuje uticaj na medije i zagospodari medijskom scenom pre izborne kampanje. Ostojić je naveo i da su Kurir i njegov vlasnik Aleksandar Rodić samo paravan za uticaj grupe moćnih pojedinaca iz vlasti koji su se udružili u ovom poduhvatu. "Kupovinu ovih dnevnih novina vode delovi izvršne vlasti, koncentrisani oko nekih krugova u DS-u. Suština je da oni kroz niz prikrivenih aranžmana žele da otkupe udeo nemačkog VAC-a u kompanijama koje

su izdavači tri dnevna lista. Okvirni ugovor sa predstavnikom VAC-a su 10. novembra u Diseldorfu potpisali Aleksandar Rodić i Dušan Bjelopetrović. Po tom ugovoru do 22. decembra treba da bude realizovan i plaćen posao vredan četiri miliona evra", tvrdi Ostojić. Prema Ostojićevim rečima, Bjelopetrović se nalazi na funkciji potpredsednika "Kurira", te da to dokazuje činjenica da se na spisku učesnika konferencije o medijima koja je održana u Beču našao upravo u funkciji potpredsednika ove kompanije.

"Vreme" je uspešno da utvrdi o kakvoj je konferenciji reč i da se na spisku učesnika zaista nalazi Bjelopetrovićevo ime. Reč je o

Foto: A. Andić

Šezdeset trećem svetskom novinskom kongresu koji je od 12. do 15. oktobra održan u Beču. Na zvaničnom sajtu kongresa (www.worldnewspaperweek.org), Bjelopetrovićevo ime nalazi se na spisku učesnika, uz još šest učesnika iz Srbije, od kojih svi, osim jedne učesnice sa Kosova, dolaze upravo iz preduzeća Kurir info. Ostojić je izneo tvrdnju da je novac za realizaciju ovog posla prvobitno tražen iz sredstava koje Evropska banka za

obnovu i razvoj preko Vlade Srbije daje kroz subvencionisane kredite za pomoć medijima. Međutim, tvrdi Ostojić, ta namera je otkrivena, pa je novi plan da se kao finansijer kupovine pojavi konzorcijum domaćih firmi, opet pod posrednom kontrolom vladajućih krugova. O svemu ovome, Liberalno-demokratska

partija obavestila je Agenciju za borbu protiv korupcije. U pismu koje je LDP poslao Agenciji za borbu protiv korupcije, a u koje je "Vreme" imalo uvid, stoji: "Prema indicijama i saznanjima koje imamo, u toku je pravna i poslovna operacija preuzimanja dela vlasništva, a time i uređivačkog uticaja, dnevnog ►

Isti "Kurir" – drugo pakovanje

Na Đurđevdan, 2003. godine, Radisav Raja Rodić, osnovao je dnevni list "Kurir". Pre toga, 1998. osnovan je "Novi Blic", ubrzo preimenovan u "Glas javnosti". Krajem 2005. godine, deo redakcije "Kurira" se odvajava i osniva dnevnik "Press". Sredinom 2008. godine, nakon što je ugašen dnevnik "Kurir-sport", 20 od ukupno 35 novinara tog lista, štrajkovalo je glađu zbog ne primljenih plata u iznosu od tri do četiri miliona dinara. Radisava Rodića

SIGURNI VLASNIK: Aleksandar Rodić

Foto: Dado Dilas / Kurir

privedli su 28. oktobra 2009. pripadnici SBPOK-a zbog sumnje da je izvršio krivično delo utaje poreza, oštetivši budžet države za više od 203 miliona dinara. Pre toga je poreska policija ušla u sedište Kurira, a na ulazima u zgradu stražarili su policajci – 142 dana.

Viši sud u Beogradu je, 27. jula ove godine, na osnovu Sporazuma o priznanju krivice, izrekao je Raji Rodiću presudu od dve godine zatvora za zloupotrebu službenog položaja. Tad mu je i ukinut pritvor u kome je proveo – dve godine. Danas Kurir vodi Rajin sin Aleksandar.

Dušan Bjelopetrović

Ko je ovaj čovek?

Tvrđnje Zorana Ostojića iz LDP-a o Kurirovoj prikrivenoj kupovini VAC-ovih akcija u tri domaća dnevna lista su, između ostalog, u javnost izbacile i ime Dušana Bjelopetrovića.

Podaci o njemu su oskudni. Kao rukovodilac projekta u Centru za tendere Agencije za privatizaciju, tokom 2006. godine učestvuje u mnogim procesima privatizacije; između ostalih, Fabrike maziva iz Kruševca, Industrija odeće "Prvi maj" Pirot i Rafinerije nafte Beograd. Dve godine kasnije, Bjelopetrović je član Upravnog odbora firme AD Sloga IGM iz Novog Pazara, a već sledeće, 2009, Vlada Srbije ga postavlja za predsednika još dva upravna odbora – preduzeća Žitomlin a.d. iz Jagodine, i beogradske firme KGM Trudbenik.

Sa 81,34 odsto akcija, Bjelopetrović je trenutno najveći akcionar preduzeća "Nikola Tesla" EI AD, gde je izvesni Daniel Pantić predsednik Nadzornog odbora. Potonji se dovodi u vezu sa Bjelopetrovićem i u beogradskoj firmi *Business Support Company*, gde je Pantić direktor, a Dušan Bjelopetrović izvršni direktor. Najzad, osim pobrojanih, Bjelopetrović se nalazi i u Upravnom odboru Privredne komore Beograda.

Nakon što je Zoran Ostojić pažnju medija preneo na Kurirovu navodnu kupovinu VAC-ovih

akcija, u saopštenju LDP-a je pomenuto i da je Dušan Bjelopetrović "stvarni vlasnik, odnosno predstavnik pravih vlasnika Kurira", te da je ujedno i specijalni savetnik ministarke pravde Snežane Malović.

Aleksandar Rodić, predsednik lista "Kurir", odmah je odgovorio da je on jedini vlasnik "Kurira". Pregledom učesnika konferencije "Svetska nedelje novina", održane u Beču od 10. do 15. oktobra ove godine, Dušan Bjelopetrović se zaista pojavljuje na spisku, i to kao potpredsednik Kurira Info d.o.o. Nastojanja "Vremena" da dođe do Aleksandra Rodića i upita ga za Bjelopetrovićevu funkciju u Kurirovi bila su bezuspešna.

Iz Ministarstva pravde je došla informacija da Bjelopetrović jeste bio specijalni savetnik, ali da je tu funkciju prestao da obavlja u septembru. U Informatoru o radu Ministarstva pravde stoji da su 1. aprila 2011. "zaključeni Ugovori o obavljanju poslova posebnog savetnika ministra između Ministarstva pravde RS i Dušana Bjelopetrovića i Ministarstva pravde RS...". Međutim, u aktuelnom informatoru na zvaničnom sajtu Ministarstva se ne pominje informacija da je raskinut ugovor između Bjelopetrovića i Ministarstva pravde.

Foto: Tanjug

lista "Kurir", odnosno privrednog društva koje stoji iza njega, u kompanijama koje su izdavači dnevnih listova "Politika", "Večernje novosti" i "Dnevnik". Takođe, postoje sumnje da se deo sredstava za realizaciju ovih poslova obezbeđuje iz javnih sredstava, odnosno preko kreditnih i drugih sredstava namenjenih pomoći medijima u uslovima ekonomske krize (na osnovu Zaključka Vlade o merama pomoći iz juna 2009. godine), a kojim administrira država preko svojih izvršnih organa. Tražimo da u skladu sa zakonom ispitajte ove navode i javnosti saopštite da li su oni tačni, kao i da li u njima ima elemenata korupcije."

U Agenciji za borbu protiv korupcije potvrdili su da su dobili pismo LDP-a i da je ono, u formi predstavke, uzeto u razmatranje.

Važan detalj u ovoj priči jeste potvrda direktora Kurira Nebojše Rosića da su u ovom preduzeću zainteresovani za preuzimanje dela vlasništva u pomenutim novinama da bi, kako je rekao u emisiji TV B92, "Između dve vatre", "sprečili jednog sarajevskog izdavača, povezanog sa narko-kartelima da preuzme Politiku". Tokom ove emisije, u kojoj su se suočili Rosić i Ostojić, bilo je mnogo povišenih tonova i međusobnih optužbi, ali su dominirale paušalne tvrdnje u kojima nijedan od učesnika gotovo ništa nije precizirao.

Gotovo nedelju dana od izbijanja afere, i dalje je sve na nivou pretpostavki i nagađanja. Sonja Liht, predsednica Upravnog odbora Politike a.d., rekla je za Radio B92 da "Politika" ne može biti prodana, ukoliko se suvlasniku, a to je Politika akcionarsko društvo, po pravu preče kupovine ne ponudi da otkupi taj deo: "Pošto se do dana današnjeg to nije dogodilo, onda svi koji pričaju da je Politika prodana, pričaju na osnovu spekulacija. Ali dok se nama ne

Foto: Tanjug

Foto: A. Anđić

POLITIČKI AKTERI: Zoran Ostojić, Dušan Petrović, Slobodan Homen

ponudi otkup VAC-ovog dela Politike, ona ne može biti prodana”, rekla je Liht.

Istovremeno, i Nebojša Rosić je naveo da ne postoji nikakav ugovor niti sklopljeni posao oko preuzimanja, ali da su neki pregovori ipak vođeni. On je dodao da LDP namerno vrši kampanju protiv tog lista. Naveo je i da je

laž ono što je ranije LDP izneo u javnost, da je Kurir preko sredstava EBRD dobio novac za kupovinu udela nemačkog VAC-a u Politici, Novostima i Dnevniku.

Gostujući na TV B92, Zoran Ostojić je pojašnio na koga misli kada tvrdi da iza Kurira stoje ljudi bliski strukturama vlasti: “Vidite da je

reč o gospodinu Bjelopetroviću, koji je bio savetnik u Ministarstvu pravde, znači tu je Homen. Predstavnik VAC-a, kada je poslednji put dolazio u Beograd, bio je u Vladi Srbije i posetio jednog ministra koji nema nikakve veze sa medijima. Mi smo čuli da je bio u Ministarstvu poljoprivrede – znači reč je o jednoj šabačkoj ▶

Slučaj Beko-VAC-Novosti

Kao što je “Vreme” već pisalo (Tekst “Desant na ‘Večernje novosti’, “Vreme” br.1017), 24. februara 2005. godine VAC sklapa Ugovor o zajedničkom poduhvatu sa Stankom Subotićem. Namera: “stvaranje zajedničkog poduhvata u vezi s distribucijom novina/magazina i u vezi s poslom trgovine na malo kroz kioske u Srbiji sa jedne strane, kao i nameravano sticanje maksimalno 100 posto akcijskog kapitala Novosti a.d. (Srbija) i Štamparije Novosti d.o.o. (Srbija), sa druge strane”.

U septembru 2006. godine akcije kompanije Večernje novosti izlaze na berzu. Nakon toga se predstavnici VAC-a sastaju sa Milanom Bekom i Miroslavom Miškovićem i potpisuju ugovor u kojem je, s jedne strane, spomenuta Subotićeva Senta, i druge firme koje su pod Subotićevom kontrolom), Bekov Stadlux (i još tri vezane firme), ali i firme koje su povezane sa VAC-om. Miškovića u tome, barem zvanično, nigde nema. Ugovor je predviđao da Beko (koji je na glasu da uspešno kupuje firme kojima ne ide dobro, unapređuje im poslove, a zatim ih skupo prodaje), preuzme menadžment Novosti.

Po ovom prvom ugovoru, sve te firme pokupovale su što više akcija malih akcionara Večernjih novosti. Potrošeno je oko 14 miliona evra (Bekov Stadlux je potrošio trećinu te sume, uz sporni Miškovićev milion). Plan je da firme potpisnice ugovora iz septembra 2006, nakon opšte kupovine akcija, između sebe razreše odnose. Na kraju te godine, Beko je preko svojih firmi (Ardos, Trimaks i Karamat) imao 64,2 odsto vlasništva Novosti.

Krajem 2008. godine, iz posla je izbačen Subotić, te se 8. decembra 2008. zaključuje novi ugovor. S jedne strane, tu je VAC i njegov Ost holding, s druge je Stadlux Milana Beka. Najznačajnija razlika između ugovora je u tome što se novim, Milanu Beku izričito dodjeljuju

OGRANIČENA PRAVA:
Milan Beko

Foto: A. Anđić

menadžerski poslovi u Novostima, koji će se definisati posebnim aneksom koji nikad nije donesen.

Dve godine nakon što je iz posla zahtev za procenu koncentracije vlasništva, Komisija za zaštitu konkurencije procenila je da VAC-ov Ost holding ne može da preuzme većinsko vlasništvo u tri Bekove firme, a na taj način i Novosti.

Sa druge strane, po Zakonu, vlasnik je dužan da proda sve akcije preko 25 odsto, a do prodaje može da mu bude ukinuto pravo glasa na sve akcije preko 25 odsto. Beko to nije ispunio, ali Komisija za hartije od vrednosti nema zakonsku mogućnost da ga kazni zbog toga što Zakonom o prekršajima ne predviđa pokretanje prekršajnog postupka prema stranim firmama.

Za sada su ograničena upravljačka prava Ardosu, Trimaksu i Karamatu na 25 odsto ukupnih upravljačkih glasova.

čiviji koja bi mogla da bude smešna da nije opasna.”

Na osnovu ovog Ostojićevog iskaza, krenule su medijske i kuloarske spekulacije o tome da iza Kurira, preko Dušana Bjelopetrovića stoje Slobodan Homen, državni sekretar u Ministarstvu pravde, i Dušan Petrović, ministar poljoprivrede i trgovine, inače Šapčanin. Ovo nije prvi put da je ime Slobodana Homena dovedeno u vezu sa Kurirom, ali glasine o tome da ovaj list kontroliše Demokratska stranka nikada se nisu makle dalje od čaršijskih priča. Opširnu spekulaciju na ovu temu objavile su, od beogradskih medija, jedino E-novine, dodajući na to i da iza iznošenja svih informacija o pregovorima preduzeća Kurir info stoji “pravi lider

LDP-a”, biznismen Milan Beko. Odgovarajući na ove tvrdnje, Slobodan Homen demantovao je u izjavi za “Vreme” da ima bilo kakve veze sa Kurirom: “Poznajem Bjelopetrovića i prijatelji smo, ali ne znam koja je njegova funkcija u Kuriru. Vlasnik Kurira Aleksandar Rodić i Bjelopetrović su kumovi.”

Do preciznih tvrdnji aktera ove priče o tome šta se zaista desilo i koliko su odmakli pregovori o kupovini VAC-ovog udela u tri domaća dnevna lista, teško je doći. Međutim, prema prilično pouzdanom, ali ipak anonimnom izvoru “Vremena”, u svakoj od ovih pretpostavki ima istine. Prema našem izvoru, do konkretnog dogovora između preduzeća Kurir info i VAC-a još nije došlo, što ne znači da se to

neće dogoditi 22. decembra, kako tvrdi Ostojić. Prema našem izvoru, čitava stvar izašla je u javnost preko LDP-a, a posredstvom Milana Beka, koji zbog svojih interesa u Novostima (vidi okvir), želi da spreči da one budu prodate. Takođe, da u Demokratskoj stranci, koju trese predizborna nervoza, postoje ozbiljni potresi, neslaganja i različite frakcije, nije nikakva tajna. Naš izvor tvrdi da ako iza cele operacije na relaciji Kurir–VAC stoje, preko Dušana Bjelopetrovića, Slobodan Homen i Dušan Petrović, onda bi to mogao da bude važan detalj u priči, sve događa bez odobrenja Borisa Tadića. “Boris Tadić nikad ne bi dozvolio da Kurir kupi Politiku.” Ovdje treba imati na umu i to da i Homen i Dušan Petrović odavno važe za takozvane moćne ljude drugog ešalona u Demokratskoj stranci, pri čemu se naročito Petroviću pripisuje veliki uticaj unutar stranke, naročito na lokalnu. Kako je cela priča na nivou spekulacija i pretpostavki, nije zgoreg pretpostaviti i da su na delu političke i partijske ambicije, naročito u svetlu dolazećih izbora. Jedini detalj koji dovodi u sumnju ovu konstrukciju jeste taj da je država već vlasnik dela Politike, te pretpostavka LDP-a da vlast želi uticaj u ovom listu pada u vodu, jer ga, s obzirom na udeo u vlasništvu, već ima. To, naravno, ne znači da je čitava priča netačna, jer još ostaje mogućnost da je kupovina Politike tek nusprodukt nečijih interesa u, recimo, Novostima.

Ni u VAC-u situacija nije čista i jasna, jer kompaniju vode dve međusobno sukobljene porodice. Prema navodima do kojih je došlo “Vreme”, s obzirom na to da direktoru VAC-a Bodu Hombahu 1. januara 2012. ističe mandat, njemu i njegovom timu se “žuri da obave transakciju i izdele provizije”.

U priči o prodaji VAC-ovog udela u jednom dnevnom, jednom večernjem i jednom regionalnom listu, mnogo je nejasnoća i mnogo interesnih grupa i zainteresovanih strana. Šta god da je od navedenog tačno ili netačno, već realizovano ili ostalo na nivou namere, jedno je izvesno: na priči o vlasništvu tri medija prelaju se mnogi elementi koji odavno guše političku i društvenu stvarnost: interesi krupnog i ne tako krupnog kapitala, tajkunski ratovi, političke i partijske ambicije, interesi i sukobi, rođačke, kumovske i druge veze. Za to vreme strada ono što bi moralo da bude na prvom mestu: javni interes.

Jovana Gligorijević,
Radmilo Marković i Mirko Rudić

KRAJ MANDATA:
Bodo Hombah

Foto: A. Anđić

VAC u Srbiji

VAC (Die WAZ-Mediengruppe) je treća po veličini nemačka novinska i izdavačka kuća sa preko 500 izdanja (38 dnevnih listova, 108 publikacija i stručnih časopisa, 133 reklamnih listova i 250 drugih časopisa) u devet zemalja (Austrija, Mađarska, Bugarska, Hrvatska, Rumunija, Albanija, Makedonija i Rusija). Sedište je u Nemačkoj u Esenu.

U Srbiju su došli nekoliko godina nakon petooktobarskih promena kada su preuzeli akcije novosadskog Dnevnika i Politike, a par godina kasnije i distributivnu mrežu – kioske Štampe. I danas su većinski vlasnici Dnevnika i Politike.

Nakon neuspešnih poslova sa Milanom Bekom i ostalima, a u vezi sa kupovinom “Večernjih novosti”, VAC odlučuje da se povuče iz Srbije.

► trupniportret

piše: Dragan Todorović

Prazan papir

Da sam ja netko, kad niko da se seti, sebe bi turio da budem Šef na Biro za informisanje, bio bi dodeljen i Dinkiću, i sve tako redom do Dačića i Tadića

Nećete ga majci ovde čitati o Praznim, oli Belim, glasačkim listićima, kako bi se moglo pomisliti na osnovu naslova teksta. Uostalom, Ispravan Prazan listić, ko se demokratski odluči za to, neće biti prazan, nego tu treba da dođe do izražaja Ono u čemu ponajmanje oskudevamo – psovke, kletve i ostalo Sve po spisku. Glede toga, već se zna, ne mora se čita, posle taj kreativni materijal i car Lazar će, ko u svakoj priči sa epilogom, drugačije et sočnije časti svoje junake i velmože.

Dakle, ovde će bude reč o Onaj prazan papir koji trpi sve, figurativno naravno, ta kolumna je ovo, o to infomisanje i taj medijski prostor. Jako na taj Veliki ekran, opet figurativno, može bude i mali, opazim novinarski prilog o otkrivenom lancu prevaranata koji po tu unutrašnjost idu od grada do grada i traže odštetu za ujed pasa. Novinar se baš potrudio da osvetli slučaj sa svih strana, čak je jedan stručnjak rek'o da građani koriste otkuvanu kućeću glavu kako bi sami sebi nanosili povrede. Izvade otkuvanu kućeću glavu, škljocnu se za ruku, nogu, gde već nisu izujedani, i pravo u sud. Silne pare pokupili ovi prevaranti, ali, posle ovoga neće ići.

Naravno da ovo nije, a de bi, kruna i vrh toga što se događa na veliki, može i mali, ekran. Koji su to autorski prilozi braćo i sestre, koje su to autorske emisije gospođe i gospodo, to kad bi se samo nabrajalo ni papir ne bi mog'o istrpi, provrišt'o bi, post'o načisto nejestiv. Pa ta Žikina šarenica, dotle došlo, postala Otac i Majka, svaki Tatamata, takvog i ovakvog opšta informisanja. A tek Nezavisna produkcija mila majko i mili oče, koju su tzv. emiteri sa državnim frekvencijom dužni da daju pučanstvu na znanje. Koliko je tu istraživanja, koliko Lova i Ribolova, koje su tu tajge, tundre, štuke i lososi, silne sahalinske reke, da sam juče umro ne bi znao da nigde nema takvog soma k'o u delti Urala.

A tek taj "Kurir", da se pređe i na taj i ostali Papir, koja je to kruna i vrh. Sad se priča da "Kurir" 'oče kupi "Politiku", da tu nisu čista posla, da vlast tako 'oče načisto Kontrolise medijski prostor. Onaj Sin Rodić ko da je rek'o da "Kurir" razmišlja o tome da "Politiku" ne bi kupio Sarajevski izdavač koji povezan sa narko kartelom. Mada se ne bavim sa tako Velike misli, meni oko taj "Kurir" bila čista posla još kad ono Najtiražniji list na Balkanu, ima i to, uzeo obeleži neki jubilej, cela Vlada beše u tu Banju Koviljaču, zajedno sa kolumnisticu Karleušu i ostali kurirski sadržaj. Preko čista posla mi bilo i kad Tata Rodić, u taj mardelj, sve prizn'o, i za sva (ne)dela se sa Nezavisno sudstvo nagodio. A najviše mi čista posla do glave došla kad sam primetio, sasma slučajno, uređivački zaokret, umesto da na prvoj strani bude ko ima Dupe od tri zarez pet metara, kolumnu je dobio iskusni demokratski poslanik, beše li, ili ne beše, neki Milojević, neki Tome slično, koji svoje ispravne misli, zajedno sa to poslaničko i sivo lister odelo, koje zna bude u ubibože ravnoteži sa plave cipele, redovno, i s obe ruke, osveštava i pošćkropljuje u stra-

načkim izvorima demokratije.

A da će medijski prostor sade bude načisto kontrolisan, trice i kućine braćo i gospođe, to je sve toliko otišlo da i treba da se kontroliše, ne može svako oštri, i da se, da prostite, ponaša kako se kome digne. Treba da postoji neki red, da se poštuju zakonitosti profesije, zakonitosti toga šta narod 'oče, i zakonitosti toga kako to narodu dati. Ako država ne postigne, a kako bi, tu su zakoni tržišta, novi medijski trendovi, zna se da se skidanje gaća, ovo mu stilska figura, najbolje i najučestalije lajkuje. Uostalom, sad će razna udruženja, fondacije, ambasade, dodeljuju nagrade za te novinarske podvige i ostalu doslednost. Nogu u blato da će biti nagrađeni najbolji, najuspešniji, najdokazaniji, dobro i najistraživačkiji, jer drugih i nema. Eto i naprimer, ministri Dulić i Čirić su se već okitili nagradom Reformator godine. A ako su oni neki Primer godine, onda nagrade zaslužuju svi.

Kad sam već kod toga, opazim da "Vlada i dalje planira milijarde za agencije", da Toga, tih agencija, ima oko 170 komada, te da koštaju 850 miliona evra godišnje. Da, recimo, pored Ministarstva za zaštitu životne sredine postoji i Agencija za zaštitu životne sredine, pa Fond za zaštitu životne sredine, Zavod za zaštitu prirode... Piše da tu i svuda "veoma visoke plate". U sve to opazim ovoga, kako se zove, što Direktor Kancelarije Vlade Srbije, najbolje da tučem sve veliko slovo, Za Saradnju Sa Medijima. Taj počeo nešto da se pojavljuje oko Kosova, i ta pitanja. Čim ga vidiš jasno ti da nikad ne bi ništa prizn'o, ne daj bože potpis'o. A čovek, jes' da je ko u uniformi, sprovodi politiku Vlade, uvek kaže da je za dijalog, toleranciju, pronalaženje rešenja. To je to, spolja gladac, a unutra jadac.

A jesam se nagled'o ti stručnjaka Za Saradnju Sa Medijima. Toga ceo buljuk, buljuci, ima ga svako ministarstvo. Imaju suknje, imaju pantalone, prvi do ministra, nameštaju im kravate, popravljaju čvor, more sve se nešto šaljikaju, more sve na "veoma visoku platu", nose kamere, poturaju mikrofone na kojima piše Biro Vlade, ministri se, prvo njima, ili posebno i samo njima, obraćaju. Šta sa tim rade, čemu to služi, ne znam, ali da imaju ljude, da imaju tehniku, ta vozila, pare, imaju. A da sam ja Netko, dobro neko, ja bi, kad već neće niko da se seti, za taj Šef na mediji turio samog sebe, taj medijski personal bi mi 'vako staj'o, dodelio bi sebe i Dinkić Mlađi, tu bi mi dobro doš'o Živkov Ljuba ka pomoćnik, a i Dačiću, Tadiću. Ostalima, i cenjenom publikumu, šta, i ko, se zalomi. Pa da se iznova mrči papir.

Uslov svih

Kancelarka Nemačke Angela Merkel je u maniru američkih predsednika pred Božić posetila nemačke vojnike angažovane u mirovnoj misiji na Kosovu. Usput je na aerodromu u Prištini razgovarala sa premijerom Kosova Hašimom Tačijem i na zajedničkoj konferenciji za medije uputila “božićne čestitke” Vladi Srbije. Bila je to njena poslednja službena poseta u ovoj godini: prijateljskom narodu u prijateljskoj zemlji, u kojoj se nemački vojnici nalaze u neprijateljskom okruženju lokalnih Srba; gde je nemački general-major Erhard Dreys komandant KFOR-a, a Nemačka sa oko 1300 od ukupno 6200 vojnika iz tridesetak zemalja ima najbrojniji kontingent. Ni u jednoj vojnoj mirovnoj misiji na svetu posle Drugog svetskog rata Savezna Republika Nemačka nije imala tako dominantnu ulogu.

Herzlich willkommen, Frau Bundeskanzlerin (“Želimo vam srdačnu dobrodošlicu, gospođo savezna kancelarko”), pisalo je na bilbordima u Prištini ispod slike Angele Merkel na kojoj se ona dobrodušno smeška. Dok u Srbiji Merkelova uživa status zlonamernog političara, na Kosovu je ona trenutno bez premca najpopularniji strani državnik: jasno je Srbiji postavila pravila kosovske igre, stala na put “arogantnom srpskom mešanju u unutrašnja kosovska pitanja”, kako se priča u Prištini, i sprečila da se na Samitu šefova država i vlada EU 9. decembra nekadašnjem “agresoru” koji “neće da se pomiri sa istorijskim porazom i gubitkom teritorije” dodeli status kandidata.

Toliko je omiljena među kosovskim Albancima da su prištinske dnevne novine “Koha ditore” tim povodom objavile na naslovnoj strani euforičan članak *Gut getan, Frau Merkel* (“Svaka

čast, gospođo Merkel”) i to na nemačkom jeziku, dok je albanska verzija bila u unutrašnjoj strani novina. U članku stoji da “nemačka kancelarka za Evropu i naš region čini više nego što bismo od nje u ovim teškim vremenima smeli da očekujemo”, prenose uticajne nemačke novine “Frankfurter allgemeine Zeitung” (FAZ). U FAZ-u piše da Merkelovu na Kosovu slave kao “majku kosovara”, koja se odlučnije od same

kosovske vlade zalaže za interese nezavisnog Kosova. Iste te novine su nedavno objavile autorski tekst predsednika Srbije Borisa Tadića, u kome on upozorava da bi blokada dobijanja statusa kandidata Srbije mogla da ojača ekstremne, nacionalističke snage, da je Srbija ispunila sve što se od nje tražilo, da je ona zaslužila status kandidata... sve u svemu, da je nemačka politika po tom pitanju pogrešna.

uslova – opet

Šta je nemačka kancelarka iz
Prištine poručila Borisu Tadiću?
Zašto niko nikoga ne razume
i zašto je Nemačkoj više
nego drugim evropskim
državama toliko stalo da
se zaokruži kosovska
nezavisnost

DOBRODOŠLICA: Kancelarka Nemačke, najpopularniji političar na Kosovu

fotografije: Reuters

MAJKA I MAĆEHA: I srpska i albanska strana, umesto racionalno, prilično emotivno reaguju i izводе zaključke iz hladne kosovske politike Angele Merkel. Opšti ton je da je ona Albancima majka, a Srbima maćeha. Činjenica je da je na konferenciji za medije prilikom njene posete Beogradu u avgustu između nje i Tadića sve varničilo od netrpeljivosti i nediplomatski javno izrečenih sukobljenih stavova, te je

Merkelova, pošto je prvi put izrekla da Srbija mora da “ukine paralelne strukture na Kosovu”, na kraju pogledala na sat, rekla da nema više vremena i prekinula neprijatnu situaciju. To je bio više nego jasan signal da će Berlin po pitanju Kosova zaoštriti svoju politiku prema Beogradu.

U Prištini je razgovor sa Tačijem protekao posve drugačije. Merkelova je pored uobičajenih

fraza da Nemačka smatra da je budućnost čitave regije članstvo u EU, da i sa Kosovom i sa Srbijom treba razgovarati na koji način taj dugačak put može najbrže da se pređe, da je za evropsku budućnost važan doprinos demokratiskog i multietničkog Kosova, Merkelova je, jednim prijateljski, a drugima ultimativno – svakako ne neprijateljski, ili pak srdačno – poručila šta očekuje od Prištine i Beograda.

Tačiju je, kako se navodi na veb-sajtu nemačke savezne vlade, rekla da Kosovo mora da se razvija kao demokratska, transparentna, pravna država, da tema korupcije “ostaje na dnevnom redu”, da je veoma važno da saradnja sa policijskom i pravnom misijom EU na Kosovu EULEKS-om “ne postoji samo na papiru, već da mora zaista i da zaživi”. Rekla je i da joj je Tači obećao da će po svim tim pitanjima biti ostvaren napredak, baš kao što napreduje saradnja sa Međunarodnim monetarnim fondom. Ogođeno na prost jezik bez diplomatskih oblandi, to bi za Kosovo trebalo da znači: što manje gangsteraja i što veća pomoć prištinskih vlasti EULEKS-u da procesuiraju albanske kriminalce, to više međunarodnih para.

Što se tiče srpsko-albanskih razmirica Merkelova je rekla da je nezavisnost Kosova veliki korak, ali da sada kosovarska strana mora da deluje veoma odgovorno, da ne podgreva emocije i da bi trebalo da doprinosi miroljubivom rešenju svih konflikata, te da joj je Tači sve to svečano obećao.

“Danas se, gospodo savezna kancelarko, klanjam nemačkim vojnicima, koji se zalažu za mir i bezbednost u mojoj zemlji. Želim dobro zdravlje i brz oporavak onima koji su povređeni”, rekao je kosovski premijer. Naglasio je ►

i da na severu Kosova njegova vlada nije u sukobu sa svojim građanima, već da je “zakon u sukobu sa anarhijom”, da on želi da integriše građane srpske nacionalnosti u kosovsku državu, i obećao Merkelovoj da će da uradi sve što se od njega traži. To Tačiju i nije teško palo, jer se u konfliktu sa Srbima na severu Kosova i nesuglasicama sa Vladom Srbije interesi Vlade u Prištini podudaraju sa predstavom Nemačke, da što pre treba zaokružiti kosovsku državnost. A kada obračun sa korupcijom i mafijom na Kosovu ponovo bude došao na dnevni red, uslovi postavljeni Beogradu već će biti zacementirani u Briselu.

Osvrćući se na stanje na severu Kosova, Merkelova je Beogradu poručila da je “pre svega važno da dodemo do razumne forme ophođenja”, to jest da niko ne puca i ne ugrožava nemačke i ostale vojnike, te da se uklone barikade i EULEKS-u omogući potpuna sloboda kretanja. U “razumno ophođenje” spada i “zajednička kontrola granica, koja je na papiru dogovorena, a koja još nije implementirana”. Zbog veoma različitih tumačenja dogovora o “integrisanom upravljanju” graničnih prelaza, to jest punktova na administrativnoj liniji razdvajanja Jarinje i Brnjak, nije, međutim, posve jasno kolika bi u praksi trebalo da bude uloga kosovskih carinika, šta zapravo treba da radi EULEKS i do koje mere i na koji način će biti postavljeni državni simboli nezavisnog Kosova.

Merkelova je i ovom prilikom ponovila da od Beograda traži da dođe do “razumnog prometa robe”, što trenutno nije moguće zbog barikada, te da “korak po korak moramo da dođemo do toga da (na severu Kosova) više nema paralelnih struktura”.

POKVARENI TELEFON: Kada je Merkelova u avgustu u Beogradu rekla šta njena vlada očekuje od Srbije da bi podržala dobijanje statusa kandidata, činilo se kao da je na srpskoj strani niko nije preterano ozbiljno shvatio. I državni i mediji podgrevali su optimizam da će se već nekako sve rešiti pozitivno po Srbiju koja je dobila pozitivnu ocenu Evropske komisije i da će nemačka kancelarka popustiti. Ona je, međutim, što se i dalo očekivati, 9. decembra na samitu EU sve izrečeno u Beogradu ponovila, a 19. decembra u Prištini još jednom istakla. Ako je u avgustu još uvek olako preovladalo mišljenje po principu “što je babi milo, to joj se i snilo”, do sada je predsedniku Tadiću i Vladi Republike Srbije postalo jasno da Angela Merkel neće promeniti svoje mišljenje, a po nemačkom ustavu savezni kancelar/ka definiše

državnu politiku. Isti uslovi biće na stolu i 28. februara naredne godine, kada se pri Savetu za opšte poslove EU bude ponovo razmatrala srpska evropska kandidatura, a neće nestati ni sledeće jeseni, ili kada god se srpski status kandidata bude našao na dnevnom redu Saveta Evrope, ako do kraja februara Srbija ne ispuni nemačke uslove.

Srpska politika “dva odvojena koloseka” je propala, na svom evropskom putu, po svemu sudeći, Srbija je došla do raskrsnice kada će morati ili da se povinuje zahtevima Nemačke, koja ne traži formalno, ali i te kako suštinsko priznavanje nezavisnosti Kosova u vidu niza pojedinačnih ustupaka – ukidanje paralelnih institucija na severu, pre svega pravosuđa, ukidanje lokalnih samouprava koje finansira Beograd, implementaciju postignutih dogovora između Beograda i Prištine, defakto priznavanje državnih granica Kosova, makar se to na Jarinju i Brnjaku zvalo “integrirano upravljanje”, regionalno predstavljanje Kosova bez oznake da se radi o protektoratu Ujedinjenih nacija – ili da zamrzne proces evropskih integracija.

Na pitanje kako bi Nemačka rešila problem regionalnog predstavljanja Kosova, ambasador Volfram Mas je u emisiji “Između dve vatre” na televiziji B92 nonšalantno rekao da jednostavno treba postaviti tablice sa imenom Kosova i Srbije, jer se radi o dve države. A na pitanje “Večernjih novosti” da li se po pitanju inkluzivne regionalne saradnje od Srbije traži da se odrekne Rezolucije 1244 UN, komesar za proširenje EU Štefan File odgovorio je neodređeno, da se nada da će rešenje biti “praktično i kompromisno”, te da niko od Srbije ne traži da prizna Kosovo.

Pozivanje Srbije na važeću Rezoluciju 1244 UN države koje su priznale Kosovo jednostavno se ne uzima u obzir. Ako već moraju da tolerišu tvrdoglavo insistiranje Grčke da Republika Makedonija u međunarodnim organizacijama mora da bude predstavljena kao “Bivša jugoslovenska republika Makedonija”, u EU većinski smatraju da Srbiji ne treba da se dopusti da svima koji su priznali Kosovo na nos nabija da nisu u pravu, da su povredili međunarodno

pravo insistiranjem da se Kosovo predstavlja kao “UNMIK Kosovo”.

U Srbiji, u kojoj niko ozbiljno ne analizira izjave domaćih političara, jer isuviše često menjaju stavove, u čijoj parlamentarnoj praksi je uobičajeno da narodni poslanici izjavljuju kako su “protiv nečega”, ali da će, kanda iz nekih opštih interesa, glasati za to protiv čega su, kao da se olako zanemaruju detaljne analize poruka predstavnika regionalnih sila kao što je Ne-

mačka, u kojima su i te kako važni svaka reč, zapeta i intonacija. Dok su u avgustu svi na političkoj sceni Srbije bili iznenađeni uslovima koje je “iz vedra neba” postavila Angela Merkel, u Berlinu tvrde da su slične poruke na nižem nivou prenošene više od pola godine, a da ih zvaničnici Srbije ili nisu razumeli ili nisu hteli da ih razumeju.

Iako je Merkelova još u avgustu rekla da je ne zanima što će se srpski parlamentarni izbori održati na proleće 2012. godine i da svoju politiku uslovljavanja neće tome da prilagođava, predsednik Tadić je ipak u svom tekstu u FAZ-u pre dve nedelje smatrao za shodno da upozori da bi pritisak Nemačke mogao da

bude kontraproduktivan, te da na vlast dovede nekog goreg i neevropskijeg od njegove Demokratske stranke. Stiče se utisak da u Srbiji državni vrh ne shvata da jednom javno izrečene poruke i uslovi zapadnih vlada neće biti ni povučeni ni ublaženi, jer je to pitanje političke verodostojnosti.

S druge strane, Berlin ne pokazuje nikakvo razumevanje za srpske kosovske muke koje su utemeljene u Ustavu Republike Srbije, da bi

Na opasku da niko formalno od Srbije ne traži da prizna Kosovo on je rekao “nije šija, nego vrat”, te “ako ćemo da uđemo u EU pljujući sami sebe, onda nam tamo nije ni mesto.” On je rekao da žele da podele Balkan “carskim rezom”, istom linijom kojom su ga podelili Vinston Čerčil i Staljin, da na to ukazuju poslednje odluke Saveta Evrope koje on smatra duboko pogrešnim.

Predsednik Tadić je u intervjuu za skopski “Dnevnik” daleko umerenije izjavio da “Srbija ne može produžiti evropske integracije ukoliko nema podršku građana, a oni neće dati podršku ukoliko Srbija ne sačuva svoje legitimne interese na Kosovu i Metohiji”. On je rekao da Srbija nema iluzije da bi mogla da vrati Kosovo u državni sistem Republike Srbije na način na koji je to bilo pre 2000. godine, ali da Srbija ne odustaje od pregovora i traženja održivog rešenja, te da podele Kosova nije realno rešenje. Prema njegovom mišljenju, jedno od rešenja je dvojni suverenitet, ali i neki model koji se bazira na međunarodnom rešenju, kao što su irski model, Južni Tirol ili onaj iz vremena dve Nemačke.

Ministar odbrane Dragan Šutanovac, povodom zahteva Angele Merkel da treba da se ukinu “paralelne strukture” na severu Kosova, izjavio je da se to ne može učiniti “jednim rezom” i da će Srbija u skladu sa vizijom razvoja Srbije doneti “najbolju odluku”, da je Srbija na evropskom putu, ali da je činjenica da postoji “politička prepreka, o kojoj je Merkelova govorila”.

Beograd se konačno suočio sa činjenicom da Berlin neće odustati od svojih zahteva. Mada se ne radi ni o kakvom deljenju Balkana između Otomanskog carstva i Austrougarske, već o posve drugačijem shvatanju prava, pravde i nepravde na Kosovu i oko Kosova, u ovom trenutku ne razaznaje se kakav će biti odgovor kabineta predsednika države na novonastalu situaciju da će Srbija samo sa “manje Kosova dobiti više Evrope”. Jedino se prepoznaje da je prkos nemačkim uslovima u političkim izjavama utoliko veći što je jasnije da Srbija neće moći da ih ispunji, te da pre izbora neće dobiti status kandidata.

ISKORAK NEMAČKE: Odgovor na pitanje zašto je baš Nemačka od svih drugih država EU koje su priznale Kosovo toliko zapela da Srbiji nametne zaokruživanje kosovske nezavisnosti treba tražiti u bombardovanju NATO-a 1999. godine. Nemačka je tada teškom mukom preskočila preko svoje senke, savezna vlada kancelara Gerharda Šredera odobrila je da Luftvafe prvi put posle Drugog svetskog rata učestvuje u borbenim ratnim akcijama, mada to izričito zabranjuje nemački ustav.

Nemačku javnost trebalo je pridobiti da Nemačka, koja počiva na doktrini da Nemci posle nacističkih zločina nikada više ne smeju da učestvuju u ratu protiv drugih država, treba aktivno da učestvuje u bombardovanju jedne evropske zemlje i to bez saglasnosti Saveta bezbednosti UN. Ministar spoljnih poslova Joška Fišer govorio je o “srpskim koncentracionim logorima” na Kosovu, poznat je njegov usklik *Nie wieder Konzentrationslager!*, nikada više koncentracioni logori. Ministar odbrane Rudolf Šarping pričao je o pogromu nad albanskim civilnim stanovništvom, o krvavim zločinima Miloševićevih snaga. Nemačka svest o Kosovu je svest o srpskim zločinima, o borbi Albana za slobodu, o ratu koji je srpski totalitarni režim izgubio, koji je izgubila Srbija. U današnjoj nemačkoj politici o Kosovu provejava neizrečen stav da je Srbija posle čitave decenije Miloševićevih ratova izgubila i rat na Kosovu i da i posle 5. oktobra treba da se ponaša kao strana poražena u ratu koja nema prava da postavlja uslove. Berlin koji je priznao nezavisnost Kosova jedini izlaz za dugoročnu normalizaciju situacije vidi u tome da se kosovska nezavisnost tehnički zaokruži.

Za većinu Nemaca je spoznaja da je Nemačka aktivan učesnik u ratu na Balkanu dovela do pravog sloma sistema vrednosti na osnovu kojih su vaspitavani, što je moglo da se opravda jedino ubeđenjem da je na Kosovu došlo do “humanitarne katastrofe” apokaliptičnih razmera, da srpske snage sistematski i masovno sprovedu ratne zločine i da to po svaku cenu mora da se zaustavi. Ipak, ostalo je osećanje da je Nemačka na prevaru uvučena u taj rat. I pored pojedinačnih naknadnih analiza u ozbiljnim nemačkim medijima, škakljiva tema nemačkog učešća u bombardovanju Srbije potisnuta je u javnosti.

Sve to svakako nije presudno za nepopustljiv stav Angele Merkel, ali otežava pregovaračku poziciju Srbije.

◀
Andrej Ivanji

INSPEKCIJA:

Angela Merkel i Hašim Tači na aerodromu u Prištini

preveliki ustupci Vlade Srbije po pitanju kosovske nezavisnosti bili neustavni i mogli da izazovu ustavnu krizu, da je Beograd u postojećim i ustavnim i političkim okvirima po pitanju teritorijalnog integriteta Srbije iskoristio skoro čitav manevarski prostor.

STALJIN I ČERČIL: U skladu sa spoznajom da popuštanja u Berlinu neće biti, od političara vladajućih partija prvi je pred zvaničan početak izborne kampanje počeo da se ponaša potpredsednik Vlade, ministar unutrašnjih poslova i predsednik Socijalističke partije Srbije Ivica Dačić. “Hajde da se ne lažemo. Očigledno je da je uslov za status kandidata priznavanje nezavisnosti Kosova”, izjavio je Dačić.

Borim se protiv živog blata

“Idite u Zvezdu pa pitajte, pitajte nekog igrača je li mu uzeo Dragan Džajić pare. Pitajte za koliko su prodati svi ti igrači koji su bili pod ugovorom. Ako nekoga prodaš, to je bila zamena za sportska poboljšanja. To je prava i jedina istina, i neka je sramota sve one koji su uradili onako sa mnom, i sa Zvezdom, i doveli je u ovakvu situaciju”

Sa Draganom Džajićem razgovaramo u nedelju rano ujutru, dva dana posle sednice Upravnog odbora FK Crvena zvezda na kojoj nije doneta odluka o njegovom povratku u klub. “Ja sam navikao da radim nedeljom”, kaže Džajić misleći na činjenicu da je veći deo karijere, i igračke i direktorske, nedelju provodio radno, na stadionu.

Njegova kuća je toliko blizu stadiona Zvezde da u njoj može da se čuje huk za vreme utakmice. “Poslednjih godina sam se vratio na stadion, ali se trudim da ne idem prečesto, da ne bi ispalo da se nekom namećem”, govori nam Džajić dok pokušavamo da saznamo šta ga je motivisalo da se vrati u klub iz koga je otišao u jesen 2004. godine.

Kada govori o igri, možete da vidite čoveka sa ogromnom energijom i željom da i dalje pobeđuje. Nije preterano reći da mu oči zasijaju dok priča o onome što je samo fudbal. Međutim, kada se pomenu druge stvari koje nemaju veze sa igrom i pripremom za igru, on se povlači i daje uopštene odgovore, ▶

kao da nerado o tome govori.

Iako kaže da mu je putovanja preko glave, veoma je aktivan. Posle pedeset godina aktivnog bavljenja fudbalom, on i dalje želi da pobeđuje. “Koliko god da si postigao veliki uspeh, uvek mora da postoji ambicija da uradiš još nešto, da postaviš pred sobom novi izazov. Moraš da se suočiš i da igraš protiv onih koji su bolji od tebe, koji su tvoji uzori, da bi naučio kako da ih pobediš”, kaže na početku razgovora za “Vreme” Dragan Džajić. Ipak, od njegovog povratka u klub za sada nema ništa.

“VREME”: Pominjani ste kao kandidat za mesto neke vrste sportskog direktora, onoga koji odlučuje koji igrač treba da igra za Zvezdu. Međutim, za razliku od nekog ranijeg vremena, taj klub više nije mesto gde dolaze najbolji i najtalentovaniji. Zbog čega?

DRAGAN DŽAJIĆ: Mogu da vam pričam o periodu u kome sam ja taj posao radio. Od trenutka kada sam otišao, nikada nisam želeo da bilo kome solim pamet. Očekujem da ljudi koje vodi klub imaju neku ideju i plan, a merilo su rezultati. Mnogi su se opekli o Zvezdu jer su mislili da je to lako, da to može svako da radi, da je to isto kao da se vodi neko preduzeće. A videlo se da nije tako. Zvezda je prevelika stavka za nekog ko uđe sa strane.

Šta se dogodilo za Zvezdom u poslednje dve decenije? Vidimo da je u tom periodu Partizan izrastao u ekipu broj jedan u Srbiji. Da li je to izazvano činjenicom da je Zvezda u jednom trenutku bila na svetskom vrhu i nije se moglo dalje ili je nešto drugo u pitanju?

Partizan je profitirao u poslednjih nekoliko godina. Pre toga nije mogao da dobije Zvezdu ni kada je osvajao titule, pa su navijači negodovali: džaba nam titula kada Zvezdu ne možemo da dobijemo. Oni sada uživaju, ali ne mislim da je Partizan nešto posebno. Naravno da njima ide sve u prilog: govore kako imaju školu, kako izbacuju igrače, što je dobro, posle tog rada su valjda i oni nešto naučili. Možda smo im mi bili uzor u tome. Ne želim da ih potcenim, ali u neko ranije vreme oni su dolazili kod nas po savete. Sada se to malo izmenilo. Meni je žao da Zvezda u ovakvoj ligi nije prva, a morala je da bude. Ima i objektivnih i drugih razloga što je tako, ali Zvezda mora da radi planski, mora da postoji projekat, tu ne sme da bude *ad hoc*: kao, evo, pobedili smo Partizana i to je to. Za Zvezdu je najvažnije da pobeđuje, da ima dobar tim i rezultat jer ljudi vole Zvezdu i navikli su na pobeде. Sada je najvažnije doći do preokreta: Zvezda mora da

► **“Neka mi neko kaže jednog igrača koji nije bio Zvezdin igrač dok sam ja bio u Zvezdi, nego igrač nekog menadžera. Neka kaže neki menadžer: ‘Ovo je bio moj igrač, a ne Zvezdin.’ Mi kao klub to ne bismo dozvolili, osim toga nijedan igrač nije otišao bez odluke Upravnog odbora i saglasnosti trenera”**

bude prvak u Srbiji, a ne da se govori o Evropi, to je na ovom nivou besmisleno. Zvezda treba da napravi tim za domaće okvire jer ga nema ni za te okvire.

Šta se dogodilo sa vašim povratkom u klub? Posle sednice UO u petak shvatamo da o vama nije bilo reči.

Reći ću vam iskreno. Posle nekoliko loših rezultata došli su ljudi iz kluba i pitali me da li bih se vratio, i ja sam pristao. Mogu da dođem i pomognem u tom sportskom delu jer ja znam gde bih mogao da pomognem. Bilo je nekoliko sastanaka, razgovora, ali ja ne donosim odluku. Na kraju, ništa se nije desilo, ali ja ostajem veliki zvezdaš i preživljavam sve ono što se klubu dešava. Žao mi je što je klub sada tako slab,

ali samo mogu da im poželim sve najbolje, a ja ću i dalje gledati utakmice sa tribine. I ja sam očekivao da će tu biti konkretnih dogovora, ali sada na to ne mogu da utičem.

Stiče se utisak da vas je sadašnja uprava na neki način iskoristila da bi eliminisala raspravu o lošim rezultatima. Kakav je vaš doživljaj?

Ne bih da ulazim u detalje i da bilo koga okrivljujem. Bio sam spreman da pomognem, da dam neki doprinos i to je sve. Zvezda je zaista iznad svih nas i ja ne bih analizirao medijske nastupe. Razgovarao sam sa odgovornim ljudima iz kluba, oni su me nešto pitali, ja sam pristao. Ne želim da ulazim u to zašto se to nije ostvarilo.

Da li vam se neko javio posle sednice UO?

Ne. Baš niko mi se nije javio, niko me nije zvao i to je to.

Da li je vaša procena da ova uprava ima ono što vi zovete “plan za Crvenu zvezdu”?

Ja samo znam da se bez nekog određenog plana i vizije ne može, i da bi u mirnoj atmosferi trebalo da se napravi projekat da bi Zvezda stvarno krenula nabolje. Kada sam radio, uvek sam gledao da igrač ima zamenu. Nisam mogao da čekam i da ne znam koji će tim da mi igra sledeće sezone. Stalno se razmišljalo da neki igrač odlazi, nekom ističe ugovor, a ja sam unapred znao da li u Čačku, Valjevu, Užicu ima neko ko može da ga zameni. Onda moram da ga pripremim, da razgovaram sa roditeljima, pa da vidim hoće li i može li, da imam procenu da li je to igrač za Zvezdu. Ako to nemate, uzalud je pričati.

Čestitam Partizanu, bili su ovih pet godina najbolji, jeste nam bilo teško, bilo je tu i malo pomoći, ali ako sve to stavimo adakta, pre će se doći do nekog cilja, to je moje mišljenje. Ja želim da Zvezda bude na tom putu. I ne sme Zvezda da se pretvori sada samo u ideju da bude bolja od Partizana. U redu, to treba da bude osnovni cilj, ali da vidimo kako, sa kojim igračima. I da budete prvi ovde, tražiće vam posle izvesnog vremena da igrate u Evropi, a kako ćete u Evropu ako nemate tim.

Za koje igrače u domaćem prvenstvu mislite da bi bili dobri za Zvezdu?

Gledam samo Zvezdu i reprezentaciju, pa nisam u situaciji da znam druge igrače. Što se tiče Zvezde, mislim da mora da ima bolji tim nego što ima sada.

Mislite li da je skorašnje objavljivanje transfer liste dobar način za to?

Robi je to objavio, a ko će od toga otići, ko će se vratiti, da li možete nekoga da stavite sa

strane ako ne ode i ne nađe klub, videćemo za mesec-dva kada počnu pripreme. Možda od ovih 11, 12 igrača sa transfer liste osam dođe ponovo na pripreme.

Da li se možda Prosinečki pre toga konsultovao s vama?

Videli smo se pre utakmice sa Vojvodinom. Robija znam i imam o njemu najlepše mišljenje, veliki igrač, kulturni i vaspitan dečko, lepo je s njim popričati, uvek smo u najboljim odnosima. Rekao sam mu samo da je teško sada kada je deset bodova razlike u odnosu na Partizan, onda je još bilo sedam. Ne možeš da kažeš "predali smo se", ali objektivno, samo lud čovek može da misli da će biti drugačije do kraja sezone. Rekao sam mu: "Hajde napravi od igrača koje imaš i koje možeš da dovedeš tim koji može da osvoji Kup." Samo o tome smo pričali. Prosinečki zna fudbal, ali da li će uspeti sve da sprovede i da li ima te igrače, to stvarno ne znam.

Kako komentarišete saradnju Zvezde i Gasproma?

Ne znam sve detalje u vezi s tim, ali ako ima jedan Gasprom iza sebe, to je velika stvar. I mnogo bogatiji klubovi od Zvezde u Evropi voleli bi da imaju iza sebe Gasprom. Ugovor koji

Nekad i sad

Milina je bila igrati u onoj ligi, u onoj državi. Fudbal je tada bio miljenik svih: i običnih ljudi koji su masovno dolazili na utakmice, i političara i drugih elita koje su to podržavale. Bila je velika država, bilo je velikih centara i ljudi su živeli za svoje klubove. Bilo je puno dobrih i popularnih igrača i to je svakoga zanimalo. Drago mi je što sam bio deo toga.

je prezentovan je dobar ugovor.

Da bi se doveli dobri igrači, potrebne su dobre finansije, ali postoji i priča o velikim dugovanjima Zvezde. Kako bez finansijske stabilnosti stvarati tim, kako obezbediti novac?

Da je lako, nije, ali o tome morate da pričate sa nekim iz kluba, ja ne mogu o tome da govorim.

Kažu da se, dok ste bili u klubu, vi niste time mnogo bavili jer ste govorili: "Imamo super igrače, pa ako baš zafali, uzećemo dovoljno novca ako nekoga prodamo." A sada već godinama nema nekog velikog transfera iz Zvezde.

Kada sam odlazio, 1. oktobra 2004, klub je imao minus oko milion i sto, dvesta hiljada ▶

Korzika

Nikada nisam voleo preterano da govorim o tome šta sam napravio. Ipak, mislim da sam tamo jako dobro igrao. Bastija je klub sa tradicijom, iako po trofejima nije veliki u Francuskoj, ali smo te dve sezone imali uspeha bez obzira na to što su tada dominirali mnogo poznatiji i veći klubovi kao Nant i Sent Etijen, koji je bio prvak Evrope. Imali smo dobru ekipu i bili smo poštovani. Naša navala je dala 85 golova u sezoni, a trojica nas napadača dali smo od toga 55. Naši igrači su tih godina bili veoma važni u francuskom prvenstvu. Meni je tamo bilo veoma dobro, zavoleo sam taj grad, klub, te ljude, i dan-danas odlazim na Korziku i imam prijatelje tamo.

Najdraži trenuci u karijeri

Postoje trenuci koji su obeležili moju igračku karijeru: gol u finalu EP u Firenci, utakmica protiv Ujpešt Dože, Real... Lično, teško mi je da izdvojim baš jedan momenat. Čini mi se da je u mojoj karijeri najvažnija moja želja da se iznova dokazujem, da uvek budemo bolji.

OD
12. DECEMBRA 2011.
DO
31. JANUARA 2012.*

HYPO DOBRI DUH. UZ KREDIT I POKLON.

I ovoga puta, sa velikim zadovoljstvom, nagradujemo vaše poverenje i vernost. Uz povoljne uslove i fiksnu kamatnu stopu za keš kredite i kredite za refinansiranje, za svaki odobren kredit Hypo dobri duh je za vas pripremio i atraktivne poklone:

- MP4 player – za iznos kredita od 50.000-250.000 RSD;
- Digitalni foto aparat – za iznos kredita od 250.001-500.000 RSD;
- Tablet računar – za iznos kredita preko 500.000 RSD.

Pozovite Hypo dobrog duha!

www.hypo-alpe-adria.rs

INFO CENTAR: 0800 303 303

*Ponuda važi dok traju zalihe.

Hypo Alpe-Adria-Bank a.d. Beograd

Navijači

Svi vas teraju da kontaktirate sa navijačima, da uspostavite neku ravnotežu. Ne možete znati sve navijače, već samo nekoliko, one koji se smatraju za vođe. Imao sam tu sreću da su to bili odlični momci koji su dali svoj doprinos, koliko su mogli, koji mogu da razumeju i hoće da se potrude da ne bude nekih nereda, bar u vreme dok sam ja bio u Zvezdi. Ne može se reći da nije bilo propusta, mada je sve bilo u nekim granicama, ali ne možete da utičete na sve navijače. Oni mogu da vas poštuju, ali emocije su emocije, oni reaguju na svoj način. Nije lako kontrolisati masu od recimo 20.000 ljudi bez obzira na to kakav ste autoritet. Mene su pozivali u vreme Slobodana Miloševića, kažu: "Ako neko vikne protiv Miloševića tebe ćemo da uhapsimo." Ja im kažem: "Idite vi pa razgovarajte, kome ja mogu da kažem da li će da viče ili ne." Ako ima nekog nezadovoljstva, ako smo izgubili neku utakmicu, pokušate da razgovarate. Oni su jako organizovani, tu ima raznih grupa, imaju svoje mišljenje i opredeljenje.

Politika i fudbal

Nemam ništa protiv toga da političari budu na stadionu ili da budu u upravi. Kada sam postao predsednik Zvezde, do mene je došlo da moram da napravim upravu bez političara. Odnekud mi je to bilo dojavljeno i ja sam tako postupio. Pre toga ih je bilo puno, ali u toj upravi nije bilo političara. U ovom trenutku je Partizan na tom planu jači, ali ni predsednik države ni ministar policije ne igraju na terenu.

Mediji

Meni je bitno kako se sve što kažem prenese, s obzirom da sam u specifičnoj situaciji. Zvalo me mnogo novinara, zvalo me mnogo televizijskih ekipa i bežao sam od toga. Svaka javno izgovorena reč ima neku težinu, a ja imam proces... Svi ti intervjui, ne znam više ni ko čita, šta mi donose dobro a šta loše. Jednostavno, posle svega što mi se desilo čovek hteo ne hteo mora da to ima u glavi.

evra, ali nismo bili uzeli tri miliona od Vidićevog transfera. Rekli smo: "Da ne uzimamo sada, završavamo godinu bez problema, da sačuvamo za sledeću godinu." Uz taj novac, bili bismo u plusu dva miliona, i još je bilo više od 40 miliona evra u igračima koji su posle rasporedati. A ja sam ležao u zatvoru.

To su činjenice, to ne može da pobije niko. Idite u Zvezdu pa pitajte, pitajte nekog igrača je li mu uzeo Dragan Džajić pare. Pitajte za koliko su prodati svi ti igrači koji su bili pod ugovorom. Ako nekoga prodaš, to je bila zamena za sportska poboljšanja. To je prava i jedina istina, i neka je sramota sve one koji su uradili onako sa mnom, i sa Zvezdom, i doveli je u ovakvu situaciju. Ne znam zbog čega i zbog kojih ambicija, i koje je ludilo bilo u toj glavi kada je tako nešto uradio.

Mogu o sebi da kažem šta sam bio, šta sam uradio, a da li to zadovoljava, šta ko o tome misli, na to nemam uticaja. Ako sam bio 42 godine u klubu, osim vremena kada sam bio u Francuskoj, i ako je u tom periodu bilo 36 trofeja, od toga evropska i svetska titula, ako imam igračku reputaciju koju sam imao, a nije mala, ako smo igrali finale kupa UEFA, osvojili Srednjoevropski kup, toliko duplih kruna, to

je moja lična karta. Ne može je izbrisati niko i ne mogu uništiti moj lik, ni svi oni koji pokušavaju i koji su pokušali. To je njihova stvar, ja sam čist pred Bogom.

Ko je i zašto imao razlog da tako nešto pokuša, i kako komentarišete sam čin vašeg hapšenja?

Najiskrenije vam kažem da ne znam. To je možda najteži trenutak u mom životu. Pitao sam se zašto se to tako odigralo, razmišljao sam o tome... Kome je to trebalo? Zar se ne zna ko sam ja i šta sam radio i da mi se posle svega to dogodi? O načinu mog hapšenja, zar bi to trebalo ja da kažem, ako to neko ne vidi i neće da vidi? Pošto je to tako kako jeste, sila je sila, vlast je vlast, ili ko je to uradio. Ja čak nisam želeo na tu temu da pričam ili da nekoga imenujem... Izabrao sam miran put posle izlaska iz zatvora, da to ide svojim tokom, ali ožiljci ostaju, to je sigurno. Pokušavam da to izbrišem, ali je nemoguće. Ima u svemu tome i nekog nauka jer moraš da se snalaziš i boriš se sa živim blatom u koje su te bacili.

Dva dana pre hapšenja u hotelu Hajat je bila svečanost, imenovani ste za sportskog direktora reprezentacije. Da li ste imali ikakva saznanja da biste mogli biti uhapšeni?

Samo se pitam zašto. Kome sam ja to trebao, da mi to uradi i na takav način? Mora da postoji nečiji hir ili interes. Zašto su me držali u marici deset minuta, pa me slikali, pa mi skinuli lisice kada su me slikali, ispred kuće, tu su žena i deca, prolaznici? Pa zaslužio sam bar malo više poštovanja u odnosu na moj sportski lik, ako ništa drugo. Imam o tome svoje mišljenje, ali držaću ga za sebe dok se ne okonča postupak. A posle svega što mi se desilo, imam satisfakciju. Ipak, kada sretnem ljude na ulici ili bilo gde da odem, ja imam uverenje koje mi daje snagu jer me ljudi podržavaju, što nije mala stvar.

Koja je uloga menadžera ili agencija, neki vaši nasljednici su govorili da to zapravo nisu Zvezdini igrači, nego da imaju ugovor sa nekim menadžerima koji njih zastupaju?

Neka mi neko kaže jednog igrača koji nije bio Zvezdin igrač dok sam ja bio u Zvezdi, nego igrač nekog menadžera. Neka kaže neki menadžer: "Ovo je bio moj igrač, a ne Zvezdin." Mi kao klub to ne bismo dozvolili, osim toga nijedan igrač nije otišao bez odluke Upravnog odbora i saglasnosti trenera.

Zašto ste se povukli sa mesta sportskog direktora Crvene zvezde 2004. godine, da li

samo zbog zdravstvenih problema ili je bilo i drugih razloga?

Pre nego što sam doneo tu odluku, meni je istekao mandat i osam meseci nisam držao skupštinu, što nije u redu, jer nisam bio siguran da li želim ponovo da se kandidujem ili ne, a za to je postojao samo jedan razlog. Tada je bilo sve u redu, osvojili smo duplu krunu u toj godini, igrali smo kvalifikacije za Ligu šampiona, pobedili smo PSV, eliminisali Jang Bojs. Nekako sam prvi put tada osetio zasićenost. Kroz sve te godine sam nešto nalazio, ako je osvoje na dupla kruna, prvenstvo, ako smo nešto dobro napravili, uvek sam imao unutrašnju snagu da idem dalje. Te 2004. kada mi je istekao mandat dugo sam razmišljao da li ponovo da ulazim u to. Kada sam to pomenuo, ljudi u klubu nisu hteli ni da čuju. Izabran sam jednoglasno na skupštini, ali sam imao neki osećaj da sve to ne vodi ka dobru, jednostavno nisam bio srećan što sam to uradio ponovo. Uradio sam to možda više na nagovor drugih ljudi nego što sam to lično želeo. Stvarno nisam bio opterećen time da budem predsednik, šta je meni više moglo da donese to da budem predsednik kluba nego što sam bio igrač te reputacije.

Posle toga smo naleteli na ekipu Zenita, tada

nepoznatu ali odličnu. Izgubili smo tu utakmicu, bilo je nezadovoljstva, deo publike, ili veći deo publike, počeo je da skandira: "Džajo, odlazi!" Rekao sam tada da je to u redu, da nema nikakvih problema, sazvao sam sednicu UO i podneo ostavku. Rekli su da to ne dolazi u obzir, čak je i u restoran Zvezde došla gomila navijača da me ubeđuju da ostanem. Rekao sam: "Ne, ovo je moj kraj." Nisam tvrdoglav čovek i ni na koga nisam bio ljut, ni na te što su mi zviždali, ni na to što ću da odem iz Zvezde. Rekao sam sebi: "Pa dobro, bio sam dugo, možda ima nekih boljih ideja, drugih razmišljanja." Nisam bio pogođen, niti sam mislio da moram to da radim. Rekao sam ljudima da ne treba da se niko svađa zbog mene, bolje da odem ja nego da budu neki neredi. Povukao sam se na najmirniji mogući način, ne okrivljujući nikoga.

Bio je to jedan emotivan trenutak u meni, jedna zasićenost posle dugog rada. Dešavalo se da osvojimo kup i prvenstvo i svi odu na odmor, a ja ostanem tu da razmišljam gde će neki pionir ili omladinac, da li da ga usmerimo u drugi klub, kako da pripremimo novu sezonu, ko je novi trener, ko su novi članovi Upravnog odbora. Kada se postigne veliki uspeh, onda

► "Zašto su me držali u marici deset minuta, pa me slikali, pa mi skinuli lisice kada su me slikali, ispred kuće, tu su žena i deca, prolaznici? Pa zaslužio sam bar malo više poštovanja u odnosu na moj sportski lik, ako ništa drugo"

se očekuje još više, a Zvezda je pod tim pritiskom stalno. Ja sam sa tim živeo godinama.

Od kada sam podneo ostavku, nisam više dolazio u klub i znao sam da neću da se vratim iako Skupština ostavku nije usvojila. To se vuklo još neko vreme. Čak sam i navijačima poručivao da treba da ostanu jedinstveni, da zbog mene Zvezda ne treba da pati, da se ide dalje i da će doći neki drugi ljudi. Nisam išao na stadion tri i po, četiri godine, ali ne iz neke ljutnje, jednostavno sam hteo da to malo prođe. Četrdeset dve godine su bile 42 godine nedelja i srede, 42 godine razmišljanja da li ću pobediti ili ne. Ako si drugi to je neuspeh, ako ne igramo u Evropi to je neuspeh, ako ne pobeđujemo stalno to je neuspeh. To treba stalno preživljavati, a to nije ni najmanje lako, ne znam ni sam kako sam to uspevao. Ja znam svoje ime i prezime i znam šta su ljudi očekivali od mene i upravo je to ono što me opterećivalo, da ne smem da razočaram, da moram sve najbolje, da moraju stalno da postoje rezultati. Mislim da je to bio deo moje obaveze i odgovornosti prema onima koji su verovali u mene, velika većina ljudi mi je verovala, na dve skupštine sam jednoglasno izabran, nije se ni postavljalo pitanje nekog drugog, i to zbog onoga što sam postigao i uradio za Zvezdu.

U jednom trenutku je izgledalo da ste ostali sami u klubu, da je Crvena zvezda Dragan Džajić, iako je postojao i UO i vaši saradnici. Trenutak kada ste otišli izgledao je kao trenutak panike.

Tu se malo preteruje, ali bilo je toga. Ja znam da sam pokrivao i šta je trebalo i šta nije trebalo, u stvari ne ja, već moje ime. Znam šta sam radio i kada su bili teški trenuci, a u fudbalu je tako, dođe neki težak period kada morate da se spasavate. Vrlo je bitna medijska reč koju uputite narodu ili navijačima, pogotovu navijačima, možete da ih umirite ili da ih još više ►

razjarite. Mislim da sam imao dovoljno iskustva i da sam dobro komunicirao sa javnošću u tom smislu.

Izgledalo je da je Zvezda ostala bez lidera, a vrhunac je bila 2009. godina, pred dolazak Vladana Lukića u klub.

Mogu da pričam sve o periodu do 2004. godine, dok nisam otišao. Posle toga sam naravno sve pratio, čitao novine, gledao televiziju, živim u Beogradu, ali nisam ulazio u suštinu ko su ljudi, šta rade, kako će da rade. Čak i kada su me novinari pitali za mišljenje, pokušavao sam da to kažem na neki svoj način, da ne pogađa nikoga. Ja ne volim da se svađam sa ljudima, ne volim da vređam, ne volim u javnoj reči da izgovorim nešto što može nekoga da pogodi.

Bili ste prepoznatljivi jer ste u Zvezdi iz sezone u sezonu pravili timove. U trenutku kada ste otišli ostavili ste kvalitetan tim, vidimo gde su sada ti igrači koji su nosili i reprezentaciju, ali je klub ostao obezglavljen. Da li danas mislite da je možda trebalo nešto

Belodedić

Igrali smo utakmicu sa Partizanom u Kupu i nismo prošli. Bio sam depresivan posle tog rezultata i otišao sam u svoju kancelariju da sam sa sobom "odbolujem" taj poraz. U jednom trenutku ušla su u kancelariju trojica: dvojica su bili u kožnim jaknama i jedan sportski tip, i pokušali su nešto da mi kažu, ali sam ih zamolio da me sačekaju ispred. Kada sam se malo sabrao, pozvao sam ih da uđu i oni su rekli da je to Belodedić, da je pobeo iz Rumunije. Čuo sam za njega, gledao sam ga ne jednoj utakmici i upamtio ga. Posle kratkog razgovora sa Cvetkovićem seo sam s njim i on mi je ispričao svoju priču. Smestili smo ga u jedan grad u Srbiji i pratili smo situaciju. Dovedi smo ga u Beograd, počeo je da trenira sa ekipom i videli smo da je odličan igrač. Igrao je neke trening utakmice pod drugim imenom. Bio je problem da ga registrujemo, ali smo zahvaljujući jednoj vezi, preko jednog menadžera koji je bio dobar sa Avelanžom, uspeli i to da sredimo. Menadžer je rekao cenu, mi smo platili, kao klub, i tako je ta stvar bila regulisana. Njegov dolazak i docnije dolazak Siniše Mihajlovića bili su ono što je upotpunilo ekipu tako da možemo da napravimo vrhunski rezultat.

► **"Kada sam odlazio, 1. oktobra 2004, klub je imao minus oko milion i sto, dvesta hiljada evra, ali nismo bili uzeli tri miliona od Vidićevog transfera. Rekli smo: 'Da ne uzimamo sada, završavamo godinu bez problema, da sačuvamo za sledeću godinu.' Uz taj novac, bili bismo u plusu dva miliona, i još je bilo više od 40 miliona evra u igračima koji su posle rasprodati. A ja sam ležao u zatvoru"**

drugačije da uradite?

Kada sam otišao, imali smo dobar tim koji je osvojio duplu krunu i perspektivne zamene, potpisane ugovore sa Lukovićem, Bastom, Mrđom, Jankovićem, svim mladim igračima koji su otišli posle toga. Mi smo planski puštali igrače, nijedan igrač nije otišao bez odluke trenera, Upravnog odbora. Sećam se da je Vidić godinu dana pre toga imao izvanrednu ponudu. Seli smo i razgovarali. Nikad materijalna situacija nije bila takva da možete da budete potpuno mirni, ali rekli smo mu da ne može da ide, da te godine idemo da osvojimo prvenstvo, i da može da ide iduće godine. Njemu je to bilo teško, razumem ga, i ja sam bio igrač, ali je to prihvatio i osvojili smo duplu krunu.

Biti predsednik kluba ne znači baviti se samo sportskim delom, postoji i onaj drugi deo koji podrazumeva i ostvarivanje raznih, pa i političkih veza i uticaja. Mislite li da je bila greška što ste se najviše posvetili sportskom delu?

Predsedničku ulogu uvek sam shvatao kroz sportski aspekt, bavio sam se trenerima i igračima, timom. Sve drugo su radili ljudi koji su imali više iskustva i znali su to da rade, kod mene se znalo ko vodi finansije i druge stvari, mene to nije zanimalo, nisam se faktički nikada bavio time.

Često su me kod kuće pitali jesam li

Fudbal i kriminal

Ne znam zbog čega se hapšenja nekih ljudi, kao što je sadašnji predsednik FK Novi Pazar ili ranije privođenje potpredsednika FSS-a, dovode u vezu sa fudbalom. Da li je Bojan Radovanović uhapšen zbog fudbala? Nije njemu glavna funkcija u fudbalu, to mu je amaterska funkcija, oni imaju neke svoje poslove. Mislim da ti ljudi nisu nešto loše uradili u fudbalu, već u biznisu. Smeta mi što se to sve dovodi u vezu sa fudbalom, što se fudbal kriminalizuje.

predsednik ili trener. Jeste to bila greška, ali nisam smeo da dozvolim da tamo gde treba da bude najbolje ne bude tako. Mene ne interesuje taj politički deo, mogao sam samo da sedim u fotelji i gledam, ali ja tu ulogu nisam tako mogao da obavljam. Ja kao predsednik nisam propustio trening. Nisam mogao da dozvolim da se desi neki incident, da neko nekoga opsuje, da se potuče, a da nisam u toku. Kada sam biran, ljudi su znali da ću ja i to da vodim. I kada sam slao skaute da gledaju igrače, išao sam da pogledam i da dam završnu reč. I da sam se sada vratio kao portir, narod bi očekivao: "Evo ga Džaja, sada će on da radi što je radio." To je nešto što ne mogu da izbrišem. I ja bih voleo da sedim i uživam, ali kako kada mi srce drhti?

Da li mislite da ste, u trenutku kada vam je pored sportskog dela pripalo da se bavite i time ko je na vlasti, ko je klubu naklonjen a ko ne, izgubili korak?

Nisam nikada razmišljao ko je predsednik komisije, ko ministar, nije to meni bilo potrebno, uvek sam imao korektne odnose sa svim tim ljudima. Bilo mi je drago da popričam sa bilo kim, ministrom, predsednikom, bila mi je čast i zadovoljstvo, ili da neko od njih dođe na utakmicu. Ali da idemo da molimo za nešto, nismo bili u toj situaciji. Meni su bili važni dobar tim i dobri rezultati, sve drugo je bilo prepušteno drugima koji su to znali. Možda sam previše uzeo na sebe, možda su se neke stvari dešavale oko mene, a ja nisam bio u toj meri zainteresovan za sve to.

Uvek se nešto dešava oko mene. Da li je Zvezda, da li je ovo što mi se desilo, da li nešto drugo, i ceo život tako, koliko god sam hteo da budem diskretan i miran, a uvek sam hteo mirno da živim. I što sam bio mirniji, više se stvari oko mene dešavalo. Ali izgleda da mi je suđeno tako, pa šta da radim.

*Slobodan Georgijev
Momir Turudić*

fiksni

300 besplatnih impulsa

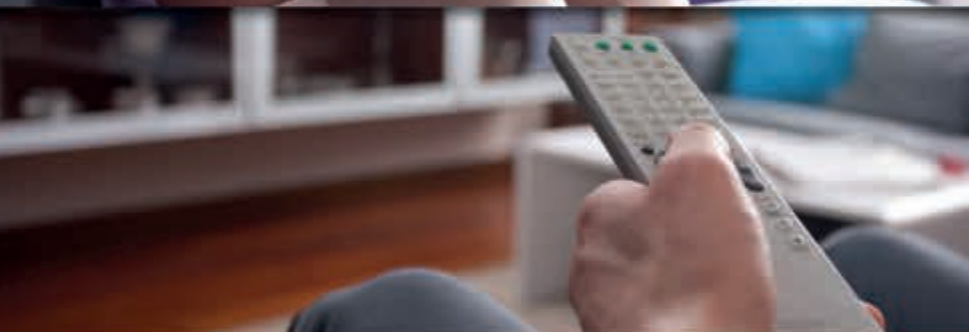
mobilni

postpaid tarifa sa
500 minuta, 500 poruka
i 1GB za prenos podataka

internet

neograničen protok
brzine do 6 Mb/sec

televizija

digitalni signal sa
preko 100 kanala i
dodatnim sadržajima

Sve skockano u jedan paket!

SABRANE USLUGE, UMANJEN RAČUN

Usluge interneta, televizije, fiksne i mobilne telefonije sada su sabrane u jedan, jedinstven paket – Telekom BOX. Idealan spoj usluga koje odgovaraju svim vašim potrebama, već od **2886*** dinara mesečno. BOX paket štedi vaš novac i stiže na jednom, umanjenom računu.

Brzo i jednostavno, sa svakim BOX paketom budite u plusu!

* Cena uz ugovor na 24 meseca za Box 4+

 Telekom Srbija

 facebook.com/uvezisavama

 twitter.com/telekom_srbija

www.telekom.rs • call centar 9818 • poslovne Telekoma Srbija

Bilans stanja srpske energetike

Beogradska otvorena škola i Fondacija "Fridrih Ebert" organizovali su 15. decembra konferenciju o energetske efikasnosti u Srbiji

KOJI SU NAJVEĆI izazovi za efikasno sprovođenje energetske politike u Srbiji i da li Srbija koristi sve svoje potencijale za veću energetske efikasnost i proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, samo su neka od pitanja o kojima su na konferenciji održanoj u Narodnoj skupštini govorili gosti iz Oksfordskog Instituta za studije energetike, Privredne komore Srbije, Stalne konferencije gradova i opština, Kancelarije za evropske integracije Vlade Republike Srbije, BOŠ-a i Fondacije "Fridrih Ebert".

STANJE: Srbija od ove godine ima novi zakon o energetici, a zakon o racionalnoj upotrebi energije je u proceduri. Potpisivanjem ugovora o pristupanju Energetskoj zajednici iz 2006. godine, Srbija je prihvatila obavezu da uskladi svoje zakonodavstvo iz oblasti energetike sa propisima EU. Tu je i Izveštaj o usklađivanju sa okvirnom strategijom Ujedinjenih nacija u oblasti klimatskih promena, koja kaže da je ključni cilj države da izgradi i ojača postojeće kapacitete nacionalnih eksperata, ali i donosioca odluka – političara, pre svega, onih na lokalnom nivou. Sagovornici su se složili da je time ostvaren dobar regulatorni osnov za unapređenje energetske efikasnosti. Proces pridruživanja EU je za Srbiju šansa da se unaprede konkurentnost i efikasnosti energetskog sistema. Ipak, neki problemi su očigledni.

PROBLEMI: Zavisnost od fosilnih goriva je ekonomski, ekološki i socijalno neodrživ trend u energetske politici. Neophodno je, u što kraćem vremenskom roku, izmeniti praktično-politički okvir, a potom izvršiti suštinsku reformu energetskog sektora. Da bi se trenutno stanje popravilo, neophodne su veće investicije u sektoru energetike. "Cena struje, zbog neuračunatih proizvodnih troškova – postaje niska. Toliko niska da praktično eliminiše moguće investicije koje bi popravile energetske efikasnost i pitanje energetske sigurnosti. Posle toga slede svi problemi koju su isti i za sve druge investicije", rekao je Aleksandar Kovačević sa Oksfordskog Instituta za studije energetike.

Okolnost da zemlja nema izlaz na more menja karakter troškova u energetici. Drugi problem je sigurnost imovinskih prava koji se ne odnosi

samo na privatna lica već i na imovinska prava lokalne samouprave, naglasio je Kovačević. "Neko je rekao: ako se kuća gradi dugo – verovatnoća je da će se napraviti kako treba. Ako, pak, imovinska prava u vezi sa tom kućom nisu pouzdana, pa se ta kuća gradi za kratko vreme – verovatnoća je da će biti napravljena vrlo loše energetske." Tu su i tranzicioni troškovi, rente i još jedan birokratski nedostatak: "Država ima javna preduzeća. Ima zemljište, čitav niz komercijalnih sredstava, zgrada i ostalog, kojima može da raspolaže u privatno-pravnom smislu. Uvek je pitanje kakav je kvalitet tog raspolaganja. Klasičan bilans stanja imovine države, lokalne samouprave, grada, itd. u našem računovodstvenom sistemu uopšte ne postoji. Ako nemate bilans stanja, nećete biti u mogućnosti da vidite strukturu imovine, nećete biti u prilici da upravljate tom imovinom, i na kraju će rezultat, i u pogledu energetske efikasnosti, biti tužan", rekao je Kovačević.

MIŠLJENJA I DOBRI PRIMERI: Slobodan Petrović iz Odbora za energetiku iz Privredne komore Srbije rekao je da u Srbiji postoje razne stimulacije za proizvodnju električne energije iz alternativnih izvora. Na primer, mogućnost potpisivanja ugovora na 12 godina između Elektroprivrede Srbije i proizvođača električne energije iz biomase, vetra, sunca. Sastavljen je i Katastar malih elektrana u Srbiji u kome se nalazi 865 lokacija na kojima je moguće praviti male hidroelektrane. Jan Širer iz međunarodne organizacije Lokalne samouprave za održivost (Local Governments for Sustainability) dao je primer civilnog aktivizma u ovoj oblasti koji postoji u SAD. Jedna nevladina

organizacija nudi uslugu "Doktor za energiju" – stručnjaci idu od kuće do kuće i savetuju stanovništvo kako da unaprede uštedu energije. O značaju unapređenja kapaciteta lokalnih samouprava i potrebi za unapređenjem komunikacije na nivou lokalnih zajednica govorio je i Miodrag Glušević iz Stalne konferencije gradova i opština, koji je napomenuo da je lokalna samouprava veliki potrošač energije, da su toplotna energija, regulacija tržišta i davanje poželjnih modela poslovanja u nadležnosti lokalne samouprave.

Mirko Popović iz Centra za evropske integracije Beogradske otvorene škole je na kraju rekao da u procesu unapređenja energetske politike u Srbiji i iznalaženju najboljih praktično-političkih rešenja, moraju da učestvuju svi akteri: javna uprava (pre svega lokalna), akademska zajednica, privreda i organizacije civilnog društva kao savest i glas građana. Zaobilaženje javne rasprave ne ubrzava proces, već dovodi do administrativnog zagušenja, opterećuje malobrojnu državnu upravu i onemogućava primenu zakona, ma koliko oni bili usklađeni sa pravnim okvirom EU.

Projekat "Energija promene – izazovi energetske efikasnosti u Srbiji", realizovao je Centar za evropske integracije Beogradske otvorene škole u partnerstvu sa Fondacijom "Fridrih Ebert", Narodnom skupštinom Republike Srbije, Pokrajinskim sekretarijatom za urbanizam, graditeljstvo i zaštitu životne sredine, Većem za životnu sredinu, održivi razvoj i saradnju sa udruženjima Grada Kragujevca, Opštinom Medijana Grada Niša, Edukativnim nepušačkim centrom iz Kragujevca i Protektom iz Niša.

Mirko Rudić

SVAČIJI I PREMA SVAKOM JEDNAKI

“OD SVEGA ŠTO ČOVEK U ŽIVOTNOM NAGONU PODIŽE I GRADI, NIŠTA NIJE U MOJIM OČIMA BOLJE I VREDNIJE OD MOSTOVA. ONI SU VAŽNIJI OD KUĆA, SVETIJI, OPŠTIJI OD HRAMOVA. SVAČIJI I PREMA SVAKOM JEDNAKI, KORISNI, PODIGNUTI UVEK SMISLENO, NA MESTU NA KOME SE UKRŠTAVA NAJVEĆI BROJ LJUDSKIH POTREBA, ISTRAJNIJI SU OD DRUGIH GRAĐEVINA I NE SLUŽE NIČEM ŠTO JE TAJNO I ZLO.”

(IVO ANDRIĆ, „MOSTOVI“)

INFRASTRUKTURA

Godine mostova

Dan za danom, Most na Adi je rastao i stiglo se i do kraja: u toku su završni radovi, takoreći „lickanje“. Mada bi to moglo da bude već sutra, jer most je završen, biće pušten u saobraćaj 31. decembra u ponoć, bez govorancija i presecanja vrpce, kako reče gradonačelnik, „kao poklon Beograđanima i svima koji u Beograd dolaze“

Unutrašnji magistralni prsten

Od raskrsnice saobraćajnice kodnog imena „T-6“ i postojećeg puta za Novi Sad, poznate kao „lakat krivina“, preko novog mosta preko Dunava na bansknoj strani saobraćajnica će se pružati pored naselja Borča i posle petlje na ukrštanju sa Zrenjaninskim putem spajaće se sa putem Beograd-Pančevo. Magistrala će imati četiri saobraćajne i dve zaustavne trake sa usvojenom računskom brzinom od 80 kilometara na sat.

Most će imati ukupno šest kolovoznih traka i pešačko-biciklističke staze sa obe strane. Sa pristupnim saobraćajnicama, dužine 21,6 kilometara, omogućiće bolju distribuciju tranzitnog saobraćaja na širem području grada, čime će se stvoriti uslovi za rasterećenje saobraćajne mreže centralnog gradskog područja. Na ovaj način stvaraju se i uslovi da se izgradnjom gradske magistralne saobraćajnice na levoj obali Dunava obezbede uslovi za razvoj ovog područja grada i na taj način stavi u funkciju gradsko građevinsko zemljište.

Na drugu stranu, od saobraćajnice T-6, koja vodi od „lakat krivine“ do Kvančaške pijace, Unutrašnji magistralni poluprsten ići će paralelno sa postojećim autoputem, prolaziće pored novih naselja na Bežanijskoj kosi do denivelisane raskrsnice sa Tošinim bunarom, zatim pored blokova 37 i 38, 28 i 24, gde će seći ulicu Omladinskih brigada i Španskih boraca i paralelno sa železničkom prugom do sadašnjeg otvorenog tržnog centra, gde će skrenuti ka Brodogradilištu, pa preko Mosta na Adi.

Trasa UMP-a dalje vodi pored Hipodroma do Topčidera, gde ulazi u tunel ispod Dedinja, a izlazi kod stadiona FK Partizan, pa preko denivelisane petlje na Autokomandi dolinom Mokrolušskog potoka ka Šumicama, gde prelazi autoput i seče Ustaničku ulicu, pa ponovo u tunel kroz Lekino brdo, potom premošćuje Južni bulevar, pa opet u tunel... i tako opet do Dunava.

O brenovčanima više neće biti potrebno više od sata vožnje kroz gradsku gužvu da bi došli do aerodroma ili do Novog Beograda, prelazak sa jedne na drugu obalu Save neće više biti „nemoguća misija“, a za koju godinu teški kamioni neće morati kroz centar grada da bi prešli Dunav: obrenovačko-surčinski most pušten je u saobraćaj, rekonstrukcija Gazele je završena, Most na Adi samo što nije, a most Zemun–Borča uveliko se gradi.

OBRENOVAC–SURČIN: Ideja da se Sava premosti kod Obrenovca nije nova: začeta je sredinom devedesetih, u vreme kad je gradonačelnik Beograda bio Nebojša Čović, ali samo da bi se „otpadna topla voda“ iz Termoelektrane „Nikola Tesla“ A „otpremala“ cevima do novobeogradske toplane, čime bi se snizili troškovi grejanja glavnog grada. Prvo bitno, trebalo je da bude „industrijski“ most sa samo jednom kolovoznom trakom za kretanje revizionih vozila. Malo zatim, projekat je doraden tako da most može da primi dvosmerni drumski saobraćaj – od industrijskog postao je industrijsko-saobraćajni. U skladu sa novom, proširenom namenom izrađena je odgovarajuća čelična konstrukcija i prilazna rampa na levoj obali u dužini od oko 200 metara, na desnoj strani stiglo se do nasipa, i tu se stalo.

Ideja je oživljena 2008. godine. „Boris Tadić i ja obilazili smo Surčin, a onda smo hteli da odemo u Obrenovac i komentarisali smo kako nam treba jedan sat do tamo jer ne postoji most na Savi. Tada nam je Vojislav Janošević, predsednik opštine Surčin, rekao da most postoji i da se nalazi nedaleko od Boljevac, ali da nije namenjen za drumski prevoz. Odmah nam je sinulo da mu promenimo namenu i omogućimo ljudima lakši i brži prevoz“, objasnio je tada gradonačelnik Beograda Dragan Đilas.

Nije se, međutim, ni tada daleko odmaklo: opet je nastupila kriza. Radovi su konačno pokrenuti krajem februara, a u saobraćaj je pušten prvog dana decembra ove godine.

Čelični deo mosta preko reke dugačak je 450 metara, a još 180 metara prilazne rampe na surčinskoj strani izgrađeno je od armirano-betonskih segmenata, što čitavu konstrukciju mosta čini dugačkom 630 metara. Most je širok 14,5 metara, ima dve saobraćajne trake, obostrane trotoare i dva pojasa predviđena za provlačenje instalacija infrastrukture. Konstrukcija mosta preko glavnog toka reke sastoji se od šest čeličnih rešetkastih konstrukcija, a reka Sava biće slobodna za dvosmerni plovni put ukupne širine 200 metara i visine 16,5 metara iznad vode.

Most preko Save u Obrenovcu deo je jednog dužeg putnog pravca, tzv. „Sremske gazele“, koji će od mosta voditi do petlje „Dobanovci“ na autoputu Beograd–Zagreb: osim mosta preko Save izgrađiće se pristupni put na teritoriji opštine Obrenovac, od valjevskog puta do mosta na Savi, a na teritoriji opštine Surčin biće izgrađen priključni krak sa mosta na regionalni put u Boljevcima, kojim se ostvaruje veza sa Surčinom. Vozači će od Obrenovca, preko mosta na Savi i teritorije opštine Surčin, za manje od pola sata moći da stignu do autoputa Beograd–Zagreb, a dalje se otvaraju mogućnosti putovanja obilaznicom oko Beograda.

„Ovo nije samo beogradski, obrenovački i surčinski most: ovo je most koji spaja dva dela Srbije“, rekao je gradonačelnik Beograda Dragan Đilas prilikom puštanja mosta u saobraćaj. „Gradnja je počela u februaru,

na minus 14 stepeni, kada su se radnicima lepili prsti za čelik. Radilo se i leti na plus 40 stepeni, da bi građani Srbije mogli da počnu koristiti ovaj most. Pored mosta, završeno je i sedam kilometara asfaltnog puta prema Surčinu. Sledeće godine završićemo čitavu Sremsku gazelu, posle čega ćemo moći da kažemo da smo uradili veliku stvar. Iako su sve oči uprte u Most na Adi, koji je ogroman građevinski poduhvat, to ne treba da umanjí značaj ovog mosta.“

U Direkciji za građevinsko zemljište i izgradnju Beograda kažu da će se izgradnjom ovog mosta i Sremske gazele povećati interesovanje za privredni razvoj i zapošljavanje u blizini ovog putnog pravca, a pojačaću se i saradnja između područja sa desne i leve obale Save, ostvariće se i pozitivni uticaji na životnu sredinu, s obzirom na to da će teretni saobraćaj sa sadašnjih puteva kroz Obrenovac, Barič i Umku biti izmešten na novi put ka Sremu.

GAZELA: Najfrekventniji beogradski most, Gazelu,

konstruisao je profesor Građevinskog fakulteta Miša Đurić, izgrađena je i puštena u saobraćaj 1971, dve godine po otpočinjanju radova. Zbog raspona (332 metra) neko vreme je spominjana u građevinskim udžbenicima kao čelični most sa najdužim lukom na svetu, sve dok nije izgrađen (još) veći. Zbog specifične konstrukcije, kosih podupirača koji asociraju na gazelu u skoku (otud i ime mosta), građen je simultano sa obe strane reke, a na sredini je spoj „fulao“ svega nekoliko centimetara, što je u to vreme bila ozbiljna referenca domaće mostogradnje.

Ispitivanje nosivosti mosta – prolazak natovarenih šlepera na kratkom rastojanju u koloni dugačkoj koliko i most – direktno je prenosila Televizija Beograd. Od puštanja u saobraćaj pa sve do ove temeljne obnove, pored manje-više redovnih izmena „češljeva“, svega jedanput je obnovljen kolovoz, ali nije obnovljena/zamenjena izolacija, što je ubrzalo propadanje već načete konstrukcije.

Evropska investiciona banka je 2007. godine odobrila kredit od 33 miliona evra za sanaciju ovog mosta, njemu je pridodat kredit Evropske banke za obnovu i razvoj od 25 miliona evra za sanaciju autoputa kroz Beograd, Grad je priložio 7,5 miliona, Evropska agencija za obnovu i razvoj donirala je 6,75 miliona i uz 4,8 miliona evra sopstvenih sredstava Puteva Srbije finansijska konstrukcija je zatvorena. Na međunarodnom tenderu te godine izabrani su izvođači, početak radova je najavljen za oktobar iste godine, sa rokom za završetak od godinu i po dana.

Tek tri godine kasnije, posle mučnog natezanja oko raseljavanja stanovnika nekihigijenskog naselja koje je tokom godina niklo ispod Gazele, radovi su otpočeli i trajali ukupno 640 dana u dve građevinske sezone. Nosioći posla su bile austrijske firme „Štrabag“ i „Por“, prva za Gazelu, druga za autoput, a podizvođači su domaće firme „Mostogradnja“, „Beograd put“, i „Ratko Mitrović“, prva za Gazelu, druga za prilazne rampe, treća za autoput, iste one koje su onomad Gazelu i izgradile.

Beograd na rekama

„Razvoj Beograda mora da bude planiran. Beograd do sada nije iskoristio sve razvojne potencijale, nikad nije prešao na levu obalu Dunava, nikada nije postao grad na rekama, što je njegova najveća prednost u odnosu na gradove u Evropi. Grad će sići na reke izgradnjom Mosta na Adi i mosta od Zemuna do Borče. Potrebno je graditi i most preko Ade Huje, čime će se zaokružiti obilaznica oko Beograda i stvoriti mogućnost za transport na efikasniji način. Iza mosta kod Ade Huje plan je da se gradi železnički most kod Vinče i bilo bi fantastično da imamo četiri mosta u Beogradu. Ako tome dodamo most kod Beške, Srbija bi bila zemlja koja je na najbolji način premostila Dunav“, kazao je predsednik Tadić prilikom obilaska radova na izgradnji novog mosta preko Save na donjem špicu Ade Ciganlije, i istakao posebnu važnost činjénice da se na gradnji mostova angažuje i domaća industrija. „Beograd ima potencijala da postane čvorište infrastrukture, transporta, komunikacija, ne samo Srbije nego i istočne Evrope.“

Nije bilo lako ni graditeljima ni vozačima: graditeljima jer je sve vreme gradnje preko mosta tekao saobraćaj, vozačima jer je protok bio prepolovljen. No, koliko god teško bilo, gotovo je: Gazela je za saobraćaj u punom profilu bez mnogo pompe otvorena početkom novembra. Istina, rekonstrukcija nije u potpunosti završena, još nekoliko meseci radiće se ispod i unutar mosta, ali radova na kolovozu više neće biti.

„KINESKI“: Kamen temeljac mosta Zemun–Borča postavili su polovinom prošle godine Boris Tadić, predsednik Srbije, i Vu Banguo, predsednik Stalnog komiteta Svekineskog narodnog kongresa, kao pilot-projekat buduće srpsko-kineske saradnje u realizaciji infrastrukturnih projekata.

Reč je o ključnom objektu na evropskoj Rutu 5, tj. Koridoru 11 kako ga je „krstio“ ministar za infrastrukturu Milutin Mrkonjić: obezbeđuje najkraću poprečnu vezu između Koridora 4 i 10, ujedno je i deo severne obilaznice oko Beograda, ali i budućeg UMP-a – beogradskog Unutrašnjeg magistralnog prstena.

Izgradnjom ovog mosta sa pristupnim saobraćajnicama znatno će se rasteretiti Pančevački most, a veliki deo tranzitnog saobraćaja, koji sada prolazi kroz centar grada, biće usmeravan na ovaj pravac. Takođe, ubrzo se ostvarenje planova o proširenju grada i uređenju postojećih naselja na levoj obali reke, što je jedan od prioriteta u razvoju Beograda: izgradnjom mosta Zemun–Borča moći će da počne izgradnja takozvanog „Trećeg Beograda“ na levoj obali Dunava, čija je površina kao polovina Novog Beograda. Iako do sada investitore nije preterano zanimalo to zemljište, realizacijom ovog projekta interesovanje će svakako porasti.

Sam most će biti izgrađen od prednapregnutog betona ukupne dužine 1499 metara, sa dve odvojene mostovske konstrukcije, širine po 13,95 metara na zajedničkim stubovima. Glavna konstrukcija je kontinualni nosač, koji premošćuje Dunav u tri raspona, po 95 metara uz obale i 172 metra na sredini reke.

MOST NA ADI: Most koji bi spajao novobeogradsku obalu Save sa čukaričkom ucrtan je prvi put u urbanističke planove sedamdesetih godina prošlog veka kao deo projekta „Beogradski metro“: preko njega je, naime, trebalo da vodi linija broj 3, od Beogradske arene do Požeške ulice na Banovom brdu.

Novi most ima šest saobraćajnih traka, dva koloseka za metro, kao i dve pešačko-biciklističke staze, dugačak je 929 metara, sa glavnim rasponom preko Save od 376 metara. Osnova statičkog rešenja je pylon visine 200 metara sa asimetričnim kosim kablovima koji „nose“ glavni raspon.

Protivnici ovakvog rešenja tvrde da je odabrana najnepovoljnija lokacija, jer je Sava na tom mestu najšira, da je most sa pilonom pomodarstvo i da bi za isti novac moglo da se naprave dva, po nekima čak i tri gredna mosta ali na drugom mestu, uz malicioznu opasku da „to neko sebi diže spomenik o tuđem trošku“.

Sa druge strane, predsednik Srpske akademije nauka i umetnosti dr Nikola Hajdin tvrdi da te kritike ne stoje, da tehnologija gradnje napreduje ne zato da bi građevina bila skuplja već obrnuto, da bi bila jeftinija. On dodaje da živimo u 21. veku i da nije primereno graditi mostove kao da smo u devetnaestom. „Ovo je most za 21. vek i vredi svaku paru“, rekao je za „Vreme“ dr Hajdin.

„Poslednjih nekoliko decenija raspravljalo se o tome kako treba da izgleda most preko Save, ali od sada jedino možemo da razgovaramo o rokovima da bi posao bio gotov na vreme“, rekao je na otvaranju radova gradonačelnik Dragan Đilas.

Bilo kako bilo, dan za danom most je rastao, stiglo se i do kraja: u toku su završni radovi, takoreći „lickanje“. Mada bi to moglo da bude već sutra, jer most je završen, biće pušten u saobraćaj 31. decembra u ponoć, bez govorancija i presecanja vrpce, kako reče gradonačelnik, „kao poklon Beograđanima i svima koji u Beograd dolaze“.

Rekonstruisana Gazela (slika levo); početak izgradnje „Kineskog mosta“ (slika u sredini); most Obrenovac–Surčin (slika desno)

ZORAN MAJDIN

GRADSKI PREVOZ

Kartu na očitavanje, molim

Očitavanje podataka sa elektronskih karata za gradski prevoz počinje 1. januara 2012, sa periodom prilagođavanja novom sistemu u kojem će važiti stare povlastice. Beograđani koji još nisu izvadili nove personalizovane BusPlus karte moći će to od sada da urade na deset novootvorenih šaltera u Palati „Beograd“

Arhitekta Sandra Zlatanović, zaposlena od pre tri meseca, jedna je od preko 200.000 Beograđana koji su podigli nove BusPlus karte čija je upotreba najavljena za prvi dan januara sledeće godine. Ona smatra da je sistem BusPlus praktičniji i jednostavniji rešenje: „Kad dobijem karticu, neću više morati da čekam u redovima svakog meseca da bih kupila mesečnu markicu – kartice se dopunjuju kad se potroši kredit. Osim toga, ova karta važi tri godine, pa tako štedim i vreme i novac.“

Čekanje u redu ne pada toliko teško ni penzionerki Dragi Stanković iz naselja Braće Jerković. „Morala sam da čekam. Što se mora, mora se“, kaže gospođa Draga, koja je strpljivo stajala kod supermarketa „Tempo“. Zaposleni na šalterima kažu da oko 80 odsto građana nema odgovarajuću dokumentaciju za izdavanje nove karte, što znatno usporava proces. Kako kažu u BusPlusu, dnevno se izda oko 5000 kartica.

Izdavanje elektronskih karata počelo je krajem avgusta, a prvo su reagovali zaposleni Beograđani – njima je izdato više od 60 hiljada novih karata, zatim stariji od 65 godina, dok je studentima do sada izdato više od 30 hiljada karata.

DESET ŠALTERA U TOPLOM: Građanima su na raspolaganju 32 mesta na kojima mogu izvaditi novu kartu – neka su na lokacijama na kojima su se i ranije izdavale i povlastice, poput prodajnih mesta Gradskog saobraćajnog preduzeća i „Lasta“, a ostala su u MTS-ovim prodavnicama ili u sklopu supermarketa „Tempo“ i Erstebanke. Zbog niskih temperatura, Grad Beograd je na inicijativu gradonačelnika otvorio deset novih šaltera. Nova

mesta za izdavanje nalaze se u zatvorenom prostoru Palate „Beograd“, pa građani neće morati da čekaju napolju po hladnom vremenu. „Čekamo u toplom, ali je i dalje gužva“, kaže studentkinja Maja D., koja je izabrala novootvoreno mesto u Palati „Beograd“ za izdavanje karata. Studentkinja Jelena S. iz naselja Bele vode smatra da je novi sistem „pun pogodak“ za one koji gradski prevoz koriste nekoliko dana u nedelji. „Možemo da biramo koliko novca ćemo uplatiti, a da ne moramo da kupujemo mesečnu kartu.“ Miloš I. Iz Batajnice na posao putuje tri dana u nedelji i kaže da je novi sistem nešto što je nedostajalo Beogradu. „Ranije nismo mogli da kupujemo karte na nedeljnom nivou, a sada će to biti moguće i to je idealno za nas koji prevoz koristimo nekoliko dana u nedelji“, objašnjava Miloš.

Bus Plus personalizovane karte zamenjivace stare povlastice. One su deo novog BusPlus sistema upravljanja i nadgledanja javnog prevoza po ugledu na svetske metropole. Umesto povlastice korisnicima gradskog prevoza potrebna je personalizovana karta koja traje tri godine i dopunjuje se elektronski.

PAPIRE NA UVID: Nikola Popadić, zaposlen na šalteru za izdavanje novih kartica u supermarketu „Tempo“ na Vili-nim Vodama, kaže da se red formira od početka radnog vremena. Iako sam proces izdavanja karte nije dug, traje oko pet minuta, zastoj nastaje ukoliko građani na uvid ne donesu sva potrebna dokumenta. „Osamdeset posto ljudi dolazi bez kopije lične karte. Penzioneri obično donose čekove od poslednje penzije, umesto rešenja o penziji. Nije teško iskopirati ličnu kartu, a to bi veoma ubrzalo proces“, objašnjava Popadić.

Čekanja i gužvi, samo dve nedelje pred primenu novog sistema, ima na svim mestima izdavanja, a Popadić savetuje građane da se nervozom ništa ne postiže i da je jako važno poneti potrebna dokumenta. "Ljudi su nervozni i to je razumljivo, čeka se i po nekoliko sati. Moja smena traje šest sati, a pauza pola sata. Tako i piše na šalteru. Pauzu sam skratio na petnaest minuta, i kada se vratim ranije, imam pozitivan psihološki efekat, ljudi se oraspolože jer je pauza kraće trajala i nervoza nestaje", kaže Popadić.

Na uvid je potrebno poneti ličnu kartu, kopiju i rešenje o povlašćenom statusu, ukoliko postoji – studenti podnose na uvid uverenje sa fakulteta, a penzioneri rešenje o penziji. Fotografisanje se obavlja na licu mesta, a za karticu je potrebno izdvojiti 250 dinara.

KARTE ZA SVE: Nova personalizovana karta traje tri godine. Neposredno pre puštanja sistema u rad, u prodaju će biti puštene i ostale vrste karata – nepersonalizovana i papirna nepersonalizovana. Iz BusPlus sistema objašnjavaju da različite vrste karata odgovaraju različitim kategorijama stanovništva.

"Građanima koji gradski prevoz koriste u ograničenom vremenskom periodu preporučuje se papirna nepersonalizovana kartica koja važi tri meseca i košta 40 dinara, a maksimalni iznos uplate je 500 dinara. Svi ostali sugrađani koji u manjoj meri ili povremeno koriste gradski prevoz mogu kupiti nepersonalizovane kartice koje važe tri godine, čija je cena 250 dinara i dopunjuju se željenim iznosom", kaže Veljko Vlahović, menadžer BusPlus sistema.

U poredo sa izdavanjem personalizovanih kartica, u avgustu ove godine počelo je i opremanje vozila gradskog prevoza uređajima za funkcionisanje novog sistema. Sa opremanjem vozila je završeno pre roka, vozila su dobila aparate za čitanje karata (validatore), a neka vozila su opremljena sredstvima za praćenje vozila i komunikaciju sa vozačem neophodnim za funkcionisanje sistema. Nažalost, i pre puštanja BusPlus sistema u rad, neka od novoopremljenih vozila morala su biti povučena iz saobraćaja nakon što je iz njih ukradena ili oštećena elektronska oprema.

U BusPlus sistemu kažu da je do sada ukradeno četrdeset validatora, a preko sto je oštećeno. "Iako u vozilima nema ugrađenog video-nadzora, neki od počinilaca su pronađeni i protiv njih je podneta prekršajna prijava. Svako uništavanje bilo kog aparata u vozilu se trenutno registruje u operativno-kontrolnom centru i centralnom kompjuteru koji se nalazi kod vozača. Uništavanje javne imovine biće sankcionisano od strane nadležnih organa", kaže menadžer sistema Vlahović.

POPUSTI ZA GRAĐANE: U BusPlusu objašnjavaju da je cilj uvođenja novog sistema ušteda. Troškovi javnog prevoza se smanjuju jer se personalizovana kartica kupuje jednom u tri godine. Građanima su na raspolaganju različite vrste personalizovanih i nepersonalizovanih karata koje mogu izabrati prema svojim potrebama. Osim pretplate, građani svoje karte mogu da dopunjuju željenim iznosima. Korisnici nove karte mogu da računaju na popuste i bonuse kod Erstebanke, MTS-a i u „Tempo“ centrima.

Uloga kontrolora u vozilima javnog prevoza neće se bitnije promeniti u novom sistemu. Građani će na zahtev kontrolora,

Gde se izdaju nove karte

Sa puštanjem deset novih šaltera za izdavanje karata, ukinuta su četiri prodajna mesta. Građani će umesto ERSTE banke u Birčaninovoj 37 i Ratka Mitrovića 158 i MTS prodavnice na Trgu Nikole Pašića i u Goce Delčeva 36, nove karte moći da podignu na nekom od ostala 32 mesta za izdavanje. To su, između ostalih, BUSPLUS – Masarikova 5; GSP – Skenderbegova 47, tržni centar na Trgu Republike, Deligradska 10; TEMPO – Viline Vode bb, Autoput za Zagreb 35; ERSTE banka – Save Maškovića 3-5, Jurija Gagarina 32, Trešnjinog cveta 1b; MTS – Bulevar umetnosti 16a, Bulevar kralja Aleksandra 84, Terazije 24, Požeška 66, Obilićev venac 2; LASTA – Glavna autobuska stanica.

INFORMACIJE O „BUS PLUS“ SISTEMU SE MOGU NAĆI NA VEB-SAJTU WWW.BUSPLUS.RS, A BROJ TELEFONA KORISNIČKOG CENTRA JE 011/7-155-155

koji će od sada biti opremljeni i uređajima za čitanje elektronskih karata, morati da pokažu svoje karte. Kazne za neposredovanje karata moći će da se plate na licu mesta ili odloženo. Oni koji ne budu izmirivali svoje kazne na vreme, BusPlus kartica će biti stopirana.

Korisnici javnog prevoza koji imaju zaostale neplaćene kazne izdate od 31. oktobra ove godine, neće moći da izvade elektronske karte dok ne izmire zaostala dugovanja. Direkcija za javni prevoz je za njih organizovala akciju storniranja dugovanja. Građani će moći da storniraju zaostale kazne po sniženoj ceni od 600 dinara.

Do puštanja BusPlus sistema u rad ostalo je manje od dve nedelje, a građanima koji do tada ne budu stigli na red da izvade BusPlus elektronske karte, na raspolaganju će biti prelazni period za korišćenje starih povlastica. Koliko će prelazni period trajati, zavisi od odluke Gradskog saobraćajnog preduzeća.

PETRA ŽIVIĆ

ZELENILO NA STAROJ BEŽANJI

Na teritoriji Stare Bežanije obnovljene su sve međublokovske zelene površine. Radnici JKP „Zelenilo – Beograd“ u proteklih šest meseci u Zemunskoj i Ulici Pere Segeđinca izgradili su devet dečjih, dva sportska terena, fitnes-park, postavili dečje rekvizite i kompletan mobilijar. Grad Beograd ulaže ne samo u velike parkove već i u manje površine, između stambenih blokova. Počela je i akcija obnove košarkaških tabli, napravljen je popis neispravnih i polomljenih tabli na celoj teritoriji grada. Do sada ih je zamenjeno oko 40 odsto, a ostale će biti postavljene do kraja godine. Nastavljeno je i sa izgradnjom fitnes-parkova, za sada ih ima 25, i to se ispostavilo kao pravi potez jer je interesovanje građana za njih veliko.

Uz sugestije gradskih čelnika pomoćnika gradonačelnika, pored obnove zelenih površina na Staroj Bežaniji obnovljeni su sportski tereni koje sada mogu koristiti svi naši sugrađani, od najmladih do najstarijih. Za svaki teren izgrađene su prilazne staze i platoi. Uređeno je ukupno 20.000 kvadratnih metara zelenila, a svaki dečji teren opremljen je zaštitnom gumom. Na njima je sedam vrteški, 14 ljujaški, deset klackalica, pet penjalica i četiri tobogana. Postavljeno je 65 klupa sa naslonom i 17 bez naslona, kao i 30 hrastovih lajsni za sedenje na potpornim zidovima. Na terenima je i 39 betonskih kanti za otpatke, kao i 300 zaštitnih stubića. Starijim sugrađanima namenjeno je pet odmorišta, kao i posebno izgrađen sto za šah. Ovih dana, sadnjom zelenila, privode se kraju i radovi na novom parku u Bloku 70, u decembru će biti dovršen Pančičev park.

KONTROLA TAKSISTA NA AERODROMU

Kontrola taksi vozila na Aerodromu „Nikola Tesla“ znatno je unapređena jer je već postojeći sistem poboljšan postavljanjem identifikacione kamere sa rampom koja se nalazi na izlazu. Nova identifikaciona kamera omogućava da vozilo ne može biti ponovo prijavljeno dok ne prođe 15 do 20 minuta. Ova nova kamera sprečiće zloupotrebu od onih taksista koji ne žele da sačekaju svoj red. Na tom parking, na ulazu, već postoji identifikaciona kamera čiji je zadatak da očitava tablice vozila i dozvoli mu ulazak ukoliko je namenjeno za rad na aerodromu. Samo kategorisana vozila imaju dozvolu za rad na mestima od posebnog interesa za građane, kao što je Aerodrom „Nikola Tesla“, a to su vozila koja imaju ocenu od 80 do 100 i tretiraju se kao luks vozila. Takvih vozila u Beogradu ima oko 3500. Novina na aerodromu je i to što će u holu na info-pultu putnici moći da poruče taksi vozilo.

NOVI VRTIĆ U NASELJU GAJ

Muke roditelja iz barajevskog naselja Gaj koji svoju decu svakodnevno vode u vrtiće u centru ove opštine uskoro će biti prošlost, jer Grad Beograd u saradnji sa opštinom i crkvenom opštinom Barajevo završava izgradnju vrtića u ovom naselju. Ovaj namenski građen objekat od 800 kvadrata moći će da smesti oko 150 dece svih uzrasta, od jaslenog do polaska u školu, a njegov završetak očekuje se u prvom tromesečju sledeće godine. Zahvaljujući angažovanju opštine Barajevo i tamošnje crkvene opštine, podignut je objekat površine od oko 800 kvadrata. On je u završnoj fazi i Grad Beograd finansira završne građevinsko-zanatske radove, nabavku opreme i nameštaja, kao i mobilijara za dvorište. Vrtić je namenski građen, imaće višenamensku salu, distributivnu kuhinju urađenu u skladu sa Hasap principima (HACCP). Osim toga, vrtić „Cvrčak“ u centru Obrenovca, koji brine o 200 mališana, proširen je sa dodatnih 350 kvadratnih metara. Zbog nedostatka prostora predškolska ustanova u Barajevu nije imala prilike da uključi decu sa smetnjama u razvoju u redovne vrtičke grupe, što će u novom objektu biti moguće, jer je sva oprema u vrtiću koncipirana da zadovolji inkluziju. U Beogradu je u poslednje tri i po godine izgrađeno 30 novih objekata, dok je još 55 vrtića kompletno rekonstruisano što uključuje i uređenje dvorišta.

DUG ZA INFOSTAN U RATAMA

Gradsko veće donelo je odluku da svim Beograđanima koji imaju dug prema JKP „Infostan“ omogući izmirenje duga na rate, uz otpis dela kamate. Ovom odlukom sugrađani koji imaju dugovanja dobili su mogućnost da od 1. decembra 2011. do 15. februara 2012. godine potpišu ugovor sa „Infostanom“ i svoje obaveze izmire na fiksne rate. Broj rata zavisice od visine duga i visine mesečne akontacije, a mesečna rata za dug ne može biti manja od mesečnog računa za komunalije u trenutku potpisivanja ugovora. Da bi građani počeli da isplaćuju zaostale obaveze na više mesečnih rata, prilikom potpisa ugovora potrebno je da uplate prvu ratu, o čemu će preciznu informaciju dobiti na kućnu adresu sa

novembarskim računom. U poslovnici „Infostana“, u opštini gde stanuju, sklapaju ugovor sa ovim javnim preduzećem koji se na istom mestu sudski overava. Potpisnik ugovora dobija plan otplate i sve uplatnice, koje potom treba da plaća do 15. u mesecu. Pre odlaska u poslovnicu, predlog ugovora sugrađani će moći da vide i na sajtu JKP „Infostan“. Kada potpišu ugovor, svi postupci pred sudom se automatski obustavljaju. Ukoliko ne plate uzastopno tri redovna računa za komunalije ili uplatnice za dug, JKP „Infostan“ će ponovo pokrenuti sudski postupak. Na ovaj način, građanima je data mogućnost da izmire sva dosadašnja dugovanja, čime će biti očuvan i sistem kojim se svim Beograđanima garantuju usluge grejanja, iznošenja smeća i druge

komunalne usluge, ali i nadoknade porodiljama, socijalno ugroženim domaćinstvima i drugim kategorijama stanovništva. Beograđani u poslednje vreme sve redovnije plaćaju usluge i proizvode komunalnih preduzeća. Procenat redovne naplate raste zahvaljujući i činjenici da se svima koji plate račun do 15. u mesecu odobrava popust od pet odsto. Čak 330.000 korisnika svakog meseca koristi popust pri plaćanju, dok oko 60.000 socijalno ugroženih sugrađana pored popusta koristi subvenciju od Grada pri plaćanju komunalnih usluga od 10 do 50 odsto. JKP „Infostan“ nudi niz pogodnosti za redovne platiše – od jeftinih karata za „Atelje 212“ i „Dadov“ do besplatnog krstarenja brodovima Jahting kluba „Kej“.

Šofer

Ne razumem kojekakve funkcionere i bogataše koji hoće sami da voze službena vozila, mada imaju pravo na vozača

Jedan od težih tereta koji je muškima nametnut kroz stereotipove i "rodne uloge", kako se to danas kaže, jeste i upravljanje motornim vozilom na javnim putevima. To se nekada zvalo "šofiranje" (šoferski ispit, šoferska je tuga pregolema, psuje kao šofer, šoferčina itd.). Sve je to od francuske reči *chauffeur* (ložlač, brate) koja nije samo nama došla: u engleskom jeziku ta reč odnosi se isključivo na vozače bogataških limuzina; ostali su obični vozači (*drivers*). Nezamislivo je –

foto: A. Anđić

osim Dejvida Hemingsa u filmu *Blow Up* – da *rolls royce* vozi "vozač"; vozi ga šofer. Zato ne razumem kojekakve funkcionere i bogataše koji hoće sami da voze službena vozila, mada imaju pravo na šofera; tako je i Radimir Čačić, budući, valjda, potpredsednik hrvatske vlade, u Mađarskoj napravio nesreću sa dvoje mrtvih.

Šofer je, dakle, terminološki (kako sada stvari stoje) profesionalni vozač: šofer kamiona, taksi šofer, ministarski šofer itd. Nekada je to bio svako ko "šofira", što je nepravda. Zato šofere treba oslovljavati profesionalnim komplimentom: "majstore". Majstori voze taksije, autobuse, trolejbusa, kamione; ima ih koji i pilote civilne avijacije oslovljavaju sa "majstore"; i to je kompliment. Privatne vozače putničkih automobila zovemo samo "vozači".

Nije to bez neke: moj tata, fini gospodin, jedva je dočekao da ja položim taj, kako ga je zvao, "šoferski ispit", mada je imao vozačku dozvolu. On je, s punim pravom, smatrao da je upravljanje motornim vozilom na javnim putevima postupak nedostojan pravog gospodina. "To je kočijaški zanat", govorio je, nešto jednostavno nespojivo sa otmenošću i lepim vaspitanjem. Tako mi je odmah po mom trijumfalnom povratku s polaganja vozačkog ispita svečano uručio ključeve od auta i rekao mi da ga koristim do mile volje sve dok njega budem vozio tamo i natrag kad mu zatreba. Pošteno (benzin moj, ideje njegove, ali šta se može...).

Od 1965. našofirao sam se toliko da je to strašno: što mojih, što porodičnih, što službenih, što iznajmljenih, što pozajmljenih, što tuđih auta; ukupnu kilometražu ni da zamislim ne mogu. To je posao naporan, opasan, dosadan i nedostojan gospodina, kako je moj tata lepo govorio. Zahteva punu pažnju i opreznost; odgovoran je strašno; dovodi čoveka u situacije neprikladne i kompromitantne; ne sme čovek da pije, sve i da je najoprezniji i najpažljiviji vozač. Eto je pre neki dan pred Rijekom u rutinskoj kontroli uvatilo čoveka sa 4,7 promila, a ni prekršaj nije napravio; samo nije mogao da stoji kad je izašao... Doktori

posle nisu verovali svojim očima ni da je uopšte živ, jer se to protivilo medicinskoj nauci. Znao sam jednog takvog, vozača autobusa ZET-a (to je njihov GSP) u Zagrebu koji nikada nije napravio prekršaj, a nije se trenio; nanjušio ga je milicionar po mirisu rakijčine, naredio mu da stane i izađe iz vozila, a ovaj je odmah pao i zaspao.

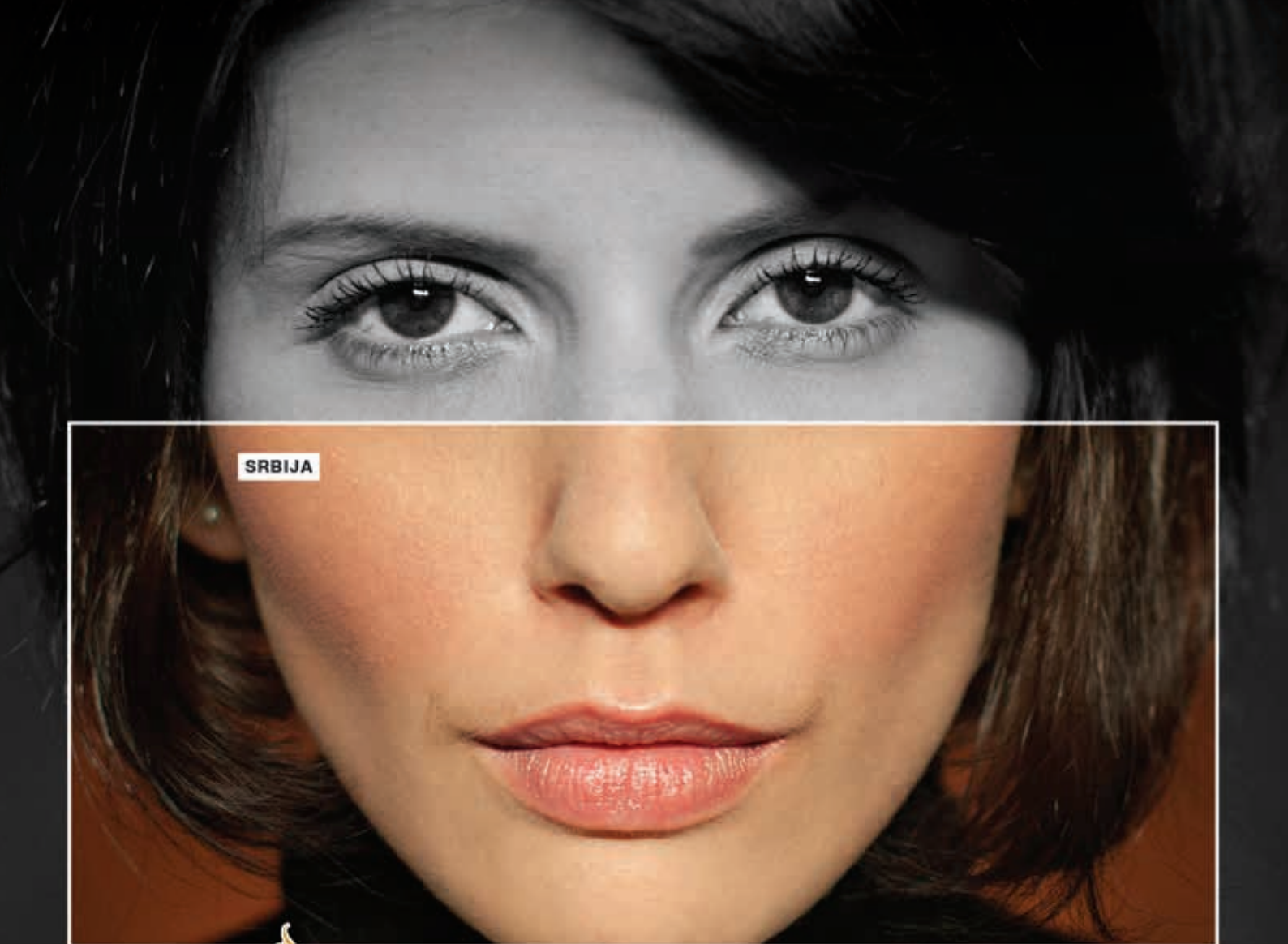
Nego da se mi vratimo na temu. Upravljanje motornim vo-

zilom, uglavnom B kategorije, spada u neke nužnosti modernog života, naročito muškog. Dobro, nije ni to tako strašno, mada je bolje izbegavati. Imao sam tako jednog drugara iz Novoga Sada koji bi svakoj ribi koju smuva slagao da nema vozačku dozvolu, a muvao je isključivo ribe koje dozvolu imaju. Ima i muškaraca koji sistematski i iz principa odbijaju da polože vozački ispit, jer im supruga već vozi; nisam ih pitao za izgovore, ali mora biti da su zanimljivi. Nadam se samo da takvi umeju da promene točak na autu kad zatreba.

Tu dolazimo do žena koje voze auto (vozačice?). Pre svega, tvrdim da su žene sasvim dobre u tom poslu i ne delim blesavu predrasudu da nisu. Više puta sam se prepao od muškaraca za volanom nego od žena. Jednom sam tako, sredinom šezdesetih, stopirao (tad se to još radilo...) od Pule za Rovinj i poveze me neki čovek koji je tako loše vozio da sam ga još pre Limskog fjorda zamolio da me pusti napolje – sve od straha; ohladio sam se dibidus i dan-danas se smrznem kad se setim. S druge strane, sve žene koje su me ikad vozile u autu bile su spretne i oprezne učesnice u saobraćaju. Istina je, doduše, da žene hoće da steknu šoferske navike i kočijaški jezik: znam ih koje su svadljive, hoće da otvore prozor i da onda psuju druge učesnike u saobraćaju, da se bave neverbalnom komunikacijom (uglavnom srednji prst) i već to. Pametne žene, međutim, gledaju da taj "barapski posao" (kako ga je zvao moj tata) izbegnu. Eto, na primer, moja najbolja i najlepša polovina ume da složi njuškicu i da s visine zapita: ja da vozim auto? Jesam li se zato udavala i položila pravosudni ispit? A sasvim dobro vozi. Samo što neće. Nisam ja tu jedini, koliko shvatam: zašto bi se lepe i pametne žene bavile kočijaškim poslom kakav je upravljanje motornim vozilom?

Pomirimo se s tim. Lepši i jači pol (rod?) zadržava pravo izbora. Može im se. A mi ima da vozimo automobile i da se tešimo komplimentima: šoferčine, dlakave ručerde, sve znaju o autima, šta bih ja bez njega i već u tom pravcu.

Šoferska je tuga pregolema.

SRBIJA

ALJAZEERA

NEISPRIČANE PRIČE

PRVA REGIONALNA INFORMATIVNA TELEVIZIJA

Mi smo tu.

Sa preko 70 dopisništava širom sveta, izveštavamo u trenutku kada se priče dešavaju. Uživo i detaljno. Sa bilo koje tačke na svetu.

Naši nagrađivani izveštaji se emituju u više od 130 zemalja širom sveta, sa jednim ciljem: ispričati priče o kojima trebate biti informisani.

**Da biste saznali šta se dešava u svetu. Regionu. Kod vas.
Gledajte prvu regionalnu informativnu televiziju. Al Jazeera.**

www.aljazeera.net/balkans
[www.twitter.com/AJBalkans](https://twitter.com/AJBalkans)
www.youtube.com/ajbalkans
www.facebook.com/AJBalkans

Opšte poniženje

Iseljenje u Vojvode Stepe 455a, koje je bilo zakazano za 16. decembar, specifično je po tome što ljudi koje su iseljavali nisu ništa zamerali onome ko ih iseljava

DEVET PORODICA SA 37 članova od 1959. godine živi na parceli koja je vlasništvo porodice Barjaktarević. Građevinsko preduzeće “Ratko Mitrović” zakupilo je parcelu od Barjaktarevića na kojoj je smestilo svoje radnike, ali je prestalo da plaća zakupninu 2003, ne obavestivši o tome ljude koji tamo žive. Kada su stanari na parceli saznali da “Ratko Mitrović” ne plaća zakupninu Barjaktarevićima, predložili su preduzeću da je oni sami plaćaju. Rukovodstvo preduzeća odbilo je predlog stanara. Porodica Barjaktarević tužila je preduzeće “Ratko Mitrović”, zahtevajući da joj parcela bude vraćena. To je značilo da ljudi koji tamo žive moraju biti iseljeni. Sud je presudio u korist Barjaktarevića, ali “Ratko Mitrović” o tome nije obavestio ljude koji žive na parceli. Stanari su za presudu saznali tek kada im je sudski izvršitelj 2008. uručio rešenja o iseljenju. Žitelji parcele potom su uzeli advokata. Sud je nedavno konačno presudio u korist vlasnika parcele, ali pošto stanari ne mogu da budu strana u sporu, presuda je dostavljena samo “Ratku Mitroviću”, koji opet nije obavestio stanare da će biti iseljeni.

“Otišli smo u preduzeće ‘Ratko Mitrović’ da pitamo da li su oni dobili presudu o našem iseljenju i dobili smo odgovor: ‘Jesmo, pa šta onda!’,” kaže Milivoje Spasojević, jedan od žitelja.

Na dan iseljenja, ispred Vojvode Stepe 455a, okupila se grupa ljudi koju su, pored stanara, sačinjavali i predstavnici medija, članovi NVO-a, predstavnici jedne parlamentarne stranke, članovi opskurnih političkih grupacija i radoznalci. Dvadesetak minuta pre zakazanog izvršenja, stigla je grupa policajaca. Po njihovom držanju bilo je jasno da ne žele nikakav sukob sa stanarima koji su uglavnom starije osobe i penzioneri.

Porodica Barjaktarević stigla je u pratnji sudskog izvršitelja. Po izrazima lica braće Barjaktarević i njihove sestre, bilo je jasno da im je neprijatno zbog situacije u kojoj se nalaze. Pošto stanari ništa ne zameraju porodici Barjaktarević, svoj bes su uperili na sudskog izvršitelja koji je pokušavao da im objasni kako samo

LOKACIJA I PRAVO: Vojvode Stepe 455a

Foto: M. Milenković

radi svoj posao. Kada su fotoreporteri počeli da ga snimaju, izvršitelj ih je zamolio da to ne čine, objasnivši da je on službenik suda, a ne folk-pevačica. Policija je zamolila stanare da se smire i, kada su oni to učinili, ispostavilo se da je na sam dan izvršenja doneta nova sudska odluka po kojoj se iseljenje – odlaže.

Tog dana sudski izvršitelj i Barjaktarevići trebalo je da utvrde granice parcele. Nova sudska odluka imala bi smisla kada u Kumodražu ne bi postojale zemljišne knjige, ali pošto one postoje i parcela je u njima uredno zavedena, bilo je jasno da je sud doneo novu odluku da bi se dobilo vreme za iznalaženje drugog rešenja. Nahuškani od onih koji sa slučajem nemaju nikakve veze, stanari su odbili da puste izvršitelja na parcelu. Komandir policije je objašnjavao stanarima da neće biti iseljeni i da mogu slobodno da puste izvršitelja na parcelu, stanari su rekli da više nikome ne veruju. Tada im je komandir rekao da nema drugog izbora izuzev da pozove pojačanje, što je na kraju i učinio. Dolazak pojačanja sprečio je sudski izvršitelj.

Posle toga, okupljeni su se razišli i svako je

tada mogao da sagleda svoje poniženje.

Stanari u Vojvode Stepe 455a i dalje su u ponižavajućoj neizvesnosti. Porodica Barjaktarević se i dalje nalazi u ponižavajućem položaju jer ne raspolaže svojom dedovinom. Poniženo je i sudstvo Srbije jer je moralo da pribegne pravnoj ekvilibristici. Poniženi su i policajci kojima se nije dopalo da na ulicu izbacuju nevine ljude.

Postavlja se i pitanje da li će “Ratko Mitrović” ipak trpeti neke posledice zbog svega. Preduzeće je krivo za sve što se događa, iako od toga sada pere ruke. Tvrdnje rukovodstva kompanije da nemaju zakonske obaveze prema svojim nekadašnjim radnicima su tačne, ali činjenica je i da postoji društvena odgovornost kompanija. Problemom stanara u Vojvode Stepe 455a sada se bave državni organi. Pošto “Ratko Mitrović” često konkuriše na javnim tenderima i na njima ima uspeha, trebalo bi upozoriti tenderske komisije da kompanija koja je dovela do ovakve situacije ne može dobiti posao koji se finansira iz javnog budžeta, pa makar njihova ponuda bila najpovoljnija.

Vladan Stojić

► **nuspojava**

piše: Teofil Pančić

Tuga, hleb i sloboda

Žalost robova za gospodarom duboko je neautentična uprkos tome što može da bude savršeno iskrena

Gledano iz Severne Koreje, smrt Dragog Vođe Kim Jong Ila je drugi najtragičniji događaj u istoriji čovečanstva. Onaj jedini još tragičniji je svojeвременa smrt Velikog Vođe Kim Il Sunga (tada su, po vrlo pouzdanim zvaničnim izveštajima, čak i severnokorejske ptice masovno popadale u nesves' od tuge!), njegovog oca i utemeljitelja bizarne komunističke Kim-dinastije. A bogme i tvorca "ideje Džuču", u poređenju s kojom čak i Gadafiјеva Zelena knjiga deluje kao delo vrlo pribranog uma, dočim su ukoričene Maove misli (na primer, moja omiljena, uvodna Maova misao o žena, koja glasi: "Na svetu ima žena") nešto kao vrhunska filozofija. Kako god, gledano iz tog specifičnog ugla, ne ispada li da će smrt svežega im naslednika Kim Jong Una (jednog dana, u dalekoj budućnosti) biti treći najtragičniji događaj u istoriji čovečanstva? Dakako i dapače, nije da je to malo, ali ima nečega depresivnog u tome da smrt svakog narednog naslednika biva nekako bar za nijansu manje značajnom i manje devastirajućom po celokupnu ljudsku civilizaciju od one prethodne. Mislim, gde je tu *napredak*?

Uzgred budi rečeno, tako se nekako zgodilo da je u prethodnih nekoliko dana, u dnevnom ritmu, poumiralo nekoliko na najrazličitije moguće načine globalno značajnih ljudi: prvo Kristofer Hičens, pa Sezarija Evora, potom Vaclav Havel, na koncu i Dragi Vođa. Za prvo troje se zna i od čega su živeli i od čega su umrli, dočim je za Dragog Vođu sve to nekako nejasno i obavijeno misterijom, kako to već biva u despotijama, pa još "istočnjačkim", kako se to govorilo pre nego što je Said otkrio orijentalizam. Ipak, jedno je jasno: od čega god da je umro Dragi Vođa, sigurno je da nije umro od potresenosti zbog smrti Vaclava Havela.

E sad bih, otvarajući novi pasus, najradije rekao "šalu na stranu", ali znam da će odmah doleteti prigovor: zar se to, nesrećniče, sprdaš nad nečijom smrću, pa neka je to i severnokorejski despot? Međutim ne, ne radi se ovde o nedostojnom zavrtlanju nad inače koliko tragičnom toliko i sasvim prirodnom činjenicom čovekove smrtnosti (od starosti i bolesti), nego o izvlačenju "logičnih" bizarno-tragikomičnih konsekvenci iz pompeznih besmislica i nesuvislog trtljanja jednog nezamislivo nakaradnog sistema despotskog potčinjavanja ljudi, a baš takav je sistem u Severnoj Koreji, bez sumnje najuvrnutijem poretku koji je nadživeo XX vek.

Bizarnostima i prividnim paradoksima ovde je tek početak. Ako se zadržimo na nivou "idiotski" doslovnog *gledanja slike*, bez njenog tumačenja, to jest, *close readinga*, ispalo bi da se Severnokorejcima, i to svima od reda, ceo svemir srušio na glavu, i da su im životi ostali bez smisla smrću Dragog Vođe. To sve rida i u grudi se tuče, to sve kuka i zapomaže... Hoće li sutra uopšte svanuti, ili će doveka biti Tama Nad Bezdanom? Sva sreća da je tu ipak Hrabri Naslednik (ili kako ono beše) da ih bar malo uteši. Za razliku od te srelomne slike, u Pragu i drugde po zemljama Češkoj i Moravskoj, prilično "mlaki" prizori: Česi doduše žale za Havelom, ali nekako *suzdržano*, lepo vidiš kako svi zapravo misle

da će život i ubuduće imati nekog smisla, da će ptice cvrkutati i sutradan ujutru (i to ne o Havelu, jer češke ptice nemaju tih moći, tako su *ordinarne*, bljak), i da će Češka i bez Havela – koliko god da se radilo o zaslužnom i značajnom čoveku – biti ono što jeste: jedno od boljih i prijatnijih mesta za život na ovome dunjaluku.

Šta na sve ovo, a razmišljajući komparativno, kaže "zdrav razum"? On nezadovoljno detektuje paradoks: čovek koji je među najzaslužnijima, pojedinačno možda i najzaslužniji za to što je Češka normalna i prosperitetna država prilično visokog ekonomskog standarda i svakovrsnih političkih i ostalih ljudskih sloboda, nije "ožaljen" ni približno tako gromopucatelno kako su bedni i gladni robovi severnokorejske despotije oplakali svog tiranina i tlačitelja, čoveka koji je sebi dozvoljavao ama baš sve, a njima oduzeo ama baš sve – svako zrno hleba i svaki trag slobode i ljudskog dostojanstva. Ali, ovaj paradoks je prividan: sve je zapravo baš onako kako treba i mora da bude. Česi žale za značajnim državljanikom i piscem *normalno* i bez teatralnih viškova, onako kako to čine slobodni ljudi u slobodnoj zemlji; Severnokorejci, naprotiv, robovski odrađuju jedan groteskni igrokaz, jedan morbidni scenario. To ne znači nužno da svi oni "glume": u tako uvrnutim porocima, pri tome i mašala dugotrajnim, neizbežno nastaju generacije mozgopranih, koji dirljivo prostodušno veruju u svaku zamislivu despotsku šarenu lažu – jer ni za šta drugo na svetu ni ne znaju. Utoliko se pravi, perverzni i tužni paradoks nahodi baš na tom mestu: žalost robova za gospodarom duboko je neautentična uprkos tome što može da bude savršeno iskrena! Više, neuporedivo i nesamerljivo više, u nekom duboko ljudskom smislu, vredi naoko uzgredni gest dvojice žutobrkih Čeha koji u nekoj pivnici, u pauzi komentarisanja konobaričinih nogu, popiju po kriglu "za Vaclava". Kao slobodni, dostojanstveni ljudi.

Ima posvuda, pa i u ovome našem svračijem zakutku, namrgođenih Mudraca koji će vas poučitelno podsetiti da se "sloboda, ipak, ne maže na hleb". To je, međutim, plitkoumno i banalno razmišljanje: naprotiv, ništa se bolje ne maže na hleb od slobode, i ništa nije ni tako ukusno ni tako hranjivo! Štaviše, tamo gde ima slobode obično ima i hleba, neretko i u izobilju, ili bar solidnih temelja za njegovu skorašnju pojavu, a tamo gde slobode nema najčešće nema ni hleba, ili ako ga čak i ima, on se deli onako kako se hleb deli u zatvorskim ili makar kasarnskim kuhinjama. A svako ko je u životu bio u kasarni ili pržunu zna da se tamošnjeg hleba nikada ne možeš slatko najesti: što ga više proždireš to si gladniji. Nešto važno mu, naime, fali, onaj "tajni" sastojak koji hlebu daje pravi šmek: taj sastojak se zove sloboda. A sloboda nije nešto mnogo komplikovano i metafizičko, to je jedna jednostavna, a nasušna i plemenita stvar. Evo, pitajte onu dvojicu Bohemita žutih brkova, dok nazdravljaju kriglama za Havela, u pauzi znalačkog komentarisanja udova virtuoze ugostiteljske trudbenice.

SRBIJA PROTIV RAKA

Svakodnevno slušamo “mantru”: “Rak je izlečiv, ukoliko se otkrije na vreme.” U poslednjih godinu dana, mobilnim mamografima pregledano je nekoliko desetina hiljada žena širom Srbije. Mnogima je tumor

dojke otkriven u fazi kada je manji od jednog centimetra i kada je stepen izlečenja 93 odsto. Spasen im je život i pružena šansa da nastave da rade, putuju, vole...

J. Lazić

Intervju: Prof. dr Zoran Rakočević, direktor Instituta za onkologiju i radiologiju Srbije

Nema čekanja,

U Srbiji se svake godine registruje oko 32.000 novoobolelih od raznih oblika kancera, a oko 20.000 pacijenata umire od ove bolesti. Čak 40 odsto svih obolelih leči se u Beogradu, na Institutu za onkologiju i radiologiju Srbije. U toku je ispitivanje koliko su pacijenti zadovoljni ovom zdravstvenom ustanovom

“Institut za onkologiju je u poslednjih godinu dana napravio neke kadrovske promene i uveo nov način rada. Rezultati takvog, izmenjenog načina rada su vrlo afirmativni za sam Institut, a za naše pacijente povoljniji nego u prethodnom periodu”, kaže u intervjuu za “Vreme zdravlja” prof. dr Zoran Rakočević, direktor Instituta za onkologiju i radiologiju Srbije. “Dijagnostičke procedure u Institutu obavljaju se u roku od 20 do otprilike mesec i po dana. Hitni slučajevi, ili oni pacijenti koji su upućeni sa konzilijuma i čija bolest zahteva da se procedura sprovede odmah, ili u periodu od nekoliko dana bivaju dijagnostikovani što ranije, kako bi se terapijske procedure mogle započeti na vreme i sprovesti što pre.”

VREME ZDRAVLJA: Koliko se u ovom trenutku čeka, na primer, na pregled magnetnom rezonancom?

PROF. DR ZORAN RAKOČEVIĆ: Ukoliko od trenutka javljanja pacijenta lekaru do pregleda prođe manje od mesec dana, smatra se da ne postoji lista čekanja. Vreme čekanja za pregled magnetnom rezonancom na Institutu za onkologiju i radiologiju Srbije u ovom trenutku je kraće od mesec dana i to se odnosi na sve lokalizacije kancera. Za kompjuterizovanu tomografiju čeka se od 20 dana do dva meseca, u zavisnosti od lokalizacije. Dobra vest je da Institut ima ugovor sa Stomatološkim fakultetom u Beogradu da pacijenti kojima je pregled potreban u što kraćem roku budu pregledani u Centru za radiološku dijagnostiku tog fakulteta, tako da ni ti pacijenti nemaju formalnu listu čekanja, odnosno, čekaju kraće od 30 dana. Za ostale dijagnostičke procedure, s obzirom na to da se mogu pružiti i u domovima zdravlja

(to se prvenstveno odnosi na ultrazvučni metod pregleda) liste čekanja su od nekoliko nedelja do nekoliko meseci.

Da li liste čekanja postoje za terapiju?

Do pre godinu dana liste čekanja za hirurške intervencije pacijenata sa malignim bolestima bile su od mesec do mesec i po dana. Te liste sada, praktično, više ne postoje. Danas je lista za pacijente koji su bili na konzilijumu – do devet dana. To znači da će za devet dana pacijent ući u hiruršku proceduru i primiti ovaj vid terapije, što je iznad standarda mnogih evropskih zemalja.

Vreme ležanja operisanih pacijenata na Institutu je prošle godine bilo deset dana. Danas je skraćeno na 6,2 dana i to je upravo prostor koji omogućava veću frekventnost pacijenata.

Kroz odeljenje medikalne onkologije godišnje prođe oko 25.000 pacijenata. Oko 18.000 pacijenata je primilo hemioterapiju kroz dnevnu bolnicu, a 7500 je bilo hospitalizovano. Ovde je povećan obim posla ostvaren

proširenjem kapaciteta i praktično radom i za vikend, dok je Odeljenje radioterapije postalo efektivnije i efikasnije, između ostalog, i zbog rada u tri smene. Sada 90 odsto pacijenata dobije radioterapiju u okviru četiri do četiri i po nedelje, što je apsolutno u sklopu medicinskih indikacija za početak ovog vida lečenja, shodno datumu završetka hirurških terapijskih procedura, odnosno primanja citostatika, jer mora postojati korelacija između jednog i drugog vida terapije. Manje od deset odsto pacijenata na početak radioterapije čeka do šest nedelja i namera nam je da se i to probijanje roka apsolutno anulira i da svi oni u periodu od četiri nedelje dobiju terapiju koja im je neophodna. Nadamo se da ćemo, kada je u pitanju radioterapija, te rezultate postići.

S obzirom na to da kadar s kojim raspolažemo u potpunosti može da zadovolji povećani obim posla, ideja je da se u narednih godinu, godinu i po dana u proširenom delu instituta instaliraju još dva radioterapijska aparata.

Citostatici

Ove godine se često javljao problem sa nedostatkom citostatika. Institut za onkologiju i radiologiju Srbije, međutim, nije imao taj problem.

“Za razliku od mnogih ustanova koje su se krajem ove godine zatekle u vrlo nezavidnoj situaciji da im nedostaju citostatici i to ne citostatici sa C i B liste, nego obični citostatici, Institut ove godine nije imao problem sa nedovoljnom količinom lekova”, kaže za “Vreme zdravlja” dr Suzana Vasović, pomoćnik direktora Instituta za medicinske poslove.

“Institut ni u jednom momentu nije ostao bez citostatika, a pomagali smo i drugim ustanovama. Kad god smo mogli, izašli smo u susret i primili i pacijente iz Kliničkog centra Srbije i iz Zemunske bolnice. Vraćali smo samo one koji su zaista u svojoj zdravstvenoj ustanovi mogli da dobiju taj vid terapije.”

ima lekova

Mobilna mamografija

“Kroz aktivnosti mobilnih mamografa našeg i Instituta u Nišu pregledano je oko 75.000 pacijenata”, kaže dr Rakočević. “Na stotine malignih oboljenja dojki otkriveno je u fazama kada je tumor manji od jednog centimetra, kada je stepen izlečenja 93 odsto. Kroz tu kampanju potrošeno je oko 400.000 evra. To je količina para koja podrazumeva da potpunu hemioterapiju dobije, recimo, 15 žena sa uznapredovalim karcinomom dojke. Dakle, za lečenje 15 slučajeva uznapredovalog karcinoma dojke potrošeno je isto para kao i za pregled 75.000 žena, pri čemu je kod više stotina njih karcinom otkriven u ranoj fazi. Njima je spasen život, a sistemu za zdravstveno osiguranje postignuta ostvarena ušteda.”

Nama se često zamera to što se radi i u delu treće smene. Radioterapija počinje da se primenjuje od 6.30 ujutru i završava se oko jedan čas posle ponoći. Iako bi bilo standardno da se ona završava do 18 ili 20 časova uveče toga dana. Međutim, mi smo se opredelili da radimo još šest sati duže. Činjenica je da se oprema na taj način više troši, međutim, mi to činimo sa stanovišta da je daleko značajnije da pacijenti kojima je neophodan ovaj vid lečenja onkoloških bolesti tu terapiju i dobiju. Nikakvog benefita za pacijenta nema ako mi čuvamo radioterapijski aparat dok njemu prolazi vreme kada je delovanje te terapije efikasno.

Nadamo se da će resorno ministarstvo i ostali koji se bave zdravstvenom politikom u zemlji imati razumevanja da se na taj način kapaciteti terapije u Institutu dodatno prošire. Zajedno sa aparatima i s obzirom na kadar kojim Institut raspolaže i pratećom opremom za pripremu za početak radioterapije, možemo sa sigurnošću da kažemo da će svi pacijenti kojima je ovaj vid terapije malignih bolesti neophodan, a koji su geografski vezani za našu ustanovu, tu terapiju dobiti u okviru prvih nekoliko nedelja od kad terapija treba da se primeni.

Da li od države očekujete da obezbedi nove aparate?

Radioterapijski aparati, kao uostalom i sva medicinska oprema, nisu nimalo jeftini, ali je

Foto: A. Andić

benefit od uloženog novca i što ranijeg početka rada tih novih radioterapijskih uređaja neprocenjiv. Jedan linearni akcelerator, savremeni radioterapijski aparat koji zadovoljava mogućnosti pružanja većine terapijskih procedura, košta između 1.800.000 i dva miliona evra. Naravno, kada se odjednom nabave dva aparata, oni su jeftiniji, ali tu se troškovi proširenja kapaciteta za radioterapiju ne završavaju. Tu je i niz uređaja i opreme koji služe za pripremu pacijenata za radioterapiju, odnosno sistemi za softversko i kompjuterizovano planiranje radioterapije i pripreme za određene modalitete aparata.

Novac za to će, nadamo se, bar delom obezbediti Ministarstvo. Delimično se oslanjamo na donatore koji su ispoljili želju da pomognu, bilo kroz gradnju i dogradnju novih bunkera, bilo kroz nabavku novih aparata.

Poznato je da su aparati najskuplji kada nisu u upotrebi. U Srbiji se često ističe da nema dovoljno stručnog kadra obučenog da rukuje složenom medicinskom opremom.

Istina je da u Srbiji ima malo stručnog kadra obučenog za rad sa visokim tehnologijama. Mnogo lekara koji su završili studije čekaju na birou. Mislimo da se nekoliko godina unazad politika zapošljavanja menja. Svedoci smo da je Ministarstvo donelo odluku da se na specijalizacije iz patologije, radiologije i anesteziologije praktično može krenuti bez obaveznog dvogodišnjeg kliničkog staža. To su sve neki pomaci koji će verovatno doprineti tome da veći broj lekara ode na specijalizacije, odnosno da po završetku školovanja, za pet godina, imamo veći broj tih lekara. Što se tiče radiologa koji pokrivaju i radioterapiju i radiodijagnostiku, njih u Srbiji ima između 800 i 850. To je malo. Velike donacije japanske vlade i Evropske unije za formiranje skrining jedinica za sistematsko snimanje dojki kod žena starosti između 45 i 69 godina podrazumeva otvaranje između 100 i 110 centara u Srbiji gde će one moći preventivno, kroz skrining, da obavljaju mamografski pregled dojki. Ispostavilo se, međutim, da u Srbiji ima oko 50 lekara koji mogu da obavljaju te preglede, odnosno da čitaju takve nalaze. Evropska kancelarija je u Institutu za javno zdravlje "dr Milan Jovanović Batut" otvorila kancelariju koja ima cilj da pomogne da se edukacija za skrining raka dojke, grlića materice i debelog creva u roku od nekoliko godina potpuno omasovi i zaživi u punom obimu za teritoriju cele Srbije. Dakle, ima napretka.

Rak jetre

Još jedna "tiha" bolest

Kako bi se rak jetre uspešno lečio, važno je otkriti ga na vreme. Nažalost, to nije čest slučaj, upravo zbog simptoma koje ova bolest ispoljava tek kada se razvije

RAK JETRE JE jedan od najčešćih oblika karcinoma na svetu. Spada u kategoriju "tihih bolesti" i u početnom stadijumu nema konkretnih simptoma. Kako raste, rak može uzrokovati

sledeće probleme: bol ili nelagodan osećaj na desnoj strani gornjeg abdomena, a može se proširiti na leđa i desnu lopaticu; natečenu desnu stranu ispod rebra; oteknuće abdomena;

izliv žuči; mučninu i gubitak apetita; gubitak težine i slabost i osećaj celokupne nemoći.

Rak jetre može biti primarni (kada počinje u ćelijama jetre) i sekundarni (kada se na jetru rašire karcinomi drugih delova tela, uključujući debelo crevo, pluća i dojke, što je čest slučaj).

FAKTORI RIZIKA: Iako nije dokazan njihov direktan uticaj na nastanak raka jetre, pušenje i preterano konzumiranje alkohola, u kombinaciji s drugim rizičnim faktorima, definitivno podstiču nastanak kancerogenih formacija. Osobe koje u porodici imaju nekoga ko je bolovao ili boluje od raka jetre smatraju se sklonijim ovom obolenju, a osim genetskih, postoje i drugi faktori rizika. Jedan od njih je infekcija hepatitisom B ili C (osoba s hroničnom infekcijom ima čak 200 odsto veće šanse za oboljevanje od raka jetre), drugi je ciroza, hronična bolest jetre tokom koje se jetreno tkivo zamenjuje vezivnim tkivom što za krajnju posledicu ima prestanak funkcija jetre (oko pet odsto osoba s cirozom može razviti rak jetre).

DIJAGNOZA I LEČENJE: Kako bi se rak jetre uspešno lečio, važno je otkriti ga na vreme. Nažalost, to nije čest slučaj, upravo zbog

Jetra je jedan od najvećih organa u ljudskom telu i prima jednu trećinu krvnih zaliha (1500 ml/min). Sastoji se od levog i desnog režnja, smeštena je ispod rebara i ispunjava desni gornji deo abdomena. Stvara žuč koja je nužna za varenje hrane, proizvodi enzime koji hranu pretvaraju u energiju, odgovorna je za detoksikaciju, odlaganje glikogena i proizvodnju krvnih belančevina.

simptoma koje ova bolest ispoljava tek kada se razvije. Ultrazvuk i CT (kompjuterska tomografija) iznad stomaka ponekad mogu otkriti rak koji još nije ispoljio simptome. U zemljama u kojima je čest hepatitis B, ultrazvuk se koristi za preglede u svrhu skrininga ljudi sa infekcijom na rak jetre. Arteriografija jetre može ukazati na hepatome. Biopsija jetre može potvrditi dijagnozu.

Izbor načina lečenja i mogućnost oporavka zavisi od više faktora, pre svega od stadijuma bolesti, veličine tumora, površine jetre zahvaćene rakom, kao i to da li se on proširio na

druge delove tela. Od velike važnosti je i to da li kod pacijenta postoji ciroza jetre, kao i njegovo celokupno zdravstveno stanje.

Kada je rak jetre jednom otkriven, važno je znati koliko je bolest razvijena kako bi se moglo isplanirati adekvatno lečenje. Lekar treba da odredi tačnu veličinu tumora, kao i to da li on obuhvata celu jetru ili samo jedan njen deo i da li se proširio na druge delove tela. Takođe, treba ustanoviti može li se tumor hirurški odstraniti ili ne. Lokalizovani rak, koji je ograničen na jetru i koji nije metastazirao, moguće je hirurški odstraniti i izlečiti. Postoji, međutim, i lokalizovani rak koji se nalazi na jetri i nije se proširio na druge delove tela, ali se ne može u potpunosti ukloniti hirurškim putem. Uznepredovali karcinom podrazumeva da je rak, osim jetre, zahvatio i druge delove tela. Ovaj oblik raka je, nažalost, neizlečiv.

Rak jetre može se tretirati operacijom, hemioterapijom, radijacijom, a od velikog značaja su i nega i psihička pomoć. Izbor lečenja zavisi od razvoja raka, stanja jetre i doba i zdravstvenog stanja pacijenta. U obzir se uzimaju i moguće nuspojave određenog načina lečenja.

Humanost na delu

Otvorena nova Roditeljska kuća

U beogradskom naselju Senjak 13. decembra otvorena je Roditeljska kuća u kojoj će deci oboleloj od raka biti omogućeno da borave u kućnoj atmosferi tokom trajanja lečenja i primanja terapije, a roditeljima iz unutrašnjosti da budu uz svoje mališane

NOVA RODITELJSKA KUĆA u Beogradu je zaostavština preminulog sugrađanina, Miodraga Stanojevića, i čine je dva stana, ukupne stambene površine 230 kvadratnih metara.

Objekat je namenjen deci iz unutrašnjosti koja, uz pratnju roditelja, dolaze na lečenje u beogradske hemato-onkološke klinike, pre svega, na Institut za onkologiju i radiologiju Srbije i Univerzitetu dečju kliniku i raspolaže sa pet komfornih soba, tri kupatila, dve kuhinje i jednom zajedničkom dnevnom sobom.

Radovi na adaptaciji prostora trajali su mesec dana i u njihovo sređivanje uloženo je oko 1.270.000 dinara. U stanovima su napravljene pregradni zidovi radi bolje funkcionalnosti, ugrađene su stepenice kojima su stanovi povezani, kompletno su okrećeni, opremljeni nameštajem i sređeni za ugodan boravak ovih

teško obolelih mališana.

Na ovom mestu oboleli mališani iz unutrašnjosti i njihovi roditelji imaju privremeni smeštaj sve dok se ne završi obnova Doktorove kule, ruševnog zdanja u okviru Kliničkog centra. U ovoj kamenoj građevini, kada se završi adaptacija za koju se još obezbeđuju sredstva, biće otvorena trajna roditeljska kuća, a tu će biti i prenet celokupan nameštaj.

Roditeljska kuća na Senjaku otvorena je zahvaljujući jednom savesnom sugrađaninu i društveno odgovornim preduzećima i pojedincima koji su učestvovali u njenoj adaptaciji i opremanju.

Gradska opština Savski venac, u saradnji sa Nacionalnim udruženjem roditelja dece obolele od raka (NURDOR), pokrenula je projekat za rekonstrukciju Doktorove kule, a Stalna

konferencija gradova i opština je pozvala sve gradove i opštine u Srbiji, kao i sve ljude dobre volje da pomognu u obnovi i opremanju ovog objekta. Doktorova kula je smeštena u okviru kompleksa Kliničkog centra Srbije, veoma blizu Onkološke i Dečje klinike, a u rekonstruisanom objektu, veličine oko 860 kvadrata, nalaziće se sedam apartmana, centralna kuhinja, zajedničke prostorije za odmor i igru, kao i biblioteka.

Kako na beogradske hemato-onkološke klinike na lečenje dolazi 70 odsto dece iz unutrašnjosti Srbije, a lečenje od raka može potrajati više godina uz visoke materijalne troškove, ovakav tip smeštaja je od velike važnosti, posebno za socijalno ugrožene porodice.

Donatorska sredstva mogu biti uplaćena na namenski račun GO Savski venac "Doktorova kula", broj 840-1813741-23.

Ishrana i rak

Jelovnik za jačanje organizma

Smetnje koje se javljaju zbog raka ili kao posledica neke od terapija mogu da poremete normalnu ishranu kod pacijenta

STRUČNJACI IZ DRUŠTVA Srbije za borbu protiv raka objavili su prošle godine izuzetno informativnu brošuru, kroz koju na razumljiv način vode čitaoca kroz najčešće probleme koji se javljaju u ishrani onkoloških pacijenata i rešenja koja su pomogla mnogima, podrazumeva se, uz napomenu da se za svako rešenje treba konsultovati sa lekarom.

Anoreksija

JEDAN OD NAJČEŠĆIH problema koji se javljaju kod onkoloških pacijenata jeste gubitak apetita i mršavljenje (anoreksija). Pacijentima sa ovim problemom autori brošure dr Ana Jovičević, dr Miodrag Jašović i Anđelka Ranković, viši dijetetičar-nutricionista preporučuju:

- Stimulišite apetit mirisom, ukusom i izgledom obroka kao i odabirom namirnica.
- Jedite manje, češće i u određeno vreme.
- Unosite male obroke na svakih sat-dva sata umesto tri veća obroka.
- Hrana treba da je visokokalorična i sa dosta proteina (belančevina).
- Ako imate poteškoća sa konzumiranjem čvrste hrane, koristite hranjivu tečnu hranu kao što su mleko, supa, sokovi, šejkovi.
- Imajte uvek pripremljene male porcije Vaše omiljene hrane tako da su Vam pri ruci kad ogladnite.
- Doručak treba da sadrži trećinu belančevina i kalorija koje su potrebne za jedan dan.
- Jedite hranu čiji Vam miris prija, jake mirise možete izbeći korišćenjem kesa za pečenje, kuvanjem na otvorenom (roštilj), korišćenjem aspiratora, ili služenjem hladnih jela.
- Imajte nekog da Vam pomogne pri pripremi obroka.
- Probajte nova jela. Budite kreativni kod pripreme dezerta, isprobavajte razne recepte koji sadrže različite vrste namirnica, začine, aditive (dodatke jelima) jer se Vaša potreba može menjati iz dana u dan.
- Da biste povećali količinu proteina i kalorija u obrocima, koristite :
- Mlečne proizvode (sir, krem sir, mleko u

- prahu koje dodajemo pudingu, milkšejku)
- Sladoled, čokoladno mleko, puter, kikiriki-puter.
- Piletina sa začinima (bosiljak, ruzmarin, mirođija).
- Belance.
- Čajno pecivo, krekeri, keks sa suvim voćem.
- Hleb sa semenkama, testenina.
- Suvo voće kao užina (orah, lešnik, badem, suvo grožđe, urme, suve smokve i kajsije).
- Majonez, kečap, pavlaku, dodati uz glavni obrok.
- Voće uz dodatak šlaga, slatke pavlake.
- Neka drugi pripremaju hranu.
- Prekinuti sa jelom ukoliko ono kod vas izaziva neprijatan ukus.
- Probajte nešto novo kad se osećate najbolje.

Suva usta

SUVA USTA SE mogu javiti kao posledica zračenja ili posle uzimanja određenih lekova. Mogu se javiti smetnje pri govoru, ukusu, gutanje može biti otežano. Zbog smanjenog lučenja pljuvačke, koja služi za ispiranje desnog i zuba, povećan je rizik od stomatoloških oboljenja. Ako imate problema sa suvim ustima, osnovno je da pijete dosta tečnosti. Osim ovoga, sledeći saveti Vam, takođe, mogu pomoći.

- Izbegavajte hranu koja je ljuta, začinjena ili kisela (masline, krastavci, sirće).
- Izbegavajte kiselo voće i sokove (pomorandža, grejfrut, mandarine...).
- Kuvajte hranu dok ne postane meka i rastresita.
- Seckajte hranu na što sitnije delove.
- Konzumirajte tečnost pomoću slamčice.
- Hrana koju jedete treba da je hladna ili mlaka, jer vruća i topla jela mogu iritirati osetljiva usta.

- Dodajte soseve jelima.
- Uz obroke uzimajte visoko kalorične i visoko proteinske napitke.
- Vlažite usta sa malim kockama leda ili sa voćnim sladoledima (rumenko).
- Ispirajte usta sa sredstvom za ispiranje koje sadrži glutamin.
- Održavajte prostor u kome boravite provetrenim i na odgovarajućoj temperaturi.
- Ispirajte usta pre i posle jela.
- Imajte pri ruci mentol ili limun bombone ako imate loš ukus u ustima.

Povraćanje

UKOLIKO IMATE NAGON na povraćanje ili povraćate, preporučuje se:

- Ne jesti i piti dok ne prestane nagon za

povraćanjem.

- Nakon toga, uzimati polako i u razmacima male gutljaje vode, čaja ili bistrih supa.
- Ukoliko organizam prihvati tečnu hranu, nakon nekog vremena preći na kašastu hranu (pire od krompira, šargarepe, kaša od pirinča, jogurt).

Proliv (dijareja)

PROLIV MOGU IZAZVATI terapije, operacije na stomaku ili crevima, ili emocionalni stres. Ako dijareja duže traje, može izazvati dehidraciju (smanjenje vode u organizmu) i/ili sniziti nivo soli i minerala koji su neophodni za normalno funkcionisanje organizma.

Sledeći saveti Vam mogu pomoći da zaustavite proliv.

- Preporučuju se:
- supe, čorbe, sportski napici, banane i voće u konzervi da nadoknadite soli i minerale.
 - Pirinač, tost.
 - Jogurt, mlad sir, pileтина bez kože, belance.
 - Kuvano povrće (šargarepa, krompir, bundeva).
 - Od voća – banane, pečene jabuke.

- Dosta tečnosti kroz češći unos manjih količina – supe, gorak čaj.
- Mlaki napici – praviće Vam manje problema nego vrući ili hladni napici.

Ne preporučuju se:

- Vruća jela, masna i prežena hrana, ljuti začini.
- Ledena pića, kafa, slatkiši.
- Hrana bogata vlaknima, naročito suv pasulj, brokoli, karfiol i kupus i proizvodi na bazi celog zrna žitarica.
- Namirnice koje izazivaju gasove: grašak, brokoli, kupus, karfiol, sočivo i gazirana pića.
- Mleko, sveže voće i povrće.
- Ograničite unos žvaka i bombona koje imaju oznaku "sugar free" – bez šećera, ili sadrže sorbitol (alkoholni šećer).
- Uzimajte bar jednu času tečnosti posle svakog pražnjenja.

Dehidracija

LJUDSKOM ORGANIZMU JE potrebno mnogo vode da nadoknadi izgubljene tečnosti tokom dana. Dugoročni prolivi, mučnina, povraćanje i bol mogu Vam onemogućiti da unosite dovoljno hrane i tečnosti potrebne da bi snabdeli telo neophodnom količinom vode. Jedan od prvih znakova dehidracije (nedostatka vode u organizmu) jeste jak osećaj zamora.

Naredni saveti Vam mogu pomoći da sprečite dehidraciju:

- Uzimajte 8 do 12 čaša tečnosti dnevno. Dolaže u obzir: voda, sokovi, mleko, namirnice koje sadrže dosta tečnosti kao što su pudinci, sladoledi ili želei.
- Ponesite flasiču sa vodom kad polazite od kuće. Važno je piti čak i kad niste žedni pošto žed nije dobar pokazatelj koliko je tečnosti organizmu stvarno neophodno.
- Ograničite unos pića koja sadrže kofein i gazirani sokovi, kafa, i sve vrste čajeva.
- Najviše pijte posle i/ili između obroka.
- Uzimajte sredstva koja smanjuju mučninu i povraćanje.

Zatvor (konstipacija)

ZATVOR SE DEFINIŠE kao izostanak redovne stolice, odnosno manje od tri pražnjenja nedeljno. Ovo je veoma čest problem i javlja se usled nedostatka vode ili vlaknastog povrća u ishrani, nedostatka fizičke aktivnosti ili zbog hemioterapije i uzimanja lekova.

Preporučuju se:

- Namirnice bogate biljnim vlaknima: sveže voće i povrće, integralne žitarice, suvo voće – smokve, urme, kajsije, šljive.
- Pšenične mekinje – jedna kašika dnevno.
- Seme lana (dve-tri kašike dnevno, može se dodati i u cerealijske).
- Dosta tečnosti – najmanje 1,5 l na dan – voda, topli sokovi, limunada, čajevi bez kofina.
- Povećajte fizičku aktivnost, redovno šetajte i vežbajte.

Malokrvnost (anemija)

- Konzumirati namirnice bogate gvožđem (iznutrice, crvena mesa, jaja, dva-tri puta nedeljno).

- Semenke bundeve, badem, pšenične klice.
- Kakao, pasulj, lisnato zeleno povrće...
- Namirnice bogate antocijanskim bojama sprečavaju pojavu anemije (kupina, borovnica, cvelka).
- Apsorpciju pomažu vitamini C, B6, B12 i folna kiselina.
- Neprijatelji apsorpcije su jak čaj i kafa ako se piju u toku obroka kao i mlečni proizvodi.

**Izvor: Društvo Srbije za borbu protiv raka*

Solarijum i rak bazalnih ćelija

ODLAZAK U SOLARIJUM ne samo da povećava rizik od najsmrtonosnijeg oblika raka kože, melanoma, već i od najčešće forme ove bolesti, tzv. karcinoma bazalnih ćelija (BCC) i to u mlađim godinama nego što je uobičajeno, poručuju američki stručnjaci iz Škole javnog zdravlja pri Univerzitetu Jejl. Oni su utvrdili da su mladi ljudi koji na taj način postižu taman ten pod 69 odsto većim rizikom od rane pojave BCC-a. Žene, koje češće odlaze u solarijum, nego muškarci, čine čak 70 ukupnog broja slučajeva BCC-a u SAD. Tim sa Jejlja, kojim je rukovala Suzan Mejn, proučio je slučajeve 750 osoba mlađih od 40 godina obolelih od BCC-a. U obzir su uzeti tipovi solarijuma koje su koristili, broj godina tokom kojih su se ispitanici izlagali ovakvom tamnjenju i godine kada su započeli s tom praksom. Utvrđeno je da rizik od BCC-a raste što ga osobe više koriste, a iznenađenje je predstavljao podatak da za trećinu ispitanika to nije bilo prvo izbijanje BCC-a, već su od te vrste raka lečeni i ranije. Procenjuje se da se oko 30 miliona Amerikanaca "kvarcuje". U SAD se solarijumi smatraju "medicinskim sredstvom", ali se tamošnji medicinski eksperti sve više zalažu za strožu regulaciju te oblasti. Interesantno je da je jedno ranije istraživanje pokazalo da odlazak u solarijum može da izazove čak i psihičku zavisnost. Dok je melanom veoma smrtonosan, BCC najčešće biva izlečen ukoliko se rano otkrije i leči.

Sprečen rast ćelija raka?

BRITANSKI NAUČNICI OTKRILI su najnoviji način da zaustave širenje raka uz pomoć glavnog "prekidača" odgovornog za rast ćelija. Ćelije raka uzimaju hranljive materije kako bi stvorile proteine uz pomoć kojih krvni sudovi rastu, snabdevajući tumor kiseonikom i šećerima. Tokom studije je analizirano tkivo otklonjeno sa pacijenta sa tumorom bubrega. Naučnici sa Univerziteta Zapadna Engleska (UWE) i Bristolskog univerziteta otkrili su mutacije u određenim genima raka koji kontrolišu balans ovog procesa, nazvanog spajanje, i uz pomoć lekova su uspeli ga "isključiti", čime je sprečen rast ćelija raka. "Ovo istraživanje jasno pokazuje da je moguće blokirati širenje tumora uz pomoć targetiranja i manipulisanja alternativnim spajanjem kod pacijenata, što bi moglo dovesti do potencijalnih antikancer terapija", izjavio je dr Majkl Ledomeri.

"Bomba" protiv raka

ISTRAŽIVAČI S UNIVERZITETA u Tel Avivu razvili su mali i veoma tanak radioaktivni implant, nakon što su proučavali mehanizme dejstva radioterapije na kancerogene ćelije. Implant omogućava ne samo da tumor iznutra "eksplodira" već se smanjuje i opasnost od njegove ponovne pojave (recidiva). Implant se uvodi hipodermičkom (potkožnom) iglom u sam centar tumora i deluje kao "kasetna bomba". Kada se implant uvede u tumor, odmah počinje širenje radijacionih čestica tipa "alfa" i to prema spoljašnjosti tumora, pre nego što se dezintegrišu na bezopasan način po organizmu. Reč je o tehnici koja se pokazala delotvornom na miševima, a mogla bi uskoro da bude predmet ispitivanja na ljudima.

KCS: Otvoren kabinet za terapiju bola

PACIJENTI SA JAKIM bolovima, koji su bili prepušteni sebi i porodici, najzad će imati gde da se obrate za pomoć. U Centru za anesteziologiju Kliničkog centra u Beogradu, otvoren je kabinet za terapiju bola. Jedan od najtežih bolova je kancerski bol. I samo lečenje raka izaziva bolove, kao što su bolovi posle operacije, oštećenje krvnih sudova i nerava usled hemioterapije, stvaranje ožiljka tokom zračne terapije. Lekari upozoravaju da se neki pacijenti nepotrebno plaše da dobijanjem opoida mogu postati zavisni od tih lekova. Takva terapija je neophodna obolelima od raka da bi se njihove patnje umanjile i ne može izazvati zavisnost. Kabinet za terapiju bola opremljen je aparaturom za najsloženije procedure. Pored obolelih od raka, umanjeno teških bolova ovde će dobijati i bolesnici koji pate od drugih oboljenja ili povreda. Da biste došli u Centar za terapiju bola, potreban vam je uput iz doma zdravlja. Teži pacijenti zakazuju se po hitnom postupku.

► lisica i ždral

piše: Ljubomir Živkov

White shark

Zastupnici ravnopravnosti seksualnih poriva da li imaju sigurne kuće ili budžet iz koga bi novobeskućnicima (postavšim to baš zbog borbe protiv licemerja) ponudile nužan smeštaj

Devetnaestogodišnjaka su roditelji isterali iz kuće jer je obelodanio koji mu se pol u ovom trenutku njegovog dijalektičkog razvoja čini privlačnijim. Možda su brižni žiznodavci unekoliko i podozrevali kako im je čedo seksualno orijentisano, ali su ga trpeli, sad su mu međutim dali šut-kartu, tako mu i treba, da se fino krilo još bi uživalo u toplini roditeljskog doma, s druge strane, punoletno je i roditeljima zakon, kad bi slučajno i hteo, ne bi mogao ništa: em si to što jesi, em nećeš da kriješ, izvoli u beli svet!

Momak je, koliko ja shvatam, u gostima kod drugarice, a njeni ne znaju kako je do te posete i boravka došlo, šta je pravi razlog. Novinari, gde sam, gle, i ja, pišu o tome ne pitajući se šta će biti sa gostom ako roditelji te drugarice baš iz novina saznaju zahvaljujući čemu su mu pružili konak i gostoprimstvo – mogli bi da ga naprasno isprate, i ne zbog njegove razglašene homoseksualnosti nego zbog kćerinjeg uskraćivanja informacija na koje kućevlasnik i roditelj ima moralno ako ne i zakonsko pravo: "Da si nam rekla celu istinu, da su ga roditelji najurili, i zašto su ga najurili, mogao bi kod nas da ostane dok ne dobije kredit za stan ili dok se na drugi način ne skući, ovako međutim..."

Momku se javila i tetka iz Novog Sada, drugoobrukane posle Kuršumlije varoši, čoveče, prvi osvedočeni homoseksualac u ko zna koliko staroj i samim heteroseksualnoj lozi: tetki, videvšoj da je mali krenuo put severa, sinu da bi njegova naredna stanica mogao biti Novi Sad, te mu brže-bolje javi da se mane toga dolaska, ušpara mu dobra žena putne troškove i poljubac u zabravljena vrata! Pa koliko je samo tetka Ivana Fjodoroviča Šponjke gorela od želje da ga oženi, srce tetkino, tako sigurno i ova tetka novosadska, ali ostavimo teticu u njezinoj pravednoj ogorčenosti koja je urodila odbitkom azila – šta mladi građanin da radi?

Imaju li LGBT udruge kakvu sigurnu kuću gde bi žrtve nasilja (zar nije nasilje kad ti najbliži uskrate krov nad glavom, koricu hleba, grejanje, posteljину, televiziju i sve što ide uz vek. ognjište i rod. kuću) privremeno odsele? Jer, prognanik se okuražio može biti i zahvaljujući njihovoj kampanji i borbi za ove godine izostavšu Paradu ponosa: ovo što ja osećam nije greh, nije bolest, nije sramota, nije pakost, nije kapric, neću da se krijem... Avaj, pretpostavljam da zastupnici ravnopravnosti seksualnih poriva nemaju ni sigurne kuće ni budžet iz koga bi novobeskućnicima (postavšim to baš zbog borbe protiv licemerja) ponudile nužan smeštaj. Padoše mi na pamet stanovi koje reklamira Homen, koji su oduzeti od kriminalaca, kirije su niže nego za neoduzete stanove, ama od ovih homenovskih podstanarstvo zazire jer se plaši da bi kažnjenici mogli na novim žiteljima iskaliti sav gnev koji neguju naspram države. Zaplenjene nekretnine izdaju se samo na šest meseci, za slučaj da kolo od sreće uokoli i da kriminalcima bude ipak vraćena njihova

umalo ne rekoh dedovina, njihov plen ovaploćen u stambenu jedinicu, državin agent priznaje i da većina zaplenjenih stanova vapije za opravkama, tu bi Rasim Ljajić koji je bezmalo sam i takoreći iz svog džepa renovirao Jovankinu vilu mogao da se uključi kao savetnik i kao predradnik, dakle, ako g. državin sekretar čita ove nedostojne redove i ako ima višak stamb. prostora, neka se obrati mladom Kuršumljaninu (jesam li dobro rekao?) koji je slaviji na internetu nego u stvarnosti, neka mu ponudi garsonjeru, ali i sezonski posao od kojeg bi ovaj mogao da plaća tu ma koliko skromnu kiriju i koji bi mu ulio još malo samopouzdanja, sada kada mu i sreća i tetka iz Novog Sada okrenule leđa.

Ima, uostalom, još onih koji bi se morali naći domaćem izbeglici, lažnome takoreći azilantu: svi oni koji su pridoneli da mladićevi roditelji donesu razmerno okrutnu odluku. Nezaposlenom beskućniku morali bi pomoći svi koji su roditelje u njihovom tradicionalnom stavu dodatno učvrstili govoreći kako je homoseksualnost dopuštena, ali između četiri zida! Jer su roditelji taj moralni poklič iz samog vrha države povezali sa vlasništvom nad stanom i kazali: "Da, ali ne između naša četiri zida, sikter odavde!" Terani od kuće je možda kazao: "Dobro, ne moramo između ova četiri zida, ja trenutno i nemam partnera", ali su roditelji tvrdila srca bili i momak je predao ključeve da ne bi oca i mater izlagao trošku menjanja brave.

Dakle, cela je porodica podvrgnuta i kuršumlijskom mnjenju i svemu što joj je stizalo iz Beograda te razvijenijih delova Srbije, kao što je Jagodina. Smatram da je g. Palma svojom rečitošću, statusom i stasom uticao na roditelje i na epilog porodične raspre te bi sada trebalo da obeskućenoj žrtvi svoje propagande malko pomogne. Hteo je da zaposli jedinu lezbijku koju su naučnici otkrili u Jagodini (ili se samorazotkrila, svejedno), našao joj je bio posao, jer on to može, ali je srećnica da bi bila još srećnija otišla sa voljenom osobom na more i proćerdala životnu priliku tj. karijeru, e, neka sada Palmi ljudi nađu momka iz Kuršumlije i neka se potonji nastani u Jagodini! Ako dobije posao sam će plaćati stan (ima i Jagodina valjda kakvog razbojnika kome je oduzeta njegova mirnodopska ama protivzakonita dobit u vidu stana!), i mogla bi priča o kuršumlijskoj obitelji koja je postala žrtvom atmosfere u državi dobiti još kako lep rasplet, bludni sin radi kao čuvar u Akvaparku i evo ga na televiziji: "Da nisam bio gej i danas bih tavorio u Kuršumliji, čika-Palmi zahvaljujem za posao, vođeni svet sam toliko zavoleo da me trenutno ne privlače ni momci ni devojke, treniram ronjenje i štedim da se upišem u višu pomorsku školu, prošle nedelje posetili su me roditelji, evo smo se zajedno slikali pored bele ajkule."

“Mesi i Čavi to smo ja i Ivica Dačić. Da li neko može da igra bez njih? Ne može.”

DRAGAN MARKOVIĆ PALMA, predsednik stranke Jedinstvena Srbija, povodom odluke da njegova stranka na predstojeće izbore izađe u koaliciji sa SPS-om (“Press”)

Aleksandar Srećković Kubura, glumac, na novinarsko pitanje “da li suprugu nekada iznenadi doručkom u krevetu”, kaže: “U krevetu jedva da stignemo da spavamo, a kamoli da u njemu doručkujemo.” (“Story”)

Marijana Milankov i Predrag Cvetičanin,

istraživači Zavoda za proučavanje kulturnog razvitka, predstavili su rezultate istraživanja “Kulturne prakse građana Srbije”, koje je sprovedeno tokom 2010. godine na reprezentativnom nacionalnom uzorku od 1600 osoba o kulturnim potrebama, navikama, ukusima, znanju o kulturi i posedovanju kulturnih dobara: “Građani Srbije slabo poznaju umetnost. Većina njih nije navodila svoje omiljene reditelje, kompozitore, likovne umetnike, pisce jer nisu bili u stanju. Čak 30 procenata anketiranih nije znalo ko je Danilo Kiš niti je čitalo njegove knjige. Ko je Biljana Srbljanović nije znalo 57 procenata, David Albahari – 66 posto, a Marina Abramović – 77.

Sa druge strane, kada je reč o zabavljačima poput Lepe Lukić, Predraga Živkovića Tozovca, Svetlane Cece Ražnatović, Goce Tržan, Jelene Karleuše ili Željka Joksimovića, gotovo da nije bilo ispitanika koji nije znao ko su oni.” (“Press”)

Danilo Šerbedžija,

reditelj filma *72 sata*, koji je nedavno imao holivudsku premijeru, na kojoj su naravno bili i prijatelji Anđelina i Bred, otkriva nam da su na proslavi nakon projekcije, baš oni bili najveseliji gosti: “Na zabavu su došli prvi, i to bez telohranitelja, a otišli poslednji, pred jutro. Super su se *zabavljali*, šalili su se da su napokon uspeali da se iskradu iz kuće. Slavili smo u kafiću jednog Banjalučanina koji je za nas pripremio čevape, jagnjetinu i ostale fine istočnjačke specijalitete. Anđelina se oduševila jer je bilo ajvara, za kojim je luda, a Bred je napokon otkrio gde u Los Anđelesu može da ga nabavi. Fino su se najeli, ali i naplesali. Anđelina, moram da priznam, zna *dobro* da đuska, ona i Bred bili su najaktivniji na plesnom podijumu.”

Šta se Anđelini dopalo sem ajvara: “Posebno je pohvalila glumce iz njegovog filma, Miru Banjac i Živka Aničića.” (“Press”)

Cile Marinković,

umetnik, govori o mladosti i uzorima svoje generacije: “Rokenrol je ušao u Beograd i Rolingstonsi su nam bili kao neko pop ogledalo. Njihova muzika je budila najbolje i najluđe u nama. Kad smo polazili na prijemni

na Akademiju, nalazili smo se kod mog druga Vlajke koji je imao neki rok bend, pa je naslikao Džegera sa nekim zmijama u kosi i drugim čudima. To je bila neka fantastika, a svi smo bili u toj fazi, pa smo se molili Džegeru za pomoć na prijemnom. Posle mnogo godina priznao sam sve to Roniju Vudu na jednoj izložbi u Londonu. On je neverovatan lik. Završio je Kraljevsku akademiju u Londonu i sve vreme crtao Rolingstonske. Kratko mi je rekao da je naša opčinjenost njegovim bandom bila logična jer su popularni u celom svetu.” (“Blic”)

Dragana Mirković,

pevačica narodne muzike, supruga i majka, na novinarsko pitanje da li joj se dopada “trend na estradi da se žene zabavljaju sa petnaestak godina mlađim muškarcem”, kaže: “Nisam pristalica tolike razlike u godinama. Suprug je mlađi od mene četiri godine i smatram da je to granica koja ne treba da se prelazi. Ne bih volela da imam drastično mlađeg muškarca.” Da li “i dalje zavodi supruga”: “Iskreno, sada ga zavedim mnogo više. Ne plašim se da će neka mlađa da mi ga preotme, već mi je postao mnogo interesantniji.”

I za kraj, kakav joj je seksualni život: “Degutantno mi je da u 44. godini govorim o intimnim stvarima, ali se kod Tonija i mene po tom pitanju ništa nije promenilo. Kada nekoga voliš celim bićem, savršeno funkcionišete na svakom polju. Verujte da bih sada ostala trudna kada bi mi onaj odozgo to omogućio jer nema ništa lepše od toga da na svet doneseš bebu.” (“Press”)

Dušan Bajatović,

socijalista, političar sa najvećim primanjima, neženja, uvek se nalazi na listama najpoželjnijih muškaraca u Srbiji, poručuje potencijalnim kandidatkinjama: "Slobodan sam ko ptica na grani, pa, devojke, navalite! Nemam neki određeni tip žene, važno je da prorade leptirići. Mada, blagu prednost imaju visoke crnje."

Srđan Milivojević,

poslanik DS-a, materijalno situiran "zakleti neženja, šarmantan, britkog jezika, sa nespornim smislom za humor", visoko kotiran na listi najpoželjnijih, o sebi kaže: "Kad imate 47 godina, to uistinu i nije neki uspeh!"

Marko Đurić,

funkcioner SNS-a, sa 27 godina krupnim koracima napreduje na partijskoj lestevici, ali i na listi najpoželjnijih muškaraca. Ipak, on ovom izboru prilazi sa velikom ozbiljnošću, što i priliči jednom naprednjaku: "Imam stabilan emotivni život. Takođe, mislim da političari treba da se nameću svojim idejama, a ne izgledom, pa takav imidž želim i da izgradim. Ipak priznajem da mi kao i svakom muškarcu godi što sam se našao na vašoj listi najpoželjnijih neženja!" ("Alo")

Angelina Mladenović,

sekretarica načelnika beogradske policije Stevana Bjelića, otkriva čitaocima navike svog šefa: "Načelnik ne traži da ga čekaju kafa, doručak ili nešto slično i kada je to u pitanju nije od zahtevnih šefova. Na stolu jedino mora da bude kompletna dnevna štampa."

Biljana Radujko,

šefica kabineta načelnika Bjelića, o svojim obavezama i šefovim navikama: "Zadužena sam za svu dokumentaciju i praćenje sprovođenja instrukcija i rokova koje načelnik naloži. U policiji se prosto znaju hijerarhija, procedure i obaveze koje morate ispoštovati. Šef insistira da se poštuju rokovi i dogovori i da informacije budu tačne i nikako polovične, jer to ima dalje posledice na njegov rad."

Uprkos brojnim obavezama, načelnik voli neretko i da se našali sa saradnicima: "Kada je Angelina isplanirala godišnji odmor i donela načelniku da joj potpiše rešenje, on joj je rekao da mu je žao, ali da zbog silnih obaveza trenutno ne može ići. Vratila se na svoje mesto, bila čutljiva i tužna, razmišljajući kako da otkáže već uplaćeni aranžman sa suprugom. Nakon celih sat vremena, pojavio se načelnik iz kancelarije i izdiktirao joj zadatke i tek usputno rekao:

'Gino, da znaš, šalio sam se za odmor!'"

Stevan Bjelić,

načelnik, kaže da je zadovoljan svojim timom "jer su od prvog dana shvatali šta traži i tako se i ponašaju": "Mora da vlada radna atmosfera, da se dolazi na vreme na posao i svi moraju ispuniti ono što se od njih očekuje. Pravila važe najpre za mene, tako da moraju i za njih. Zna se jasno šta može, a šta ne može, niko ne treba da dođe na posao s temperaturom, ali nema zabušavanja. Jedna greška nije strašna, svakome se dešava, i na osnovu nje se ne može suditi o čoveku. Kada se i pogreši, mislim da je razgovor s ljudima najdelotvorniji, zato otkako sam ovde niko nije kažnjen smanjenjem plate!" ("Alo")

Olivera Kovačević,

novinarka i urednica na RTS-u, "otkriva kada je na sebi imala najsmeliji *aut-fit* pred kamerama": "Bila je to noć izbornog predsedničkog duela Tadić-Nikolić koji je direktno prenošen na RTS-u, a mi smo na tadašnjoj BK televiziji preuzimali duel i komentarisali iz studija. Borba za rejting je podrazumevala skretanje pažnje na sve pristojne načine. Bila sam stilizovana tako da je kožno odelo na meni i *military* izgled bio na ivici skandaloznog. Kada je reč o gledanosti bila je bitno veća od očekivane."

Tokom bombardovanja uključeno u program u pidžami: "To je bio primer nužde. Kada vam u dva noću bomba padne ispred zgrade, tada ne razmišljate kako ste obučeni. Iako sam bila najbrži reporter, sutradan su me ljudi zaustavljali da pitaju da li sam bila u pidžami. Valjda smo na bombe bili navikli, pa su pidžame na ekranu izazivale veću pažnju." ("Story")

Izložba: “Poslednja mladost u Jugoslaviji”, Muzej istorije Jugoslavije

Glasovi sa margine

Izložba u Muzeju istorije Jugoslavije sabira dokumente o postpankeri u Beogradu – fotografije, video-materijale, TV emisije, časopise, fanzine, plakate, stripove i tome slično – nastale u periodu od 1977. do 1984. Protok vremena učinio je da o jednom u suštini nevelikom pokretu nazvanom *novi talas* danas razmišljamo kao o nekoj vrsti klasičnog doba popularne kulture kod nas

Dovoljna je anketa na blic da biste doznali da se većina savremenika seća okolnosti u kojima su se zatekli u momentu kada je objavljena vest o smrti Josipa Broza Tita, 4. maja 1980. godine. To samo po sebi već dovoljno svedoči o značaju ovog događaja za naše društvo – u krajnjoj konsekvenci, odlazak glavne figure tog političkog sistema morao je da proizvede određene posledice po ovdašnju kulturu, uključujući tu, razume se, i popularnu kulturu. Stoga, verovatno nije čudno da se, možda kao odblesak promenjene društvene situacije, ubrzo potom razbukta la scena koja je bila povezana sa muzikom toliko različitom od do tada popularnih žanrova.

Dozvolite malo prisećanje – u momentu kada je vest o Titovoj smrti doprla do njegovih ušiju, potpisnik ovog teksta je svirao bas gitaru. Vest je u medijima objavljena u gromopucateljnom, smrtno ozbiljnom tonu, i nisam bio siguran da li bi trebalo da prestanem da sviram (možda uleti neki besni, lojalni komšija), ali sam ipak odlučio da nastavim, koga briga. Malo poznata pank grupa u kojoj sam svirao

već se bila raspala – u prvoj postavi pevač je bio Albanac, a bubnjar Rom, ali niko o tome nije razmišljao kao o nečem posebnom. Za sobom sam imao i izdanje fanzina pod nazivom “Kreten”, kojeg sam u “uradi sam” produkciji sklepao u afektu, kako samo priliči jarnosnom šesnaestogodišnjaku. U to vreme su počeli da mi idu na živce pank pomodari, a već u prvom broju “Kretena” objavio sam kratki intervju sa

Krisom Kutlerom – saradnikom fantomske grupe The Residents, koji su bili daleko od panka koliko je pank bio daleko od mejnstrima.

Elem, tokom narednih dana u Beograd se stuštilo onoliko svetskih državnika, da ožale Tita. Dugoročno gledano, stvari više neće biti iste, a pojavila se i nova generacija umetnika u raznim oblastima (dakle, ne samo rok muzičara), koji su bili međusobno vrlo različiti, ali

**PRE TRIDESET
GODINA:**
Postavka u
Muzeju istorije
Jugoslavije

Foto: M. Milenković

koji su očigledno bili *nešto drugo*, i, ako nije bilo sigurno kako bi to trebalo nazvati, s obzirom na svetska kretanja, najčešće upotrebljavani termin bio je *novi talas*. Iako sam, kao i svaki buntovni klinac, bio opsednut stvarima koje su tada bile predmet mog interesovanja, nisam imao iluzije da bi to moglo da zanima baš mnogo ljudi unaokolo. Štaviše, mnogo češće sam imao utisak da je ta muzika, fanzini,

stripovi, i šta ti ja znam, nešto što zanima svega nekolicinu posvećenika. I to mi je, razume se, bilo sasvim dovoljno, tačnije – kao i mnogi drugi – nisam mislio da je to nešto naročito, većina nas je jednostavno želela da se bavimo nečim što nas lično uzbuđuje, a što je bilo zanimljivije od već postojeće kulturne ponude.

Međutim, čudno to nekako biva. Kako je vreme prolazilo tako je jačala sumnja u zvaničnu politiku tog vremena (na stranu što su među kritičarima bili i neki još problematičniji likovi), a jedan tako nevelik projekat kao što je *novi talas* je, sa vremenskom distancom, sve više dobijao na značaju.

POKRAJ TITA: Izložba “Poslednja mladost u Jugoslaviji 1977–1984” (otvorena prošlog vikenda, a trajaće do polovine januara), koja sabira dokumente o postpankeri u Beogradu – fotografije, video-materijale, TV emisije, časopise, fanzine, plakate, stripove, i tome slično – postavljena je u Muzeju istorije Jugoslavije, od svih mesta. U tome ima nečeg simboličnog – muzej je nastao 1996, spajanjem Memorijalnog centra “Josip Broz Tito” i Muzeja revolucije

naroda i narodnosti Jugoslavije. Ko je mogao da sanja da će baš u tom prostoru biti jednog dana veliko predstavljanje scene koju su uglavnom kreirali veoma mladi ljudi, što je primetno kada razgledate njihove klinačke face na fotografijama. Autori izložbe, Marina Martić i Stevan Vuković, zapisali su u uvodnom materijalu: “Poslednja mladost u Jugoslaviji bavi se produkcijom omladinske alternativne kulture u SFRJ krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih godina 20. veka u institucionalnim okvirima (kulturni centri, zvanični mediji, omladinska štampa) i na njihovim marginama (neformalne društvene mreže kojima se distribuiraju fanzini i druge ‘uradi sam’ tvorevine). Mladi autori, ohrabreni novim slobodama u izražavanju koje je osvojio pank pokret, uvode tada nove i, u odnosu na ranije periode, veoma demokratizovane forme samoorganizovanja i potkulturnog delovanja na polju masovne kulture.”

Okosnicu izložbe čine materijali posvećeni grupama kao Dečaci/Idoli, Šarlo akrobata, Disciplina kičme, Katarina II, Autopsia i Kozmetika, koje su sve imale izvesni oreol “umetničkog”, što većinom nije podrazumevalo i nedostatak humora. Takođe je posvećen prostor i manje poznatim grupama sa margine, kao što su Kazimirov Kazneni Korpus, Urbana gerila ili Berliner Strasse. Električni orgazam je već ispao iz fokusa, verovatno zato što je sa ove distance percipiran kao bazični rok band (o čemu je moguće diskutovati, ako imamo na umu njihovu najraniju fazu). Među fotografijama, naglasak je na delima Dragana Papića i Goranke Matić, koji su nedvosmisleno doneli jednu novu vizuelnu poetiku. Produkcija fanzina i stripova, što je takođe vidljivo na izložbi, bila je šarena i anarhična, i uključivala je “publiku” u samo kreiranje dešavanja, slično kao što to danas čini internet.

Ti mladi ljudi koji su oblikovali ovu scenu bili su zapravo autsajderi, iza njih nije stajala nikakva organizacija ili plan – jednostavno su samim svojim poletom uspevali da nametnu jedno drugačije mišljenje, koje je u tom momentu bilo u skladu sa svetskim trendovima. Ova produkcija, ne zaboravimo, nije bila smatrana za (više-manje) disidentsku, kao što je to bio slučaj u zemljama Istočnog bloka. U Jugoslaviji su, recimo, mnoge od isturenih novotalasnih grupa brzo potpisale ugovore sa tada najznačajnijim diskografskim kućama, a omladinska štampa ▶

Uloga muzike

U digitalno umreženom svetu nije lako zamisliti da su nekada čvorne tačke u komunikaciji bili živi ljudi. Naime, njihove priče, utisci i tumačenja stvarnih dešavanja bili su jednako važan izvor informisanja kao i novinski napisi. Radio i TV su u to vreme bili strogo kontrolisani mediji, u kojima se o supkulturi jednostavno nije govorilo, osim u aluzijama. Kad bi se pustila neka pesma ili rani, "pre-MTV" video-spot neke novotalasne grupe, to se prepričavalo dalje, jer je već ta činjenica, sama po sebi, bila značajan kulturni događaj. Široka nedostupnost primarnih izvora – pre svega stranih ploča i koncerata grupa, donekle i strane muzičke štampe – bila je okvir u kome je nastajala naša novotalasna scena. Razgovor sa vršnjacima zato je bio neka vrsta interne informativne platforme, i u njemu se u analognom svetu odvijala suštinska komunikacija od koje je scena bila satkana: rasprave o vrednostima i stavovima koje ona zastupa, o umetničkom izrazu i važnosti izražavanja na neformalne načine, kao i o dnevnim problemima ovih svesno "drugačijih" pripadnika naše novotalasne i pank scene (u razgovoru o porodičnim, školskim, komšijskim i uličnim problemima često su se najjasnije videli stavovi koje su zastupali učesnici). Ipak, verovatno je najvažnije podvući da je svetska novotalasna i pank scena ponudila okvir u kome se pomenuta generacija osećala kao da joj se neko direktno obraća, kao da su neki vršnjaci, momci i devojke u kasnim tinejdžerskim godinama, tamo negde preuzeli stvar u svoje ruke. Nešto drugo je bilo moguće, svi drugačiji životni scenariji provirili su kroz taj muzički istup, mimo malograđanskog *statusa quo* uređenog potrošačkog društva, kakvo je u tom trenutku bilo jugoslovensko. To je trajalo možda svega jedan momenat, ali on je bio tu, i osetio ga je svako ko je i najmanje bio uključen u zbivanja. I nikad ga nije zaboravio.

Dragan Ambrozić

ARTEFAKTI:
Fanzini, knjige,
časopisi, ploče

je pisala čak i o manje poznatim bendovima. Koncerte su organizovale lokalne omladinske organizacije, a ne treba zaboraviti da su državnu nagradu Sedam sekretara SKOJ-a, kao podsticaj mladim stvaraocima za njihov umetnički rad, između ostalih dobili Marko Breclj (1975), Pankrti (1980), Lačni Franc (1981), i Ekatarina Velika (1986).

ROMANTIZAM: Da li postoji mogućnost da danas preuveličamo ili romantizujemo to vreme i tu produkciju? Razume se da je i to moguće, lično sam uvek bio sumnjičav u objektivnost tvrdnji kao što su "kada sam ja bio mlad, sve je bilo lepše", pa takav odnos imam i kada čujem da to izgovara neki predstavnik novotalasne generacije. Treba reći da je Beograd u to vreme bio još siviji i provincijalniji, da osim nekoliko kafana nije bilo mesta gde su ljudi uopšte mogli da se sretnu. Možda je scena isijavala energijom upravo zahvaljujući frustraciji, i želji da se to stanje promeni. U svakom slučaju, postoji mnogo nijansi o kojima bi tek trebalo da se povede diskusija. Kao doprinos objektivnom sagledavanju, međutim, bitno je da postoje izložbe kao što je ova, koja se čini kao produžetak zbornika "Drugom stranom", knjige objavljene 1983. godine, tik pre nego što je novotalasna scena u Jugoslaviji prestala da postoji.

Inače, interesovanje za novi talas u popularnoj kulturi nije naša specifičnost. Mnogi trendovi koji čine važan deo savremene kulture kao da su začeti u vreme panka i novog talasa, i danas su predmet ozbiljnih studija, izložbi itd. Protok vremena čini da o tom razdoblju razmišljamo kao o nekoj vrsti klasičnog doba popularne kulture. Zanimljivo je da je britanski časopis posvećen arheologiji, "Antiquity" (osnovan 1927. godine!), nedavno objavio članak koji u

akademsom tonu raspravlja o tome kako bi grafiti-karikature koje su Sex Pistolsi iscrtali markerima i ostavili za sobom u prostoru u kojem su vežbali 1976–1977. godine (a gde je danas smeštena prodavnica muzičkih instrumenata), trebalo da budu izloženi konzervatorskim radovima i javno prezentovani!

U svakom slučaju, pažljivo izučavanje fenomena iz prošlosti uvek doprinosi boljem razumevanju kulture i vremena u kojem živimo, bez obzira na to koliko se ti fenomeni činili marginalnim...

Saša Rakezić

Koreni patriotizma

Čitavo Bernhardovo delo u znaku je neizlečive mržnje i kolosalnog prezira prema jednoj tipičnoj sorti malograđanskih ništica

IMA ONA PRIČA iz predizborne kampanje za predsednika Amerike 1996. godine, kada su na megdan izašli tadašnji kandidat Bil Clinton i njegov republikanski takmac Bob Dol, priča, dakle, koja sve i da nije tačna, negde jeste istinita. Legenda kaže da je na adresu "Gete instituta" u Minhenu, te 1996. godine, u jeku američke predsedničke kampanje, stiglo pismo u kojem se Bob Dol, lično, obraća Johanu Volfangu Geteu (takođe lično) i poziva ga na završnu republikansku konvenciju jer bi njemu, Dolu, i njegovoj supruzi Elizabet, bila čast da ga, te 1996. godine, ugoste, upoznaju i s njim popričaju. Posle nekoliko dana iz Minhena je, na Dolovu adresu, stiglo pismo u kojem se Gete ljubazno zahvaljuje Dolu na pozivu, ali žali što neće moći da dođe i lično stisne ruku njegovoj ženi Elizabet. U potpisu: Johann Wolfgang von Goethe, 28 avgust 1749 – 22 mart 1832.

Istinitost ove epizode, dakle, čak i da se nika-da nije dogodila, čak i da je idiotsko pismo napisao entuzijastični i nadobudni šrafc partije, u njoj je neprolaznoj opštosti koja se manje odnosi na poslovičnu neobrazovanost savremenih političara, a više na jednu pervertovanu i perverznu predstavu o kulturi koja pomaže ostvarivanju političkih zamisli. U osnovi, to ne bi bilo ništa strašno, niti zabranjeno – zašto da ne, kultura je uvek stvar zajednice, dakle politike – kada bi ta perverzna predstava ukazivala, posredno, na priznavanje vrednosti kulture, ali ovde je reč o nečemu drugom: o potapanju kulture u kloaku. Od ignorisanja kulture gore je samo obožavanje kulture. Nušić je, recimo, umeo napisati prodorne redove

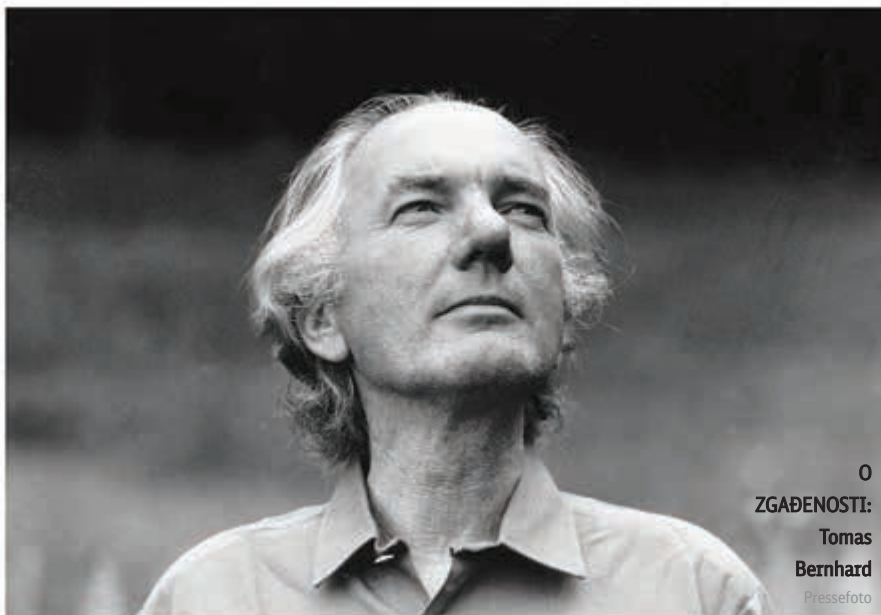
o bezrezervnim poštovaocima kulture: štaaaa, niste čitali Getea!?!? (trep, trep, usne sledene u grimasu zapanjenosti, očni prorezi odašilju prezir, rumenilo odaje istinsku potresenost, kraj prizora; valja dodati da, uprkos sličnosti, živopisni gradonačelnik Jagodine, zvani Palma-Mesi, zapravo ne spada u rečeni krug ljudi i pojava, uprkos žaljenju što je bio isuviše mali da bi se družio s Mocartom; on, naime, nikada nije ni tvrdio da mu drugovi Borhes i Markes išta znače). Iz gađenja koje je Tomas Bernhard, genijalni austrijski pisac, osećao vizavi takvih likova (a ne bi se reklo ni da je samoga Getea naročito gotivio) izniklo je jedno od najznačajnijih književnih dela dvadesetog veka. Čitavo njegovo delo (Bernhardovo, ne Geteovo), zapravo, u znaku je neizlečive mržnje i kolosalnog prezira prema toj, tako tipičnoj sorti malograđanskih ništica.

PISAC NA SAMRTI: U naslovnoj priči zbirke *Gete na sssamrti* (LOM 2011, prevod Bojana Denić) imamo upravo ur-

nebesnu, bernhardovsku rekonstrukciju poslednjih Geteovih dana. Dva momenta su od ključne važnosti. Prvi: Geteova želja je da upozna Ludviga Vitgenštajna, filozofa koji će se roditi nekih pedesetak godina posle Geteove smrti, a koji je filozof, po sudu samoga Getea, jedini dostojan njegove, Geteove to jest, genijalnosti. Drugi: pisac na samrti okružen je lešinarima-biografima – pri čemu ni Ekerman ne prolazi baš sjajno – koji se utrkuju u tome ko će umirućem Geteu biti od veće koristi i ko će ostaviti verodostojnije svedočanstvo o velikom čoveku, sve u nadi da će od njegove besmrtnosti i sami profitirati, poput pomenutog Ekermana (koga prisutni, razume se, mrze najstrašnije na svetu i najstrašnije ga opanjkavaju). S jedne strane, dakle, imamo samozaljubljenog Getea koji danima očekuje Vitgenštajnov dolazak iz Kembridža (ili Oksforda), s druge ljudski talog od biografa, a pojavi se i pokoja žena u bundi.

Zašto u bundi? Zato što su žene iz Geteovog života, računajući i njegovu majku, obožavale bunde, taj besmrtni malograđanski rekvizit. U Vitgenštajnovom okruženju, međutim, niko nije čuo za Getea (!). Bernhard, dakle, ubacuje po koju "istorijsku ličnost", oslanja se na "stvarne" biografske podatke, ali sve ostalo je ironično, cinično, nemilosrdno obrušavanje na palanačke

O
ZGAĐENOSTI:
Tomas
Bernhard
Pressefoto

porive, stilom neponovljivim, u kojem rečenice, poput besnih pasa, nasrću na i najmanji nagoveštaj banalnosti. Besni psi Bernhardovih rečenice neće poštediti ni Getea samog. U osnovi toga besa je jasna svest da se nacizam ispiilo upravo iz malograđanskog, palanačkog duha, iz banalnosti u kojoj su neupitne (kulture, nacionalne) veličine poput Getea bile nekom vrstom oslonca za nedelovanje, ćutanje, sklanjanje pred zlom. U pričama "Montenj" i *Ponovni susret* Bernhard varira svoju opsesiju o tome da roditelji uništavaju svoju decu i od njih, svojim malograđanskim budalaštinama, prave idiote nalik na njih same, dok je *Izgorela*, četvrta i poslednja priča u ovoj zbirci, još jedno zlobno, cinično, nepatriotsko raskrinkavanje Austrije i njenog, po Bernhardovom mišljenju, neizlečivo palanačkog duha. (Paradoks je, razume se, što je upravo Bernhard, uz svog građanskog i političkog antipoda Petera Handkea, najslavniji austrijski pisac.)

SUSRET SA GENIJEM: *Gubitnik*, roman iz zrele Bernhardove faze, remek-delo, prvi put je objavljen 1991. godine (Svetovi, Novi Sad), ali se ovo izdanje odavno ne može pronaći po knjižarama (novo izdanje: LOM, Beograd 2011, prevod Zlatko Krasni). Glavni likovi su slavni kanadski pijanista Glen Guld i njegova dva prijatelja sa studija klavira, pijanista Verthajmer i pripovedač. U stvari, reč je o tome šta se događa kada se nesumnjivo nadareni ljudi poput Verthajmera i pripovedača susretnu sa genijem kakav je bio Guld. Šta se događa kada je čovek dovoljno talentovan da prepozna genijalnost, ali i dovoljno razborit da shvati da do genijalnosti neće i sam doći. Mogli su obojica, i Verthajmer i pripovedač, da postanu sjajni pijanisti (Verthajmer je virtuoz, napisaće pripovedač), ali u susretu sa Guldom, u druženju sa njim, ne samo da će prestati da sviraju, nego će i njihovi životi, naročito Verthajmerov, potpuno da se raspu. Roman i počinje veću o Verthajmerovoj smrti.

Gubitnika je Bernhard pisao početkom osamdesetih godina, u doba kada su ispod njegovog pera izašli i romani *Vitgenštajnov sinovac*, *Beton*, kao i ciklus romana o detinjstvu. I svugde opsesija malograđanskom Austrijom, nemogućnost da se izađe iz sopstvene, individualne nemoći i stvori umetničko delo, bes prema roditeljima i lekarima, i taj ćudnesni, hipnotički stil prepun ponavljanja, ironije, humora, brutalnosti. *Gubitnik* je jedan od onih velikih romana evropske književnosti dvadesetog veka, koji bi, u svakom izboru, morao da se nađe na samome vrhu. ◀

Ivan Milenković

In memoriam

Česi su imali Havela, a mi?

**U 76. godini umro je
Vaclav Havel, pisac i
poslednji predsednik
Čehoslovačke**

ONOG ČASA KADA je odjeknula vest dana: "Umro je Havel", u svim medijima počeli su se ponavljati atributi koji ga oslikavaju kao ličnost. Veliki pisac. Veliki političar. Disident. Borac za demokratiju. Vođa "plišane revolucije". Prvi postkomunistički predsednik Čehoslovačke... Sve je tačno, ali... Postoji i drugačiji Havel. Havel koji je voleo pop i rok muziku Rolingstonsa, Tine Turner, Majkla Džeksona, Plastic People of the Universe. Havel koji je voleo da se oblači poput hipika, posebno da nosi vijetnamku. Da se često ne šiša. Kako ga vidimo na fotografijama iz 50-ih i 60-ih godina. Havel koji je previše pušio. Havel koji se oženio Olgom Šplihalovom iz proleterske porodice. Za glavu višom od njega. Kojoj je pisao divna pisma iz zatvora, objavljena u knjizi *Pisma Olgi*. Ili, da se ubrzo posle njene smrti, kao predsednik države, oženi mladom, lepom glumicom Dagmarom Veškrnovom. Međutim, bile su mu uskraćene mnoge obične stvari. Recimo, on koji je poticao iz buržoasko-intelektualističke porodice nije mogao da ide u gimnaziju ili da studira pozorišnu akademiju. Da se normalno zaposli, jer nije bio član partije. Kada je postao pisac svoju poeziju i drame, a još više eseje nije mogao da objavljuje u odgovarajućim književnim časopisima. Pisao je za pozorište drame koje su ga proslavile u Evropi i svetu a izvođene su tajno, po šupama i ambarima, za uzak krug prijatelja. Između ostalog u Hradečku, gde je preminuo. U Hradečku gde je radio kao radnik u pivari, smišljajući između ostalog nacrt deklaracije o ljudskim pravima, poznate kao Povelja 77, koja ga je koštala pet godina zatvora (1979–1984). Radeći na osnivanju grupe disidenata Građanski forum, on, čiji život je nalikovao umetničkom delu, kako je danas izjavio Milan Kundera. Od 1988. preuzeo je predvođenje antikomunističkih, uličnih protesta koji su rezultirali Plišanom revolucijom. On, koji je naterao Miloša Jakeša da sa celim Prezidijumom da ostavku. On, čiji deda, otac i stric su bili tvorci čeških modernih kulturnih institucija. Komplexa zabave Lucerna

na Vaclavskim namjestima i filmskog studija Barandov. Srednjoevropskog Holivuda. Kojima je odmah posle završetka Drugog svetskog rata komunistička vlast sve to oduzela. Marginalizovala ih. Lišila dostojanstva. I ne samo njih. Sve koji su pružali otpor uvođenju komunizma. Sve koji se nisu uklapali u njega. A kako su se mogli uklapati ako su pre toga bili sledbenici Masarika. Jedinog filozofa predsednika države. U svetu.

ČEŠKO PITANJE: Kada sam krajem 80-ih koncipirala svoju antologiju *Češko pitanje*, započela sam je tekstovima o Masariku, istinskoj demokratiji, posleratnoj tragediji Srednje Evrope, ali i Slovena u okviru Varšavskog pakta, ravnodušnom Zapadu, stvaranju demokratske opozicije, kako su se nazivale silne pobune posle Staljinove smrti, disidentskih pokreta svih mogućih vrsta, jer je sve normalno bilo zabranjeno. Osobito slobodno i raznorodno umetničko izražavanje. Ali, i izražavanje mladosti, lepote, čak zdravlja. Čitavi narodi tretirani su kao osuđenici. Bez obzira da li su se nalazili po logorima, zatvorima, u kućnom pritvoru ili nisu. Dovoljno je setiti se "običaja" da su profesori univerziteta izbačeni sa svojih fakulteta godinama radili kao noćni čuvari. Dovoljno je setiti se da mladi nisu mogli slušati muziku koja se širom sveta slušala. Stvarati je po svojoj meri. Praviti filmove po želji. Pisati poeziju kakva se pisala u svetu, iako su u međuratnom periodu imali sve avangarde koje su postojale. Na to je Havel reagovao knjigom *Kriza identiteta*, koja je prevedena na više jezika. U njoj je izneo koncepciju čehoslovačke države koja je imala mnogo šta zajedničko s Masarikovom. Odnosno na neki način, svojim "radom" je nastavljao koncepciju Prve republike koja se temeljila na demokratiji. Osnovne principe te demokratije Masarik je izneo u delu *Češko pitanje*. Njegov naslov pozajmila sam za svoju antologiju, jer sam pre toga za sličnu antologiju o Poljskoj pozajmila naslov teksta Kolakovskog "Poljsko pitanje". Masarik je još poslednjih decenija XIX veka shvatao neke stvari koje

Foto: Reuters

su i danas aktuelne: “Ne opredeljujmo se danas ni za češtvo, ni za slovaštvo, ni za patriotizam, već za istinu. Posvedočimo istinu... Potrebne su nam ideje, žive i velike, u tom slučaju nećemo biti mali. Moramo imati svetske ideje, ali ne toliko za sebe koliko za sve”. Sedamdesetak godina kasnije u raspravi o “češkoj sudbini” Havel će izneti neke stavove i misli koji

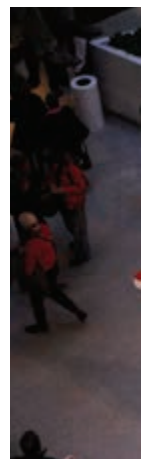
se direktno nadovezuju na Masarikovo viđenje Čehoslovačke, ili na njegovu filozofiju istorije. Masarik je mrzeo revoluciju, zbog toga je razmišljao o ukidanju podele na Istok i Zapad. To je, po njemu, ostvareno sa završetkom Prvog svetskog rata ili “svetskom revolucijom”. Stvoreni su uslovi da “demokratija bude način života”. Slogan “demokratija kao način života” prisutan

je u svim događajima u kojima je Havel učestvovao, od 1968. do 1989, jer šta su drugo “socijalizam s ljudskim licem”, “plišana revolucija”, “građanski forum” ako ne Masarikova “pobeda kvaliteta”, “kulturna a ne poslanička politika”... Kultura i umetnost Čehoslovačke posle Prvog svetskog rata temeljile su se na novim načelima. Zbog toga su bile naprednije od politike svog vremena. Nažalost, Masarik nije shvatio da potpuna demokratija nije lako ostvarljiva.

LEVICA, DESNICA: Čehoslovačka levica pokazala se drugačijom nego što je pretpostavljao. Njen “radikalniji” deo nažalost je postao objekt manipulacija Kominterne, a dobar deo avangardista se posle Drugog svetskog rata uklopio u socrealističke tendencije i preuzeo ne mali deo vlasti. U jeku demokratije još uvek je bila jaka i desnica. Levica i desnica iz različitih razloga sputavale su ostvarenje Masarikove zamisli o demokratiji, čak je nekoliko puta pokušao atentat na njega, da bi se iznuren borbom za demokratiju i humanizam povukao iz politike. Znamo kako su kasnije prošli i njegovi sledbenici. Havelova generacija u svojoj borbi s komunizmom totalitarističkog tipa opredelila se za “socijalizam s ljudskim licem”, “plišanu revoluciju”... Zbog toga sam svoju antologiju *Češko pitanje* posvetila idejnim tvorcima tih slogana: Masariku i Havelu. Kada sam ga 1992. upoznala u Pragu na jednoj konferenciji o ljudskim pravima i rekla mu o tome, kao i da sam Mihnijkov prevodilac i prijatelj, izjavio je da zbog zauzetosti nije uspeo da mi pismeno zahvali na tako visokoj oceni, koju ne zaslužuje.

Zbog njegove i moje zauzetosti više se nika da nismo sreli. Međutim, pre dve godine moj autor Jahim Topol, pesnik i roker, disident i novinar, boraveći u Beogradu na Festivalu poezije Trećeg trga, rekao mi je da po rokerskoj liniji poznaje Havela i po povratku u Prag poslao mi je fotografiju s njim, koja je trebalo da izađe u “Politici” uz intervju koji sam vodila sa njim. Dežurni tehnički urednik odbacio ju je, jer na njoj nije prepoznao Havela.

Biserka Rajčić

Izložbe: **Retrospektiva Mauricija Katelana u njujorškom “Gugenhajmu”**

Između smeha i užasa

Jesen u Njujorku počela je pitanjem koje je izazvalo komešanje u umetničkom svetu širom planete: da li se Mauricio Katelan, jedan od najprovokativnijih umetnika današnjice, zaista povlači iz umetničkog miljea ili je pak u pitanju samo još jedna od njegovih mnogobrojnih provokacija

NOVEMBRA TEKUĆE GODINE u Njujorku su otvorena vrata tri velike izložbe: u muzeju “Solomon R. Gugenhajm” postavljena je izložba italijanskog umetnika Mauricija Katelana, MoMa je sredinom meseca ugostila murale Dijega Rivere, dok je, nekoliko dana kasnije, u Bruklinski muzej stigla postavka “HIDE/SEEK: Difference and Desire in American Portraiture” – prva veća izložba koja se fokusira na teme roda i homoseksualnosti u modernoj američkoj umetnosti. Iako na prvi pogled ove izložbe nemaju ništa zajedničko, snažan politički kontekst u kom su dela koja ih čine nastajala, kao i sociopolitička situacija širom planete u trenutku dok se izložbe odvijaju, predstavlja i te kako snažnu vezu između njih. U svakom slučaju, “Gugenhajm” je retrospektivom “Maurizio Cattelan: All” privukao najviše pažnje ne samo lokalne već i svetske umetničke javnosti time što je prvi put na jednom mestu izložio sva dela koja je Katelan iznedrio od 1989.

godine do danas. Najava umetnika da se povlači iz sveta umetnosti po završetku restrospektive u “Gugenhajmu”, 22. januara 2012. godine, izazvala je još veće interesovanje.

POČECI: Rođen u Padovi 1960. godine, Katelan nikada nije stekao formalno umetničko obrazovanje. Njegov put do umetnosti vodio je preko niza poslova sa kojih je uglavnom bio otpuštan zbog korišćenja svojevrsnog humora kojim je pristupao radu i šala koje njegovim saradnicima i poslodavcima nisu bile razumljive. Poštar, donator sperme, čistač podova, radnik u mrtvačnici i u crkvenoj prodavnici suvenira bila su neka od zanimanja kojima se ovaj umetnik bavio pre nego što je osamdesetih počeo da dizajnira nameštaj. Kada je nekoliko galerija primetilo rezultate njegovog rada, Katelanu se učinilo da nazire početak nove epizode u svom životu. Ipak, dizajn ga nije privukao u tolikoj meri da bi u njemu ostao. Do tog trenutka je radio da bi preživeo, ali

je njegov istinski cilj bio traganje za slobodom. Radovi nastali krajem osamdesetih i tokom devedesetih o tome najviše i svedoče, pri čemu je delo “Charlie don’t surf”, koje prikazuje voštanog dečaka kako sedi u školskoj klupi sa šakama na stolu probijenim drvenim olovkama, najbolji primer. Detinjstvo ophrvano bedom i školovanje ispunjeno fizičkim kažnjavanjem mogu se prepoznati u njegovim prvim, nesigurnim koracima kroz život umetnika.

Nakon selidbe u Njujork 1993. godine, Katelan je paralelno radio u ovom gradu, kao i u Milanu, a zanimljivo je to što nikada nije imao svoj studio. Radovi koje je potpisivao zasnivali su se na njegovim idejama, mada su ih realizovali drugi, uglavnom profesionalne zanatlije. Njegova dela nastajala su gotovo uvek po narudžbini kustosa koji su želeli da prostoru koji uređuju daju novo značenje, isprovociraju reakciju, kontekstualizuju ga.

SVE OD MAURICIJA KATELANA:

Postavka u Muzeju "Solomon R. Gugenhajm", Njujork

Fotografije: Reuters

GENEZA RELACIONE UMETNOSTI: Katelan je sredinom devedesetih privukao pažnju francuskog likovnog kritičara Nikole Burioa (Nicolas Bourriaud), osnivača i direktora art magazina *Documents sur l'art* i tadašnjeg dopisnika iz Pariza za časopis *Flesh Art*. Burio je prepoznao izvesne sličnosti u radu grupe evropskih umetnika među kojima su se, pored Katelana, nalazili i Karstene Heler (Carsten Höller), Vanesa Birkroft (Vanessa Beecroft), Rirkrit Tiravanija i Filip Pareno (Philippe Parreno), grupa umetnika koja je 1996. godine izlagala na zajedničkoj izložbi "Traffic" u Bordou, uređenoj od strane Burioa. Burio je u radu ovih umetnika prepoznao potpuno novi oblik estetike koji je nazvao relacionom estetikom, a njihovu umetnost – relacionom umetnošću. Prema njegovoj definiciji, relaciona umetnost je skup umetničkih praksi koje u svojoj osnovi imaju međuljudske odnose i kontekst u kojem se oni razvijaju, dok privatni i individualni prostor u svemu tome ne igra značajnu ulogu. Delo je to koje kreira društveno okruženje u kojem publika postaje saučesnik, dajući svojom interpretacijom značenje delu. Vremenom se ispostavilo da se Katelan u svojoj sklonosti ka provokativnoj i hiperrealističnoj skulpturi, kojoj u potpunosti nedostaje baza zasnovana na međuljudskim odnosima, ne uklapa u ovaj novi estetski izražaj. Čak i kada ih uvodi u svoje delo, ti odnosi su često antisocijalni i imaju notu kriminalnog i ironičnog.

Hiperrealizam radova koje je Katelan u poslednjih desetak godina izlagao u pažljivo odabranim galerijskim ili javnim prostorima nailazio je na oprečne reakcije. Sve je u početku delovalo kao šala šarmantnog Italijana. Njegovu prvu samostalnu izložbu, priređenu 1989. godine, činila su zatvorena vrata prazne galerije na kojima je stajao znak "Odmah se vraćam". Na Bijenalu u Veneciji, 1993. godine, svoj izložbeni prostor iznajmio je marketinškoj agenciji koja je ispred paviljona podigla bilbord i reklamirala novi parfem. Dve godine kasnije u Parizu je ubedio svog galeristu Emanuela Perotena da na otvaranju izložbe nosi kostim u obliku penisa sa zečijim ušima i u njemu pozdravlja goste. *Another Fucking Readymade* je njegov rad iz 1996. godine, za amsterdamski "De Appel Arts Center". Katelan je tom prilikom ukrado radove drugog umetnika izložene u obližnjoj

galeriji i predstavio ih kao svoje, vrativši ih tek pod pretnjom da će biti uhapšen. U Milanu je 1999. godine njegov rad činio galerista Masimo De Karlo, koji je tokom otvaranja izložbe visio na zidu oblepljen lepljivom trakom.

HUMOR, HOROR, IRONIJA: Iste, 1999. godine, došlo je do primetne radikalizacije u Katelanovom radu. Za izložbu u Londonu *Apocalypse: Beauty and Horror in Contemporary Art*, spremio je jedno od najprovokativnijih dela koje je moderna umetnost videla: *La nona ora*. Ovo delo, koje predstavlja papu Jovana Pavla Drugog kojeg je oborio meteor, svojom realističnošću uznemirilo je mnoge duhove izazvavši oštre kritike konzervativne javnosti. Nakon Londona, isti rad je prikazan u Varšavi, gde je delo izazvalo toliko burne reakcije da su dvojica političara naložila da se meteor ukloni, a papa podigne na noge. U intervjuu za *Artnet News*, Katelan ►

POSLEDNJI RAD:

L. O. V. E. ispred Milanske berze

ROMAN

Vrelo i prohladno

- Vladimir Kecmanović: Sibir
- Mono i manjana, Beograd 2011.

Je 'l se bar malko ohladio u međuvremenu onaj top koji je *bio vrelo*? Kako god, književna karijera Vladimira Kecmanovića, reklo bi se, neće i ne može biti ista pre i nakon izlaska romana o

dečaku kojem roditelji, Srbi, pogibaju od grana te sa srpskih položaja u opkoljenom Sarajevu. A o tom se gradu i o njegovim ljudima i njihovim iskkušenjima i lomovima u tim, duboko neljudskim okolnostima – ili pak o bilo kojem gradu i bilo kojim ljudima koji bi se u njima našli – u ovoj knjizi upravo i radi; sve drugo su

prateći *ornamenti*. Knjiga je poprilično *odjeknula*, lokalno i regionalno, ali je baš na užem domaćem bunjištu, sa ove strane Drine, neka vrsta površnog i (hiper)te(n)zičnog čitanja, to jest ne uvek mnogo inteligentnog i argumentovanog “učitavanja” njenih “poruka” u prevelikoj meri pojela, tj. onemogućila normalnu recepciju *Topa*. Ta ga je knjiga, naime, kod jednog dela čitalaca (bezbeli i kritike) naprasno vinula u vrhove, a kod drugih ga sahranila i obeležila – moralno, ako ne već i estetski – kao nekakvog fuj-fuj mračnjaka koji pod okriljem noći ubacuje klipove u točkove progresa te Istine, Odgovornosti i Pomirenja. Zapravo, gle, i jedni i drugi učitali su u tekst romana prevashodno javno izricane političke stavove – na tragu neke vrste drvenogvoždanog “demokratskog nacionalizma” – građanina Kecmanovića Vladimira (mada su u tom tekstualnom tkivu takvo šta mogli naći u najboljem slučaju u tragovima), s tim što jednim ti stavovi gode, a druge pak užasavaju (na primer, mene). Rezultat: ova jakako “kontroverzna” ali dobra i dobro napisana knjiga nekako je ostala mnogo čitana, a malo

pročitana... Glede toga, potpisnik ovih redova javno zamera samom sebi što nije – mada tek pukim sticajem okolnosti, no ipak... – vaktile pisao o ovom romanu, ali sad za prosutim mlekom (ili barutom) ne vredi kukati.

Elem, prvim dvema knjigama (*Poslednja šansa* i *Sadržaj šupljine*) Kecmanović jedva da je iskoračio iz anonimnosti, roman *Feliks* (v. Vreme br.) već je doživeo vrlo solidnu recepciju, no nakon prave eksplozije *Topa* nije baš lako ponuditi nešto novo i *preživeti*, s obzirom na hiperinflaciju očekivanja.

E, to novo, koje je sada na stolu, zove se *Sibir*, tako da je već i naslovom na drugom kraju temperaturne skale u odnosu na *Top...* Ovaj roman nije ni u kom slučaju i ni na koji način nastavak *Topa* – a pretpostavljam da je takvo iskkušenje moralo postojati – što je načelno dobro, jer pokazuje želju pisca da se othrvе liniji manjeg otpora, manje ili više lagodnom ponavljanju dobitne formule, relativno udobnom razrađivanju već čvrsto postavljenih premisa. Ono što baš i nije dobro jeste fakat da je *Sibir* ipak u svakom smislu inferioran svom prethodniku: kao da je V. K. prvo napisao ovaj roman, spremajući se za ambiciozniji poduhvat koji će uslediti.

Kako god, o čemu se tu radi? Razmažena tinejdžerka, kćer “kontroverznog biznismena” sa vrlo razgranatim poznanstvima i poslovima sa obeju strana zakona (a i obeju strana, tj. svih strana novih post-YU državica) biva, kao, sklonjena u zavetrinu tj. u ruke očevog poverljivog čoveka, da bi se ispostavilo da je otac inscenirao i razglasio njenu otmicu, o kojoj sad trubi ceo Balkan. I tako se njen “otmičar” – jedan od onih potvrdih tipova za koje nikad ne znaš do kad rade za zakon, a otkad protiv njega, ali u svakom slučaju rade s oružjem i nisu mnogo gadljivi – i ona nalaze, sami samcati, u nekoj panonskoj nedodijzi uz srpsko-hrvatsku granicu (gde će ona, pomalo i ego-vežbe radi, iskušati granice njegovog “profesionalizma”, tj. erotskog asketizma...), i sada im je vaditi se nekako

je prokomentarisao da mu se sviđa ova paradoksalna situacija gde spas papi ne dolazi sa neba, već sa zemlje, zaključujući da je to ipak samo komad voska.

PENZIJA: Prkosan, kritički nastrojen, uvredljiv, duhovit, nepredvidljiv, Katelan je u svom radu u poslednjih deset godina pomno pratio društveno-ekonomska dešavanja širom planete. U kombinaciji sa motivima iz istorije, organizovane religije i popularne kulture, nudio je svoju kritiku, postavljao pitanja i izazivao publiku da sama protumači njegovo delo. Među najkontroverznijim radovima nakon pape svakako su prvi u redu *HIM* – dečak sa licem Hitlera usred molitve i *Bez naslova*, iz 2004. godine.

Ovaj poslednji bio je rad za Fondaciju “Nikola Trusardi” predviđen za Piazzu XXIV Maggio u Milanu. Katelan je okačio na drvo tri o vrat obešena voštana dečaka sa široko otvorenim očima aludirajući da je u trenutnim političkim okolnostima došao kraj igri. Izazvavši paranoju u javnosti, delo je uklonio jedan prolaznik koji se popeo na drvo i skinuo skulpture, za šta je kasnije platio novčanu kaznu u visini od 390 evra zbog uništavanja umetničkog dela. Poslednji Katelanov rad jeste *L.O.V.E.*, mermerna skulptura visoka deset metara, postavljena ispred zgrade milanske berze, a koja predstavlja šaku na kojoj su svi prsti osim srednjeg odsečeni.

Imajući u vidu njegovu karijeru ispunjenu provokacijama za koje mnogi smatraju da često prevazilaze granice dobrog ukusa, Katelanova najava odlaska u penziju nakon završetka retrospektive u “Gugenhajmu” automatski je interpretirana kao još jedna u nizu njegovih šala koje će se pretočiti u novo umetničko delo. Iz tog razloga nije čudno to što je pitanje svih novinara koji su se probili do Katelana – ili nekog od njegovih dvojnika koje ovaj neretko šalje da daju intervju umesto njega – bilo vezano upravo za njegovu penziju. U svom maniru, umetnik je neodređeno rekao da je u pitanju privremeni odmor od umetničkog sveta koji preti da ga proguta i želja da se posveti novoosnovanom art časopisu *Toalet Papir*. Jedno je ipak sigurno: sa čak četiri hiljade posetilaca dnevno, retrospektiva Mauricija Katelana donela je “Gugenhajmu” neverovatan uspeh, i svrstala se u jedan od najposećenijih događaja koje je muzej priredio tokom više od pet decenija svog postojanja. I bez obzira na to da li ste poštovalac lika i dela ovog kontroverznog umetnika, ukoliko se zateknete u Njujorku pre kraja januara, retrospektiva Mauricija Katelana je apsolutni *must see*. ◀

Dušan Milojević

iz situacije koja postaje odviše vrela za oboje. A u toj će vađevini sve vrveti od nekadašnjih ratnih protivnika (opet – službenih i neslužbenih) a sadašnjih pripadnika kriminalno-poslovnog jugovičkog bratstva svih fela, od živopisnih mafijaških bosova i njihovih skudoumnijih pučaća, i uopšte od sveg tog šizoidnog folkloru postratne “jugosfere”.

Kecmanović ne bira slučajno tinenjdžerku za naratorku: tako dobija mnogo manevarskog prostora za iskaze koji će biti sve samo ne “barokni”, to jest, baš u skladu sa, khm, “minimalističkom poetikom” SMS generacije (uz još izobilnije, ali utoliko i manje efektno, piščevo korišćenje “entera” nego u prethodnom romanu). U tom je smislu priča sigurno vođena, nema tu šta, ali je nevolja u tome što te priče naprosto “nema dovoljno”, to jest: *Sibir* deluje kao kompilacija mnogo čega što ste prethodnih

godina čitali negde drugde (uključujući i novine) ili gledali u bioskopu, kao dakle svojevrsto žongliranje opštim mestima jednog atraktivnog, ali i ograničenog miljea. Ti bi nedostaci, recimo, trebalo da budu potrti završnim preokretom koji priču ima izmestiti na simbolički znatno višu ravan, ali to ne uspeva u potpunosti, što pak znači da čitalac na kraju ostaje prilično mr-tav-hladan prema protagonistima ovog romana, a bogme i prema romanu samom. Eto, *Top je bio vreo*, pa su takve bile i reakcije, a *Sibir* je bome hladan, pa se ni recepcijskoj prohladnosti nije za čuditi. Sve u svemu, solidno ali brzo zaboravljivo i ni po čemu značajno, kao film koji odgledaš negde od šest, ubijajući vreme do onog od osam, koji te zapravo zanima. Nije ni to po sebi hrđavo, ali trebalo bi da ovaj pisac može više.

Teofil Pančić

KNJIGE

Forsiranje romana-reke

- Lorens Darel:
- *Aleksandrijski kvartet*
- Prevod: Olja Petronić
- Red Box – Obradović, Beograd, 2011.

Postoji u francuskom jeziku fina distinkcija između dvije vrste rijeke: onih koje utječu u neku drugu rijeku i onih koji utječu u more (ili okean). *Riviere* utječe u neku drugu rijeku, a *fleuve* u more (odnosno okean). Da se razumijemo, to ne govori ništa o veličini rijeke. Sava je, naravno, veća od Neretve, recimo, ali je Sava *riviere* (jer, je li, utječe u Dunav), a Neretva je *fleuve* (budući da utječe u Jadransko more). Ne pominjem ovdje slučajno tu distinkciju. Naime, na samom početku *Aleksandrijskog kvarteta*, u

(ultra)kratkom predgovoru, Darel najprije kaže kako “ova skupina od četiri romana treba da se čita kao jedno delo pod kolektivnim naslovom *Aleksandrijski kvartet*”, a malo kasnije doda-

je kako i “kad bi se skupina knjiga beskrajno širila, nikada iz toga ne bi proistekao *roman fleuve*”. Sa svojih hiljadu i kusur stranica proze Darel, dakle, ne želi da napiše *roman fleuve*, nego eventualno, ako ćemo se igrati riječima, *roman riviere*, ne pretencioznu definiciju Aleksandrije, nego tek jednu moguću *deskripciju*.

Niz od četiri romana koja će sklopiti *Aleksandrijski kvartet*, Darel je premijerno objavio krajem pedesetih godina prošlog vijeka: *Justinu* 1957. godine, *Baltazara* i *Mauntoliva* 1958, a *Kleu* 1960. Već 1965. godine, beogradska izdavačka kuća Prosveta objavljuje

ЗАВОД ЗА УЧБЕНИКЕ
Књига знања

www.zavod.co.rs
e-mail: prodaja@zavod.co.rs

cjelokupni *Kvartet* u dva toma: u prvom tomu su *Justina* i *Baltazar* u prevodu Ivana Ž. Popovića, a u drugom *Mauntoliv* i *Klea* u prevodu Aleksandra Nejgebauera. Te dvije debele knjige plavih tvrdih korica i danas je lako pronaći u većini gradskih biblioteka, a onaj ko bi ih želio posjedovati imao bi tek malo teži posao da ih pronađe u kakvoj antikvarnici. Usprkos tome, a donekle i baš zbog toga, ovaj izdavački potez (objavljivanje novog prevoda *Aleksandrijskog kvarteta*) dviju malih kuća (*Red Box* i *Obradović*) vrijedi posebno pohvaliti. Poslije skoro punih pedeset godina, gotovo pola vijeka, dakle, vrijeme je da Darelov klasik *prodiše* u još jednom prevodu. Vitalnost nekog jezika i neke kulture mjeri se, između ostalog, i njihovim kapacitetom da neka klasična djela iznova *pročitaju*, pa i prevodilački. Darelov *Aleksandrijski kvartet* nesumnjivo jest moderni klasik i vrijednije je da postoji njegov novi prevod od ogromne većine premijernih prevoda onih instant bestselera koji uglavnom i nisu zaslužili da budu prevedeni, no koji – što je lako zaključiti ako se čovjek mazohistički izloži čitanju takvih prevodilačkih *uradaka* – po pravilu i u tom prevodu dobiju (ne)kvalitet kakav su i zaslužili.

Nisu ovdje beznačajne ni neke *tehničke* pojedinosti. Novo izdanje *Aleksandrijskog kvarteta* “spakovano” je u četiri toma; svaki roman dobio je zasebnu knjigu. Ipak, cjelovitost *Kvarteta* simbolički je naznačena time što su sve četiri knjige smještene u zajedničku – što bi se po dalmatinski reklo – *škafu*. Knjige izgledaju lukusno: tvrdih crnih korica s bijelim uglastim slovima na naslovnici i efektom pomalo arabesknom pozadinom. Ipak, da ne bismo odviše insistirali na opremi, vratimo se na sadržaj, na knjige same. Za razliku od prevoda *Kvarteta* iz šezdesetih, ovaj put sva četiri romana je prevela ista osoba: Olja

Petronić. Osjeti se u čitanju to *je-dinstvo tona*. Analiza ovog prevoda i u odnosu na original i u odnosu na prethodni prevod zavrjeđuje, naravno, zaseban tekst u specijaliziranom časopisu, no ovdje vrijedi barem potcrtati da je novi prevod *Aleksandrijskog kvarteta* jako dobar i u smislu vjernog prenošenja smisla, ali također i kad je riječ o dočaravanju atmosfere. Čita se, naime, prirodno i lako, bez dojma da je riječ o prevodu. Iz perspektive temeljnog čitalačkog hedonizma, ovaj *Aleksandrijski kvartet* radi ono što treba da radi: uvlači konzumenta u svoj svijet i osigurava onu kolridžovsku *suspenziju nevjerice*. Ko počne da ga čita, ko dopusti da ga *proguta* žitka stvarnost literarne Aleksandrije, prepustiće mu se do kraja.

Gusta zavodljiva proza (poslušajmo, recimo, početak četvrtog dijela *Kvarteta*, romana *Klea*: “Narandže su te godine rodile bolje nego obično. Sijale su u senicama od ulaštenog zelenog lišća kao svetiljke, trepereći tamo među osunčanim šumama. Kao da su bile željne da proslave naš odlazak sa malog ostrva (...).”), miješa se kod Darelja sa Kavafijevim stihovima, recimo (*Bog napušta Antonija*, na kraju *Justine*; onaj famozni početak: “Kada se iznenada, u ponoć, začuje/ kako prolazi nevidljiva povorka/ sa sjajnom muzikom i glasnim pesmom (...).”). Između te dvije tačke, između početka četvrtog i kraja prvog dijela (ili obratno), i ne samo između, nego i onkraj njih, u četvrtom i u prvoj dijelu, zbiva se zapravo radnja *Aleksandrijskog kvarteta*. Radnja je taman dovoljno uzbudljiva da je mogu čitati i oni koji od književnosti traže tek Šeherezadin efekat, odnosno efektan zaplet, kao što je i taman toliko vješto i značajki ispriповijedana da u njoj mogu bez zazora uživati koji se slažu s tezom da je fabula “tek građa za sižejno oblikovanje”. Ako bismo zanemarili adjektiv *aleksandrijski*,

riječ *kvartet*, u umjetničkom kontekstu, ponajprije priziva muziku. Ima nečeg *muzičkog* u čitanju *Aleksandrijskog kvarteta* i u tom je smislu takođe ovaj najnoviji prevod vjeran originalu. Ritam uslovljen muzikom plus usmeno prepričljiva fabula, a na način istočnjački – spaja se to u *Aleksandrijskom kvartetu*, (i) u ovoj njegovoj *varijanti*. Više nego dovoljno za svaku pohvalu.

Muharem Bazdulj

ROMAN

Početak jednog veoma teškog putovanja

- Džonatan Safran For: *Sve je osvetljeno*
- Prevod: Jelena Lazić
- Geopoetika, 2011.

Ljudi s takvim mazo-hističkim žarom uživaju u ponavljanju grešaka svojih predaka, da gotovo svakom od nas, pre ili kasnije, postane jasno da je istorija jedna neinventivna priča. Ako nas pak posluži sreća, pojavi se, s vremena na vreme, pisac kome pođe za rukom da nas spasi od dosade na koju smo sami sebe osudili i da nam tu dosadnu priču ponovo učini zanimljivom.

Tridesetčetvorogodišnji Amerikanac Džonatan Safran For svrstao se svojim delima među takve dragocene pisce koji nas neumorno podsećaju na banalnu istinu da život bez mašte nije dostojan čoveka. Mladi autor do sada je napisao tri romana (*Everything Is Illuminated*, *Extremely Loud and Incredibly Close* i *Tree of Codes*), od kojih je prvi, *Sve je osvetljeno*, ove godine objavljen i kod nas, u izdanju Geopoetike. Forov prvenac izašao je 2002. godine u Americi, dobio je više značajnih

književnih nagrada, i, kako to već i dolikuje inovativnim delima, podelilo kritičare na one koji ga neumereno osuđuju i one koji na sličan način ne poznaju meru u hvatli. Ovo je komično-tragična, mada ne i farsična, priča o neobičnoj grupi putnika, koji, da bi stigli do željene destinacije, moraju da putuju ne samo kroz prostor nego i kroz vreme. Glavni junak, dvadesetogodišnji Džonatan Safran For, dolazi iz Amerike u Ukrajinu ne bi li pronašao ženu koja mu je za vreme Drugog svetskog rata spasla dedu od nacista, a u tom, ispostaviće se nemogućem poduhvatu pomažu mu Aleks, Džonatanov vršnjak i “stručni” prevodilac od čijih vam jezičkih vratolomija ne prestano treperi smešak u uglu usana, i Aleksov deda Aleks, Džonatanov “slepi” vozač

sa samopostavljenom dijagnozom. Njihovo putovanje presecaju poglavlja iz knjige koju Džonatan piše o svojim precima i Aleksova pisma, a zapravo odgovori i komentari na te odlomke. For nam posluhuje krajnje

jednostavna naravoučenija: a) ljubav je veća od života, b) život je fragilan i neizvestan te može biti okončan u najmanje očekivanom trenutku, i c) svaki čovek je potencijalni heroj ili hulja, u zavisnosti od toga koja mu se od prilika prva ukaže. Ne može se zameriti Foru što na ovom planu ne unosi novine, pošto svojim pristupom istorijskim pripovestima provetrava već davno ustajale tematske opozicije: ljubavi i smrti, poverenja i izdaje, krivice i iskupljenja. I mada ovakve “velike” teme koje preispituju prošlost lako mogu da obeleže pisca kao nečitljivog i pozdrave ga sa šansom da pridobije publiku, s ovim mladim autorom to, pak, nije slučaj. Lukavo se obračunava s teškim temama pozicionirajući, stranicu uz stranicu,

svet voljnih i nevoljnih (sa)učesnika u tzv. Dobrom ratu i svet koji su njihovi unuci dobili u nasleđe. Vrtoglavi skokovi između nekad i sad čitaoca neminovno vode do ne baš tako lako svarljivog uvida da nam život ne kuju samo sopstvene odluke, već da čekićem po nama i dalje zamahuju oni koji su postojali i delali pre nego što smo ovaj svet uopšte svojim prisustvom ulepšali. A opet, to što nam roman potvrđuje slutnju o apsurdnosti, istovremenoj nasumičnosti i determinizmu sveta i ljudskog života, deluje začuđujuće antidepresivno – pomirimo se, neke stvari jednostavno nisu u našim rukama. Pri prvom, ali i svakom sledećem čitanju roman *Sve je osvetljeno* tera na neprijatno glasan smeh, te potencijalni čitaoci treba da budu upozoreni da je, kako bi izbegli odgovore na pitanja: “Šta ti je?”, verovatno najbolje da ga čitaju osamljeni. Međutim, da čaša meda ište mnogo neprijatnijeg gorkog saputnika, tačno je i u slučaju ove knjige: tragediju priče u potpunosti prihvatite tek kad je zaklopite i s njom se oprostite.

Roman *Neobično glasno i neverovatno blizu* (2005) ponovio je uspeh kod publike, dok su kritičari nastavili da se nadmudruju pokušavajući da dokažu njegovu genijalnost ili nepodobnost. Najnoviji roman *Drvo kodova* (2010), koji je nastao redukcijom rečeničnih delova iz Džonatanove omiljene knjige, zbirke pripovedaka *Prodavnice cimetove boje* Bruna Šulca, i koji je nalik vlažnom snu studenata književnosti i njihovih profesora, prijemčiv je i običnom čitaocu i ne zahteva prethodno poznavanje Šulcove zbirke. Džonatan Safran For, pisac na početku svoje karijere, nikoga ne ostavlja ravnodušnim. Odvažite se na čitanje njegovih romana, smejaćete se ili zasuziti, ali sigurno se nećete kajati. Jedino ćete se možda vajkati što nema još.

Jelena Lazić

► tv manijak

Piše: Dragan Ilić

Jurij Irsenovič Kim

Prema nepotpunim informacijama, srce Vrhovnog vođe, Generalisima, Našeg oca, Dragog vođe i Našeg oca **presta-lo je da kuca 17. decembra**. Shrvano naporima u borbi za bolju Severnu Koreju, Vođino srce nije izdržalo, izgubio je tu bitku najverovatnije u vozu, putujući Korejom **koju je toliko voleo**.

Tako otprilike izgleda zvanično saopštenje u zemlji koja predstavlja poslednji veliki bastion komunističke diktature naslednog tipa. Veliki vođa je preminuli **Kim Džong Il**, koji je neprikosnoveno vladao više od 40 godina.

Još odavno mi je ovaj diktator postao zanimljiv jer, delom zbog zatvorenosti zemlje, delom zbog kulta ličnosti, a delom i zbog antipropagande Južne Koreje, o njemu znamo samo mitove. Ma kako se podsmevali Korejcima koji ničice padaju pred spomenicima Vođe ili njegovog oca Ki Il Sunga, u ovim reakcijama lako možemo prepoznati **sopstveno uplakano lice** kada je umro Drug Tito. Sličnost (ali i ljubav SFRJ i Koreje) ogledala se u onom dočeku kada se pevalo Titu, a snimak dve pionirke sa harmonikom i danas je hit na Jutjubu. Zato ovih dana imamo jak utisak **povratka u prošlost**, u dane nesigurnosti kada je Vođa na umoru. Pretpostavlja se da će smrću Oca, narod ostati neka vrsta siročeta, koje će biti prepušteno na milost i nemilost neprijateljima. Ovaj strah je jednako iracionalan, jer implicira činjenicu da Vođa ima natprirodne moći. Kao za inat, Srbija je nedavno doživela simboličko odbijanje od EU, pa je time **osećaj nepripadanja pojačan**. U ovom teškom trenutku, na drugom kraju planete je umro Veliki Vođa i sada smo ponovo u tom sumornom stanju apatične žalosti.

U medijskom smislu pronalazim nekoliko sličnosti u sociopsihološkom modelu, što nam govori da se populistički model kod nas zadržao i danas, il što bi rekli – bez Tita (ili Kima) sa nama, **al sa njima u nama!**

Severnokorejska diktatura postala je predmet mnogih studija zbog elemenata koje možemo koristiti kao svojevrsne alarme za svako demokratsko društvo.

Natprirodne moći Vođe tamo su dobile mitske dimenzije. Prema verovanju Kim je uspevao da **kontrolise vreme** putem svog raspoloženja. Nasmejani Vođa je znak nebeskog mira, sunčanog dana, monsuna, ciklusa plodnosti. Nedavno smo u našim medijima imali sličnu mistifikaciju zemljotresa u Kraljevu, sećate se, jedan od zvaničnika vladajuće stranke je zemljotres pripisao činjenici da je tamo održan miting opozicije. **Mira Marković** je sušu u Beogradu svojevremeno objasnila pobedom opozicije. Ona je naročito volela paralele između sopstvenog raspoloženja, politike i vremenskih prilika.

Vođa je **najlepši i najpotentniji**, jer on menja žene, one stare i umiru, dok on ostaje večito potentan. Tu vrstu diktature mačo seksualnosti znamo, a nju podgrejava Vođina beskraja snaga oličena u muškom principu. Setite se Titovih ljubavi, ali i aktuelnih političara koji uporno potenciraju sopstvenu muževnost. Inače, u Severnoj Koreji nema evidentiranih slučajeva side, nema homoseksualizma, narkomanije, **idealno društvo** sa stanovišta ovdašnjih homofoba.

Vođa je laičko božanstvo čija deifikacija ne ostavlja prostora za verske zajednice. Ipak, treba reći da je u Severnoj Koreji sačuvan veliki broj bogomolja, dok je prema rečima pokojnog Oca nacije “zadatak sveštenika da se mole za uspeh i napredak Koreje”. Zvuči li vam poznato?

Poseban odnos prema istoriji u ovoj zemlji pokazuje još jedan element diktature. Istorijske činjenice zamenjuje **mitomanija**. Niko ne zna autentične podatke o biografiji Vođe, koji je prema ruskim izvorima rođen u SSSR i zove se Jurij Irsenovič Kim. Bokte, ima rusko državljanstvo, **zamalo pravoslavac**. Mit predstavlja njegovu odrastanje, rat, odmori na Malti, filmofilija, ljubavnice, datum rođendana, članovi porodice, zdravstveno stanje, ili naslednik. Video sam odličan dokumentarac koji je napravio kolega sa HRT-a, tokom prvenstva u tekvondou. Naravno, postoje dve verzije ovog sporta, u Severnoj i Južnoj Koreji. Postoji i muzej u **zarobljenom američkom brodu** gde je kustos lepa devojkica u uniformi. Ona pred gostima nadahnuto i automatski opisuje kako su dva dečaka iz vojske Severne Koreje hrabro osvojila ceo brod, dok je američki kapetan drhteći od straha čučao ispod stola u kabini. Drugovi heroji su odlikovani, a Ameri su **posle 18 meseci** pušteni.

I ovo nam zvuči poznato, naročito kada se u medijima ponavljaju floskule poput “crvenih linija” ili “kolevke naroda”, “zamrznutog konflikta” ili “srca Srbije”. Zato je blago rečeno **neumesno** kada se u ovdašnjim medijima sa podsmehom emituju snimci opšte histerije jer smo ovde slavili i oplakivali razne ljude i pojave. Nama samo ona teta sa državne televizije, sa šumom na fototapetu nije javila pred kojim spomenikom **treba da se rasplačemo**.

Sve što ste hteli da znate o

Sukobi radnika i policije, desetine mrtvih, vanredno stanje u gradu Žanaozen blizu Kaspijskog mora. Evropska unija je veoma zabrinuta zbog situacije u Kazahstanu. “Ljubav” prema predsedniku Nazarbajevu zvanom “tata”, totalitarni sistem, “grad jabuka”, nepregledno prostranstvo, evroazijska unija i mladi srpski astronomi

Za “Vreme” iz Alma Ate

Zbog brzine priprema za put nije bilo vremena da se razmišlja o tome gde zapravo idemo. Poznate su nam bile samo osnovne informacije o tome da je Republika Kazahstan evroazijska zemlja, velika kao četvrtina Evrope, nekadašnja članica Sovjetskog Saveza... U svetu je poznatija po filmu *Borat*, koji je stvorio više predrasuda nego što je promovisao pravu sliku Kazahstana.

Iz Srbije je na put dugačak oko 5000 km krenula reprezentacija mladih astronoma na 16. međunarodnu astronomsku olimpijadu. Pet takmičara (Dušan Šobot, Ivan Tanasijević, Aleksandar Miladinović, Luka Bojović i Vladimir Sladojević) i vođe tima – Ivan Milić i Nikola Božić.

Već nakon sletanja na aerodrom u Alma Atu, stiče se utisak da će čitav boravak biti dobro organizovan. Sačekuje nas Akbota Abilaitegi, koja nas ljubazno upoznaje sa detaljima našeg boravka. I svi su nasmejani i raspoloženi da izađu u susret i da pomognu gostima. Ali to i pored najbolje namere ponekad ide teško, jer retko ko govori engleski jezik. Pored kazačkog i ruski ima status zvaničnog jezika.

PROSLAVA DVADESETE GODIŠNJICE NEZAVISNOSTI: Otkrivanje skulpture predsednika Nazarbajeva u Alma Ati

“Ruski govore i razumeju svi, a kazački samo deo populacije. Zbog toga je čest slučaj da napiše imamo dvojezično ili samo na ruskom jeziku. Pismo kazačkog jezika je latinica sa nekim specifičnim slovima, jedinstvenim za ovaj jezik”, objašnjava nam Akbota, inače studentkinja ekonomije, koja je angažovana, jer dobro govori engleski.

GRAD JABUKA: Put ka krajnjem odredištu vodi kroz novi deo grada. Visoki soliteri, staklo, metal, moderne zgrade... Urbani prizor pomaže iznenađuje, moderna arhitektura pre svega u poslovnom delu Alma Ate, ili kako ga danas zovu Almati (*Almaty* na engleskom). Ovde su smeštene velike kazahstanske, ruske i azijske

kompanije. Vrlo malo naziva je poznato posetiocima iz Evrope. Čak su i banke potpuno nepoznate. Jedino što je univerzalno i ovde jesu proizvodi tehnoloških kompanija. Alma Ata je najveći grad i privredni centar Kazahstana. Do 1997. godine bio je glavni grad, kada je to postao Astana.

“Glavni grad promenjen je iz nekoliko razloga. Jedan je racionalan – Astana se nalazi u centru naše velike države, dok je Almati na krajnjem istoku. Drugi je politički, jer je Almati bio glavni grad tokom sovjetske ere. Ipak Almati ostaje najveći grad sa oko 1,5 miliona stanovnika, a samim tim i sa najjačim uticajem”, objašnjava Mahambet Sagdijev, jedan od

Boratu

fotografije: Reuters

mladih ljudi u organizaciji Olimpijade.

Akbota Abilaitegi nam zatim ponosno priča o svom gradu i kaže da je Alma Ata grad jabuka. "Nastao je na području bogatom jabukama i drugim voćem, i otuda naziv koji u prevodu znači 'bogat jabukama'. Postoji nekoliko spomenika jabuci u samom gradu."

Alma Ata je i grad fontana, na koje svuda nailazimo – na raskrsnicima, u parku, ispred važnih zgrada. Dok se veći deo države nalazi u suvom i ne mnogo zelenom okruženju, Alma Ata se nalazi na visoravni iznad koje počinju da se razvijaju masivi Himalaja i obiluje vodom.

Primetan je jak uticaj socrealističke arhitekture iz doba Sovjetskog Saveza. Međutim, ovde

Vanredno stanje

Predsedničkim dekretom u gradu Žanaozen blizu Kaspijskog mora uvedeno je vanredno stanje. Zabranjuju se štrajkovi i protesti, ograničava sloboda kretanja po gradu i pristup u pravcu ka gradu i van njega, a vanredno stanje će trajati do 5. januara sledeće godine, javljaju zapadne agencije. Kazahstanske vlasti tvrde da je u sukobima između radnika na naftnim poljima i policije poginulo jedanaest, a povređeno skoro 90 ljudi. Organizacije za ljudska prava govore o 70 poginulih i preko 500 povređenih.

"Visoka predstavnica EU za spoljnu politiku i bezbednost Ketrin Ešton izrazila je zabrinutost zbog jučerašnjih događaja u gradu Žanaozen i nada se da će kazahstanske vlasti smesta pokrenuti istragu o tim događajima i da će, putem dijaloga, biti pronađeno mirno rešenje za probleme radnika u štrajku".

Sukobi izbili na dan proslave 20. godišnjice nezavisnosti Kazahstana 16. decembra u Žanaozenu između policije i radnika koji protestuju tražeći veće plate spadaju u najžešće nemire koji su se dogodili u naftom bogatoj bivšoj sovjetskoj republici, otkad je postala nezavisna 1991. godine. Demonstracije je započelo više stotina radnika jednog naftnog postrojenja koje kontroliše državna kompanija KazMunajGas, tražeći, već šest meseci, veće plate i bolje uslove rada. Oko 1000 radnika letos je otpušteno zbog štrajka, ali su demonstracije nastavljene.

U ponedeljak je i u gradu Aktau demonstriralo hiljade ljudi i tražilo da vlasti povuku trupe iz Žanaozena. U obraćanju naciji prošlog vikenda predsednik Nazarbaev je situaciju predstavio tako kao da radnički protesti nemaju nikakve veze sa nasiljem do koga je došlo. On je obećao da će vinovnici biti pronađeni i kažnjeni, a da će vlada pregovarati sa radnicima.

Sve kritike na račun njegovog autoritativnog režima Nazarbaev je odbacivao s obrazloženjem da ima veliku podršku u narodu, za razliku od ostalih centralnoazijskih država proisteklih iz Sovjetskog Saveza, da u Kazahstanu nema niti etničke, niti verske netrpeljivosti.

Tu argumentaciju je prihvatao i Zapad, te je Kazahstan prošle godine bio prva bivša sovjetska republika i kao prva azijska država predsedavao Organizacijom za bezbednost i saradnju u Evropi. Nade da će se popraviti stanje ljudskih prava i slobode govora nisu se ispunile. Organizacije za zaštitu ljudskih prava pre po tim pitanjima konstatuju negativan trend.

Najnoviji nemiri ugrožavaju ulogu Kazahstana kao regionalnog faktora stabilnosti. U poslednje vreme množe se incidenti, ponekad sa terorističkom, ponekad sa posve nejasnom pozadinom. Početkom decembra snage bezbednosti ubile su prilikom jedne akcije više islamista. Nepregledno nenastanjeno prostranstvo Kazahstana pogodno je za skrivanje kako ekstremističkih islamskih grupa iz Avganistana tako i iz susednog Turkmenistana, Uzbekistana i Tadžikistana. Vlast i proteste radnika pokušava da prikaže u svetlu nekih ekstremista.

A. I.

zgrade ipak nisu samo funkcionalno građene, već često postoji i dobar dizajnerski pečat. Veliki je broj spomenika uglednim Kazahstancima, ali poseban utisak ostavljaju oni vezani za vreme II svetskog rata i antifašističke borbe.

Kazahstan i ovaj grad su imali velike žrtve u odbrani Sovjetskog Saveza, a naročito Moskve.

Grad kao i čitava država su veoma bezbedni. Na ulici vas neće čudno gledati iako se turisti prepoznaju na prvi pogled. Naprotiv, svi ►

KOSMODROM U BAJKONURU: Ruski svemirski brod s ruskim, holandskim i američkim astronautima pred lansiranjem

su veoma predusretljivi. Mogu se videti dobri automobili, uglavnom japanski. Ljudi su obučeni kao u bilo kojoj evropskoj zemlji. Najrasprostranjenija brza hrana je doner kebab. Veoma je ukusan, pogotovo kada se spremi na lokalni način sa domaćim začinima.

PONOSNI NA SAMOSTALNOST: Šesnaesta po redu astronomska olimpijada bila je održana u Nacionalnom naučnoobrazovnom centru "Bobek". Izgled i opremljenost ove institucije pokazuje da Kazahstan shvata značaj ulaganja u mlade i njihovo obrazovanje. U pitanju je institucija koja u svom okrilju ima i školu u koju dolaze deca iz drugih škola iz čitave zemlje na dodatne programe vezane za nauku. U centru mogu da se smeste i studenti i postdiplomci koji su došli u Alma Atu da bi se bavili naukom.

Tokom ceremonije otvaranja Olimpijade, na kojoj su govorili akademici, kosmonauti, direktori astrofizičkih instituta, često se čulo ponosno pominjanje obeležavanja dvadeset godina nezavisnosti ove države od SSSR, zbog čega je Kazahstan konkurisao za organizaciju ove olimpijade baš 2011. godine. Međutim, ujedno sa ponosnim isticanjem nezavisnosti, govorilo se i o velikom prijateljstvu sa Rusijom i njegovom značaju za Kazahstan.

Ko je Borat?

Glavni junak filma *Borat* je kazahstanski TV voditelj. Njega vlada ove zemlje šalje u Ameriku da napravi reportažu iz koje bi Kazahstanci mogli da nauče stvari korisne za prosperitet svoje države. On je veoma politički nekorektan i često seksualno provokativan prema sagovornicima. Snimajući reakcije sagovornika, u ovom kvazidokumentarcu, autori pokušavaju da pokažu istovetnost tzv. trećeg sveta i modernog zapada. Film je duhovit, ali je na ružan način iskorišćena pogrešna slika o Kazahstanu koju film kreira kroz glavni lik, kako bi se pokazale mane zapadnog sveta. Nažalost, ova slika je u eri pop kulture olako prihvaćena kao slika pravg Kazahstana.

"Veoma je značajno što smo pre 20. godina postali samostalna država. To nam je važno u kontekstu naših naroda i naše istorije. Sa druge strane, veoma smo kulturno, istorijski i privredno povezani sa Rusijom, i to što nismo više u istoj državi ne znači da naše veze nisu ostale jake", objašnjavaju Mahambet i Akbota. Mi smo, naravno, odmah pomislili na vezu između država proisteklih iz Jugoslavije.

KAZAHSTANSKI TATA: U razgovoru sa našim domaćinima upada u oči iskazivanje ljubavi prema predsedniku države Nursultanu Nazarbajevu. Nazarbajev je na vlasti već dvadeset godina, otkad je Kazahstan dobio nezavisnost. U gradu se nalazi veliki Park prvog predsednika Kazahstana, za koji bi, zbog prostranstva koje pokriva, veleplenog ulaza i uređenosti, neupućeni turista mogao da pomisli da je mesto njegovog poslednjeg počinka.

"Park prvog predsednika Kazahstana je finansirao i otvorio sam predsednik, čovek koji već dvadeset godina vodi ovu državu. U žargonu ga zovemo 'Tata' što dosta toga objašnjava. Uspeo je da uspostavi nezavisnu državu i da sredi ekonomsku situaciju koja je bila katastrofalna početkom devedesetih. Sada je naša država normalno razvijena i stabilna", kaže Mahambet Sagdijev, koji je završio engleski jezik, a imao je i prilike da mnogo putuje. Od starog sovjetskog duha ostalo je osećanje za hijerarhiju. Podrazumeva se da svi poštuju odluke "sa vrha" bez pogovora i diskusije.

Kazahstan je, inače, demokratska država sa predsedničkim sistemom. Ovo znači da se na izborima biraju poslanici i predsednik.

Evroazijska unija

Ruski predsednik Dmitri Medvedev, predsednici Belorusije i Kazahstana Aleksandar Lukašenko i Nursultan Nazarbajev 19. decembra osnovali su Evroazijsku komisiju, koja treba da sprovede ranije dogovorenu "Deklaraciju o evroazijskoj ekonomskoj integraciji". U tom dokumentu se govori o prelasku na narednu etapu procesa integracije, jedinstvenog ekonomskog prostora zasnovanog na pravilima i principima Svetske trgovinske organizacije, koja će u svakom trenutku biti otvorena i za druge države. Premijer Vladimir Putin je prvi put govorio o stvaranju "Evroazijske unije" sa bivšim sovjetskim republikama u oktobru, u članku objavljenom u listu "Izvestija", ubrzo nakon što je najavio svoju kandidaturu za predsedničke izbore 2012. godine. Tri bivše sovjetske republike već su formirale Carinsku uniju, ali osnivanje Evroazijske unije, koja bi imala sopstveno rukovodstvo za kontrolu jedinstvenog ekonomskog prostora, predstavljalo bi prvu integraciju takve vrste u regionu od pada SSSR pre dvadeset godina. Jedinstveni ekonomski prostor trebalo bi da bude uveden 1. januara 2012. godine.

Njegova ovlašćenja su mnogo značajnija od premijerovih.

Sagdiyev kaže da prosečna plata u Kazahstanu nije prevelika, ali da je dovoljna da se, uz malo napora, normalno živi. "Obrazovani i vredni ljudi mogu da prihode dovoljno da mogu da priušte sebi knjige, izlaske, pozorište i balet, putovanja... Noćni život nije preterano intenzivan, u skladu sa tradicionalnim vrednostima, ali je kulturna ponuda dovoljno interesantna i mladima", objašnjava Sagdiyev. On bi voleo da putuje u Evropu, jer je to ideal svim mladim ljudima u Kazahstanu.

ODAKLE POLEĆU RUSKE RAKETE: Bajkonur je sigurno najpoznatija lokacija u ovoj

državi. U pitanju je kosmički centar za lansiranje ruskih raketa u svemir. Sa Bajkonura su poleteli i Sputnjik, kao prvi veštački satelit, i Vostok sa Jurijem Gagarinom. Upravo ove godine Kazahstan i ceo svet obeležavaju 50 godina od prvog leta čoveka u kosmos. I nakon raspadanja stare države, u Kazahstanu je, zbog geografske lokacije pogodne za lansiranje, ostao ovaj najveći centar za svemirske misije.

Kosmodrom Bajkonur poznat i pod imenom Tjuratam, nalazi se u stepama Kazahstana, oko 200 km istočno od Aralskog mora, na nadmorskoj visini od 90 metara. Ime Bajkonur potiče od šireg istoimenog područja. Područje je iznajmljeno Rusiji do 2050. godine i nalazi se pod

Multinacionalna država

Kazahstan je nacionalno mešovita država – 63 odsto su Kazaci, 24 odsto Rusi, dok su ostali Uzbeki, Ukrajinci, Ujguri, Tataři, Nemci... Kazake ćete prepoznati po kosim očima, jer su mongolskog porekla, a Ruse po plavim očima i kosi. Ljudi na ulici su veoma lepi.

Država promoviše slobodu veroispovesti. Oko 70 odsto stanovništva ispoveda islam, dok je velika većina ostalih pravoslavne hrišćanske veroispovesti. Međutim, šetajući gradom ne može da se zaključi koja je religija dominantna. U gradu se mogu videti kako džamije tako i ruske pravoslavne crkve. Raznovrsnost naroda i religija ogleda se i u narodnim igrama koje su predstavili na otvaranju i zatvaranju Olimpijade. Bogatstvo nošnji, različitost muzike i igara...

Kazahstan se nalazi u Centralnoj Aziji. Kažu da su evroazijska zemlja, jer se najzapadniji deo nalazi iza linije Urala. Iako je po površini veoma velika, ima svega oko 17 miliona stanovnika. Društveni bruto proizvod iznosi oko 11.000 dolara.

upravom Ruske kosmičke agencije. Bajkonur je izgrađen 1955. godine.

Od prvih letova su se nizala lansiranja i do sad ih je bilo više od 2500. Poslednjih godina neka su počela da donose i lep prihod, jer se odatle u orbitu oko planete šalju i sateliti drugih zemalja, razumljivo, pod komercijalnim uslovima. Ovaj kosmički centar je trenutno jedina veza astronauta i kosmonauta na Međunarodnoj svemirskoj stanici u orbiti sa Zemljom, otkad je šatl program obustavljen.

Krajem avgusta 2011. godine je došlo do eksplozije ruskog teretnog broda samo pet minuta nakon lansiranja, koji se rasuo po šumama Sibira na komadiće i nije dospeo do orbite. Teretnjak je nosio tri tone hrane i goriva na Međunarodnu stanicu. Ovo je inače retka incidentna situacija u istoriji ruskog svemirskog programa.

U razgovoru sa oficirima kazahstanske vojske koji su kao predstavnici kosmičkog centra u Bajkonuru došli da pozdrave mlade astronome iz celog sveta, saznali smo da se ceo događaj dobro istražuje, kako bi se pronašli uzroci eksplozije. Ovo je posebno važno, jer je ovo trenutno jedini način komuniciranja sa astronautima na Međunarodnoj stanici, podvlače oni. ◀

Nikola Božić

Tri bronze za srpske astronome

Reprezentacija Srbije na međunarodnim astronomskim olimpijadama učestvuje od 2002. godine. Takmičenje se sastoji iz tri segmenta. Teorijski deo podrazumeva rešavanje teorijskih zadataka iz astronomije, slično takmičenjima iz matematike i fizike u našoj zemlji. Drugi deo, posmatrački, podrazumeva proveru poznavanja rada sa teleskopom i snalaženje na noćnom nebu. Učesnici u pola sata treba da reše sve tražene probleme. Poslednji deo podrazumeva rešavanje praktičnih problema, koji uključuju obradu rezultata merenja i snimaka dobijenih sa ozbiljnih astronomskih instrumenata. Naših pet takmičara je osvojilo tri bronzane medalje. Na Olimpijadi je ukupno dodeljeno 13 zlatnih medalja, 16 srebrnih i 30 bronzanih. Dodeljeno je i sedam specijalnih nagrada.

Nećemo odustati

Politička temperatura u Maroku još nije dostigla tačku ključanja. Zbog problematične tranzicije u Egiptu, masakra u Siriji, rasta u Libiji, rastuća srednja klasa podržava spor proces reformi koje kralj pokušava da sprovodi uz otvorenu podršku svojih evropskih pokrovitelja, prvenstveno Francuske

Za "Vreme" iz Kazablanke

ZAKARIJA MOHAMED JE naizgled običan taksista iz Kazablanke. Ono što je neobično je njegov verski žar. Izjašnjava se kao salafista, jedan od onih muslimana koji žele povratak na tradiciju iz vremena ranog islama. Mlad je, u tridesetim, ima dve supruge i četvoro dece. Tih je i ne voli nasilje i rat. "To nije put islama", kaže. Dok vozi ulicom Korniš duž obale, vrti glavom: "Pogledajte koliko ima barova i diskoteka, bogati ljudi iz zalivskih zemalja dolaze ovamo u potrazi za devojkama... Ne da se žene, već samo radi seksa." Duž ulice Korniš mogu se videti surf klubovi, diskoteke nalik na evropske, barovi i restorani italijanskih, španskih ili francuskih naziva i ljudi koji džogiraju. Da nema hidžaba, mogli biste pomisliti da ste u bilo kom gradu na severnoj obali Sredozemnog mora.

IZBORI, BOJKOT I PROTESTI: Sada mirni Korniš i druge veće gradske ulice uzavrele su pre manje od mesec dana. "Nahnulén natahel! Nahnulén natahel!" (Nećemo odustati), skandiralo je 27. novembra, dva dana nakon parlamentarnih izbora, više od pet hiljada ljudi u Kazablanci. Najpopularniji slogan pokreta "20. februar" uzvikivalo je i oko četiri hiljade ljudi u glavnom gradu Rabatu, protestujući protiv Mahzena, složenog političkog i ekonomskog sistema koji kontroliše zemlju. Daleko više ljudi, oko 30.000, preplavilo je na severu ulice Tangera, uporišta pokreta. Pokret "20. februar" ne odustaje od pokušaja da u Maroku dovede vetrove promena koji su zahvatili čitav arapski svet.

Za mlade aktiviste koji su duša pokreta "20. februar", izbori su predstavljali samo još jedan trik koji je orkestrirao Mahzen kako bi rasturio proteste koji su počeli 20. februara, sledeći primer stanovnika Egipta i Tunisa. Ipak, situacija u Maroku je manje ozbiljna nego u ostalim arapskim zemljama. Centar političkog sistema je kralj Muhamed VI, koji vlada zemljom od 1999. godine. Kada je stupio na tron, postojale

su velike nade da je promena moguća, ali su brzo raspršene. Međutim, vetar "arapskog proleća" primorao je kralja da primeni neke dugo očekivane reforme. Usvojen je novi ustav koji daje veću vlast vladi i parlamentu, ali to je daleko od demokratske monarhije nalik britanskoj, koju bi neki delovi marokanskog društva želeli.

To se videlo i na izborima, na kojima je pobedila Partija pravde i razvoja (PPR). PPR je umerena islamistička partija koja od 1998. učestvuje u političkom sistemu. Za razliku od ostatka muslimanskog sveta, ova partija nije njegov protivnik. Tu funkciju u Maroku ima Ahd val Ihsan, političko udruženje koje ne priznaje kralja kao "vođu vernih", što je titula koja postoji čak i u novom ustavu. Aktivisti ovog udruženja podržavaju pokret "20. februar" i učestvovali su na protestima u Kazablanci i Rabatu nakon izbora.

UDRUŽENE SNAGE: Pokret "20. februar" i islamisti udružili su snage sa nekim manjim ekstremno levičarskim partijama i pozvali na bojkot izbora, za koje kažu da su od početka obeleženi prevarama. Sporna pitanja su brojna. Mati Mudžib, profesor Univerziteta u Rabatu, ukazuje na način određivanja izbornih jedinica: one su osmišljene tako da se glasovi gradskog stanovništva utope u glasove seoskog stanovništva, dajući tako veću prednost tradicionalnim partijama koje podržavaju sistem i imaju uporište među nepismenim seljanima. Osim toga, profesor Mudžib pominje i neke brojke. Zakon u Maroku kaže da je neophodno da se upišete u javni registar da biste glasali. Ukupno glasačko telo, koje čine stariji od 18 godina, trebalo bi da je oko 22 miliona. Međutim, samo je 13 miliona registrovanih glasača, od kojih je svega 45 odsto glasalo.

"Većina građana Maroka nije se potrudila da izađe na glasanje", kaže Nadžib Čauki, jedan od harizmatičnih vođa pokreta "20. februar", koji piše za "Lakomu", veb-magazin, veoma popularan kod mlađih Marokanaca. "Ne bi bilo fer reći da su svi oni ostali kod kuće zbog našeg apela da se bojkotuju izbori, ali je to jasan

pokazatelj nepoverenja prema političkom sistemu", dodaje Čauki. Po njegovom mišljenju, pobeda PPR-a neće doneti prave promene. "Već se šalimo na taj račun", kaže dok pije kafu u Karionu, popularnom kafiću u centru Rabata. "Naši prijatelji postavljaju na Fejsbuku i Tvi-teru komentare poput: 'Hajde da kupimo zalihe piva, sutra ga možda više neće prodavati', ili 'Ljudi, bacite svoje brijače'. Šale su, naravno, način da se odagna strah od mogućeg saveza prestola i minareta, i nekih manjih društvenih promena koje bi zamaskirale reislamizaciju društva". Borac za ljudska prava koji je želeo da ostane anoniman misli da ljudi neće tako brzo početi ponovo da protestuju. "Potrebno im je vremena da shvate da PPR neće doneti promene kojima se nadaju", kaže ovaj izvor.

PPR će kontrolisati složeni politički pejzaž Maroka, ali će u parlamentu morati da se udruži sa drugim partijama da bi imao većinu. Najverovatniji koalicioni partner je partija Istiglal, koja je osvojila drugo mesto na izborima, i koja je do pre nedelju dana bila njegov zakleti

KRALJEVINA POD NALETOM PROMENA:
Članovi pokreta “20. februar” i kralj Muhamed
fotografije: Reuters

politički neprijatelj. Realnost je da je izborna mašinerija organizovana tako da se sačuva uloga kralja kao sudije i aktera u političkoj igri. Nijedna partija nema jasnu većinu u parlamentu tako da su svi skloni kompromisu i žele da na svojoj strani imaju moćne kraljeve savetnike.

Evropska ekonomska kriza i u Maroku uzima danak. Hiljade mladih Marokanaca koji su se odselili u Italiju i Španiju u potrazi za poslom sada se vraćaju kući. Država gubi priliv sredstava koji potiče od novčanih pošiljki koje su radnici migranti slali kući i traži druge izvore novca da bi finansirala velike projekte koje kralj inicira. U Kazablanki, kao i u Rabatu, u toku je izgradnja nove tramvajske linije. Obala između komercijalne luke i velike džamije koja je dobila ime po bivšem kralju Hasanu II, ogromno je gradilište. Kada budu završeni poslovni centri i luksuzni soliteri sa stano-
vima, Kazablanka će mnogo više ličiti na Dubai. Vlasnik zemljišta za ovaj i za mnoge druge projekte u oblasti nekretnina je Mahzen. To u suštini znači da je krajnji korisnik kraljevska

porodica i uzak krug porodica moćnih lokalnih vođa, kičme feudalne zemlje koja se brzo modernizuje.

HEROJ ULICE: “Seks, droga, skejt, rok.” Anonimna ruka ispisala je ovaj sažeti manifest na jednom od unutrašnjih zidova nekadašnje klanice u Kazablanki. To je ogroman prostor od pet hektara u radničkom kraju severno od centra grada, koji je danas skvot, prazan prostor gde lokalni rok bendovi dolaze da sviraju i gde mladi ljudi voze skejtbord ili vežbaju parkur, urbani sport koji su izmislili mladi Francu-
zi severnoafričkog porekla na periferiji Pariza.

Jedan od heroja lokalne rep scene El Haked, Razbesneli, u zatvoru je od 9. septembra. Optužen je za nasilje, ali svi znaju da je u zatvoru zbog tekstova pesama i njegove muzike. On izražava frustraciju čitave generacije mladih Marokanaca koji ne vide svetlu budućnost za sebe i koje ne privlači glas mujezina koji zove na molitvu. Oni se oblače, govore i žele da žive kao njihovi vršnjaci u Evropi i SAD: široka odeća, bejzbol kape, hip-hop muzika i

ulična kultura. Oni koji voze skejtbord u klanici ne učestvuju u demonstracijama koje organizuje pokret “20. februar”, pa ipak njihov način života provokativniji je od bilo kog slogana. U svakom slučaju, slike El Hakeda mnogi su nosili na demonstracijama. On postaje simbol onog što profesor Mudžib naziva “distanca između palate i ulice”.

Politička temperatura u Maroku još nije došla tačku ključanja i svakako da zbog problematične tranzicije u Egiptu, da ne pominjemo masakre u Siriji i rat u Libiji, rastuća srednja klasa podržava spor proces reformi koje kralj pokušava da sprovodi, uz otvorenu podršku svojih evropskih pokrovitelja, prvenstveno Francuske. Pokret “20. februar” na neki način tiho urušava Mahzen koji se ponaša mudro, i uz mešavinu lake i teške represije koja ne privlači pažnju zapadnih medija nekako uspeva da drži pokret na odstojanju.

Neke reforme se primenjuju, i izbori od 25. novembra su bili test za kralja koliko i za protestne pokrete. Niko nije postigao čistu pobjedu, i iako kralj ima kontrolu nad medijima i konsenzus šireg sloja stanovništva, vreme je na strani pokreta “20. februar”. Ako Tunis postane demokratska zemlja, ako Egipat ne padne u šake islamista, ako se Libija oporavi od rata, onda će, kažu, sve više Marokanaca videti da postoji alternativa sistemu za koji znaju od sticanja nezavisnosti. Uvereni su da će njihovo vreme doći, pre nego kasnije. I zato govore: “Nećemo odustati.”

◀ Enzo Mangini

(S engleskog prevela Aleksandra Đerić)

Bitke sa vetrenjačama

**Trzavice sa Briselom,
Vašingtonom i MMF-om.
Staljinističke metode u
medijima. Nacionalizacija
penzionih fondova, inflacija i
krckanje deviznih rezervi**

Za "Vreme" iz Budimpešte

JEDAN OD NAJGLEDANIJIH video-klipova u Mađarskoj je pesma grupe Kabare: *Kis ember, hat itt a vege* (Zbogom, mali čoveče, zbogom). Klip priželjkuje pad sa vlasti premijera Viktora Orbana i obilato koristi nemontirane i montirane slike predsednika vlade.

Burni događaji iz samo prethodnih nedelja pokazuju da se stvari u Mađarskoj otimaju kontroli i da komunikacija konzervativne vlade sve više gubi kontakt sa stvarnošću. Viktor Orban se tako, učestvujući na maratonskoj večeri na samitu EU 9. decembra posvećenoj spasavanju evrozone, tik pred zoru pridružio britanskom premijeru Dejvidu Kameronu u odlučnom odbijanju strožije fiskalne kontrole u EU. Nekoliko sati kasnije, međutim, Orban se predomislio – ili ga možda nisu najbolje razumeli – pa je umesto "ne" rekao "možda" i da mora prvo da pita parlament u kome njegova vlada ima dvotrećinsku većinu, koji glasa glatko, brzo i unisono, bilo da je reč o ustavu, medijskom zakonu ili novom školskom sistemu.

Potom je u mađarskom parlamentu izjavio da zapravo nikad nije rekao "ne", nego samo "možda", ali da se Mađarska svejedno neće složiti sa većom koordinacijom fiskalne i, ne daj bože, poreske politike, jer je to atak na suverenitet zemlje. Ratoborniji istup premijera postaje tek kasnije razumljiviji. Naime, tada se već znalo da su propali preliminarni pregovori sa Međunarodnim monetarnim fondom. Sam komesar EU za ekonomska i monetarna pitanja Oli Ren (MMF uvek pregovara sa članicama Unije u prisustvu ljudi iz Brisela) pozvao je delegaciju MMF-a da se pre vremena vrati neobavljena posla u središte EU. Razlog: na brzину pripremljen zakon o Mađarskoj narodnoj

banci, koja bi se "udružila" sa Državnom kontrolom javnih finansija. U tom zakonu krije se namera da se eliminiše predsednik Narodne banke, koji je jedan od poslednjih kadrova koje nije postavila nova vlast. Ren smatra da se time ozbiljno ugrožava nezavisnost centralne banke, a to nije po standardima EU. Reakcija vlade: ništa se nije dogodilo, normalno su razgovarali, pa su se MMF i EU vratili kućama, ta "ne možemo valjda očekivati da sačekaju božićne poklone u Budimpešti".

Još se nisu stišale strasti oko sve ozbiljnijih trzavica sa EU, a već se oglasio pomalo zabavljeni i Fidesovim ljudima popunjeni Ustavni sud. Poništio je Zakon o verskim zajednicama i proglasio neustavnim i delove restriktivnog Zakona o medijima, a štampane medije oslobodio njegovih okova. Delimično neustavnim je proglašen i zakon o krivičnom postupku, koji propisuje pritvor od 120 sati i mogućnost zabrane prisustva advokata u toku prva dva dana ispitivanja.

NACIONALIZACIJA PENZIJA: Iza burnih događaja i nacionalnog otpora nepostojećim neprijateljima stoje neumoljive ekonomske brojke. Da podsetimo: Orban je svoju drugu premijersku karijeru (prva je trajala od 1998. do 2002) počeo tako što je otputovao u Brisel kod Žozea Manuela Baroza, predsednika Evropske komisije, a Portugalac je glatko odbio njegov zahtev da se Mađarskoj dozvoli dvostruki budžetski deficit. Tog trenutka je "revolucija u glasačkim kabinama" prerasla u nacionalni oslobodilački rat. Tada su nastali govori koji pozivaju na otpor Briselu, kao nekad Beču i Moskvi. U međuvremenu, da bi kompenzovala odbijanje Baroza, vlada oduzima ogromnu većinu priliva sredstava od privatnih penzijskih fondova (da bi ovih dana potpuno nacionalizovala penzijsku štednju) i sa oko 3000 milijardi forinti (po sadašnjem kursu sve slabije forinte oko 10 milijardi evra) pokriva tekući budžet, pa tako deficit neće premašiti tri odsto. Ali šta će biti sa sledećom godinom?

Zato su tvorci mađarskog modela neortodokсне ekonomije (Orban i njegova desna ruka, ministar privrede Matolci) morali da se vrate MMF-u, za koji su pre godinu dana tvrdili da

im ne treba, da su dovoljno jaki da se finansiraju od tržišta. Obrazloženje je glasilo da njima MMF tobože treba samo kao zaštitna mreža, da bi se umirili finansijski spekulanti, koji su se, naravno, "udružili da bi srušili forintu, mađarsku ekonomiju i Viktora Orbana".

Ali zašto onda ponovo razlaz sa MMF-om? Postoji više teorija, a prema jednoj, rukovodiocima EU je već dosta Orbana, koji sa svojom dvotrećinskom parlamentarnom većinom ubrzanim tempom ruši mehanizme neophodne za normalno funkcionisanje demokratije. I nije samo EU nezadovoljna nego i SAD. Mađarski premijer mesecima nije imao vremena da primi američku ambasadorku (ono malo što je od nezavisne štampe ostalo počelo je da piše o nekakvom demaršu), a vladini komunikatori su izjavili da nije bilo demarša. Nisu prošla ni dva dana, a sa američke strane, mada veoma diskretno, ipak je procurelo da je bilo demarša u kojem Vašington izražava zabrinutost zbog stanja demokratije u Mađarskoj. Manje je diskretan bio – i to u tri navrata – američki državni podsekretar Tomas O. Melia, koji je izrazio duboku zabrinutost zbog delovanja Orbanove vlade.

Mađarski premijer mogao bi, po svemu sudeći, da zaigra na sve ili ništa, tj. da još više zateže situaciju. Ovome ide u prilog više izjava njegovih bliskih saradnika, koji se drže stare poslovice: ako si dužan banci 1000 dolara, to je tvoj problem. Ako, međutim, duguješ milion, onda je to već problem banke. Premijer je pre razlaza sa MMF-om rekao da je Fond u stvari "naša banka", s kojom ne moramo pregovarati. Orban je video da su vlade u Grčkoj i Italiji pale zbog krize i da su ih zamenile ekspertske vlade, a on, sa svojom dvotrećinskom mašinom za glasanje u parlamentu, neće dozvoliti da doživi sudbinu Papandreua i Berluskonija, pa i ni po cenu izolacije zemlje.

Po nekim analitičarima, Orban se neće ustručavati da za pokrivanje budžetskog deficita upotrebi i devizne rezerve zemlje, bar onaj deo koji se može koristiti. Zato mu je potrebno da neutrališe predsednika Narodne banke.

Spas se ne može očekivati od posustale privrede. Najnovijim budžetskim predlogom se već priznaje rast od samo pola odsto (stručnjaci

Viktora Orbana

foto: Reuters

kažu da je i ovo suviše optimistično) i kalkuliše se sa kursom forinte od 299 prema evru. Zbog enormnog poreza za banke i zbog spasavanja imućnijeg dela stanovništva od zaduživanja u švajcarskim francima (dug se može isplatiti u celosti po kursu od 180 forinti za franak, dok je stvarni kurs oko 250 – razliku plaćaju banke), nema kreditiranja u privredi. Neke banke se povlače, neke samo čekaju.

KONTROLA MEDIJA: U najmanju ruku problematičnu situaciju današnje Mađarske državni mediji (pod strogom kontrolom tela sastavljenih samo od predstavnika vladine koalicije) prezentiraju po ukusu vlade. Prema najnovijim analizama, u dnevnicima i glavnim političkim emisijama opozicija veoma retko dobija mesto i to u negativnom kontekstu. Nekadašnje redakcije Mađarske televizije, Duna televizije i Mađarskog radija spojene su u jednu redakciju pod strogom kontrolom Centra za vesti u sklopu Mađarske novinske agencije. To je kao da Tanjug priprema dnevnik za RTS i

RTV. Jedan od zamenika direktora tog centra je zadužen da pre svakog dnevnika pročitati i koriguje najave izveštaja i reportaža, a svaki dan treba da ima i jedna opštu poruku, po kojoj se treba ravnati. Recimo: za vreme usvajanja zakona o restituciji u Srbiji i nakon polemika sa Mađarskom o tom zakonu, obavezno je bilo uklopiti u svaki izveštaj, prilog, najavu o tom problemu rečenicu da su Srbi bestijalno ubijali Mađare na kraju II svetskog rata.

Ali, desio sa maler: u jednom dnevniku na obe državne televizije pojavio se izveštaj o konferenciji za novinare održanoj u odbranu lica koja su lišena slovačkog državljanstva, nakon što su primili mađarsko. Jedan od učesnika, Laslo Tekes (predstavnik Rumunije u Evropskom parlamentu) dao je intervju reporteru državne televizije. Drugi učesnik konferencije je bio Zoltan Lomnici, bivši predsednik Vrhovnog suda, inače politički potpuno neinteresantna osoba. Lomnici, koji stajao u pozadini dok je Tekes govorio u mikrofonski, nestao je sa slike, tj.

lik mu je zamućen metodom retuširanja koja je bila omiljena u Staljinovom Sovjetskom Savezu. Skandal je bio neizbežan: prvo su opomenuti dežurni urednik, reporter i montažer. Posle nekoliko dana, kada je nekolicina aktivista počela štrajk glađu pred zgradom državnih medija, smenjen je i direktor Centra vesti i jedan glavni urednik, koji je imenovan pre pola godine na tu funkciju i to dan nakon što se dokazalo da je falsifikovao izveštaj o poseti Danijela Kon-Bendita, najglasnijeg kritičara Viktora Orbana u Evropskom parlamentu. Štrajkači, međutim, ne posustaju i traže kaznu za ljude koji su stvorili atmosferu laži i straha, koji su sastavili liste nepoželjnih. Kako se Lomnici uopšte našao na toj listi, ostaje tajna.

Državni mediji imaju potpunu podršku izvršne vlasti. Njihova uloga sve je značajnija: da se želja pesme na početku teksta ne bi obistinila, oni moraju i dalje da stvaraju privid oslobodilačke borbe. Bez obzira na stvarnost. ◀

Gabor Stajnić

Dodite da frpuje

Fotografije: M. Milenković

Šta je geokešing, a šta planking? Kako su se virtualne igre preselile u stvarnost i ko ih i gde igra u Srbiji

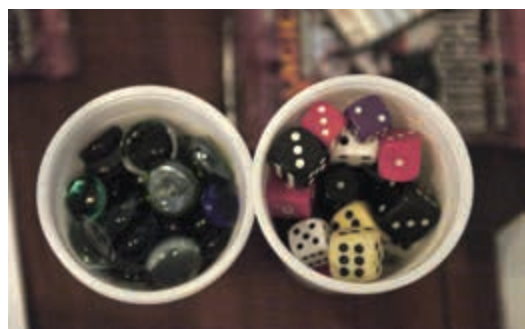
Družina korača drevnom šumom Dormija. Mesec je pun i tiho je. Odjednom se začu zavijanje vukova i u tom trenutku snop mesečeve svetlosti obasja crvenu metalnu kutiju na panju kraj staze kojom su prolazili. Sveštenik Amar prišao je kutiji, otvorio je i ugledao u njoj presavijen beli papir. Na papiru je crvenim slovima pisalo: "Bežite iz šume". Sveštenik je izgovorio mistične reči, jedino njemu razumljive. Rendžer Dankmar i polučovek Zigon izvadili su mačeve i pažljivo osluškivali svaki šum, a čarobnica Glordija protrljala je svoj čarobni štapić...

A u stvari, nas četvoro sedimo za malim stolom nadneseni nad mapom imaginarne šume. U jednom beogradskom klubu smo, gde se okupljaju ljubitelji različitih i, pomalo neobičnih, društvenih igara. Oko nas je još par stolova, na svakom karta i figurice. I naravno, vesela družina. Za malo većim stolom do nas, desetak srednjovečnih muškaraca luta opustošenim ruševinama grada koji su naselila zaražena čudovišta. Galame i rukama prave neobične pokrete. Svi smo u istoj prostoriji, ali u potpuno drugim svetovima. Frpujemo.

FANTAZIJSKO IGRANJE ULOGA: Ova vrsta društvene igre u kojoj igrači sede za stolom, nad kartom koja predstavlja izmišljeni svet i kreiraju likove i okruženja, naziva se Fantazijsko igranje uloga. Svaki igrač se uživljava u svoj lik i kroz interaktivnu priču deluje na pravac igre.

Igra počinje tako što pripovedač (*Dungeon Master* ili *Game Master*) osmisli svet i avanturu ili koristi već napisani scenario. Svakom igraču se dodeli određeni lik sa specifičnim osobinama. U avanturi u šumi Dormiji s početka ovog teksta, Sveštenik jedini razume jezik

mo zajedno

IGRE I IGRAČI:
Poprišta i rekviziti frpovanja

Planking

Foto: A. Andić

Neobična vrsta igre nastala u Australiji i ubrzo postala globalno popularna. Ima samo jedan kriterijum, a to je da budete originalni. Potrebno je da se slikate na najneobičnijem javnom mestu, ležeći kao "daska", licem okrenutim ka zemlji, a potom svoju sliku da okačite na sajtu planking.com. Poenta je biti što kreativniji, pronaći mesto na kom je pravi izazov slikati se u ležećoj pozi i imati što veći broj posmatrača prilikom "performansa". Na internetu se mogu naći slike ljudi koji izvode planking usred televizijske emisije, fudbalske utakmice, na šinama, pešačkom prelazu, ali i na svom venčanju.

šume, rendžer i polučovek umeju da ratuju, a čarobnica poseduje magiju. Svi su na istoj strani u borbi protiv "zla". Tokom avanture međusobno razgovaraju i odlučuju u kom će se smeru priča odvijati. Stiču tzv. iskustvene poene (ekspi), pomoću kojih postaju moćniji. Kad se ekipa oko nečega dvoumi ili ne zna šta da radi, baca se posebna kockica koja rešava situaciju i pomaže igračima. Pripovedač ima zadatak da usmerava igrače ka konačnom cilju, a na njima je da osmisle kako će ga ostvariti. *Dungeon Master* i igrači imaju papir na kom zapisuju svoje osobine, aktivnosti i napredovanje.

Pisana pravila objašnjavaju principe na kojima je zasnovana avantura, šta je potrebno za stvaranje likova, koje veštine treba da imaju, kako se odvija borba i međusobna komunikacija. Ipak, na *Dungeon Masteru* je da odluči da li će svoju priču razvijati u skladu sa pravilima ili će ih menjati u zavisnosti od konkretne situacije kako bi pomogao svojim saigračima.

Prvi komercijalni FRP, *Dungeons and Dragons* (*Tamnice i zmajevi*), inspirisan starijim ratnim igrama, nastao je sedamdesetih godina i predstavlja početak modernih

fantazijskih igara koje se igraju u stvarnosti. Uz samu igricu razvijala se i industrija zasnovana na njima, kao i sistemi, to jest fantazijska okruženja. Jedna zaokružena priča zove se kampanja, sastoji se od avantura, a avantura je podeljena na sesije. Trajanje zavisi od igrača, a jedna sesija trajala je – navodno – čak trideset šest sati.

IZMIŠLJENI GRAD: Klub Sigil jedno je od mesta u Beogradu gde se sakupljaju ljubitelji različitih hobija i društvenih igara, a tu se može kupiti i potrebna oprema za igranje – od minijaturnih figura ratnika do velikih ►

“enciklopedija”, knjiga sa pravilima i opisima “svetova”. Klub je dobio naziv po gradu iz izmišljenog nadsveta, u kom se povezuju svi pojedinačni imaginarni svetovi. U Beogradu postoje još četiri kluba – Hobby Store, C22, Crni Zmaj, Dragon, i pet prodavnica opreme za ovu vrstu društvenih igara. Prema rečima Marka Lukača, studenta elektrotehnike i jednog od zaposlenih, klub posećuju ljudi svih uzrasta i profesija, a dnevno svrati njih dvade-

napravi FRP čija je radnja smeštena u srednjovekovnoj Srbiji (takozvani SRP), ali projekat nije zaživeo.

GEOKEŠING: Međutim, Srbija se pokazala kao odgovarajući prostor za jednu drugu igru, koja se, kao i FRP, igra uživo i zahteva maštu – geokešing. Geokešing predstavlja savremenu verziju potrage za blagom, samo što poenta nije u blagu, već u potrazi, i što se ne odvija za stolom u igraonici, već na otvorenom. Na-

Jelena Popović, koja je počela da “traga” pre pola godine.

U potragu možete krenuti kad napravite svoj (besplatan) nalog na sajtu *geocaching.com* i obezbedite gps uređaj, koji danas imaju skoro svi mobilni telefoni. Opis keša i koordinate su dati na sajtu, a igru započinjete upisivanjem datih koordinata u gps uređaj. Na taj način locirate mesto na kom se nalazi keš, ali to nije dovoljno da ga pronađete. Obično su vešto sakriveni kako bi vas naterali da pokažete svoju snalažljivost, maštovitost i upornost. Ako je keš sakriven blizu nekog spomenika, muzeja i slično, ukratko je opisan i značaj tog mesta. Poenta je da potraga bude što živopisnija, da prođete kroz lepe predele, vidite znamenitosti i doživite pravu avanturu. “Na ovaj način imaš priliku da u inostranstvu vidiš neke znamenitosti koje ne postoje u brošurama, osetiš duh mesta i upoznaš neke nove ljude. Pošto se traga pomoću gps uređaja, lako se prepoznamo jer svi držimo telefone i gledamo u njih kad smo u blizini keša. Neviđeno interesantan doživljaj je susret sa nekim ko traži nešto sakriveno od ostatka sveta, a kad nađete keš, stvarno se osećate kao da ste našli blago”, dodaje Jelena.

Kad nađete sakriveni keš, potrebno je da upišete svoje ime i datum na papir koji se tamo nalazi. Predmet koji pronađete u kešu možete uzeti, a u njemu ostaviti nešto iste ili slične vrednosti.

Potrudite se da keš vratite na isto mesto na kom ste ga našli, kako biste olakšali potragu drugim igračima. Kad dođete kući, na internetu opišite svoju avanturu i podelite iskustvo sa drugim igračima.

Najinteresantniji keš koji je Jelena pronašla je poznat kao “travel bug”. To je mala kutija koja ne sadrži nikakav predmet, a kad je geokešer pronađe, nosi je u svoj grad ili gde se uputio, ostavlja ga na određeno mesto i tako postupa svaki sledeći pronalazač, jer je poenta da se keš nađe u što više zemalja.

U Srbiji ima oko 110 sakrivenih geokeševa, dok ih u svetu ima preko 1.532.000, na svih sedam kontinenata, uključujući i Antarktik.

Granice se pomeraju u svemu, tako i u načinu na koji se igramo. Uspeli smo da prenesemo likove iz kompjuterskih igrica u naš svet i postanemo jedni od njih.

Durđica Bogosavljević

SVET VILA, ČAROBNJAKA I ZMAJEVA: Klub Sigl

setak. Lepota druženja u ovom klubu ogleda se u razgovorima koji se ne tiču tema koje se tiču svih – ne govori se o politici, religiji i ostalim frustrirajućim stvarima. Svako ko dođe u klub bira svoj svet, temu i život, a igre i druženje nisu takmičarskog karaktera. Jedan od redovnih posetilaca kluba, Danko Petrović, počeo je da igra FRP pre deset godina, kada je dobio internet. Na početku je igrao samo onlajn, dok nije počeo ozbiljno da se zanima za igru. Ubrzo je kupio *Dungeon Master vodič*, okupio družinu i zaigrao u stvarnosti.

“Pravo je zadovoljstvo naći ljude koji vole da se igraju jer je osećaj kao da zajedno radimo na snimanju filma. Lepše je igrati sa poznanicima, svi smo opušteniji i u toku igre se šalimo jedni na račun drugih”, objasnio je Danko.

On se seća da je postojao pokušaj da se

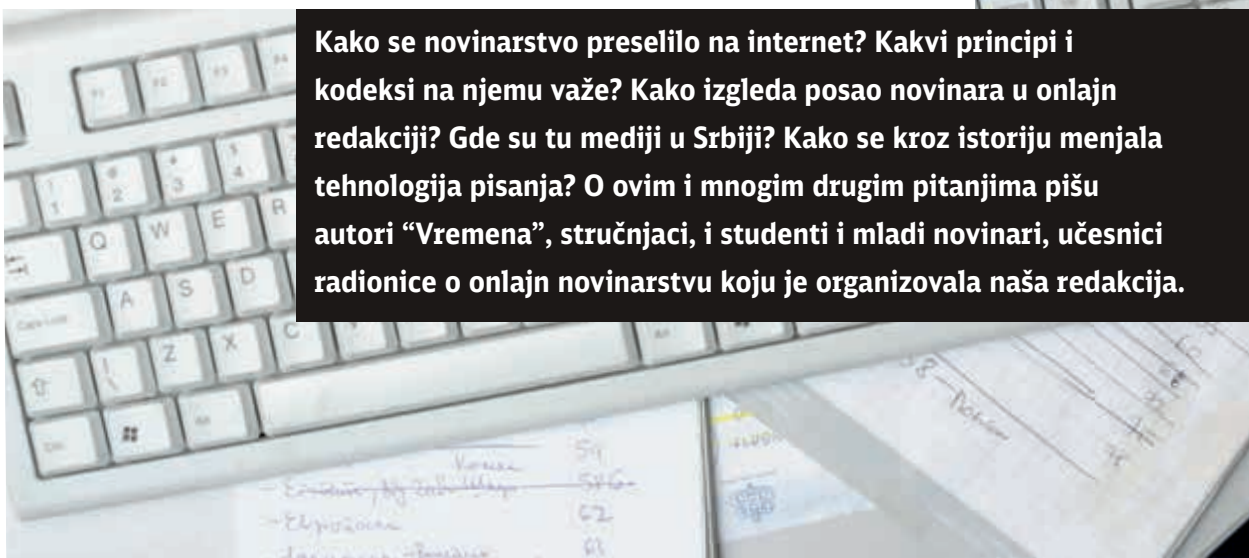
ziv se sastoji od reči *geo*, što znači da je igra globalnog karaktera i da se odnosi na prirodu. Keš je kutija sakrivena na nekom mestu u gradu ili prirodi, i u kojoj se nalaze papir i olovka i neki predmet koji predstavlja “blago” – privezak, knjiga, bižuterija... Zabranjeno je staviti opasne i ilegalne stvari, kao što su pornografija, oružje i slično. Takođe nije poželjno ostavljati hranu u keš, jer se može pokvariti dok ga sledeći tragač nađe, a ako je keš smešten u šumi, životinja može namirisati hranu i tako uništiti keš.

Geokešing je postao popularan kod nas s pojavom mobilnih telefona, sa android operativnim sistemom. “Gledala sam razne aplikacije za android i među najtraženijim se pojavila ta za geokešing. Instalirala sam je, malo ‘proguglala’, učinilo mi se interesantnim, bilo je lepo vreme i krenula sam da se igram”, objašnjava

: Selidba na mrežu

Kako se novinarstvo preselilo na internet? Kakvi principi i kodeksi na njemu važe? Kako izgleda posao novinara u onlajn redakciji? Gde su tu mediji u Srbiji? Kako se kroz istoriju menjala tehnologija pisanja? O ovim i mnogim drugim pitanjima pišu autori "Vremena", stručnjaci, i studenti i mladi novinari, učesnici radionice o onlajn novinarstvu koju je organizovala naša redakcija.

Mediji na internetu

Lov u divljini

Budući da su mu informacije pristupačne na milisekundu, moderni novinar brže misli od svog preinternetskog kolege, produktivniji je, bolje povezuje. Jedino što može da ga iščupa iz jame redakcijskih internet smena je sposobnost da analizira i piše blogove-komentare. Jer to je danas najskuplja novinarska roba, ono što neku internet adresu čini posećenijom od druge, kada već svi vrte iste vesti

Za nekoga ko se novinarstvu učio na pisačkoj mašini, onlajn novinarstvo je vrlo neobična situacija. U *ono* vreme, znao se red. Tekstovi su se pisali do određenog roka, a započinjali tek nešto malo pre toga. Urednički nervi testirali su se do krajnjih granica, pa i malo kasnije. I sve se to posle zalivalo u kafani. Nije da su svi uživali u tome, ali takav je bio red.

Onoga ko vam je bio potreban zvali ste u kancelariju ili na kuću, što se nije smatralo neprirođenim. Arhiva je bila u Narodnoj biblioteci, Politici i Borbi, ali retko ko se tamo upućivao, istraživanje ličnosti rađeno je po sećanju. Zaduženi novinar bi obilazio kolege po redakciji da se raspita, možda prekopavao po starim brojevima. Video-rekorderi bili su retkost, a niko na njih ionako nije snimao informativne emisije, žali bože kasete.

Toliko o postovanju, blogovanju, guglovanju i jutjubu od pre dvadeset godina. Kafana je za novinare bila fejsbuk, tamo su se saznavali statusi, ko s kim, ko protiv koga, sklapala i rasklapala prijateljstva. Baš kao i danas, neki su prihvatili svakoga, neki su birali s kim će da se druže. Dobacivanje između stolova smatralo se tvitovanjem, a obično je bilo nekog da prati "tviteraše" i retvituje tamo gde treba.

Ljudi su putovali brže od vesti, a pare su se držale "na knjižici".

Pa ipak, novine su izlazile i tada, snimale su se televizijske emisije, radio je radio. Neko će reći da je bilo bolje, časnije i moralnije nego danas, ali ja u to (najiskrenije!) ne verujem. Ne

bih rekao da se kvalitet novinarstva meri jačim udarcem metalnog slova po papiru, mada je to što smo nekada radili mnogo sporije uticalo da pravimo manje grešaka. Što ne znači da nisu znale da budu strašne, pogotovo što bi se za svaku saznalo. Za razliku od danas, kada su novinarske greške svakodnevnice i praktično nebitne, čak i kada su krupne.

Onlajn novinarstvo u Srbiji postoji kraće nego mediji na internetu. Najpre su novine napravile svoje, kako se to tad zvalo, *internet prezentacije* prenoseći na njih ono što se inače štampalo u broju. Elektronski mediji, sa izuzetkom B92, bili su još sporiji i na njihovim sajtovima jedva da je bilo šta da se pročita. Internet novinarstvo ozbiljnije je ušlo u igru tek nakon 2000, čak bih se usudio da kažem u poslednjih šest do sedam godina. Kada su ljudi po prvi put počeli da citiraju nešto što su pročitali na nečijem blogu. I kada su se pojavili oni koji pišu samo za internet.

Ako bih danas kvalifikovao novinarski posao, ali ne po kvalitetu, već po društvenom značaju ili statusu, onlajn novinarstvo našlo bi se odmah iza televizijskog, a svakako ispred radija i novina. Uostalom, istraživanja pokazuju da je jedino televizija ispred interneta kao medija preko kojeg se dolazi do vesti, dok je kod onih mlađih od 35 internet već ubedljivo prvi.

Pa ipak, mi i dalje nemamo zvezde internet novinarstva niti dobro plaćene autore, makar i blogere. Niti postoji internet portal koji bi mogao da preotme ozbiljnog novinara nekom

klasičnom mediju, nudeći mu bolje uslove.

Internet redakcije, tamo gde ih ima i gde prenos sadržaja ne obavlja tek webmaster honorarac, sastavljene su mahom od mladih novinara, na početku karijere, kojima je to prilika da uđu u makar kakvu novinarsku ekipu i ispočetka su posao spremni da obavljaju volonterski. Što je dobar pristup, gotovo američki, jedino što ne valja je što rad u internet redakciji, barem kako je to sada, uglavnom ostaje na tom nivou, ne razvija se dalje. Napredak podrazumeva pomeranje na televiziju ili štampano izdanje i to govori da vlasnici medija u Srbiji i dalje nisu odmakli od poimanja medija sa kraja osamdesetih. Internet je za većinu drugorazredan medij, iako mu priznaju perspektivu i vole da se pohvale posećenošću svog sajta kada treba pričati o tiražima. Ali, niko nije spreman da svoje najbolje ljude premesti u internet redakciju.

Zbog toga je bavljenje onlajn novinarstvom na mnogi način u Srbiji i dalje nedovršeno.

Prva razlika koju ćete primetiti kod ovdašnjeg internet novinara u odnosu na njegovog kolegu od pre dve decenije jeste ta što je prilično nepokretan. Onoga trenutka kada sedne za računar, prikačen na mrežu, sa mobilnim telefonom pri ruci i još ako je nepušač, on nema potrebe da ustane nijednom tokom cele smene (u onlajn redakcijama radi se u smenama, još jedna razlika u odnosu na vreme kada se radilo dok se *posao* ne završi). A takav rad se nikako ne uklapa u stereotip novinara u zgužvanom mantilu, sa deformisanim šeširom koji s blokčetom u ruci

Foto: sxc.hu

juri od događaja do događaja overavajući sve usputne šankove, kako su nam sugerisali hollywoodski filmovi, zbog kojih su se mnogi zaljubili u ovu profesiju.

Današnji onlajn novinar sve ima pri ruci, događaju ne prisustvuje lično već ga u boljem slučaju posmatra lajv strimom. Umesto da bude autor informacije, on je pre svega njen broker, uglavnom ne zna da je proizvede, ali ume da je plasira. Što je potpuno suprotno od kolege od pre dvadeset godina koji sa distribuiranjem informacije nije imao nikakve veze niti je na to imao uticaja. On je informaciju pronalazio i nosio do uredničkog stola. Danas ona sa tog stola kreće, a zadatak novinara je da je prirede i puste na sve otvore: portal, Fejsbuk, Twitter...

Mladi onlajn novinar izuzetno je vešt u pronalaženju odgovora, ali ne i u postavljanju pitanja. Njegov posao svodi se na određivanje ključnih reči, koje ga dovode do odgovora koji već negde (mora da) postoji. Jer je za onlajn novinara stvarno samo ono što se nalazi na internetu. Budući da su mu informacije pristupačne na milisekundu, moderni novinar brže misli od svog preinternetskog kolege, produktivniji je, bolje povezuje. Jedino što može da ga iščupa iz jame redakcijskih internet smena jeste sposobnost da analizira i piše blogove-komentare. Jer to je danas najskuplja novinarska roba, ono što neku internet adresu čini posećenijom od druge, kada već svi vrte iste vesti.

Iskusan onlajn novinar ume da razlikuje pravu od lažne informacije na internetu, zna gde

se i kako proverava i kome se sme verovati. Ako naiđe na neverovatnu vest, neće poleteti da je prenese već će najpre posumnjati na hakovanje budući da se sa tim svakodnevno sreće. Teško ga je impresionirati u tehničkom smislu.

Starovremeski novinar, s druge strane, sklon je da poveruje svemu što vidi na ekranu jer je naviknut da mu odatle dolaze samo tačne informacije. Uloge se, naravno, obrnu kada se nađu u realnom svetu u kome onlajn novinar ne prepoznaje zamke i trikove od krvi i mesa. No, ta faza kratko traje, sposoban (onajln) novinar brzo nauči da *lovi u divljini*, dok oni nesposobni to ne nauče nikada, bilo u njihovo vreme interneta ili ne.

Onaj ko namerava da se novinarstvom bavi narednih deset godina, moraće da se nauči internet novinarstvu. To znači da ovlada pretraživačima i društvenim mrežama, kao izvorima, ali i kao sredstvima za objavljivanje. I da nauči kako se odgovara na ključnih pet novinarskih pitanja kada se tekst piše za kompjuterski ekran. Jer, na ta pitanja svakako mora da se odgovori, samo što odgovori ne moraju biti na istoj strani, mogu biti i međusobno linkovani. Novinari koji to ne razumeju ponašaju se kao teniseri koji su odbijali da sa drvenih pređu na reket od veštačkih materijala. Nijedan nije pretekao, a tenis nam je nikad bolji!

Internet novinarstvo ne poznaje rokove, rok teče u svakom trenutku i kada god da objavite možete reći i da je na vreme i da je kasno. Urednici se danas nerviraju ako je konkurencija

objavila brže ili ako ima informaciju više, a za kafanu više nema vremena jer istog trenutka kada završite tekst, počinje odbrojanje za novi. Publiku smo razmazili, svaki put kada kliknu na naš sajt očekuju da saznaju nešto novo, iako za takav luksuz uglavnom nisu spremni da plate.

Ipak, kao najveću razliku vidim neograničenost prostora, ne u smislu širenja, već naprotiv, sužavanja.

U vreme kada su se novine merile tabacima bilo je neophodno popuniti svaku stranu. To znači da ste morali da objavljujete i tekstove koji nisu baš zadovoljavali kriterijume postavljene uređivačkom politikom. Jednom kada se u to upustite, nivo medija neumitno opada.

Na internet portalu nema takvih briga, možete objavljivati samo ono što vam se sviđa bez pritiska da se popune strane. Tekstovi mogu biti proizvoljne dužine, što znači da ih završavate kada više nemate šta da dodate i nema potrebe da ih "pumpate" samo da biste pokrili prazan prostor za koji nemate odgovarajuću sliku. Kada ima dobrih tekstova, portal se širi, kada nema, skuplja se. Dobar primer za to je Njuz.net koji ne mora da objavljuje ono što smatra nedovoljno duhovitim kao što je to, recimo, morao da radi "Jež".

Uz svu silu podataka koji su nam na dohvat ruke, praktično na klik od naših očiju, slika novinara kao *univerzalne neznalice* prestaje da postoji. Takođe, vesti danas mogu da se šire bez novinara, *građanskim putem*, masovno, stvarajući iluziju da nam novinarstvo više nije potrebno, odnosno da je svako novinar kada god poželi to da bude.

Zbog toga se novinarstvo u budućnosti, a u priličnoj meri i danas je tako, neće baviti proizvodnjom vesti koliko stavljanjem vesti u neki kontekst, određivanjem šta je vest, a šta nije, pre tumačenjem nego obaveštavanjem.

Jer ako su nam podjednako dostupne informacije o onome što se dešava u našem komšiluku, na Novom Zelandu, u Kanadi ili Libiji, potreban nam je neko ko će nam objasniti zašto su nam događaji u Libiji u ovome trenutku najbitniji.

Dakle, šta je to internet novinarstvo danas, ja stvarno ne znam, ali sam spreman da učim.

Zoran Stanojević

Uputstvo za upotrebu interneta

Autostoperski vodič kroz onlajn redakciju

Dakle, uloga novinara u onlajn novinarstvu nije samo da isporuče vest poput rakete “ispali i zaboravi”, već je neophodno konstantno osluškivati reakciju publike koju internet po svojoj prirodi omogućava gotovo trenutno – bilo u vidu komentara na vest, kontakta ostvarenog putem mejla objavljenog na veb-stranici, ili putem komentara na Fejsbuku ili odgovora na Tviteru

NOVE GENERACIJE NOVINARA moraće da se prilagode potrebama novog novinarstva, po mogućstvu pre pronalaženja posla, pošto će im biti teško da ga uopšte nađu bez toga.

U poređenju sa drugim medijima, vesti na internetu su brže, svestranije, trajnije, a imaju i osobinu da rastu paralelno sa događajem koji se odvija. Jer, novinska vest je “mrtva”, tj. nepromenljiva od samog trenutka štampanja, dok radijska i televizijska vest traju tek nekoliko trenutaka. Internet vest traje i automatski, po isteku “važenja”, prerasta u arhivu.

Karakteristika vesti na internetu je i to što one na neki način sublimiraju sve ostale medije na jednom mestu. Po strukturi formiranja vesti, vest na internetu ponajpre podseća na klasičnu pisanu vest – obrnuta piramida koja počinje privlačnim naslovom (koji mora da bude dovoljno kratak, informativan, ali nas, ukoliko je na stranici istaknut sam i bez lida, mora navesti da na vest kliknemo – dakle, ne sme biti dovoljan sam za sebe), lid koji bi trebalo da čitaocu uz naslov omogući celu osnovnu informaciju i poštediti ga daljeg čitanja, te

dalje širenje vesti dodatnim informacijama i “backgroundom”.

Valja imati na umu i činjenicu da je sklonost prema čitanju sve manja, mahom zbog sve većeg nedostatka vremena usled brzine današnjeg života, te da se zbog toga treba odupreti porivu da u vest stavimo “sve što imamo”, jer internet tehnički to dozvoljava. Ako to uradimo, možemo biti sigurni da će vrlo malo čitalaca stići do kraja vesti.

U skladu s tom nevelikom strašću prema čitanju, neophodno je da svaka vest ima i fotografiju, ili bar ilustraciju, a po mogućstvu posetiocima valja ponuditi i audio i video zapis (rađene po principima radijskog ili televizijskog novinarstva). Iako su same galerije na sajtovima često mnogo slabije posećene nego što bi se po njihovom kvalitetu moglo očekivati, čitaoci očekuju da ne nalete samo na tekst kada uđu u vest.

Linkovi

Dalje, potrebno je da vest sadrži i korisne linkove koji čitaocima omogućavaju da se

dodatno informišu o određenoj temi, kao i naslove povezanih vesti (ili tagove) ukoliko čitaoci dalje žele da šire znanje. Time omogućavate posetiocima da se bez muke kreću po vašem sajtu i pronalaze dodatne informacije o određenim temama, jer uvek treba imati na umu da novinar ne piše vest samom sebi, već i nekome ko možda ne gleda vesti svaki dan i ko možda ne zna šta je juče ili pre nedelju dana bila glavna vest na svim medijima.

Na ovom mestu treba pomenuti i politiku postavljanja eksternih linkova. Naime, pravila ponašanja s tim u vezi su podeljena i kod najuglednijih medija. Neki bez problema postavljaju eksterne linkove (pogotovo u vestima u kojima se kao izvor koristi drugi medij), dok druge ozbiljne i ugledne kuće uredno citiraju izvor, ali ipak ne daju mogućnost svojim čitaocima da jednim klikom na postavljeni lik “pobegnu” od njih i možda ostanu tamo gde ste ih “poslali”.

U svakom slučaju, minimum pristojnosti i uslužnosti nalaže postavljanje “korisnih” eksternih i nekomercijalnih linkova.

Dvosmerna komunikacija

Za razliku od svih klasičnih medija, osobenost interneta je dvosmerna komunikacija. Dakle, uloga novinara u onlajn novinarstvu nije samo da isporuče vest poput rakete “ispali i zaboravi”, već je neophodno konstantno osluškivati reakciju publike koju internet po svojoj prirodi omogućava gotovo trenutno – bilo u vidu komentara na vest, kontakta ostvarenog putem mejla objavljenog na veb-stranici, ili putem komentara na Fejsbuku ili odgovora na Tviteru.

Ta dvosmernost ima svoje dobre i loše strane. Dobra strana zalazi u sferu građanskog novinarstva. Dakle, može vam se dogoditi da čitaoci imaju dodatne informacije o vesti koju objavljujete. Naravno, tim novim informacijama novinar ne sme pristupiti neselektivno i nekritički, već ih mora tretirati kao i svaki drugi u početku neproveren izvor.

Loša strana te dvosmernosti, dodatno usavršene brzim razvojem socijalnih medija, jeste da se greške skupo plaćaju. Tokom ranijih godina, portali su sebi mogli da dozvole da primete sopstvenu grešku čak i nakon 15 ili 20 minuta od objavljivanja, da je povuku ili isprave i da cela ta akcija prođe bez prevelike štete.

Danas, zahvaljujući razvijenosti društvenih mreža, svaka ozbiljna greška biva uhvaćena trenutno, posle samo nekoliko sekundi “života”, i raširena po Fejsbuku i Tviteru samo nekoliko trenutaka kasnije. Redakcijama ili grešnom novinaru u takvim situacijama ne вреди

Opšte preporuke mladim novinarima

Pronalazite načine da napredujete i usavršavate svoje znanje sami – nemojte čekati da vas na to tera fakultet ili redakcija sutra.

Koristite prirodnu prednost koju mlada generacija ima u odnosu na starije po pitanju sposobnosti da se prihvate nove tehnologije i platforme.

Znanje koje vam je potrebno široko je dostupno, uložite vreme da ga pronađete i usvojite.

Veštine novinarskog zanata počete ubrzano da usvajate čim počnete da radite ili volontirate u nekoj redakciji; veštinu snalaženja na internetu morate naučiti sami.

Nemojte se ustručavati da postavljate pitanja i potpitanja starijim kolegama i urednicima.

Od kolega koje idu na teren tražite da vas vode sa sobom.

Ukoliko ne možete preko fakulteta ili škole da pronađete redakciju u kojoj biste na početku volontirali, nemojte se libiti da sami zakucate na vrata redakcija i urednika i zatražite da vas prime na praksu – preduzimljivost i samostalnost se u ovom poslu cene.

mного da vest prepravi ili povuče, jer politika “pravimo se blesavi” postaje apsolutno besmislena.

U tim situacijama, ako je greška bila takva da je čitaocima zanimljivo da je šeruju i retvituju, ostaje samo da se greška ispravi i javno prizna i da se eventualno oprezno našali na sopstveni račun.

Nove generacije novinara

Budući da su odrastale uz internet, od novih generacija novinara (koje su nedavno završile studije ili još studiraju) očekuje se apsolutno suvereno snalaženje na internetu. Snalaženje po sajtovima velikih globalnih medijskih kuća, upotreba internet pretraživača, RSS

feeda, primena osnovnih tehnika pomoću kojih se može prepoznati eventualni lažni sajt ili lažna vest, svakako su osobine koje će svaki ozbiljan poslodavac tražiti od mladog novinara koji aplicira za posao.

Uz to, kvalitetan veb-novinar trebalo bi da zna makar osnove montiranja TV i audio klipova, te da se dobro snalazi po servisima kao što su YouTube ili Flickr.

Ubrzani razvoj društvenih mreža, koji je specifično jak u našoj zemlji, pred mlade novinare postavlja još jedan preduslov – oni moraju iskoristiti dokazanu sve slabiju sposobnost svojih starijih kolega da lako prihvataju tehnološke novitete. Mladi novinari moraju biti prisutni na društvenim mrežama, moraju održavati

svoje profile u životu, učestvovati u rasprava-ma, komunicirati sa poznatima i nepoznatima, i moraju razumeti kako društvene mreže funkcionišu, makar one dve glavne – veoma rasprostranjeni Fejsbuk i mnogo slabiji Tviter, koji međutim za novinare ima posebni značaj.

Društvene mreže

Pored toga što služe za širenje kruga poznanika (što je u novinarstvu preduslov uspeha) i što predstavljaju zahvalnu platformu za širenje vesti koje sami stvaramo, Fejsbuk i Tviter sve više postaju i mesta prikupljanja korisnih informacija.

Samo ponašanje na Fejsbuku i Tviteru nije još uvek lišeno svih dilema i mediji i dalje pokušavaju da nađu modus vivendi svog delovanja na društvenim mrežama. Tako, pre nekoliko nedelja, pojavila se vest da je jedna od vodećih globalnih novinskih agencija ograničila svojim izveštačima sa terena korišćenje društvene mreže Tviter, tj. naložila im je da prikupljene vesti i informacije prvo dostavljaju matičnoj redakciji, pa ih tek onda tvituju. Iako neretko redakcije same upućuju svoje čitaoce da prate Tviter naloge izveštača koji se javljaju sa terena i tvituju poslednje informacije, razlog za ovakav potez ove ugledne agencije nije lišen logike – informacija puštena na Tviter ne može se naplatiti i praktično se daje na poklon svima koji vas preko te društvene mreže prate,

uključujući i konkurentske medijske kuće.

Novinske i RTV kuće i njihovi portali

Jedna od specifičnosti domaćeg tržišta onlajn medija je da među najjačim internet-sajtovima ima tek nekoliko autentinih internet portala. Dva prva mesta zauzima jedan veb-sajt dnevnih novina ("Blic") i veb-sajt jedne RTV kuće (B92).

U susednoj Hrvatskoj, na primer, tržištem internet-medija dominiraju portali koji postoje samo na internetu.

To na neki način usmerava i kretanje veb-novinarstva kod nas, a možda ga čak i na neki način usporava. Naime, dnevne novine kod nas i dalje su, pored televizije, dominantan način informisanja stanovništva, i to će verovatno ostati sve dok nove generacije, po prirodnim zakonima, ne postanu većinski deo stanovništva.

U situaciji u kojoj većina prihoda dolazi od prodaje štampanih izdanja na kioscima, ili od prodaje oglasa u tim izdanjima (ili reklamnih minuta na radiju i televiziji), medijske kuće koje izdaju novine razumljivo imaju interes da pokušaju da zaštite sopstvena štampana izdanja, pre svega od samih sebe.

Prilično je izvesno da ukoliko imate jak i veoma posećen veb-sajt, opada interesovanje vaše publike da izlazi na ulicu, odlazi do trafike i za nekakav novac, ma koliko on sitan bio, kupuje štampano izdanje novina koje se već

kao besplatne nalaze na internetu, kod kuće u udobnoj sobi.

Mnogi internet-sajtovi novina i štampanih magazina zbog toga tekstove iz svog štampanog izdanja ili selektivno objavljuju na svojim sajtovima ili pak u skraćenom obliku, pozivajući time publiku da, ukoliko želi ostatak, kupi novine.

Koliko mi je poznato, do sada nije objavljeno istraživanje o tome koliko je ovakva taktika uspešna. Ono što znam je da će se ljudi iz mog okruženja vrlo teško naterati da zbog napomene "Opširnije u štampanom izdanju" krenu u potragu za novinama. Mnogo češće, ako naiđu na takvu rečenicu na internetu, jednostavno će otići dalje, tj. preći na druge vesti ili možda druge sajtove.

Srećno rešenje u tom "sukobu" medija različitih epoha ne postoji. Vreme svakako radi u korist interneta i onlajn-izdanja i štampani mediji na duže staze nemaju previše šanse.

No, ovde treba naglasiti da bi, po prvobitnim procenama iz vremena kada su se pojavili prvi internet-mediji, danas već uveliko trebalo da živimo u svetu u kome postoji problem šta staviti u kavez ispod kanarinca, pošto novine već uveliko ne postoje. Svedoci smo da to nije slučaj, ne samo na ovim prostorima koji kaskaju za svetskim trendovima, kupovnoj moći i kompjuterskoj pismenosti, nego ni u najrazvijenijim *Hi-Tech* društvima, a prilično je izvesno da print neće odumreti ni u narednih nekoliko godina.

S druge strane, problem sa kojim se na polju "građenja sopstvene konkurencije" suočavaju sajtovi TV kuća ipak je donekle manji. RTV kuće samo donekle ugrožavaju gledanost svojih udarnih emisija time što se one, mahom mogu i naknadno videti ili čuti na samom sajtu, u trenutku i na način na koji to gledalac/slušalac želi. Glavni razlog za to bi mogao da bude aktuelnost – efekti emitovanja emisija preko radija i televizije najjači su neposredno nakon emitovanja i ne dozvoljavaju preveliko odlaganje, ukoliko želite da ostanete "u trendu", tj. dobro informisani.

Veljko Popović

(Autor je urednik društvenih mreža na MONDO portalu, bivši zamenik glavnog urednika onlajn izdanja Ringiera (zadužen za blic.rs) i dugogodišnji urednik info-sajta B92)

Tehnološka istorija novina

Poslednje vesti iz Pompeja

Kako se sa tehnološkom podlogom na kojoj je ispisana, od kamenog zida do elektronskog papira, menjala ideja o vestima

GLAD. PAR. XX | M. TVLLI. PVGN. POM. PR. NON. NOVEMBRES. | VII.IDVS NOV. Mada je danas teško čitljiv čak i za dobre poznavaoce latinskog jezika, ovaj antički natpis na zidu obavestavao je svakog uzgrednog prolaznika u rimskom gradu Pompejima da će se dvadeset parova gladijatora koji pripadaju Markusu Tulijusu boriti u Pompejima od 4. do 7. novembra.

Ova zidna vest je jedna od više stotina sačuvanih poruka i grafita koji su u ovom gradu dva milenijuma bili zatrpani u vezuvski pepeo,

poruka kakvim su inače bili iškrabani svi rimski gradovi i koje mogu predstavljati jednu od preteča savremenih medija. Stari Rimljani su po zidovima mogli da pročitaju svakojače novosti i oglase, ali su zapravo, mnogo češće, sa njih čitali sasvim lične poruke.

Naime, vest kojom je Tulijeva škola gladijatora na zidu objavila najavu svoje predstave izmešana je i sa mnoštvom lascivnih poruka, ljubavnih stihova, samosažaljivih izjava i mudrolija kakve su Rimljani ostavljali po zidovima.

Pompejski grafiti uverljivo svedoče o skučenosti informativnog prostora kojim je vladao jedan Rimljanin i uopšte čovek antike. Lokalne netrpeljivosti i emocije imaju primat nad vestima iz Imperije.

No, to ne znači da za njima nema potrebe – informacije se u to doba bar za više, aristokratske slojeve prenose na pergamentu i papirusu, dok je inskripcija u kamenu ili na zidu samo jedan od načina. Uz to, potreba za medijumom koji bi prenosio novosti znatno je starija

od zenita rimske civilizacije. Najstariji pronađeni pisani grafiti javljaju se par vekova ranije, u grčkom gradu Efesu, i predstavljaju oglašavanje za prostitutke. Bazično, najstariji takav zidni zapis star je čak 30.000 godina, nastaje još u praistoriji i predstavlja izveštaj o uspešnom lovu pećinskih ljudi.

GUTENBERGOVE MATRICE: No, pravi počeci novinarskog izveštavanja morali su ipak da sačekaju da se pojavi štampa. Ona je, prostom mogućnošću da se lako, jeftino i brzo napravi veliki broj kopija informacije, revolucionarno izmenila dotadašnje zapisivanje novosti.

Kada je 1456. godine nemački kovač Johan Gutenberg (1398–1468) napravio štamparsku presu i počeo da štampa knjige, pokrenuo je revoluciju ne samo u štamparstvu već i u novinarstvu. Gutenberg je, naime, napravio metalne matrice – slova od olova, koja je spajao u reči i rečenice. Premazivao ih je mastilom i onda ostavljao otisak na papiru. Tako je mogao brzo i jeftino da štampa mnogo primera istog teksta.

Prve novine koje zahvaljujući štampi stižu do čitalaca osnivaju se samo sto godina nakon Gutenbergove revolucije u štamparstvu. Najstariji poznati takav časopis osnovan je 1594. godine u Kelnu u Nemačkoj pod nazivom *Mercurius Gallobelgicus*. Časopis je izlazio dva puta godišnje, a stizao je i do čitalaca u Engleskoj.

Međutim, uz razne opštekorisne informacije, ovakvi listovi ne nude puno svežih vesti, a svet o kome čovek ima kakvu-takvu informaciju ne doseže dalje od onog što i sam može da dostigne peške ili na konju.

Dalji razvoj tehnologije unapredio je proces štampe i omogućio distribuciju novina u udaljenije krajeve. No, do prvih iskoraka dolazi zahvaljujući vanrednim situacijama koje će zauvek ostati vezane sa sudbinu medija. Naime, tokom epidemije kuge 1665. u Londonu, iz Oksforda se iseljava kraljevski sud, a da bi se njegove informacije pravovremeno prenosile, osniva se takozvana Oksfordska gazeta, časopis koji počinje da objavljuje i druge vesti, i nastavlja da to čini i nakon povratka suda u London, pa sve do danas.

Stvarni bum štampanih novina nastaje tokom industrijske revolucije, kada profesionalni mediji postaju sve više ono što su danas – brzi, precizni i nemilosrdni. Sve više se menja tehnika izveštavanja. Novine prestaju da pišu samo o lokalnim događajima, a vremenom počinju i da šalju izveštače na teren, ma kako on bio udaljen. Tako 1869. njujorški "Herald" angažuje pustolova Henrija Stenlija da ode na put u Afriku, u potragu za izgubljenim istraživačem Dejvidom Livingstonom.

ERA TELEGRAFA: Već u doba velikih izveštača-pustolova, štampa je praktično već

prošla kroz suštinsku promenu i to zahvaljujući novom izumu koji je došao zajedno sa željeznicom i koji je zauvek promenio svet komunikacija i medija – telegrafu. Ovaj izum ima presudan uticaj na razvoj štampe, a s njim novine ulaze u savremenu eru.

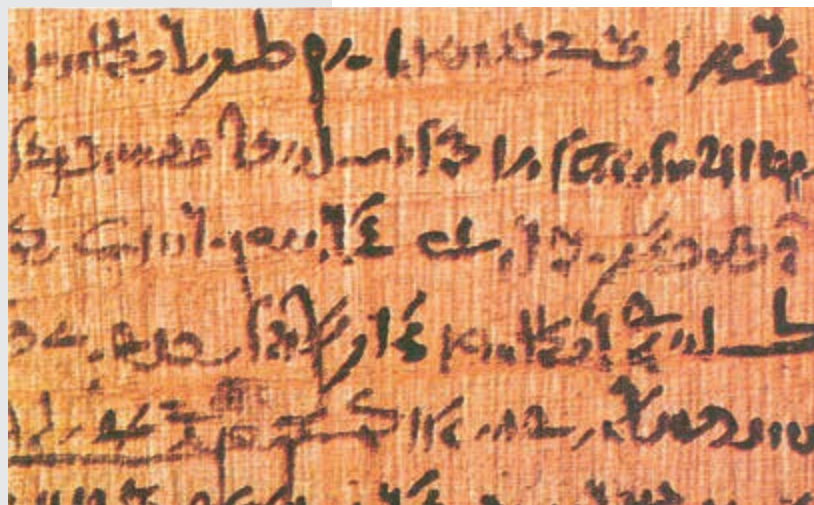
Efikanas i jednostavan, telegraf je bio dovoljno isplativ da se kompanije nadmeću u premrežavanju sveta žicama – s njim nastaje prva globalna komunikaciona infrastruktura. Tako se postavljaju temelji onog što će krajem XX veka biti prepoznato pod nazivom "informatička revolucija". Telegraf će vremenom izroditi čitav niz tehnologija za prenošenje poruka – kablograme, telekse, telefon, radio-vezu, satelitsku komunikaciju i, na kraju, oblike komunikacije bazirane na optoelektronici i internetu, dok će nakon 150 godina od uvođenja železničkog telegrafa on sam gotovo sasvim izumreti.

Savremeni telegraf u pravom smislu reči nastaje sa patentom američkog profesora Samjuela Morzea (1791–1872). Godine 1838. Morze priređuje javnu demonstraciju svog izuma u Njujorku i nekoliko godina kasnije dobija sredstva od američkog Kongresa da usavrši svoj izum. Zahvaljujući sredstvima od tadašnjih 30.000 dolara, gradi telegrafsku liniju između Baltimora i Vašingtona dugačku 40 kilometara. Mada je sama linija već bila u funkciji i prenosila poruke, Morze otvara svoj prvi telegraf 24. maja 1844. svečanom ceremonijom i slanjem čuvene poruke "Šta je učinio Bog" pomoću Morzeove abecede.

Posredstvom telegrafa stižu policijski i novinski izveštaji iz daljine i menja se istorija savremenog novinarstva. Kratke,

Preteče, papirus i pergament

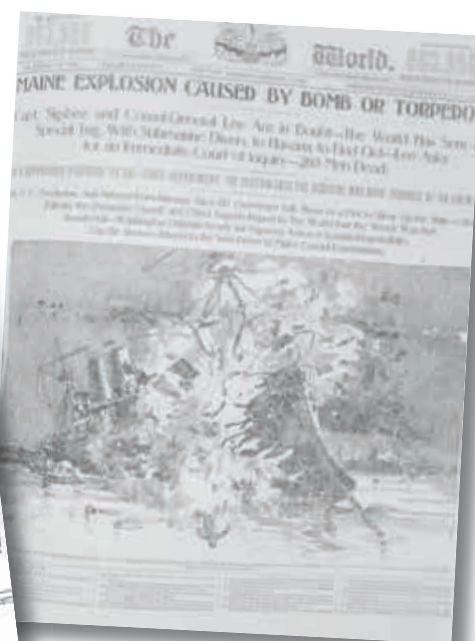
Čovek je vekovima rukom pisao vesti, saopštenja i informacije na papirusu, čvrstom materijalu nalik papiru. On je pravljen od biljke *Cyperus papyrus*, koja raste uz obalu Nila. Visine je oko 2,5 metara i izgleda kao i većina vodenih palmi: tanka visoka stabljika, a na vrhu dugi, povijeni listovi. Mladice papirusa ponekad su korišćene za jelo, stabljike su upotrebljavane za pletenje korpi, dušeka, užadi, sandala, pa čak i čamaca, a list je korišćen za pisanje, umesto olovke. Upotreba papirusa održala se do srednjeg veka. Međutim, padom Rimskog carstva veze Evrope sa Egiptom se prekidaju, pa je bilo sve teže doći do papirusa, čiju ulogu preuzima pergament, koji kao medij za pisanje postoji već 2500 godina. Herodot ga pominje u svojoj *Istoriji*, navodeći da je u njegovo vreme pisanje po koži bilo uobičajeno. No, prema poznatoj priči, jedan egipatski faraon je oko 200. godine p.n.e. zabranio izvoz papirusa iz zemlje kako bi zaustavio razvoj biblioteka i pisanja u drugim zemljama. Tragajući za alternativom, u gradu Pergamu, u današnjoj Turskoj, proizveden je pergament – veoma istanjena koža životinja, koza, ovaca ili krava. U srednjem veku pergament je bio dominantan materijal po kome se pisalo, ali se čak i danas ponekad koristi kad se, na primer, pravi neki važan međunarodni ugovor za svečane prilike.

Mada mu ime potiče od reči *papirus* i mada ta dva materijala imaju sličnosti, vrlo su različita, po strukturi i po načinu proizvodnje. Papir je mnogo mlađi od papirusa, ali zanimljivo je da ipak nije proizvod modernog doba. Najstariji fragmenti papira pronađeni u arheološkim iskopavanjima datiraju još iz 2. veka p.n.e. u Kini, ali su najstariji očuvani listovi ispisani u II veku, takođe na dvoru kineskih careva. Za pronalazača papira obično se navodi Cai Lun, čuveni dvorski evnuh, mada je on zapravo zaslužan za unapređenje procesa proizvodnje i uvođenje novih sastojaka za proizvodnju, a ne samog papira. Papir se kao i papirus pravi od biljaka, odnosno od njihovih vlakana koja su slepljena, istanjena i osušena. Do VII veka papir se širio po Aziji, a onda su ga otkrili i Arapi da bi tek u XII veku, sa krstašima povratnicima, stigao u Evropu.

Elektronski papir

Uporedo sa jačanjem internet komunikacija, baziranih na elektronici i žičanim vezama, poslednjih godina u svetu se razvio i koncept elektronskog papira, odnosno elektronskih knjiga i e-čitača. Mada njihovi displeji izgledaju kao obični tanki monitori računara, oni su nešto sasvim drugo. Modeli pravih e-knjiga, koji su namenjeni isključivo za čitanje, a ne i za igranje igrice ili surfovanje po internetu, nemaju klasično pozadinsko osvetljenje, već su nalik pravom papiru. Slova na takvim e-čitačima ispisana su takozvanim elektronskim mastilom. Ono se nalazi u mikrokapsulama (obično prečnika 0,04 mm) koje čine ekran i ispunjene su česticama crne i bele boje. U zavisnosti od toga da li je na mestu određene kapsule ispisano slovo ili ne, menja se polaritet elektroda koje se nalaze uz mikrokapsulu, pa crne čestice izbijaju na površinu ispisujući slovo, ili tonu ka dnu, kada prave belu pozadinu knjige. Ovaj medij danas koristi mnogo ljudi u svetu posredstvom nekoliko mreža, ali je sve popularniji i za čitanje novina.

upečatljive vesti stižu od dopisnika gotovo u realnom vremenu. Štampa uspeva da istog dana ili dan kasnije objavi izveštaje o događajima koji su se upravo desili na drugom kraju sveta. Zahvaljujući tome, telegraf uvodi standarde komunikacije i načina prenošenja vesti koji će se zadržati i posle njegovog iščeznuća. Oslonjeni na takvu tradiciju, danas brojni svetski časopisi imaju u nazivu reč “telegraf”.

BITKA ZA PROSTOR: Sa takvom tehnološkom pozadinom, novine menjaju svoj lik. Početkom XX veka, postaje sve jasnije kakav snažan uticaj one imaju na svakodnevnicu, politiku i život uopšte, dok s njom jača sve veća bitka za medijski prostor. U Americi se tako vodi gotovo bespoštedna bitka između dva konkurentska njujorška lista koja će obeležiti istoriju novinarstva.

Naime, dva izdavača u Njujorku pokreću gotovo u isto vreme časopise koji se za prvenstvo i čitanost bore senzacijom i brzinom u izveštavanju – Vilijam Randolph Herst osniva “Njujork džornal” 1883. godine, dok Jozef Pulicer samo tri godine kasnije, 1886, pokreće “Njujork world”. Rat između Hersta i Pulicera daje neizbežno ubrzanje izveštavanju, što je moguće zahvaljujući telegrafu, ali i spremnosti da se ne biraju sredstva u medijskom ratu.

Uskoro, samo nekoliko decenija kasnije, pojaviće se radio, novi medij, a za njim i televizija,

sa kojima će novine morati da započnu jednu sasvim drugu, rovovsku bitku za čitaoce. No, treba napomenuti da i u ranijim epohama pored štampanog materijala postoje i drugi mediji, odnosno drugi načini prenošenja informacija. Radio i televizija nesumnjivo doprinose smanjenju čitanosti i prodaje novina tokom čitavog XX veka, ali ipak ne ugrožavaju njihov opstanak.

No, sa pojavom internet medija krajem XX veka, dolazi do istinske revolucije. Internet udara u same temelje štampe jer je sa njegovim razvojem moguće jeftinije, brže i masovnije preneti informaciju koja se čita. Sa njim nema nikakvih ograničenja u distribuciji. Svojom masovnošću, svojom dostupnošću, ali i otvorenošću u svakom trenutku, internet na prvi pogled ima primat.

U eri njihovog neverovatnog širenja i laganog potiskivanja klasičnih medija, sve se češće čuje kako internetu ni novinari ni novinarske kuće uopšte više nisu neophodni. No, dobar poznavalac interneta vrlo lako može da ustanovi kako, mada nisu jedini, glavne izvore informacija na svetskoj mreži ipak predstavljaju redakcije u kojima novinari prikupljaju, obrađuju i objavljuju vesti. Uz to, ovakve medijske kuće su jedini pouzdan izvor informacija u ogromnom internet prostoru, prepunom svakojakih, sasvim neproverenih spekulacija i viđenja, ljubavnih ili lascivnih poruka, sasvim nalik na zidove Pompeja.

Slobodan Bubnjević

Radionica o onlajn medijima

NEDELJNIK "VREME" uz podršku Ministarstva kulture, informisanja i informacionog društva kao deo programa podrške projektima koji promovišu i popularizuju elektronske komunikacije i informaciono društvo, organizovalo je radionicu o onlajn novinarstvu za studente i mlade novinare.

Nakon uvodnih predavanja novinara Zorana Stanojevića i Veljka Popovića o praktičnim aspektima rada u medijima i posebno onlajn redakcijama, mladi učesnici radionice

upoznali su se sa načinom funkcionisanja redakcije i sajta "Vremena".

Oni su dobili zadatke da naprave jedno dnevno "izdanje" sajta – pisali su vesti i izveštaje o najvažnijim događajima za taj dan, 16. decembar, a nakon toga su saznali i kako se biraju odgovarajuće ilustracije, organizuje fotografisanje za medije i kako izgleda rad u fotoarhivi. Na kraju, posle uspešno završene pripreme tekstova, mladi novinari i studenti učili su kako se oni postavljaju na sajt.

Za neke od njih ovo je bila prva poseta jednom mediju i prilika da saznaju informacije iz prve ruke o tome šta ih čeka u daljoj karijeri.

U nastavku slede tekstovi učesnika radionice u "četiri ruke": Dušice Jovanović, Nemanje Rašića, Zrinke Bogičević Badnjević, Marije Sretenović, Ane Šunjke, Jovane Bozalo, Jovane Janjić, Đurđe Bogosavljević, Radmila Markovića i Selene Latinović. U njima su obrađivali teme vezane za medije i društvene mreže koje su im bile posebno interesantne.

M. V.

Online odnosi sa javnošću

Društveni mediji i PReokret

Ukoliko kompanija ne kreira imidž svog brenda/ proizvoda/ usluge na internetu, rizikuje da to uradi neko drugi umesto nje. Što je veći igrač u pitanju, to će se i pre dogoditi. A u tom slučaju ishod neće uvek biti povoljan po interes kompanije

“MOŽETE DA SE ne bavite internetom, on se već bavi vama”. Kao anticipaciju budućnosti onlajn PR-a, ovu tvrdnju izneo je pre tri godine internet guru Miloje Sekulić. Danas je rado citiraju e-PR praktičari kada razgovaraju sa klijentima čija logika je “Šta će nam internet, bilbordi su jeftini”...

Kako nova istraživanja pokazuju, čak 40 odsto stanovnika u Srbiji koristi Internet, postoji više od tri miliona otvorenih naloga na Fejsbuku, interesovanje za Twitter je u porastu (posebno je značajno što je na ovoj mreži je prisutan veliki broj *early adoptera* odnosno trendsetera). U takvoj situaciji, koja kompanija može sebi dozvoliti luksuz da svi ti ljudi ostanu van domašaja njene PR kampanje? Odgovor je – ona koja se sprema da u skorijoj budućnosti izgubi tržišnu utakmicu.

Još ne postoje podaci o tome koliko se društveni mediji u Srbiji i regionu koriste u poslovne svrhe. Odgovor na to pitanje daće istraživanje o ulozi društvenih medija u PR aktivnostima koje, ispred novosadskog Fakulteta tehničkih nauka, sprovodi Dragana Đermanović, predsednica sekcije za onlajn PR Društva Srbije za odnose sa javnošću.

Dragana Đermanović je ove godine bila jako zauzeta, održala je čak 74 predavanja i treninga pa joj verujemo kada kaže da su PR-ovi u potpunosti svesni promena koje su inicirali tehnologija i mreža, a koje utiču na politiku, medije, biznis, korporativno komuniciranje, ali i na društvo u celini. Međutim, mnogi od njih nisu u prilici da nešto pokrenu u svojim firmama. Pre svega im je složeno da argumentuju koristi, a uz to oni ne pitaju i nedovoljno se obrazuju. I tako znaju da je nešto važno, ali ne i kako da to opišu.

“Društveni mediji nisu neka nepoznanica, njihov značaj u produktnom i korporativnom komuniciranju svakako nije. Nepoznanica je,

posebno u našem regionu, kako se taj značaj pretvara u biznis vrednosti, na primer u profit, lojalnost, produktni razvoj ili uticaj na imidž brenda. Merenje je najveći izazov. U svetu se na taj izazov već odgovara, iako mi još uvek polemišemo da li je neka društvena mreža uopšte značajna ili ne. Dok mi sečemo, neki već dva put mere”, objašnjava Dragana Đermanović.

Ivan Minić, veb-dizajner, marketing menadžer i poznavalac onlajn predstavljanja, smatra da je e-PR u Srbiji još u povoju i njegovu važnost su shvatili samo oni klijenti koji su imali negativno iskustvo i morali da se ozbiljno pozabave svojom onlajn reputacijom.

“Kod većine je to i dalje e-PR, prisustvo na društvenim medijima, internet uopšte i dalje je u drugom planu i samo usputna stvar koja se radi čisto da bi se ispoštovala forma. Dobra stvar je što iz dana u dan internet sve više dobija na značaju i sve je više pojedinaca i firmi koje shvataju njegov uticaj, vrednost i kvalitete”, kaže Minić.

Kompanije koja nije na internetu gubi vreme i propušta da učini nešto na šta će u skorijoj budućnosti biti prinuđena, kaže za “Vreme” Miloš Đajić, predsednik Društva Srbije za odnose sa javnošću. Još uvek postoji problem je da kompanije internet doživljavaju kao modu, a ne kao sredstvo za sopstvenu promenu i poboljšanje komunikacije sa korisnicima usluga. Sami korisnici će naterati kompanije da budu prisutnije i bolje tražeći ono što se već može nazvati standardom dobrog poslovanja.

“Poslednja istraživanja pokazuju da su građani Srbije u ogromnom broju prisutni na društvenim mrežama, naročito Fejsbuku. Po nekim parametrima smo čak četvrti u Evropi po procentu korisnika društvenih mreža u odnosu na broj korisnika interneta. Stoga su i brojne domaće kompanije prepoznale značaj

Predsednik Društva Srbije za odnose sa javnošću, Miloš Đajić

Foto: M. Milenković

interneta kao novog kanala za komunikaciju sa korisnicima usluga. Ono što je još značajnije jeste da su direktori velikih kompanija prisutni na internetu tako da korisnici, dobavljači i druge važne ciljne javnosti mogu da budu u direktnom kontaktu sa njima. PR agencije su razvile svoja onlajn odeljenja ili ih ubrzano razvijaju. Sve to nam govori da se onlajn odnosi sa javnošću sve više razvijaju”, kaže Đajić.

Ipak, treba imati u vidu da je PR na internetu skup. Za kvalitetnu analizu biznisa i biznis planova kompanije, analizu ukupnog javnog nastupa i primerne konkurencije, osmišljavanje i realizovanje merljivih onlajn projekata potrebni su talentovani ljudi, koji znaju dosta ali koji i dosta rade. Oni ne koštaju malo. I njihov rad se ne odnosi (samo) na publicitet. Oni se u suštini bave biznisom. Ne PR-om. Ali to je ono što je i potrebno kompanijama. Časkanje sa masom, deljenje sličica i okupljanje u kafanama nije e-PR. A tako nešto kompaniju ne košta ništa. A koliko košta toliko i dobije, ocenjuje Dragana Đermanović.

Prema njenom mišljenju, male kompanije se na internetu snalaze više nego dobro – škole stranih jezika, putujuća pozorišta, male preduzetničke radnje, poslastičarnice itd. Mnoge od njih veoma aktivno koriste internet, ne samo u komunikacijske već u šire poslovne svrhe.

Manjima je sve lakše, pa i to. Jer promena i prilagođavanje promeni izaziva proporcionalno manji otpor i manje internih problema. Internet je značajno mesto prednosti za male i srednje! Oni to izgleda i znaju. Sa velikima je problem. Oni su uplašeni i zbunjeni. Tu će ići teže. Ali će ići. Uvek ide kada ne postoji drugi izbor. ◀

Zrinka Badnjević i Selena Latinović

Korisne strane Fejsbuka

Od humanitarnog rada do traženja posla

Nije retkost da se za nove događaje mladi informišu upravo preko Fejsbuka, stoga ne iznenađuje podatak da su polaznici jednodnevne radionice o onlajn medijima, koju je organizovao nedeljnik "Vreme", za nju saznali upravo preko ove društvene mreže

DRUŠTVENA MREŽA KOJU je lansirao 2004. američki programer Mark Zuckerberg danas broji više od 800 miliona korisnika, a na nje-mu radi 700 programera. Ako znamo da je početna zamisao izumitelja Fejsbuka bila da poveže ljude koji se poznaju i u stvarnom životu, možemo reći da se ta zamisao malo otela kontroli. Međutim, ispričane su sve priče o štetnosti ove društvene mreže, koje nećemo zaboraviti, ali da li je to jedini način kako o njoj možemo pričati?

O tome koliko društvene mreže, u ovom slučaju Fejsbuk, mogu biti korisne, primer je i kompanija "Monster Worldwide", koja je udruživši svoje snage sa Fejsbukom pomogla svojim korisnicima pri kreiranju profesionalnog identiteta na ovoj društvenoj mreži zarad lakšeg pronalaženja posla.

Aplikacija pod nazivom "BeKnown" koja je lansirana u junu ove godine dala je mogućnost za lakše informisanje o poslovima koji vas interesuju, tako da vas u suštini samo par "klikova" mišem deli od apliciranja za željeni posao.

Koliko god da su podeljena mišljenja o ovoj društvenoj mreži, Fejsbuk ipak omogućava prilično jednostavan društveni kontakt putem masovnog komuniciranja, grupisanja prema interesima, čak i mogućnost slanja "ivent" koji će nas obavestiti o budućim događajima. Nije retkost da se za nove događaje mladi informišu upravo preko Fejsbuka, stoga ne iznenađuje podatak da su polaznici jednodnevne radionice o onlajn medijima, koju je organizovao nedeljnik "Vreme", za nju saznali upravo preko ovog vida masovnog komuniciranja.

"Uz sve mane koje ima, Fejsbuk je novinarima danas višestruko koristan. Najpre, to je sredstvo za komunikaciju, i upravo u ovom slučaju možemo videti da je i te kako pokazalo

Foto:src.hu

svoje pozitivne strane, jer se veći broj ljudi odazvao pozivu na radionicu tako što je video 'ivent' na Fejsbuku. Sledeća prednost je mogućnost da više saznate o nekome ko vam je postao tema. To je naročito korisno ako je reč o gotovo anonimnoj osobi koja je iznenada izbila u prvi plan. Njihovi profili omogućuju da saznamo nešto više o njima ukoliko su nam nedostupni (poput Andersa Brejvika), a pristup profilu neke osobe prilika je i da dodemo do ljudi sa kojima su se družili, a koji bi mogli da budu dodatan izvor informacija. Profili na društvenim mrežama su sve češća mesta na kojima se objavljuju važne lične informacije, pa i iznose stavovi, bilo da je reč o estradnim ili političkim zvezdama. Što znači da novinari, kojima su te informacije od posebnog značaja, moraju redovno da ih prate. Konačno, svaki medij mora da ima svoj 'fan page', mesto sa kojeg može da širi svoj uticaj i ukazuje na teme kojima se bavi", ističe novinar i urednik Zoran Stanojević.

Takođe, mnoge humanitarne pomoći su realizovane zahvaljujući proširenosti mreža, na primer pružanje materijalne pomoći socijalno

ugroženim porodicama putem objavljivanja broja žiro-računa na koji se te pomoći mogu uplatiti, ukazivanje na teške uslove života, pružanje pomoći putem osnovnih sredstava za život, pozivanjem dobrovoljnih davalaca krvi...

Uprošćeno rečeno, sve bitnije informacije upravo se dešavaju i pronalaze put do svojih korisnika preko interneta i već pomenutih društvenih mreža. Ovo je posebno značajno za studente: "Fejsbuk mi služi za bržu i lakšu komunikaciju sa više osoba odjednom, održavanje kontakta sa prijateljima koji su u inostranstvu, ili onima koji nisu u istom gradu kao i ja. Jednostavnije mogu da organizujem i javim većoj grupi ljudi ukoliko je u toku organizovanje raznih događaja na fakultetu ili van njega, a koji su ujedno od javnog značaja. Mogu da budem upućen u rad medija u inostranstvu, događaje, seminare, konferencije, sve ono što nije predstavljeno od strane naših medija, a što ulazi u opus mog interesovanja", kaže Nenad Uzelac, student četvrte godine odeljenja za socijalnu politiku i socijalni rad na Fakultetu političkih nauka.

Marija Sretenović i Ana Šunjka

Deca na Fejsbuku

O internetu se uči od predškolskog uzrasta

Deca u školskom uzrastu tek su u procesu razvoja kritičkog i apstraktnog razmišljanja pa zato ono što vide na Fejsbuku može da utiče na to kako razmišljaju i kakve stavove formiraju. To što neke Fejsbuk grupe problematičnih sadržaja i ciljeva imaju desetine hiljada članova, deci može da ukaže na to da su takvo ponašanje i stavovi prihvatljivi

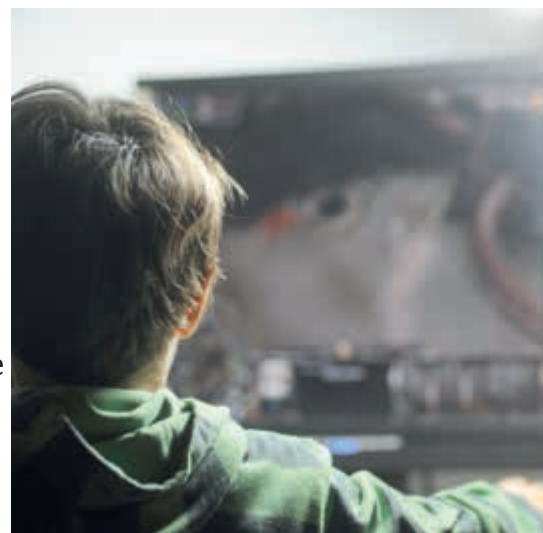

Foto: V. Andić

“DA LI STE čuli za Prezi? Ovaj sjajan novi veb-servis na adresi www.prezi.com omogućava vam da sa nekoliko klikova mišem pravite uzbuđljive, animirane i multimedijalne prezentacije pa ih potom prikazujete onlajn ili sa lokalne mašine. Moja supruga i ja smo saznali od njene sestrice. Ja sam internet konsultant, Tijana vlasnica marketinške agencije koja dosta radi veb, a njena sestrina Mina ima dvanaest godina”, kaže za nedeljnik “Vreme” Miloje Sekulić, internet konsultant i ovogodišnji dobitnik nagrade na Web festu. “Ona pravi nakit i preko Fejsbuka ga pokazuje i nudi drugarima da ga kupe, a prezentacija u Preziju koju je uključila u svoj profil na Fejsu, koji vodi pod paskom svoje mame, pomaže joj u tome.” Ovaj veb-servis, inače, ima više od pet miliona korisnika, a generalni direktori o njemu saznaju mahom od svoje dece, dodaje Sekulić.

Statistički podaci u Srbiji pokazuju da 70 odsto ljudi koristi internet zbog društvenih mreža, a najveći deo te populacije su mladi. Zapravo, oko 500.000 Fejsbuk profila u Srbiji pripada mladima do 16 godina starosti.

“Mlađa deca uglavnom traže od roditelja da im otvore naloge na Fejsbuku da bi igrali igrice. Dva su osnovna faktora – vršnjački uticaj, jer svi u razredu imaju otvorene Fejsbuk profile pa će dete poželeti da ima svoj, makar da bi igralo igrice o kojima drugi pričaju; drugi faktor su sami roditelji – deca vide da i roditelji koriste Fejsbuk. Često ih roditelji prvo puste da se igraju na njihovim profilima, a onda im ubrzo oni sami otvore posebne dečje profile”, kaže u izjavi za “Vreme” psihološkinja

Nikolina Ljepava, asistent na katedri za psihologiju Univerziteta u Vindzoru u Kanadi.

Na Fejsbuku postoji starosna granica za pristup (više od 13 godina), ali prilikom pristupa ne traži se dokaz o godinama tako da je zloupotreba moguća. Često su roditelji ti koji deci otvaraju naloge, pa se postavlja etičko pitanje kršenja pravila.

“Imamo dva osnovna tipa zloupotrebe. Prvi se odnosi na kontakte sa nepoznatim ljudima i potencijalnim pedofilima predatorima koji na Fejsbuku traže žrtve lažno se predstavljajući. Drugi, ne manje opasan vid moguće viktimizacije na ovoj društvenoj mreži jeste vršnjačko nasilje u okviru koga žrtve javno mogu biti izvrgnute ruglu, ponižavane u takozvanim ‘hejt grupama’ (grupe koje se zovu ‘Svi mi koji mrzimo...’), mogu biti postavljene njihove kompromitujuće fotografije i video-klipovi ili im može biti preuzet ceo Fejsbuk nalog i zloupotrebljen postavljanjem lažnih statusa, slanjem poruka, četovanjem i sl.”, istakla je Ljepava.

Miloje Sekulić napominje da uloga roditelja danas nije samo da zaštiti dete od grabljivaca. “To jeste primarno i apsolutno je neophodno da se istreniraju deca da ne daju podatke o sebi na osnovu kojih bi mogla da budu locirana, a posebno ne da zakazuju i odlaze na sastanke sa nepoznatima. Na roditeljima je da odaberu, a klinci će ih rado slušati ako im se iskreno posvete i odvoje vreme za njih.”

No, jedino stalnom edukacijom moguće je preduprediti ovakve slučajeve. “Roditelji i nastavnici, ukoliko ne poznaju materiju, teško da mogu biti autoritet, i to je veliki problem. Zato je potrebna intenzivna i osmišljena edukacija

i roditelja i nastavnog kadra u ovoj oblasti da bi oni mogli da prenesu deci to znanje. Ono što uvek savetujem jeste da se sa pričom o bezbednosti na internetu krene od predškolskog uzrasta. U tom periodu roditelj ima veći autoritet i može da utiče na dete, da ga upozna sa problemima”, upozorila je Ljepava.

Važno pitanje je i uticaj internet sadržaja na formiranje stavova i mišljenja kod male dece. Ljepava navodi da su deca u školskom uzrastu tek u procesu razvoja kritičkog i apstraktnog razmišljanja pa zato ono što vide na Fejsbuku može da utiče na to kako razmišljaju i kakve stavove formiraju. “Činjenica da neke Fejsbuk grupe problematičnih sadržaja i ciljeva imaju desetine hiljada članova, deci na primer može da ukaže na to da su takvo ponašanje i stavovi prihvatljivi. Ipak, ne bih posebno izdvajala Fejsbuk, jer je ceo internet pun različitih sadržaja koji mogu da utiču na decu, a zadatak roditelja je da saznaju šta im deca rade na internetu, da diskutuju o aktivnostima i sadržajima i upute ih kako da kritički procenjuju sadržaje do kojih dođu.”

Danas internet, a samim tim i društvene mreže, postaju sve više sredstvo za socijalizaciju dece. Lako je dete ostaviti pred računarom dok se gledaju TV “sapunice”, jer su deca naizgled bezbena zato što su u kući. Veliki broj roditelja i ne poseduje dovoljno znanja, a ni vremena, da bi mogli da upute dete kako da se ponaša na Fejsbuku. Time što su im pomogli da naprave profil smatraju da se njihov “posao” tu završava, a deci ostaje da se sama snalaze.

Jovana Janjić, Jovana Božalo

Najčitaniji blogeri Srbije

Originalnost, upornost, iskrenost

Koji su najpopularniji blogovi u Srbiji i o čemu oni govore?

ŠTA ČINI JEDAN blog uspešnim? Najčešći save-ti za autore su: budite originalni, uporni i pre svega iskreni. Dok je u svojim počecima blog bio način da se čuje i glas pojedinca, da se raz-bije jednosmernost medija masovnog komuni-ciranja, danas se sve više mogu čuti izjave da je blog jedan od veoma dobrih marketinških alatki, te da se posao ne može zamisliti bez dobrog onlajn pozicioniranja, u čemu je blog od velike pomoći.

Ako je nedvojbeno da se ne može precizno izmeriti uticaj svakog blogera ponaosob, niti njihovih udruženja, ipak je moguće napravi-ti kakvu-takvu rang-listu domaćih blogera na osnovu broja poseta njihovim sajtovima. U mi-ni-istraživanju koje smo sprovedi korišćeni su podaci sa sajta *alexa.com* – jednog od vodećih u oblasti veb-analize. Naravno, ovakav metod je manjkav i na prvi pogled nedostaje broj “kli-kova” unutar sajta, kao i vreme koje prosečan posetilac provede na blogu. Dalje, mešaju se korporativni, specijalizovani, lifestyle i blo-govi koji imaju više autora, a podaci dobije-ni sa *alexa.com* se često znatno razlikuju od “čerki” sajta *alexa-rs.com*. Takođe, logično je da će neki komercijalni, korporativni blog, ili blog unutar veb-magazina imati veću posetu

od ličnog bloga. No, zanemare li se ovi nedo-staci, lista najčitanijih blogova izgleda ovako:

Tarzanija (*tarzanija.com*) – jedan od blogo-va sa više (od desetak) autora, namenjen mla-doj muškoj publici. Prema *alexa.com*, Tarzani-ja je 232. najposećeniji sajt u Srbiji.

Blog Dragana Varagića (*draganvaragic.com*) – autor objavljuje vesti, prikaze i trendove o e-poslovanju u Srbiji. Njegov blog se nalazi na 318. mestu najposećenijih sajtova.

Wannabe Magazine (*wannabemagazine.com*) – iako zapravo “lifestyle” magazin o modi, umetnosti i muško-ženskim odnosima, ima veoma razvijen blog-odeljak. Magazin ima više desetina autora i nalazi se na 343. mestu.

Donesi.com (*donesi.com*) – korporativni blog, namenjen promovisanju servisa za na-ručivanje i dostavu hrane iz različitih restora-na, na 362. mestu po posećenosti.

Svakodnevica blog (*personalmag.rs/blog*) – autor Goran Aničić piše, uglavnom, o inter-netu, novim informaciono-komunikacionim tehnologijama i društvenim aktuelnostima (na 454. mestu).

Bašta Balkana (*bastabalkana.com*) – infor-mativni blog sa oko dvadesetak autora i ši-rokim rasponom tema (društvo, ekonomija,

istorija, duhovnost, muzika, film...). Nalazi se na 655. mestu.

Istok Pavlović, Internet biznis blog (*istokpavlovic.com*) – jedan od najpoznatijih blo-gera u Srbiji, piše o najnovijim trendovima u poslovanju na internetu (733. mesto).

Eniac's ground (*eniac.com*) – blog Neboj-še Radovića, piše o novitetima na internetu, prati razvoj društvenih mreža, ali i društvene i biznis aktuelnosti. Blizu ulaska u Top 1000 – nalazi se na 1079. mestu.

Dragana Đermanović (*draganad Jermanovic.com*) – autorka piše o PR-u, načinu i praksi ko-municiranja i novim medijima (1227. mesto).

Mirjana Mimica (*mahlatblog.com*) – jedan od najpoznatijih ličnih blogova u Srbiji (2159. mesto).

Osim pomenutih, po sadržaju i posećeno-sti izdvajaju se i lični blogovi Miloša Petrovića (*milosblog.com*), Miloja Sekulića (*milojesekulic.rs*), Vere Mlađan (*verikc.rs*), Vladimira Stanko-vića (*dedabor.com*), foto-blog na adresi hiis-hii.com, kao i blog Petra Vojinovića o avijaciji (*tangosixblog.com*).

Đurđica Bogosavljević
Radmilo Marković

Foto: A. Andić

Mediji na mreži i papiru

Gušenje štampe

Iako mnogi stručnjaci najavljuju da štampa u Srbiji potpuno izumire 2040. godine, već sada samo najatraktivnija i najkvalitetnija izdanja uspevaju da opstanu na tržištu. Vlasnici novinskih kuća se na najrazličitije načine trude da zadrže svoje verne čitaoce i da, barem privremeno, odlože nadolazeći trend izumiranja štampe i ekspanziju internet izdanja

PREMA POSLEDNJIM ISTRAŽIVANJIMA, 56 odsto odraslih stanovnika Srbije koristi internet (oko 3,6 miliona). Veća upotreba interneta omogućila je novinarima gotovo trenutno prosledjivanje bitnih informacija ka čitaocima. Na taj način, onlajn mediji imaju veći uticaj na informisanje ljudi i zadovoljavaju ljudsku potrebu za nepresušnim informacijama.

Razvoj interneta kao sredstva za oglašavanje i načina saznavanja informacija umnogome je doprineo i razvoju novinarstva. U periodu kada internet nije bio rasprostranjen kao danas, informacije su sporije putovale, a vesti u štampanoj formi izlazile tek sutradan.

U poslednje vreme ljudi, naročito mlađa populacija, kupovinu novina zamenjuju internet pretraživanjem.

“Mislim da je odumiranje print izdanja dnevnih novina nezadrživ prirodni proces

napretka, koji je u ovom slučaju samo usmeren razvojem tehnologije. Mlađim generacijama print sve manje znači, te mislim da one neće stići ni da razviju naviku kupovine informacija na kiosku”, kaže Veljko Popović, novinar i urednik portala “Mondo”, i dodaje da će štampana izdanja (ako novine pronađu dobra rešenja naplate svog rada i preko interneta) početi da gube svoj značaj paralelno sa opadanjem broja pripadnika starih generacija koje su na njih naviknute.

Jedan od primera medija koji se ugasio vremenom, pa nakon nekog vremena ponovo aktivirao jeste Televizija “BK”. Oni nisu imali nikakvo štampano izdanje, ali su u internetu u ovom trenutku videli priliku da povrate gledanost publike koja ih je ranije pratila. Informativna emisija “Telefakt” sada se može pratiti isključivo putem interneta, tačnije putem

mreže YouTube. To pokazuje veru u moć i rasprostranjenost interneta.

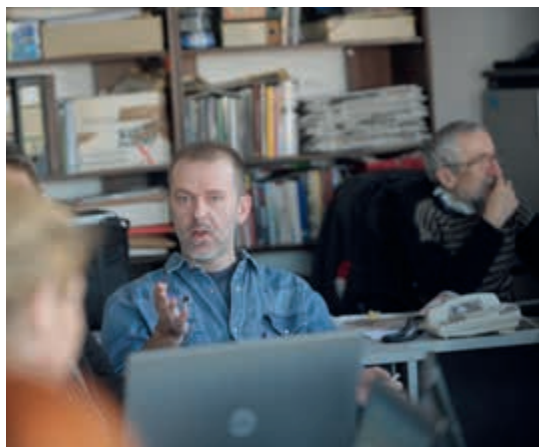
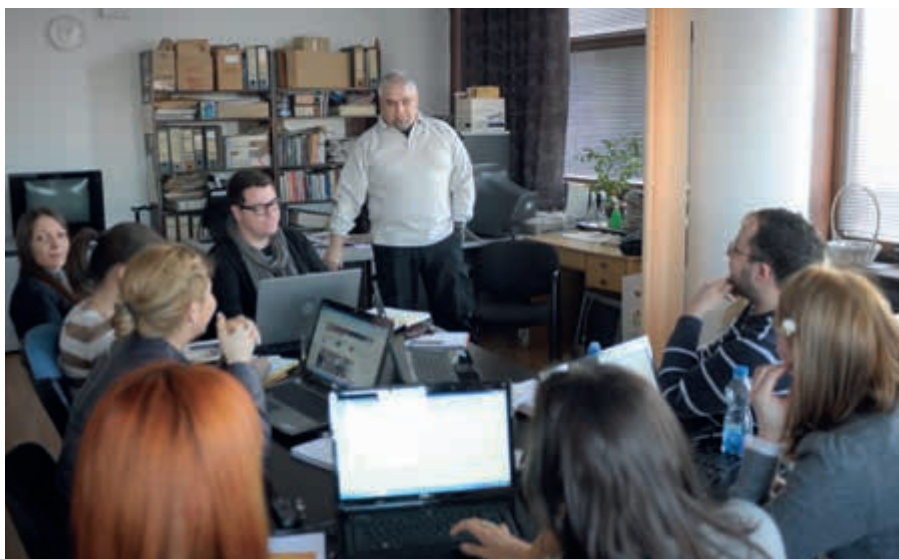
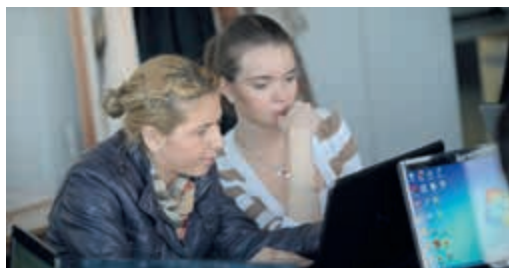
Zatim, svima poznate novine “Glas javnosti” ugašene su 2010. nakon trinaest godina izlazenja. Nastavile su, međutim, da postoje kao internet izdanje. Naime, čelnici ove novinske kuće najavili su da je gašenje samo privremeno, jer nastoje da modernizuju i redizajniraju štampano izdanje. Premda je najavljivan povratak ovih novina, od tada se “Glas javnosti” nije pojavljivao na trafikama.

Iako mnogi stručnjaci najavljuju da štampa u Srbiji potpuno izumire 2040. godine, već sada samo najatraktivnija i najkvalitetnija izdanja uspevaju da opstanu na tržištu. Vlasnici novinskih kuća se na najrazličitije načine trude da zadrže svoje verne čitaoce i da, barem privremeno, odlože nadolazeći trend izumiranja štampe i ekspanziju internet izdanja. ◀

Dušica Jovanović i Nemanja Rašić

Foto: A.Andić

Dodatak "Onlajn mediji : Selidba na mrežu" i radionica deo su projekta koji "Vreme" ostvaruje uz podršku Ministarstva kulture, informisanja i informacionog društva u programu podrške projektima koji promovišu i popularizuju elektronske komunikacije i informaciono društvo.

EUnet Cloud Computing

Niži troškovi poslovanja

Nema inicijalnih ulaganja i amortizacije opreme. Plaćate samo iskorišćene resurse.

Pristup podacima sa bilo kog mesta u svetu

Od sada veoma jednostavno sa bilo kog uređaja (telefon, tablet ili računar) pristupite svojim servisima i aplikacijama, kao da se nalazite u lokalnoj mreži svoje kompanije.

Najsigurnije rešenje za vaše poslovanje

Maksimalna bezbednost podataka u EUnet Data centrima na tri lokacije u svetu, u Beogradu, Londonu i USA.

Pozivam gđu Turajlić

Ne dam svoj glas za korupciju

VREME 1093

Poštovani g. Žarkoviću, povodom niza optužbi koje je na moj račun iznela gospođa Srbijanka Turajlić u intervjuu objavljenom u "Vremenu" vaše čitaoce želim da upoznam sa sledećim činjenicama: Moja firma koja se bavi servisom i trgovinom kompjuterima, osnovana 1999. u Subotici, ne posluje sa licima koja su povezana sa ministarstvom koje vodim, kako to tvrdi gospođa Turajlić. O kakvoj je firmi reč i sa kakvim uspehom ona radi najbolje govore podaci o godišnjoj dobiti koja je ostvarena u vreme od kada sam na državnoj funkciji (podaci dostupni i na sajtu Agencije za privredne registre, www.apr.gov.rs):

2007 – 14.000 evra

2008 – 11.000 evra

2009 – 7.900 evra

2010 – 800 evra

Kada se ova dobit podeli na 12 meseci, dolazi se do računice da je mesečna dobit tek nekoliko stotina evra, manja od jedne plate sa porezima i doprinosima u ovoj oblasti te da je firma doživela pad poslovanja od kada sam ja na funkciji, a ne rast. Da se desilo da je moja firma iznenada dobila ogromne poslove za državu, da je višestruko uvećala svoju dobit od kada postajem ministar, da se ispostavilo da je formirana nakon moga izbora, čak i da je sve urađeno po zakonu, bilo bi nemoralno. Pošto se to nije desilo, niti bi se ikada desilo nešto slično kada sam ja u pitanju, očigledno je da se ovde radi o slučaju lažnog optuživanja. U skladu sa zakonom, od kada sam stupio na javnu funkciju upravljačka prava u ovoj firmi preneo sam na treće lice, a svi poslovi su prijavljeni Agenciji za borbu protiv korupcije, koja je i utvrdila da nisam ni u kakvom sukobu interesa. Povodom tvrdnji da je ministarstvo koje vodim "bacilo hiljade evra na sajtove, a da se ne zna i kome ni zašto", pozivam gospođu Turajlić da dođe u Ministarstvo i preuzme kompletnu dokumentaciju o javnim nabavkama za portal "Očistimo Srbiju". Neka sama uporedi cene za izradu internet portala, a nakon toga ako smatra potrebnim neka ova dokumenta odnese u tužilaštvo ili ih predstavi javnosti. Sa svoje strane samo ću reći da smo zahvaljujući softverskim rešenjima ovog portala kao država uštedeli milione evra, sprečili dupliranje poslova i moguću korupciju. Iskreno se nadam i verujem da će gospođa Turajlić, pošto se upozna sa dokumentacijom koja joj stoji na raspolaganju, skupiti hrabrost, koju je imala kada je s punim pravom ukazivala na anomalije u našem društvu, i uputiti mi

javno izvinjenje. I jedno "izvinite" biće mi sasvim dovoljna kompenzacija za sve neistine iznete o meni. Ukoliko ono izostane, biću prinuđen da satisfakciju potražim na sudu. Isto ću od danas učiniti prema svakome drugom ko me lažno optuži za kršenje zakona.

Oliver Dulić, ministar u Vladi Srbije

Da li su krive partije

Ne dam im glas za nastavak korupcije

VREME 1093

Iako je moj lični stav da je politički pragmatičnije, a samim tim i pametnije, izaći na izbore i glasati za najmanje mučnu opciju od ponuđenih, nema sumnje da je potpuno legitimno stanovište onih koji zastupaju doktrinu "praznih listića", kao što je slučaj sa profesorkom Turajlić. Štaviše, moglo bi da se ispostavi i da je takav način političkog aktivizma dugoročno isplativiji u smislu generalnog poboljšanja kvaliteta političke scene u Srbiji. Rekao bih čak i da su u pitanju dva koncepta koji su u službi iste ideje, samo sa različitim metodologijom njenog sprovođenja.

U slučaju zaokruživanja jedne od ponuđenih opcija na izbornom listiću, građani ostvaruju svoj suverenitet nad državom na jedini mogući način, ocenjujući rad političkih partija u minulom periodu, odnosno birajući svoje buduće rukovodstvo. Ovaj vid delovanja birača je poželjan zbog davanja legitimiteta budućoj vlasti, koji je u korelaciji sa izlaznošću, a u službi je kontrole političkih partija, zbog činjenice da pod pretnjom lošeg izbornog rezultata stranke moraju u određenoj meri da vode računa o interesima građana. U korist onih koji glasaju napomenuo bih i to da je jedna od funkcija izbornog procesa da osigura mirnu smenu vlasti, što je u slučaju Srbije posebno značajno, imajući u vidu naša iskustva. Međutim, od uvođenja višestranačja u Srbiji, 1990. godine, promenjena je samo forma političkih procesa, dok je suštinski ovo i dalje jedno nepotpuno demokratizovano društvo, ponekad sa elementima autarhije. Od 2000. godine situacija se znatno popravila, ali nedovoljno naspram velikih očekivanja građana, što je dovelo do pojave ideje o poništavanju listića, koja bi, u slučaju masovnog odziva građana, mogla da proizvede pojavu novog političkog subjekta, koji bi bio u službi artikulisanja i zastupanja interesa ove društvene grupe, ili do zaokreta neke od postojećih političkih partija ka ovom delu biračkog tela, što bi zasigurno dovelo do prekomponovanja naše političke scene. Suprotan scenario, odnosno relativno mali broj poništenih listića, značio bi puklo gubljenje vremena i čekanje sledećih izbora

za eventualno stvaranje kritične mase. U navedenom se vidi dugoročna koherentnost dve naizgled suprotstavljene ideje, jedne koja je sastavni deo demokratskog izbornog procesa, i druge koja se možda može smatrati disidentskom, a svakako rizičnom u smislu svrsishodnosti.

Uz dužno poštovanje profesorke Turajlić, mislim da ne treba u partijama tražiti krivce za loše stanje u Srbiji, iako je to verovatno najlakše. Uz sav gnev koji prema njima oseća većina srpskog građanstva, trebalo bi da ide i saznanje da su političke partije nosioci demokratskog poretka, kao i da bi bez njih bilo nemoguće organizovati institucije čak i ovakve kakve su. Apolitičnost, generalizovanje celokupne političke scene raznim epitetima i iluzija sopstvene moralne superiornosti nad aktivnim biračima, predstavljaju po meni veći problem od partokratije.

Marko Tošović

Zarad nerođenih

Tesla za istoriju, tačno u podne

VREME 1093

O, Bože, tako mi se slošilo, ali ne zbog izvrnog teksta autora, koji fenomenalnim stilom pisanja parira ovom vampirskom skupu, nego zbog tolikih kremaljskih akademika koji samo što nisu Srbima okačili arijevski krst prvog reda od Boga dat. A ti si se Bože, verovatno prepao da će i tebe sutra razni akademski Deretici i ini ici za Serba imenovati, pa čekaš prvu priliku da ih i iz uže Srbije izmeštiš sa sve istorijskim fronclama u nešto tamo što se đavolskom rabotom izgradilo u pakao. Dragi Bože, jedna sersbska čista duša će te slediti u tome, zarad onih nerođenih.

Nena Cvetković

Prednosti kućnog školovanja

Sedi gde si

VREME 1093

Prvo da kažem – ja sam veliki pristalica mogućnosti da se deca školuju kod kuće. (Inače po struci sam učitelj i specijalni pedagog, školovao sam se i radio u Švajcarskoj i Nemačkoj, i 20 godina radim sa decom u raznim ustanovama internatskog tipa. Pored toga imamo naših šestoro, jednog studenta, četvoro školaca i jednog predškolca).

U zapadnim zemljama ta mogućnost postoji odavno, ali s obzirom na to kakav je naš školski sistem nama je ta mogućnost još potrebna. Privatnih škola ima malo i skupe su za naše uslove, a državne škole ne rešavaju nagomilane probleme, zbunjeni su, povlače se, i osim časnih izuzetaka nisu spremni da se bore da školu i svoj rad prilagode dečjim potrebama.

Imamo veliki problem vršnjačkog nasilja u školama. Dobar pedagog bi shvatio poruku koju nam deca šalju, vapaj za postavljanjem jasnih granica. Potrebno im je da neko preuzme odgovornost za njih, da ih vodi i usmerava i da njima skine sa pleća preveliku odgovornost koju smo im u ime dečjih prava natovarili. U traženju tih jasnih granica deca reaguju agresijom, organizuju se u grupe koje postavljaju svoja pravila (prilično diskutabilna i najčešće problematična), ali njima je red potreban, i ako im mi to ne omogućimo, oni će se već snaći. Bolja su i loša pravila nego nikakva pravila. A za to u školi uglavnom niko nije spreman.

Drugi veliki problem je što je deci potreban pokret, i ako ih zbog bezbednosti dovozimo u školu, oni u školi uglavnom sede, a nastavljaju i kod kuće uz TV ili kompjuter. Njihova potreba za pokretom će negde morati da ispolji. I eto nam dijagnoze – hiperaktivno dete. A sve bi bilo drugačije (znam iz iskustva) kada bi se nastava odvijala kroz pokret i igru. Da ne pričam sada o najnovijim istraživanjima koja pokazuju da je upravo pokret ključan za proces učenja i pamćenja. I ovo se ne odnosi samo na niže razrede, takav način rada je moguć i poželjan čak i u srednjoj školi.

Škola je prilagođena samo jednom tipu dece – verbalno i matematički sposobnoj, mirnoj i čuljivoj, dok ih ne udostojimo da ih nešto pitamo. Sva druga dobiju epitet problematičnih, i onda kasnije, kad neka od njih postanu veliki slikari, glumci šahisti ili šta već, mi prepričavamo kao kuriozitet kako su, eto, i oni bili “loši” đaci. Ako se ne prilagodi školi takvoj kakva jeste, kruta i rigidna, naravno da si ti problem a ne škola! I škola

je namenjena isključivo zdravima, pošto ako neko izostane nekoliko dana i pritom je bolestan i ne može vredno da radi domaće zadatke, ne postoji mogućnost da to propušteno nadoknadi bez velikog angažovanja roditelja ili privatnog nastavnika. Mi smo već u situaciji da kod kuće organizujemo paralelnu nastavu, pri čemu su deca sa nama mnogo kraće nego u školi. Skraćivanjem gradiva izbačeno je “meso”, objašnjenja i priče koje čine gradivo zanimljivim, a ostavljeni su goli podaci i definicije koje možeš samo da naučiš napamet bez razumevanja. A takvo “znanje” traje kratko i nema nikakvu upotrebnost vrednost. U školi nema radosti i to je ono što je najgore. Naša deca su u školu otišla pripremljena, željna učenja, što je inače njihova prirodna potreba. I onda smo gledali kako se svaki dan ta želja pomalo gasi, i već u drugom razredu škola postaje kuluk.

Pre par godina bili smo organizovali obuku za jednu grupu učitelja koja je htela da promeni svoj način rada, i svi su bili oduševljeni. Dobijali su one praktične veštine i znanja (izgradnja i čuvanje autoriteta, pravljenje pozitivne atmosfere u razredu, rad sa različitim decom) koji su suština učiteljskog rada. Ali to je bila jedna grupa, i na tome se završilo. Nažalost niko od njih nije učitelj našoj deci, i jedina nam je uteha da smo bar nekoj deci na taj način učinili život lepšim.

Samo za trenutak da se zapitamo – a zašto je osnovna škola obavezna? Pravi odgovor je: da bi sva deca imala veće mogućnosti života i snalaženja u svetu odraslih. A šta da radimo ako škola ovakva kakva je to ne radi? Pomenuta je odredba da dete posle kućnog obrazovanja koje na ispitu ne zadovolji mora da se uključi u redovno školovanje. A

sta ćemo sa decom koja u redovnoj školi ne zadovolje i moraju da ponavljaju razred? Hoćemo li njih da uputimo na kućno školovanje? I da li ja, kao odgovoran i stručan roditelj, mogu da uradim ono što znam da je za moju decu najbolje ili treba da prepustim državi da moju decu priprema za život, što inače radi prilično trajavo. Ja znam da je ovo moguće samo za mali broj dece, one čiji su roditelji sposobni i spremni da svoj život poprilično promene i prilagode deci, ali nažalost, to je jedino što ja mogu da uradim za svoju decu. Bilo bi lepo da postoje razne privatne škole sa različitim načinima rada, i još pritom dostupne našim platežnim mogućnostima, ili da učitelji uče i prate novosti u obrazovanju pa da se u državnim školama otvaraju posebna odeljenja. Ali dok se to ne desi ovo je neki minimum koji bi trebalo omogućiti.

Miša Petrović, učitelj

Ispravka

U tekstu “Tajni život lutaka” napisano je da je predstava *Cvrčak i mrav* Pozorišta “Pinokio” pobednik Susreta profesionalnih lutkarskih pozorišta Srbije u Novom Sadu. Tačna informacija glasi: na Lutkarskim susretima u Novom Sadu predstava *Carev slavuj* Pozorišta “Pinokio” dobila je sledeće nagrade: za najbolju predstavu, za najbolji tekst (Igor Bojović), za najbolju režiju (Dragoslav Todorović), za najbolju kreaciju lutaka (Iva Hadžijeva i Dimani Vidnova), za najbolju animaciju lutaka “Janko Vrbnjak” (Zoran Todorović, Zorana Milošaković-Tasić, Milan Simić i Goran Popović) i granpri UNIMA za najbolju predstavu. Izvinjavamo se zbog ove redakcijske greške.

Redakcija

>> prodaja&pretplata

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd (kurirskom)	Srbija (poštom)	kontinentalna Evropa (površinskom poštom)	ceo svet (avionom)
6 meseci	3500 din	3300 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	7000 din	6600 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

	bez PDF-a	sa PDF-om
6 meseci		
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog.

VREME ELEKTRONSKA ARHIVA

	Srbija	svet
VREME DVD komplet 1997–2011 (br. 334–1065)	900 din	USD 29
dopuna kompleta za dosadašnje kupce	500 din	USD 15

Elektronska arhiva nedeljnika VREME u PDF formatu sa sačuvanim stranicama kao u štampanom izdanju i sa mogućnošću pretraživanja, obuhvata period od marta 1997. do maja 2011. Diskovi se dostavljaju poštom u roku od 20 dana od kad dobijemo dokaz o uplati. Raniji brojevi Vremena ne postoje u ovom elektronskom obliku.

OSTALA IZDANJA

Srbija	Svet
DRAGAN TODOROVIĆ: Trupni portret	600 din 19 USD

U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina. Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd**, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME-DVD). Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME isključivo na račun 205-13281-15. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

► dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom ► telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ► e-mailom na prodaja@vreme.com

ZAPOVESTI POSETIOCIMA BIOSKOPA

ALEKSANDAR ZOGRAF.

ČASOPIS 'ILUSTROVANA NEDELJA', KOJI JE IZLAZIO ZA VREME OKUPACIJE U NOVOM SADU, JE NASTOJAO DA OBJAVLJUJE ZABAVNE SADRŽAJE U TO NEVESELO VREME. U BROJU IZ 1943., OBJAVLJENE SU 'ZAPOVESTI POSETIOCIMA BIOSKOPA'...

"SUŠEDIMA MORAS UNAPRED RASTUMAČITI ŠTA ĆE SE DOGODITI, I KAKAV ĆE BITI SVRŠETAK DRAME. IMA DOSTA GLUPANA, KOJI TO NE MOGU UNAPRED POGODITI"...

"U SVOJ RED ULAZI TEK POŠTO JE PRETSTAVA POČELA. TVOJI ĆE SUŠEDI UPRAVO UŽIVATI U TOME DA USTAJU I DA TE PROPUSTAJU. STVAR ĆE BITI JOŠ ZGODNIJA, AKO SE ZABUNIŠ U REDU, PA SE MORAS OPET VRATITI"...

"UOPŠTE JE ZGODNO DA CELO VREME RAZGOVARAS SA SVOJIM SUŠEDIMA I DA GLASNO ČITAS NATPISE SA PLATNA"...

"KOD PRIKAZIVANJA POLJUBACA CMAČI GLASNO
DA POKAŽEŠ SVOJ TEMPERAMENT..."

"USTANI SA SVOGA
MESTA PRE NEGO ŠTO
JE FILM ZAVRŠEN.
ONI IZA TEBE I ONAKO
NE TREBA VIŠE DA
GLEDAJU.
TA KO SE JOŠ
ZANIMA ZA
HEPI-END" ?

Imena

Točno u ponoć neki ovdašnji radijski urednik ili džokej inteligentno pušta *Round About Midnight*, verziju *Dextera Gordona*.

Kakvo ime, sričem ga na slogove: "Deks-ter Gor-don". Kako bi naš pokojni Smoje rekao: "Puna su ti usta."

"Deks-ter Gor-don", ponavljam u poluglasu.

Upravo to, taj zvuk je razlog zašto je Amerika izmišljena. Ne zbog nje same, nego – zapanjeno nad otkrićem do kojeg je toliko dugo trebalo da se stigne – zbog nas. Poslije onoga rata, kad su stigla prvi put, preko Glasa Amerike i Vilisa Konovera, u imenima je bio isti san koji su sanjala druga imena – draga, naša, ne znam da li i zapamćena u kulturi bez pamćenja –

Bubiša Simić, Darko Kraljić, Bora Roković, Prohaska, Boško i drugi. Imena čiji se eho prenio sve do moje generacije, eho u njima koji je jasan kao i prvoga dana: on je i sada zvuk oslobađanja, zvuk obećanja kakvo ništa drugo nije ponudilo. I, važnije, kakvo čak ni poslije, ni danas, ništa nije moglo srušiti. To je bio i zvuk mogućnosti bijega, a na njega se kod i nas i na cijelom kontinentu nije moglo ne odazvati: ne od takozvane realnosti, kako će pomisliti površni, ni je to "eskapizam"; to je bio bijeg – od historije. Od Evrope.

Ovih je godina, u meni pak, i ona, Evropa i njeno najbolje, u neočekivanoj koncilijantnoj gesti kulturnog i ličnog pamćenja, svojom ljepotom stala i pomirila se s imenima i svijetom s kojima je tako dugo bila u sukobu. Pa onda izgovaram i njene, (pozitivnom?) diskriminacijom birane pojmove, slušam njihov zvuk i pridružujem njihovu muziku onoj Novoga Svijeta.

Najgracioznija od svih, naravno, imena su ranih talijanskih slikara – laka kao anđeosko pero, bistra kao Petrarkina potočna voda: *Tiepolo. Cimabue. Giotto. Massaccio. Tizian. Raffaello Sanzio...* Ili veličanstveno, kao melodija mramora, gdje je i nematerijalno i najčvršće sljubljeno u jedno – *Michelangelo Buonarroti*.

Nije tu sve samo do imanentne melodije jezika. Kompozitori, zvone im drugačije – njihova imena zvuče prisno, nasmijsano, kao miris radnje lokalnog brkatog brijača. I pjevaju – kako drugačije? – kao i muzika im: *Bellini. Mascagni. Puccini. Leoncavallo*. Galopiraju kao njihove uvertire (i doslovno – kao u *Vilhelmu Telu*), ili teku blago, fluidno kao lirični pasaži i intermeca (najljepši iz *Cavallerie Rusticane*).

Stavljam uz njih posljednji tajni sastojak, bez kojeg nijedna naša kulturna priča ne bi bila puna. Rusi.

Protagonisti Revolucije i Prve zemlje socijalizma, u demonskoj sinergiji slavenske, židovske, armenske, gruzijske onomastike, zvuče i dalje tajnovito, mistično poput ruske noći. I prijeteće, kao ledeni vjetar, čak i nakon toliko vremena, i nakon svega: *Molotov, Kaganovič, Berija, Maljenkov, Jenukidze, Mikojan*.

Oficiri pak, junaci ratova, još pokrenu davne dječake srsi, od jednog nikad sasvim izbrisanog, bit će historijskog uzbuđenja, koje se razmaše kao bura i začekića u nama, odraslima u naročitoj dobi i njegovim pričama – a preko priča, opet, generacije očeva odraslih u strašno vrijeme prije i oko Loma i onog traumatskog "Ne", tu gdje još uvijek upravo religiozno zvone imena maršala i generala armija: *Budoni, Žukov, Semjon Timošenko, Klim Vorošilov*! Umjetnici, hudožestvenici, znanstvenici i intelektualci, naprotiv – široko, dramatski pompozno i tolstojski otmjeno: *Roždestvenski, Rostropovič, Pliseckaja, Tigran Petrosjan*.

Danilo Kiš u *Homo Poeticusu* piše o grubim suglasnicima, o prokletstvu neizgovorljivosti naših imena s glasom "k", van kruga gdje je dobacivala K und K: Krleža, Kafka, Koš i Kiš ("kr-kr", kako veli on sam). Umjesto njih, danas drugi kovi: Kerum i Kosor, Kuljiš i Kuliš. Karadžić i Krstić.

Razvio sam, ovdje gdje sam, igru imena i zvukova do savršenstva. Ponavljam ih, mumljam, mantram, izgovaram u sebi i naglas, razgovjetno. Lista, promjenjiva, kojom bajam, brani me od ovih koja ne želim čuti, što gade banalnostima i dosadom, i agresivno; imena kukasta i tvrda, kao plafon usta o koji udaraju i grebu ružni, kotrljajući palatali.

Ili, da se ne šalimo, čuva me i od ovih drugačije oblikovanih u govornom aparatu i u svijesti. Mekših možda, ali zato na drugi način enervantnih, također neherojskih u vremenu bez heroja, šta god rekao Breht: čitava je to abeceda, zapadni alfabet, od A do Z – od Asanž do Zakerberg. ◀

Đorđe Matic

Robert Parker
94
POENA

BIRAJ VRHUNSKO!

Philippe Cambie
The Winemaker Philippe Cambie

TIKVEŠ

VINARIJA

Пouzдатост
у екстремним
условима.

ВОЛОГДА, РУСКА ФЕДЕРАЦИЈА

59°13'N 39°54'E

АБС Минел Трансформатори

www.abselektro.com

Највећи домаћи произвођач високонапонских трансформатора.

Производња уљних трансформатора свих типова напонског нивоа до 420 kV и снаге 410 MVA.

Извоз на пет континената.

ТРАНСФОРМАТОР 6.3 MVA

GOST TMN-6300-35 U1

CONTINENTAL
HOTEL BEOGRAD

NOVOGODIŠNJA PROMOCIJA

specijalne cene smeštaja
15.12.2011-14.01.2012.

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec